

БИС/ИСТЕКА/ПРОСВЕТА/УЧЕНИЦИ/СТЕТА

Виз. УД, 60772

Borislav Pekić

VREME ČUDA

*Da ce zlozen um ga ce
je zlozen!?*

© Objavljeno posredstvom agencije
„Prava i prevodi”, Beograd

solaris
Novi Sad, 2006.

*Mojim mrtvim drugovima
Radoslavu Pavloviću
Đorđu Milinkoviću
Prvoslavu Jovanoviću*

„Svemu ima vreme, i svakom poslu pod nebom ima vreme. Ima vreme kad se rađa, i vreme kad se umire; vreme kad se razvaljuje, i vreme kad se gradi; vreme plaču i vreme smehu; vreme kad se teče, i vreme kad se gubi; vreme kad se čuti, i vreme kad se govori; vreme kad se ljubi, i vreme kad se mrzi; vreme ratu i vreme miru. Naraštaj jedan odlazi, drugi dolazi, a zemlja stoji uvek. Vetar ide na jug i obrće se na sever: ide jednako obrćući se, i u obrtanju svom vraća se. Sve reke teku u more, a more se ne prepunja; odakle teku reke, onamo se i vraćaju da opet teku. Što je bilo, to će biti, što se činilo, to će se činiti, i nema ništa novo pod suncem.”

(KNJIGA PROPOVEDNIKOVA, GL. 1, 3)

Blaga vest

U početku stvori Bog nebo i zemlju. I reče Bog: neka bude svetlost. I bi svetlost.

I bi večer, i bi jutro. I bi svet. Dan prvi.

I stvori Bog čoveka po svom obličju, po obličju božjem stvori muško i žensko:

I bi večer, i bi jutro. I bi čovek. Dan šesti.

A prvi čovek počini prvi greh i bi izgnan iz raja, božjeg zabrana posadenog u Edenu, na istoku.

I rodi Kaina i Avelja. A Kain zakla Avelja u polju. I bi večer, i bi jutro. I bi zločin. Dan ko zna koji.

Bog mu u naknadu i za utehu darova Sita. Situ se rodi Enos. Tada se pod šatorima počeo prizivati ime Gospodnje.

I potraja Enos devedeset leta i umre, a potomak njegov Noje ben Lameh potraja devet puta devedeset leta i umre, ostavljajući plemenu u nasleđe spomen koji je upozoravao na četrdesetodnevni potop i tri sina nejednake kože: Sima, Hama i Jafeta.

I bi večer, i bi jutro. I bi kazna. Dan ko zna koji.

A izdanak blagoslovenog Simovog uda, imućni govedar Avram ben Tara, Avram Avinu, Avram Praotac naroda, gredući iz Ura haldejskog u Hanan, opet ču zaboravljen glas Adamovog Boga: „Idi iz zemlje svoje i roda svojega, i iz doma oca svojega u zemlju koju ću ti ja pokazati. I učiniću od tebe veliki narod.” Avram poslušao i pohita da na brdu Moriji sklopi večan savez sa Bogom.

I bi večer, i bi jutro. I bi Zavet. Dan ko zna koji.

U Hananu rodi Avinu Isaka, oca naroda Ivrim. A Isak začeo rutavog Isava, koji je otac Edomu, i Jakova, koga će krstiti Izrailj. A

Jakov rodi, koje od žena, koje od inoča: Ruvima, Simeona, Levija, Judu, Isahara, Zevulona, Venijamina, Dana, Gada, Neftalima, Asira i zlehudnog Josifa koji braću povede u provinciju Gošen, zemlje Kema, njih dvanaestoricu rodonačelnika dvanaest izrailjskih plemena. To je vreme prvog ropstva. A kad se građahu kulučarski gradovi Pitom i Ramzes, rodi se u Levijevom klanu Mojsije ben Avram, koji vođen zadimljenim stubom – bogom Avramovim, bogom Isakovim i bogom Jakovljevim izvede svoj narod iz misirskog sužanjstva, u dane koji su još i dani Izlaska. I njemu, Zakonoprincu, reče taj Bog munjonosnim glasom: „Ja sam onaj koji jeste, koji je bio, i koji će biti. Ja sam Gospod bog tvoj, i nemoj imati drugih bogova osim mene!” Nevidljiv i bezobličan Bog je goreo u jednom žednom kupinovom grmu sred Horiva, ali pošto gorući nije sagorevao, nije moglo biti nikakve sumnje u njegovu svetu Reč, ni u njegovu moć da joj pribavi poštovanje izabranog naroda.

I bi veče, i bi jutro. I bi Zakon. Dan ko zna koji.

A kada se, uz delotvornu pomoć nebeskih žaba, vašaka i skakavaca Izrailjci najzad odvažiše da otpočnu prvo od svojih zlehudih potucanja za Domom, i kada se nepoverljivi zaustaviše da ga osmotre, ispe se Mojsije u nevidljivom društvu Gospoda na vis Navav, i gle: zemlja pred narodom Ivrim i mrtvim zakonoprimečevim očima beše Hanan, Zemlja obećana”.

Između rdastih pešteri Idumeje i sure aramske visoravni, između mlitavog sliva Jordana i Sredozemlja, od sedmolikog, gustog i niskog neba do grbavog tla žutih gajeva, žutih peščara i žutih oranica, prostire se leno Ereš Jisrael, koji je Jahve dao u pritežanje svom narodu-mezimcu. Zašto je odabrao baš pleme Ivrim da na njemu iskali svoju previšnju naklonost, to ni ono ne može da objasni, a nevolje koje su ga od tada sledile kud god bi krenulo kao da svedoče da su najmoćniji prijatelji mahom i najzlonosniji. Izveden iz Nojevog nakota, bačen u misirsko ropstvo pa iz njega izvađen kao što se sirov loj baca na vatru da omekša, Izrailj bi poslat u Hanan s nedvosmislenim obećanjem da će, pošto ga pokori, u toj zemlji naći svoj mir.

Nije ga našao.

I razvejan bi na četiri strane sveta kao neuništivi pepeo neke prastare uzor-legende o stradanju, legende čije epizode još nisu izređane i čiji kraj još nije zamišljen.

Izrailj, srećom, ne beše osuđen na doživotnu patnju. Proroci, gnevni tumači bogova, prorekoše mu bolju sudbinu: čuj, Izrailju – govorahu oni. – Bog ti je darovao Avramovo posvojče Mojsija da te izbavi iz ropstva tela, daće ti i sina svog jedinorodnoga da te izbavi iz greha, jarma duše. I neće to biti jedan od prevarenih spasitelja, koje imaju u svim vremenima svi narodi. Njegovo carstvo neće biti od ovog nego od onog sveta, i u ruci neće držati mač već grančicu maslinovu!

Mora biti da Izrailjci, razmaženi božjim milodarima, nisu mnogo držali do pukih obećanja, i da su, mlateći se u međuvremenu s neverničkim susedima, zahtevali nešto pouzdano, neki telesno nepozivi znak nebeske brige.

I stoga im, poučen od Gospoda, kaza prorok Isaije: „Slušaj sada dome Davidov, malo li vam je što dosađujete ljudima, nego dojadiste i Bogu mojemu. Zato će vam Gospod dati znak: eto, devojka će zatrudneti i roditi sina Emanuila.”

I još kaza prorok Isaije: „Prezren će biti i odbačen među ljudima, bolnik i vičan bolestima; i kao neko od koga svako zaklanja lice, prezren da ga nizašta nećemo uzimati. A on će bolesti naše poneti, i nemoći naše uzeti na sebe, a mi ćemo misliti da je ranjen i da ga Bog bije i kinji. Ali on će biti ranjen za naše prestupe, i bijen za naša bezakonja; kazna na njemu biće našeg mira radi, i njegovom ranom mi ćemo se isceliti.”

A Izrailj je gojne žrtve žrtvovao, skupocene paljenice palio, propisane molitve molio, sve u očekivanju tog neuporedivog izbavitelja, koga je Jovan Krstitelj u Enonu blizu Salima najavljuvao govoreći: „Pripravite put Gospodu i poravnajte staze njegove!”

I gle, Pismo se zbi.

Za vlade cezara Oktavijana Avgusta, On dođe.

Ovo je pripovest o Njemu, Njegovom učenju i učenicima, Njegovim čudima i Njegovom stradanju. Ovo je pripovest o tome kako se radalo Njegovo Novo carstvo nad carstvima.

I bi večer, i bi jutro. I bi Jošua ben Josif, Isus Nazarećanin, Spasitelj sveta.

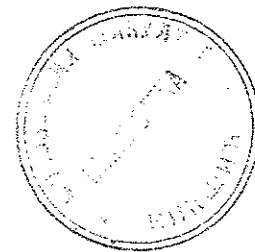
Dan ko zna koji, dan svaki. *W onecicawaric*

Vreme čuda

„A Jovan, čuvši u tamnici dela Hristova, posla dvojicu učenika svojih i reče mu: jesi li ti onaj koji će doći ili drugog da čekamo? A Isus odgovarajući reče im: idite i kažite Jovanu što čujete i vidite – slepi gledaju, hromi hode, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju i siromašnima se propoveda jevanđelje. I blago onome koji se ne sablazni o mene.”

(JEVANĐELJE PO MATEJU, GL. 11)

Simon (apostol i učitelj)

Čudo u Kani

Učeno u Kani u Galileji

„Reče im Isus: napunite sudove vodom. I napuniše ih do vrha. I reče im: zahvatite sad i nosite kumu. I odnesoše. A kad okusi kum vino koje je postalo od vode, ne znajući otkuda je, zovnu ženika i reče mu: svaki čovek najpre dobro vino iznosi, a kad se opiju onda rđavo, a ti si dobro vino sačuvao do sada. Ovo učini Isus početak čuda u Kani galilejskoj, i pokaza slavu svoju, i učenici njegovi verovahu mu.”

(JEVANĐELJE PO JOVANU, GL. 2)

Od Simona Joninog, po volji božjoj Petra, apostola i sluge gospo-
da našeg Isusa Hrista, saborna poslanica vladikama, arhidakonomima,
đakonima i starešinama svih koji su primili s nama jednu i jedinu prau-
vu veru – Jevrejima, Rimljanima, Korinćanima, Efescima, Galatima,
Filibljanima, Kološanima, Solunjanima, kao i onima koji su došljaci:
blagodet vam i mir od Boga oca našeg i gospođa Isusa Hrista.

I da vas ovaj amanet nađe gde ste, podašna a ne drvena srca,
vapijuće a ne presite duše, i uha raskriljenog za reč istine.

Ovo, dakle, starešinama hrišćanskih zajednica saopštava Simon
Petar, sin Jonin iz Vitsaide genizaretske, koga Spasitelj prozva Kifom
i skameni u tvrdu stenu na kojoj sazida Crkvu svoju. U slavu Oca, i
Sina, i svetog Duha. Amin.

Molite me da vas obidem, vapijete za mnom jer sam vam neop-
hodan; Korintu neophodan i Solunu neophodan, preko potreban Jeru-
salimu, nenadoknativ Atini, i Rim neznabožački da ne može bez mene.

Pritvorice! bogohulnici! licemeri! ne naučiste li do sada da ništa
nije neophodno do vera, i ništa nezamenljivo do vera. Ni veronauk,
ni veroučitelji ni Vjeruju, ni vernici. Samo vera.

I smerate li da mi rećete da ne znate gde sam, da ne znate da trunem u rimskom zatvoru, i da će me sutra u zoru razapeti na krst sa koga već uveliko spada meso vaše braće u Hristu? Pritvorice! bogohulnici! licemeril!

Ali šta je Petru do vas kad vama nije do vere; kada jedva čekate da se, pošto *Urbi et Orbi* bude oglašen moj treći ropac, kao pošast strovalite na nasleđe Gospodnje, deleći ono što je izdeljano nedeljivo, rastržući ono što je darovano neraskidivo, rasturajući ono što je pruženo nerasturivo.

Kada nijedan vernik ni glavar blagočastive zajednice hrišćana nije ubeđen da je samo Petrova žrtva – evo je zovem bogougodnom hrabrošću za prestup – u onoj izdajničkoj noći, izbodenoj s jednim poljupcem i tri šiljasta krika prvosveštenećkog petla, sačuvala našu veru, i da je samo Petar, taj kamen temeljac Crkve, sposoban da satire ljude, bio kadar i da *in continuo* sačuva sve što je u njima bilo vredno i verno, a što bi oni, da su duže poživali, neizostavno obezvređili i izneverili.

Šta je meni do vas, premila braćo u Hristu, kada više ne mogu da uživam vašu privrženost, čak i da me ona priziva u nečijem još uvek odanom srcu, koje ne sme slobodno da kuca, jer nema mene da te otkucaje vo vjeki vjekova zakucam u dane što idu, nema mene da kao posvećeno zvono gromko, ispolinski otkucam ne jako kuckanje vaših kolebljivih srdaća o vrata istinskog života, nema jedinog koji je umeo da ustavi prirodu, govoreći: sad je dosta, sad stani, natrag u svoju neljudsku ograničenost, u svoju bezdušnu ništavost.

Nego će svi ti nezaustavljivi otkucaji, pošto budu otkucani, sejući među vama i vašim najmilijima strah, patnju i mučenički kraj, biti kao čavli prokletstva prikucani na moja leđa.

Šta je meni do vas, braćo moja u Hristu, kada se primakao čas da se samoživo pitam jesam li bio u pravu, a u mojoj ćeliji, u kojoj i dan baca strelastu senku krsta, nema ko da mi odgovori:

Kada sam nesiguran hoću li biti svetitelj ili prokaženik u snovima, knjigama i ustima ljudi koji dolaze (kamo da posle nas niko ne dolazi!) da lome, skrnave, beščaste svoje mrtve idole, a njihovi si-

novi da im razlupano komade sakupljaju po zapećcima, da bi pred njihovim obnovljenim sjajem opet metanisali.

Šta je meni do vas, braćo moja u Hristu, kada je moja mistrija – uzaman vaše pohvale i pokude, apoteoze i anateme – ozidala svet u kome bih voleo da živim ne kao graditelj već kao korisnik; podanik, ne vladar; genizaretski ribar, ne rimski svetac.

I kada, pošto je smrt izbrisala sve ružne pojedinosti, izravnala sve nehatne hrapavosti i rogobatne neoblone njegove, stojim sam pred kolosalnim konturama svog dela:

Crkva i njen neimar, jedno prema drugom, jedno za drugo, i jedno u drugom.

A vi se, čujem, jadate da je mnogo naše vrle braće stradalo zbog Petrove revnosne žurbe s kojom je vršio naloge svog Boga; za vas je nekoliko hiljada hrišćana vrednije od hrišćanstva, nekoliko tuceta slučajnih crkvenjaka važnije od Svete crkve?

Zaista vam kažem, kada pod zaštitničkim svodovima te Crkve bude pojana hvala Gospodu, nijedan se od vas neće spomenuti zidara, tesara, ikonorezaca i rezbara koji su izginuli gradeći je.

I nijedan zapaljeni Zaharije, nijedan smoždeni Nahor, zasušnjeni Jonas, raščepljeni Jošua, o mošnice pred gradskom karaulom izvešani Jafet neće me pozvati na odgovornost. Ko će od tih hrišćana danih u prinos Bogu zahtevati od mene obračun svojih muka? E, da li mrtve možemo optuživati pre Poslednjeg suda? Sada, možemo li?

I da li bi se narod izrailjski izbavio iz Misira da Bog ne posla žeđ, glad i pomor da mu pomognu; a žeđ, glad i pomor jesu li blagodeti?

A kako bi postali Moavci i Amonci da Lotove kćeri ne legoše da se nose sa ocem svojim? Rodoskvruće, vrlina li je?

Da li bi velepoštovani patrijarh Jakov bio praotac Izrailju da nije, obložen jarećim kožicama, i tako nalik Isavu, izmamio od obnevidelog Isaka blagoslov, koji je bio namenjen njegovom rutavom ali prvorodenom bratu? A laž, istinita li je?

Kako su u Sodomi i u Gomori mogli biti razlučeni krivi od nevinih da bi se grešnici spalili a nedužni blagoslovili rajskom hladovinom? Nepravda, dobra li je?

I zar iz prvorodnog greha ne nastaje ovaj svet, iz jabuke edenske isceden kao kap gorčine, a sada presladak svima živima? Greh, nevin li je?

A ko danas okrivljuje Mojsija, kćeri Lotove, Jakova, Adama ili Boga našeg živog što su se poslužili alatima greha da bi sam greh bio iskorenjen?

Tada, smete li pljuvati na Petra?

Jer, evo, Petar vam pored Crkve prepušta i naoštren mač, kojim ćete je štiti od bezverja, jeresi, raskolništva i malodušnosti. I kao što nam je naš preblagi Spasitelj ostavio zavet da širimo jevanđelje među svim narodima, tako i ja, baštinik njegove vlasti na zemlji, zaveštavam svim poglavarima crkava, a ponajpre rimskom biskupu i onima što će do posletka sedati na Petrovu stolicu, ovaj amanet.

I neće to biti Spasiteljeva beseda, jer reči imaju dejstvo srazmerno onome ko ih izgovara, i onome ko ih sluša, a šta sam ja prema zlatoustom Sinu božjem, i vi prema njegovim zlatouhim sledbenicima?

I neće to biti čudo što ga činjaše drešeći jezike mutavcima, sebe vraćajući lude, ili vaskrsavajući mrtvace; jer, raspetljavajući zapetljane jezike šta ćete dobiti do gomilu brbljivaca, dakle, izdajnika; na noge dižući sakate šta ćete dobiti do gomilu brzonogih, dakle, gonilaca; bezokima darujući vid, ništa do gomilu radoznalaca, dakle, uroda; oživljavajući mrce dobićete samo još više grešnika, dakle, neprijatelja. Okanite se takvih čuda, braćo moja u Hristu!

Jer su ovakva čuda obraćala samo one na kojima su se vršila, a posmatračke ostavljahu prepadnute od Boga, umesto da u njega budu uvereni.

Zato vam vaš brižni pastir Petar zaveštava jedno naročito čudo koje, dok se pred našim očima zbivalo, nije obećavalo bogzna šta, ali ubrzo sumnja morade da odstupi pred izvesnošću da od njegove čarolije nema odbrane, i da je pred njim svako bezverje bespomoćno.

To je čudo u Kani galilejskoj. A ovo čudo zbilo se ovako:

U treći dan od mog pristupanja Gospodu beše žega velika, te hladasmo tabane u Genizaretu, u rasejanom očekivanju da se što dogodi, e da bi prekratili vreme posvećeno učenju i tumačenju njegovih beseda.

Jer smo mi bili njegovi prvi učenici, i mada do ovog popodneva ne besmo naučili ništa osobito do da se uklanjamo ispred neobuzdanih irodovaca, fariseja i sadukeja, osećali smo se počastvovani što smo, golaći inače, među tolikim uglednim Izrailjcima bili izabrani da propovedamo jevanđelje o carstvu božjem.

A behu izabrani, osim mene i moga brata Andrije, još: Juda ben Simon, prozvan Iskariotski, neka mu ime skotsko bude zatrt do kraja vremena, jer prodade Gospoda našeg za trideset srebrnika svešteničkim glavarima da ga razapnu (mada govoraše da je to pisano, i da što je pisano do poslednjeg slova mora biti izvršeno da bi se svet spasao od greha, što je istina, ali je istina i da ne pisaše ko da to učini, nego svačijoj duši beše ostavljeno da bira, pa mi odabrasmo život, vernost i ljubav, a on uze na se smrt, izdaju i mržnju), zatim Filip, perač mrtvih rodom iz Vitsande, Zavedejevi sinovi-bliznaci iz Kapernauma, koje Učitelj prozva Voanerges (koje znači sinovi munje) iz poštovanja prema sličnosti njihovih šaka s letnjim gromovima, i neki Natanailo iz Kane galilejske.

A ovaj nam se pridruži iz puke radoznalosti: mišljaše, naime, da iz Spasiteljevog Nazareta, poznatog po kurvarluku, ne može ništa dobro izaći, pa pristupi da se uveri.

Ali, tako je sam Natanailo zborio, a drugi, manje udivljeni njegovom brigom za narodni moral, da traži novo društvo, jer mu staro beše razapeto na krstovima od Rame do Hebrona.

Beše Natanailo, dakle, razbojnik.

Ali ja vam kažem, blagorodne starešine zajednica, da su ti krstovi, što se tiče nacrtu, građe i izrade, ovi isti rimski krstovi s kojih vise krvavi ostaci naše braće. Jer su krstovi stari, ali su nove krstonoše: i grešnike su odmenili pravednici.

Zato, izjednačeni u bolu, razlučeni u spomenu što ga ostavljaju, izjednačeni u ishodu a razdvojeni u razlozima svojih muka, vise na krstovima pravednici pored grešnika, razbojnici između svetaca i zločinci između čednih.

I nema reči između njih: niti će krivac moliti nevinog da ga zastupa, niti će se nevini setiti krivca da ga uzme u zaštitu.

Jer se neće više ponoviti da krivac reče nevinom: opomeni me se kad dođeš u carstvo svoje!

Niti će se više ponoviti da nevini odgovori krivcu: zaista ti kažem, danas ćeš biti sa mnom u raj!

A to vam govorim da vidite ko je Natanailo, i da vidite nemate li među vama takvih da ih kao kukolj istrebite iz letine prave vere.

I taj Natanailo nas vide gde prolazimo pokraj smokve ispod koje se odmarao, pa sačekavši da se povratimo iz bogoštujuće usamljenosti u kojoj smo upoznivali istinu, presrete Filipa i kod njega se raspita za Učitelja i njegovo učenje.

O učenju Filip je malo umeo da mu kaže, jer svetlost beseda još ne beše raskrčila tminu njegove priproste duše, ali ga za Učitelja obavesti da je to uistinu onaj za čiji su dolazak jamčili proroci, Sin božji koji će svojim stradanjem iskupiti svet od praroditeljskog greha.

I još mu kaza da se onaj zove Isus, da je jedan od sinova drvodelje Josifa iz Nazareta, i neke žene po imenu Marije, ali da te na izgled jednostavne činjenice stoje sasvim drukčije ako se posmatraju u njihovom višem značenju.

Jer Isusa Hrista, gospoda našeg i učitelja, začu Jahve posredstvom jedne kratke anđeoske blagovesti, još pre nego što je Marija bila isprošena za Josifa, pa se Spasiteljevo biće može računati kao polubožansko-poluljudsko, božansko u polovini koju je osemenio Bog, ljudsko u polovini koju je oplodila žena.

A to dvoprirodno poreklo dade i dvosmislen porod, ni Boga ni čoveka, već nešto po sredini obojeg, i što je bez pogovora ličilo na čoveka, a bilo Bog, i što je katkad imalo svojstva Boga, iako beše samo čovek.

Natanailo se veoma zadivi i reče: hajde, odvedi me tom čoveku da mu i ja služim. Jer, ako je sprega neba i zemlje našla u njemu svoj najsavršeniji model, što da tragam za nekim koji će me svojim nedostacima razočarati? I Filip ga povede.

A kad se ova dvojica sretoše, kad se nađoše najpravedniji i najkrivlji, Mesija proglasi Natanaila pravim Izrailjcem u kome nema lukavstva, a Natanailo bez kolebanja priznade u njemu Sina božjeg i svog gospodara. A dogovoru njihovom niko ne beše prisutan.

Kakva preimućstva stekoše tim sporazumom nije se moglo dokumentirati, osim ako Ravi nije smerao da izborom za apostola jednog čoveka van zakona potvrdi farisejke optužbe da se okružuje carinicima, grešnicima, bludnicama i zločincima, a da je Natanailo (koji s nama ostade pod lažnim imenom Vartolomeja) bio u zabludi da se, pristupajući hrišćanima, pridružuje nekoj obećavajućoj razbojničkoj družini.

A to vam govorim da vidite ko je Natanailo, i da vidite nema li među vama takvih da ih razlupate kao sudove lončarske.

Jer su oni napast za Crkvu, sejači sumnje i žeteoci bezverja, i grabež im je u srcima, hoteći da vas sablazne i Bogu preotmu. Vi ćete videti.

I besmo tako ukraj Genizareta, sa Učiteljem nas sedmorica, i čekasmo da nam on što ispriča, a Sin božji jednako ćutaše, i ni nalik ne beše na onako razgovornog proroka sa Gore.

A Andrija preduze da nas razgali prepričavanjem čuda u Vitsaidskoj pustinji kada je Učitelj s pet hlepčica nasitio pet hiljada duša, ali ga mi učutkasmo: i suviše smo bili izgladneli za ovakve besede.

Tada Natanailo reče da Alilije, gavan iz Kane galilejske, ženi sina za devojkicu iz Jerihona, i da bismo ga mogli pohoditi ako u programu nemamo ništa bolje do da zevamo i da se, razvijajući vilice, pripravljamo za blagostanje božjeg carstva.

A kad Mesiji rekosmo za svadbu, Filip nas prekore govoreći: kako da idemo kad nismo pozvani, i zar je u Izrailju običaj na taj dan nekog nepozvan pohoditi?

A Juda mu reče: gle, ide gladno i žedno jagnje, i ko ga sme ostaviti da bleji pred zatvorenim torom, a da ne zasluži gnev oca njegovog? Nego hajdemo da učini kakvo čudo u Kani, jer mu je vreme.

A kad krenusmo, još ne znađasmo da će Kana galilejska biti početak čudesima na koja Spasitelja uputi služba njegovom adoptiranom ocu, jer od Kane poču on da pohodi ne pozvan, odgovara ne upitan, poučava ne tražen, spasava ne zamoljen.

A sve radi toga, premila braćo u Hristu, što je, ožalošćen i gnevovan, uvideo da svet koji beše obavezan da spase nema ni pojma o

svojim groznim boljkama, pa da ni za lečenjem ne oseća nikakvu potrebu.

Jer jaram Rima beše teži od neopipljivog jarma greha, i tegobno beše Izrailju da pozdravlja razmetljive znake neznabožačke moći, da nezajažljivom cesaru plaća danak i da kuluči na njegovim osvajačkim drumovima, koji su presecali Davidovo kraljevstvo u lovu na nove provincije i nove ljudokope robova, ali još teže beše Izrailju da spozna one tajne bolesti duše, koje su izjedale pojedince i narode, i samo sporadično imale grdobne forme uzetosti, lepre ili besnila.

Pa zar je naš Spasitelj smeo čekati da njegova služba Bogu počne tek kada ga pozovu oni kroz čije se preobraćenje ta služba imala da ispolji? A kad bi ga pozvali oni koji su ogrezli u društvu satane? I zar bi im satana to dopustio?

Zar je smeo da pitomo kuca tamo gdje se moralo provaljivati, da usrdno moli tamo gde je koristila samo zapovest, da okleva tamo gde je bila spasonošna jedino najžešća hitnja?

Jer Bog naredi da se svet izbavi od greha, i odredi vreme za to, i dade svet Spasitelju za njegova života da ono što zaveže na zemlji bude svezano i na nebu, i što na zemlji razreši da bude razrešeno i na nebu.

I obezbeđeni ovim najvišim pozvanjem mogasmo da zanemarimo nepostojanje onog nižeg; nepozvani od domaćina Alilija, ali upućeni od Gospoda, stigasmo u Kanu, i obresmo se pred gavanovim domom.

Pravde radi priznajem da nas ni ovom prilikom niko ne pozva u kuću, ali pored toliko gostiju nije se moglo paziti na zvanice koje ulaze, a još manje na one što su odlazili, mada ovih drugih nije ni bilo.

No, pošto je božji nalog, koji nas ovamo dovede, stvar naša i gospodnja a ne ljudska, to da nismo poimence, a ni kao društvo pozvani neka se ne zna, nego neka se o nama misli kao o pozvanima. Zato ja, Simon sin Jonin, prvi ključar Crkve, potvrđujem da nas čestiti Alilije pozva, i svako drugo tumačenje našeg prisustva u Kani neka je od satane!

I provedosmo izvesno vreme žvaćući jaretinu i srč besmo veoma gladni, jer niko od nas sedmorice nije radio radi, nego življasmoo kao ptice nebesne, koje niti seju, niti žanju, pa opet žive.

A tako nas je učio onaj za kojim idasmo, govoreći: pogledajte gavrane kako ne seju, ne žanju, koji nemaju podruma ni žitnica, i Bog ih hrani. Pogledajte ljiljane kako rastu, ne trude se, niti predu; ali ja vam kažem da ni Solomon u svoj slavi svojoj ne obuče se kao ijedan od njih.

Zato pismo i jedosmo slatko, jer smo znali da nam to Bog postavi trpezuu.

I gle, dođe Marija, majka našeg Isusa, a ovaj ne pokaza nikakvo poštovanje prema materi svojoj, već se činjaše da je ne vidi.

Jer nipodaštavanjem ovim ushte da pokaže kako u njoj, što se tiče svog nerasvetljenog rođenja, vidi samo telesno posredstvo jedne više namere svog nebeskog oca; i neku vrstu slučajnog kazana u kome se kuvalo njegovo moćno seme.

I hteo je, dalekosežan u svojim ciljevima, da za sva vremena istavi uzor onima koji budu izabrani za velika dela, da bi bez stida i kajanja, svakom novom preobraćeniku, mogli da kažu, kao što je on kazao nama: ostavi mater svoju i oca svojeg, i hajde sa mnom, kao što ja ostavih mater svoju i oca mojega i pođoh za Gospodom?

A čineći se nevešta, kao da ne opaža njegovu zlovolju, mati mu pristupi da ga ukori što pijući sramoti Davidov dom.

Jer beše pisano da će se Sin božji roditi u domu Davidovu.

A Isus reče: šta je meni do tebe, ženo? Još nije došao moj čas, nego dajte vina meni i mojim prijateljima, jer dolazimo u ime Gospoda.

A ovejana pijandura Natanailo kaza: koji je nad svetom, pa prema tome, nadam se, i nad vinogradima.

Potom mu mati, ne bez pakosti trezvenjaka reče da vina više nema, a beše tek drugi dan kako svojim prisustvom zarismo dom Alilejev, a tek četvrti dan svadbe u Kani.

A Juda se rasrdi, jer nije mario (onda, s početka dok još bejaše čedan, mada nesnošljiv sa svoje čednosti) da prekinuto bude išta što

bi se u ime Boga i Pisma počinjalo, i kunjaše: teško ti, Galilejo, porode aspidin! Teško ti, Kano neznabožička, što osuši grlo Sina božjeg! Iz vinograda tvojih, kurvo među zemljama hananskim, teći će odsele samo voda!

A onda, kao da se bio dosetio nečemu, presta da grdi – jer i inače grđaše više iz poštovanja prema veri nego iz prepuštanja besu – te pristupi i reče nešto na uho Učitelju, pokazujući na šest kamenih sudova koji služe za izrailjski običaj čišćenja, a ovaj naloži slugama da ih do vrha napune vodom. A u svaki sud je stalo do tri vedra kišnice za stoku.

Kad sluge izvršišu što im beše naloženo, Mesija posla prvi sud kumu da iz njega okusi, a kum, na prepast svih nas koji znadasmu poreklo ove tečnosti, pozva ženika da ga pohvali što je mimo običaja najbolje vino ostavio za kraj gozbe.

Potom kad vino bi razdeljeno među zvanice, one se opiše kao da im je najvršnije samarijsko vino udarilo u glavu. I dižući veliku hvalu Gospodu, klanjahu se pred sinom njegovim i verovahu mu.

A od svih svadbara najdublje se i najponiznije klanjaše Kirenjanin po imenu Simon Elijazarov, koji sa prvencom Rufom beše dojahao iz Jerusalima, i koji će, nepokolebljiv u veri, poneti Spasiteljev krst do Golgote i tako steći rajsko naselje, prvi između svih nas. Vi ćete videti. ✓

A to je bilo pre nego svi popadahu na pod.

I čuđaše se Jovan Zavedejev, pa upita: Ravi, leba ti, učini li ti od vode vino, te se ljudi ovako opiše?

A Isus mu reče: okusi i reci!

Tada sinovi Zavedejevi, svikli da sve preduzimaju zajedno, okusiše od čudotvornog vina, i namah se opiše, te su, kao i sav svet iz Kane, još i sada opijeni.

A što se tiče Natanaila ili Vartolomeja, on zajedljivo primeti da mu se čini kako je vino malčice razvodnjeno, kao da se na dnu bokala zadržao talog od kišnice do koga čudo nije stiglo da zaroni.

Rasrdi se Juda i reče preblagom Učitelju: Pitaj ga – kad je tebi nebesko vino slabo, kakva li će ti biti druga? I da li ima vina da te obori?

Bi upitan i progovori Natanailo: nema, Gospode!

Tada Juda reče da ovaj čovek, a to je Natanailo, mora biti proklet da bi se održalo čudo koje beše počinjeno, jer ako se ovo prvo potre, nijedno drugo neće biti priznato, niti će biti ispunjeno što se u Pismu o čudima Sina božjeg proriče, pa ga vaistinu Isus i prokle, govoreći: neka ti tako i bude. Darovan ćeš biti rajskim utočištem, a ti ćeš živeti u blatu; iznosiće ti poslastice, a tebi će se činiti da jedeš crkotine; odevaće te u kadifu, a ti ćeš misliti da nosiš dronjke; obasipaće te ljubavlju, a ti ćeš trpeti udarce!

I zaista vam kažem, još objavi Juda, onaj koga ne opi ova voda nikad neće ugledati raj.

A ja vam kažem, mila braćo u Hristu, da za takvog nikad neće doći vreme da oseti Boga licem u lice.

Jer se neće kupati u maglama bezuslovne vere kao u kanskom vinu, ni uživati u božjoj senci kad se prevlači preko bednih likova svakidašnjice, i mračeci ih obasjava horizont nepojamnim vizijama jedne bezgrešne, večito lepe budućnosti.

A to vam govorim da vidite ko je Natanailo, i da vidite nema li među vama takvih da ih počupate iz bašte prave vere.

Jer će vas sablazniti, u iskušenje dovoditi i pokazivati vam lažne znake, navodeći vas da služite đavolu.

Kao što mu oni služe od početka sveta. Jer, opijeni đavolovim vinom, ne prepoznaju božje, već drže da je voda.

Kad se, dakle, svatovi čestito poiznapijaše i popadaše pod trpezu, slaveći Novo carstvo koje, ako ništa drugo, pouzdano obećava prvoklasno piće, Juda nađe da je vreme da i nas dvojica nešto okusimo.

Jer se dosele starasmo da sve bude po Pismu, ne mareći za sebe.

Zato mu prinesoh vrč čudotvorne vode, a on ne razmišljajući srknu gutljaj, pa ga kunući ispljuva: šta je ovo, Simone, smokvo sušena, kamenu kameni?! ?

Vino, brate u Hristu – kazah ponizno.

A Juda zapita: kakvo vraško vino?

Pa mu odgovorih da je to vino što ga malopre na njegov nagovor Mesija stvori od vode, i od koga se opi vasceli svet.

A on me uze preda se, i reče ovako: e, moj Simone, e, moj čokote jalovi, ovo je čista vodurina, nego što je za grešnike vino, ne može za izabrane i pravednike biti do voda, a što je izabranicima i pravednicima vino, neka je nedostupno grešnicima kao knjiga života u dan poslednjeg čitanja.

A ja ga upitah šta da činim?

I reče: pođi do prve krčme i kupi pravo vino, ali gledaj da ti ga ne dadu sa dna bačve. I pohitaj, Simone, da se osvežim, jer me sutra očekuje održanje čuda što ih počini Preblagi pretvarajući vodu u vino.

A kad se vratih s vinom, on ga okusi i kaza: evo vina, a ono beše voda.

I pismo tako sve do u treći dan po dolasku, a do u sedmi dan svadbe u Kani galilejskoj.

A ovo svedoči, i kao prvi zavet vere ostavlja u nasleđe starešinama hrišćanskim, Simon sin Jonin iz Vitsaide genizaretske, koga Spasitelj prozva Petrom ili Kifom, i skameni u stenu na kojoj sazida velelepnu Crkvu svoju.

U slavu Oca, i Sina, i Svetoga duha. Amin.

Čudo u Jabnelu ✓

„I gle čovek gubav dođe i klanjaše mu se govoreći: Gospode, ako hoćeš možeš me očistiti. I Isus, dohvati ga se govoreći: hoću, očisti se. I odmah očisti se od gube. I reče mu Isus: nikome ne kazuj, nego idi i pokaži se svešteniku, i prinesi dar koji je zapovedio Mojsije radi svedočanstva njima.”

(JEVANĐELJE PO MATEJU. GL. 8)

Na jugozapadu Genizaretskog jezera, između gatova Tiberiasa i pustolina Tabora (Džebel el-Tura), presahlo korito Jabtele nalik na opadni rov zarastao u grivu sprženog korova, izrešetan zmijskim pećinicama i razrovan jazbinama pacova, seče opštinske atare Starog i Novog Jabnela, ali dok se Stari šepuri u miomirisnoj košuljici jordanske oaze do grla zariven u rodonosni mulj njenih pritoka – dojkinja, zalivan s dvanaest bunara posvećenih Adonaju, hlađen mesnatim senkama kokosa i uspavljivivan hukom sunčane promaje, Novi Jabnel kukavno okolište od balege, jalove ilovače, kola i šuplje trske, u nedoumici da li da strepi od pustare koja ga davi zagušljivim peskom ili od sela – dvojnika koji ga zasipa čas gadljivim strahom, čas oficijelnim kletvama, kao da se povinovalo potonjem osećanju, pa se iz kolena u koleno sve nepovratnije zavlacilo u mrtav pejzaž po kome su krstarile samo mlitave senke kreja i strvinara.

Novi Jabnel, inače stanište gubavaca, zvahu i „Nečisti” da bi se izvršio Zakon i stranci znali da se onaj drugi, miljenik boga Jakovljeva, zove još i „Čisti”.

Utemeljena veoma davno, još za vojevanja šofeta Giodeona, rasla su uporedo kao blizanci, no svako po svom obličju, zavetima i običajima, svojim usudom i srećom, onom gubavom i nečistom, i onom zdravom i čistom, bez prava ali i bez želje da se međusobno mešaju. Ovakva dvojnička naselja nastanjivahu svu Galileju, Samariju i Judeju, od Idumeje do Sirije, od Sredozemnog do Mrtvog mora, svuda gde dvanaestorica Jakovljevih sinova – rodonačelnika ispuštiše seme za budućih dvanaest izrailjskih plemena, još od zakono-

primca Mojsija, koji je prvog dana drugog meseca druge godine po Izlasku, opsednut Gospodom ili neodoljivim pozivom sopstvene gospodarske ambicije (prema jednom profanom predanju Mojsijeve misli bejahu toliko moćne da mu ih, dok je sanjario na bregu Horiv, crne litice predusretljivo vratiše ehom u kome je on sasvim iskreno prepoznao poverljivu poruku svog boga), izagnao iz šatora sve gubave, sve kojima ističaše seme i koji behu oskvrnuli mrce, pa bili to izbrojani ljudi ili nezaračunate žene, dojenčad ili živina; posvećenim ognjem spalio sve zavese, tkanine, odore i prediva zaražena bolešću; nemilosrdno razorio bolesne kućevne, javne i sveštene predmete ma koliko skupoceni bili, da ne kuže i svojim grdilom ponižavaju one što ih tvorčeva ćud, blagonaklonim posredstvom Avramovog sina, izabra za svoju vojničku prethodnicu. Kao svaki samac – namćor, Mojsijev zakonodavac beše pedant, te uz glavno uputstvo propisa i sav levitski postupak oko utvrđivanja gube, pa ga predade u ruke Aronovoj lozi sveštenika. Strogo zapovedi da njegovim prstom obeleženi idu razdrtih haljina: gologlavi da bi se božja kazna predstavila u vasceloj opakoj slavi, ali zastrtih usta da se bez vrhovne volje ne bi beskorisno i nenamenski trošila, ne prestajući pri tom da akklamiraju: „Nečist, evo ide nečist!” kad god bi se, koliko kamenom možeš dobaciti, primakli nekom čistom čeljadetu ili njegovom šatoru. Jer malobrojan beše narod izabrani, i što ga onda budzašto rasipati.

U Novom Jabnelu življaše gubavka Egla, udata za Uriju, nečistog perača mrtvih iz plemena Zavulona, a Stari Jabnel pominjemo, jer je u njemu dužnost gradskog telala obavljao njen prvi, čisti suprug Jeroboam, došljak ili prebeglica iz Sidona.

Egla nije zaboravila zlatoustog Jeroboama, mada se s priprostim i krepkim divom Urijom dobro slagala, valjda stoga što ih je Gospod istovremeno izlučio iz posvećene zajednice i tako uputio jedno na drugo, ili je ljuta guba kao svaka hronična bolest razvratila nesamoproosećeno telo ratarskog sina, i prinudila njegovu novorođenu, razbludnu maštu da se, nerazdeljena međ mnoge žene i inoče, usredotoči i iznenađujuće obilno izaspe na jedino dostupnu. Egla je uživala u Uriji čak i kad bi se za vreme letnjih pomora iscrpen do-

vlačio iz mrtvačnice i svoja milovanja, slična gestovima na koje je navikao ribajući leševe, osvežavao skarednim ogovaranjem onih klijenata čije su porodice bile rdave platiše.

Ali u svom čednom srcu Egla je zebila. I bila ushićena time. Očajanje, najpostojaniji ostatak njenih starojabnelskih uspomena, snabdevalo je njen zanos sve novim i upečatljivijim mučeničkim slikama, a zanos je sa svoje strane podbadao patnju da proizvodi još nepodnošljivije scene, i tako otvara sveže zdence uživanja, sve dok se bol nije preobratio u neprekidnu opijenost samim sobom. Zar mogaše da ne pati ushićeno i da se ne ushićuje patnički, zamišljajući glatku, svežinom umitu, belokosnu Jeroboamovu kožu umesto Urijine, koja je bila rapava kao kora prastarog kedra i obrasla retkom, skvrčenom, izbeležom čekinjom? Naravno, ne zato što bi joj dlake smetale, jer bockanje podstičaše ljubavnu revnost, nego stoga što je pretpostavljala da bi njen premili Jeroboam morao isto tako sladostrasno da uživa kad bi mu stegna probadale njene dlačice, zašiljene bolešću. Tim razdražljivim priviđenjima beše iscrpen telesni smisao Eglina strasti. Onaj duševni čeznuo je za Jeroboamovim baritonom, jer bezdan i mio glas kao uzvik ovnujskog roga kojim se sporazumevaju karavani više nije koristila ona da joj raspojasa pohotu, izda domaćinske naloge ili u dane Presnih hlebova prepeva Davidove psalme, nego – obezbedivši Jeroboamu službu varoškog objavljivača – država, da Starojabnelce sredi novim obavezama prema rimskim krvopijama i božanskom protektoru, i taj glas koji je, kâsom oprćavajući susedgrad, Jeroboam puštao kao milozvučnu pticu iznad predvečerja, mamio je Eglu iz Urijine kuće – bez bojazni od skandala, jer je trenutni suprug u to vreme revnosno umivao i četkao mrtvace – i odvlačio je do rova Jabtele, gde je šćućurena u vrelom korovu kao poterana divljač čekala da je ulove zlatne grabljivice Jeroboamovih reči, koje su se približavale ili udaljivale, narsrtale ili se povlačile, uznosile ili kružeći potanjale, prema tome na kojem bi raskršću telal izvikiavao poglavarске instrukcije. Prirodno, videti ga nije mogla; dodirnuti još manje. Zakon im je branio čak i da razgovaraju. Ali za njen zasipljen duh i taj bestelesni glas beše dovoljna lozinka, kao što je nerazumljiva grmljavina božjeg govora

dovoljna pravoverniku da načuljena srca rastumači reči najviše volje, koje nisu ni kazane. Međutim, ove reči zacelo behu kazane. Ove reči samo njoj behu upućene. Ne sve, naravno, već najbolje od njih, one koje su pripadale Jeroboamu, a ne imperatorovim ili tetrahovim dekretima. One behu posledica dogovora o kome će odmah biti reči, i po kome je Jeroboam, koristeći u privatne svrhe javni položaj glasnika, imao da između naredaba o dažbinama, porezima i kuluku umeće i vesti za Eglu. A bilo je to ovako:

Jednog jutra, ni mesec dana pošto je Jeroboam isprošenu nevestu doveo u roditeljski šator, oseti Egla svrab ispod desne dojke. Bezbolan, u izvesnoj meri čak i prijatan kao pirkanje vetra zaključanog u prsima, on do večeri iščeze da bi, vrativši se sutradan, još bezobzirnije ožegao njenu kožu, vlažnu i mekanu kao u barske biljke. Nikoše i prve bubuljice riđaste boje cimeta, pokrivene hrapavim krastama kao zardalim kopicama. Ništa ne govoreći mužu ona se opra u živoj vodi, a kad se Jeroboam vrati s posla i pozva je da uživaju jedno u drugom, izgovori se glavoboljom. Kupanje je nije očistilo, glavobolja nije večno mogla da služi za izgovor, pa Egla teška srca ali ne gubeći hladnokrvnost pokaza Jeroboamu ekcem koji se u međuvremenu dokopao i druge dojke. Laneno prsluče kojim je zastirala grudi takođe se bilo razbolelo, samo na tkanini imadaše prišt, umesto užarene, ljubičastu boju trulog ploda.

Krijući od žene svoje najcrnje sumnje, Jeroboam je posavetova da nikome ništa ne kazuje, naročito da se ne oda rođacima, susedima i prijateljima, dok ne nazru kakve buduće ciljeve ima ova božanska poseta njenoj koži. Moglo je to – reče – biti povoljno kao i nepovoljno predskazanje: nesreća što se svali na nekog od nas jamačno je opomena ili kazna nezadovoljnog božanstva, ali katkad ona može biti uvod sjajnoj počasti. Jer su neispitani putevi gospodnji. U više navrata je – reče – naš dobrostivi Hašamajim, da bi zameo trag svojih pravih namera, bacio prokletstvo nevolje na čoveka, i dok su njegovi bližnji, zavedeni tvorčevim šeretlukom a nadajući se da slede vrhovnu volju, nastavljali da se bacaju kamenjem na obeležnog, iznenada ovog obdario proročkim ili nekim drugim unosnim talentom.

Da bi, koliko je to moguće ljudskim ništarijama, preduhitrili onu rđavu varijantu bogoposete, svake se noći umesto milovanja dvoglasno i usrdno moljahu Adonaju da im oprostí ako su što zgrešili i u nemarnosti srećnika navukli na sebe njegovu jarost. Avaj, zaboravljeni greh beše, izgleda, neoprostiv. Ili je Jahve oklevao da se pošteno izjasni, ili se i sam kolebao između dva suprotna značenja koja je mogao da pripiše Eglinoj bolesti. U svakom slučaju, Bog osta gluv kao grom.

– Možda je zbilja gluv – kaza Jeroboam.

– Kako jedan Bog može biti gluv? – čuđase se Egla.

– Bog sve može – objasni Jeroboam – pa ako je svemožan, šta ga sprečava da bude i gluv? U njemu su sadržane sve suprotnosti koje su među nama vešto razdeljene, pa su jedni jaka uha a drugi gluvi. Da bi uistinu bio Bog, mora on jednovremeno biti vidovit i ćorav, gluv i oštrouh, pokretljiv i uzet. A mislim da isto tako mora postojati i ne postojati. To su principi na kojima je sazdana njegova sveobuhvatnost i svemoć, sve ravnopravne ose njegove božanske prirode.

Ove složene dogme ne dirnuše Eglu. Zdrav razum joj je govorio ovako: ako Bog mora biti i vidovit i ćorav, da bi bio ceo, mora to biti jednovremeno, a onda ne bi mogao da bude ni jedno ni drugo. Šta bi, Sarine mu jalovosti, onda bio?

A Jeroboam je koreo ženu zbog rasejanosti, koja se ispoljavala čak i u kućnim poslovima, i koju on tek sada stiže da joj prebaci:

– Ti se – reče – ni sama ne sećaš svog prestupa. Možda njega nervira tvoja zaboravnost, kao što, moram priznati, nervira i mene?

– Pa da – reče Egla s nipodaštavanjem – muškarci se uvek drže zajedno.

– Ne budali, ženo! – razdra se Jeroboam. – Ako je s v e , Bog ne može biti samo muškarac nego i žena! Nije li hetitska velika boginja bradata, i nema li njen božanski parnjak sise kao ti, samo, naravno, ružnije? Zar sveta Ištar Alilat nema bradurinu na kojoj bi joj mogao pozavideti Mojsije? Ne branim ja našeg Adonaja kao muškarac, nego kao uredan čovek koji sve stvari pa i grehove stavlja na svoje mesto da ih nađe ako mu počem zatrebaju.

I Jeroboam navede poučan primer svoje majke Melhe, koja za svaki greh imadaše poseban podsetnik u vidu palminih štapića raznovrsnog oblika, pa joj se nikad nije događalo da ne izabere odgovarajuću oprostajnu molitvu.

– Ha, tvoja majka – rugaše se Egla – to zbog nje ne možeš naći hlada od Hasora do Rame.

Srećom, Jeroboam je ne ču: pretresao je i neke druge moguće uzroke božje indolencije.

– Možda je zauzet važnijim poslom? – reče.

– Nema važnijeg posla od moje kože – odgovori Egla jogunasto.

– Možda mu, umornom, nije ni do čega?

– Zar majka sme da bude umorna? – upita Egla trezveno. – Jer nije dovoljno roditi dete, potrebno je i brinuti se o njemu.

A pri tome mišljaše na svet koji je Jahve stvorio iz čiste volje a pomoću jedne jedine mađioničarske reči.

– Možda ne zna hebrejski?

– Ne vlada li Adonaj Izrailjem? – primeti Egla svojeglavo. – Kako gospodar da ne zna jezik slugu svojih?

– Pobogu, ženo – prasnju Jeroboam – pa i Rimljani vladaju Obećanom zemljom ne znajući njen jezik!

I raspravljahu žučno svake noći između litanija, koja već počese da se ponavljaju, toliko vremena proteče od onog jutra kada je Egla, protežući se nad bunarom, prvi put osetila božanski svrab. A njoj beše sve gore. Ne samo zbog rascvetavanja kože koju nijedan melemar od Horazina, Kane, Naina i Tiberiasa do Jabnela nije umeo da zašije, nego što instinktom nepotpune ženke nazre da joj Jeroboam i nehotice izmiče, pa jednom kad su zadihani kao mazge izmolili poslednju od svojih beskorisnih molepstvija, a Egla odmerila da je muževljeva molitvena asura još za pedalj udaljenija od njene nego prethodne večeri, ona mu, čim se baci na postelju gotov da zahrče, kaza ovako:

– Jeroboame, mužu moj i gospodaru, umesto što traćimo vreme klanjajući se, hajde da razgovaramo otvorena srca. Adonaj mi, zašto kriti, nije sklon, mada pojma nemam čime sam izazvala njegovu osetljivost osim time što ga prizivah valjajući se u tvom uzavrelom

naručju, i to samo da bi se taj pustinjač radovao zajedno sa mnom, i što ne znajući, dakle, šta zborim, zloupotrebljavah njegovo ime da tepajući izrazim prostotu naše, moram reći, zajedničke groznice. Ali ja sam, podsećam te, uzvikivala tada i druge zakletve koje po svojim slavnim obeležjima nisu ništa nedostojnije od njegovih himni, a koje pri dnevnoj svetlosti poznaješ kao psovke. Sad šta mu je, tu mu je. Nije naše nego Adonajevo da brine o mom tobožnjem prestupu kad ga je već uzeo kao razlog za tako odurnu presudu.

– Ti mrziš našeg Boga, Egla! – reče Jeroboam više zgranut nego preplašen.

– Mrzim ga – priznade bolesnica hrabro. – Zar nije mogao da me pretvori u kip soli kao Lotovu suprugu, koja se, alal joj vera uostalom, nije obazirala na zabranu, i više je volela da bude prokleta i usoljena nego da ostane neobaveštena? Nije li imao samo da me ošine jednom od svojih zauzdanih ognjenih munja koje istrebiše plesače oko Zlatnog teleta, ili da me po kratkom postupku izjalovi kao Avramovu Saru i tolike trudnice po Hananu? Svaki moj ud stajaše na raspolaganju njegovoj nezasitoj pravdoljubivosti. Mogao je da me upotrebi za sve dokaze koje jedna pokvarena, neograničena uobrazilja oplodena svemogućnošću ume da isplanira u svojoj groznoj usamljenosti, samo ne da mi upropasti kožu.

A Jeroboam, kome se namah razbi san, preklinjaše: – Ne huli, mila moja, ne izazivaj kaznu da se širi.

– Mari Egla za te trice!

– Hašamajim, ne slušaj je! – zavapi Jeroboam. Ne beše kukavica, ali nije bio siguran hoće li njihov Sudija sa te neizmerljive udaljenosti umeti da razlikuje njegov glas od glasa njegove žene-grešnice.

– Tako bi ti odgovorila svaka žena koja drži do svog dostojanstva, a kažem ti, Jeroboame, da je dostojanstvo najbednije žene, koje direktno potiče od pramajke-sveroditeljice, makar ga trošila u javnoj kući za najamnike, veće od dostojanstva najvećih izvedenih bogova – mužjaka. No nisam o tome htela da razgovaramo. Hajde da govorimo o nama.

Jeroboam zauze oprezan stav: – O nama? Šta ima među nama?

– Nema ništa i to je ono što me brine.

– Ali, Egla golubice, ja te volim!

– Ama znam – rasejano će ona – i to me najviše brine. Da me ne ljubiš mogao bi ostati kraj mene i ravnodušno pratiti kako se prema božanskom projektu raspadam i kako se, ispunjavajući neku neljudsku misiju, pretvaram u grdobu po obličju same volje koja mi je tu sudbinu dodelila, ostavljajući me u međuvremenu često bez ulja i hleba, haljina i provoda, no, Jeroboame, dragane i gospodaru moj, budući da si mi preko svake mere odan, ti taj proces preobražavanja nećeš podneti nijednim od svojih nežnih čula, i jedne noći, kad se tvoja molitvena asura sasvim primakne vratima, ti ćeš se zamotati u nju i kidnuti.

– Tako mi Adonaja, nikad te neću ostaviti!

– Ne spominji mi Adonaja! – ciknu Egla. – On je pokazao šta ume Pogledaj! – i razdrliji grudi.

– Kukajmo onda pred drugim bogovima, ali prethodno budi dobra pa zastri grudi – predloži muž okrenuvši glavu. – Kažu da je Kibela sklona da ide uz nos onima s kojima preko volje deli nebo. Dobra žrtva, recimo, neki ovan bez zamerke iz stada tvog oca, mogla bi je podmititi?

– Kibela je žena. Neću ništa da dugujem ženama!

Jeroboam nabrajaše:

– Dobro. Ali Amon Re je muškarac i pod prismotrom svog sunčanog oka, nalik na disk, drži ceo svet. Ako mu se usrdno obratimo, možda ćemo ga pridobiti. Računam na to da mrzi našeg boga koji mu je potopio vojsku. Doduše ja ne znam kakve hekatombe zahteva njegova misirska milost, naročito kada je valja primeniti na tuđe područje, ali se mogu raspitati kod sveštenika Ismaja!

Ali Egla nije odobravalala da se pokloni poverenje jednom kukavičkom bogu koji je izgubio nezavisnost i koga drže u Rimu kao zatočenika da bi u društvu svoje degradirane polubožanske pratnje šenio pred Jupiterom kapitolskim.

Razlog je bio ubedljiv pa podstaknu Jeroboama da upita ženu:

– Najdraža, šta misliš o rimskim bogovima koje spomenu. Ako taj prostački narod vlada svetom, to mora biti samo zato što im je bog – zaštitnik snalažljiviji od drugih?

Ovaj trezven predlog Egla odbi s prezirom:

– Više volim da krepam nego da me izvida neki varvarin koji se odeva u vunene gaće. I neću više da moljakam nikog. Mrzim sve bogove, ah, da samo znaš kako ih mrzim! – pa odluči – Jeroboame, sutra me vodi sluzi tvog boga Ismaju, da se svrši.

Jeroboam, kome se dremalo, popusti i obreče da će je sutra sveštenik Ismaj pregledati svuda gde oko može doseći, pa prema Zakonima očistiti ili obeležiti. Istini za volju, nikakva ljubav nije mogla sačuvati Jeroboamova kolena od žuljeva što su ih nataložile sve zamršenije i zamorenije pokajničke molitve, i nikakva bračna odanost nije mogla toliko da ga začori da u transformaciji Eglinih dojki ne predvidi izgled svoje žene, za mesec, za godinu.

I sutradan pristupiše rabinu rekavši: „Čini nam se da je guba na mesu i haljinama”, a Ismaj pozva Eglu da se razodene, što ova učini s jogunstvom bogalja kome zgražanje publike podiže samosvest (utisak koji se ovom prilikom zacemento nije proizveo, jer je sedamdesetogodišnji Aronov sledbenik štošta video u svojoj levitskoj karijeri), pa bez saučešća ili gađenja savesno pregleda boljku na ženi i zaraženom ruhu i, našavši da dlaka na njoj nije pobelela, zatvori na sedam dana, obaška nju, obaška njene bolesne haljine; posle sedam dana još pedantnije pregleda bolesnicu i njenu odeću, i nađe da se boginjavost razišla po tkanini, te je svečano proglasi nečistom i spali ljutim ognjem, a ženu, na kojoj nije primetio nikakve promene, vrati u karantin za još nedelju dana; i tek kada po isteku druge sedmice uoči da je dlaka pobelela i da se otok rasplinuo do ispod pazuha, izjavi da je to – neka je hvala Jahveu iz koga sve izvire i u koga sve utiče – ljuta guba i da je Egla nečista.

Supružni ne behu iznenađeni. Snuždeni, znajući sada na čemu su, ipak odahnuše. Jeroboam svrnu u bazar da za ženu nabavi praporce (zvončice od medi), koje će od sada prisiljena Zakonom morati da nosi i zvoni njima da bi upozorila zdrave na svoju gubavost, a Egla vrativši se kući razdre haljine, izu se, otkri glavu, pokri usta, spakova posteljinu i ličnu garderobu, pa se istog večerja, bez oproštaja sa susedima i rođacima, praćena samo ucveljenim mužem uputi prema Novom Jabelu.

Vazduh je bio crn kao šuma. Čulo se samo šuštanje prašine koju je zebući na mrazu stresao sa sebe pustinjski korov. Dve-tri zvezde su ličile na nečitak zapis na crnom čivotu. Tek na deset rimskih stadija od naselja zaškripaše i kamenčići ispod Jeroboamovih cipela.

Egla je znala da Jeroboam plače. Kukala bi i gubavka kada bi nebo bilo bistro pa ona još jednom mogla da ugleda muževljevo lice na udaru mesečine: carski profil sa srebrnog novca koji je svake noći grejala među dlanovima. Srećom, neprovidno beše kao pod zemljom. Tek kad spotičući se dođoše do korita Jabtele i stiže čas rastanka, Jeroboam progovori:

– Egla, dušo, kao što znaš ja sam gradski telal i svakog predvečerja obilazim Jabnel opominjući narod šta mu valja raditi ili plaćati, čega se mora kloniti a šta će biti obasuto Tetrarhovom milostivošću, od koje svi živimo, mada množina i umire. Ako svratiš do ove jaruge, a vetar bude povoljan, moći ćeš me čuti. Između carskih objava ja ću umetati srce svoje koje pripada tebi.

Sad se rastuži i Egla: – Jeroboame, kito smirne koja mi među dojčkama počiva, svakog će večernja Egla dolaziti da te sluša, kida se duša moja što te neću ugledati, samo zaklinjem te uspomenama, ne zaboravi ponekad i na jabnelske tračeve.

Tako stajahu u mraku hladnom kao voda. Jeroboam uoči sebe kako počiva u mokrom koritu između Eglinih rastočenih dojki i kako udiše njihov otužan zadah – za telalevo istančano polno iskustvo bio je to u nepodnošljivoj meri uznemirujući prizor pa:

– Valjda će bog dati da se očistiš! – kaza baš kad se nekoliko tromih kaplji mesečine razbi o njegovo privlačno, mrko lice.

Egla vrisnu:

– Ne spominji mi bogove! – i ne mogavši više da otrpi nepriступачnu blizinu čoveka koga su joj ugrabile njihove misionarske kombinacije, bosonoga skoči u jarugu i naže bežati prema Novom Jabnelu da otpočne svoj nečisti život. Ucveljen i pust kao olujni svod šebata, Jeroboam produži u Stari Jabnel da nastavi tamo gde je ostavio onaj čisti.

Sad, pošto je ispričano sve o Egli i njenom prvom mužu Jeroboamu iz Sidona, moramo – mada je to od manje važnosti za našu istoriju – pokloniti izvesnu pažnju drugom suprugu Uriji iz plemena Zavulona, ne da bi ih upoređivali, jer u svemu behu nejednaki, nego da bi događajima koji slede dodali neophodnu biografsku pozadinu.

Urija ibn Mijam beše starosedelac nečistog Jabnela. U svojoj postojbini oko Samahonitskog Jezera po svim levitskim propisima proglašen za gubavog, on se naselio u okolu pre buduće neveste Egle, pa kako se nije gadio ničeg osim izgleda da dok mu kičma ne prepukne čupa iz sebične zemlje njene plodove, prihvati da bude perač mrtvih, onaj koji će, uz tarifom utvrđenu naknadu, zameniti ožalošćene u pripremanju tela za obračun s Jahveom. Zanat se pokazao unosnim. Imao je pune ruke posla, bolje reći leševa, i bio naročito u kišnim mesecima marhešvanu i kislevu najtraženiji zanatlija u varoši. Nije se ni proslavio ni obogatio, ali činjenica da se odao profesiji koja se nije mogla ugaziti – jer se umirati moralo kao što se moralo mokriti ili disati – činjaše njegovu budućnost osiguranom. Otuda Uriji bezbožna vedrina, njegov nenarušiv ali i nelojalan optimizam, živopisne dalekociljajuće psovke u kojima je sažimao svoja zemaljska iskustva, a iznad svega lakomisljena bezbrižnost u pogledu svoje afere s nebom. On taj sukob s Bogom jednostavno nije uzimao ozbiljno. Da se neki važan proces protiv njega vodio, dokaz je to što je osuđen, a da je osuđen dokazuje živo meso koje mu s kostiju bezbolno spada. Uprkos svernu on je na „svoju gubicu” – izraz koji je upotrebljavao u istom smislu u kome zdravi kažu „moja ženice” ili „moja kućice” – gledao više kao na sporedan, doduše malo izuzetan ukras sopstvene kože, nego kao na osudu čija dalekosežna svrha treba da mu priredi i neke buduće, posthumne neprilike. I govoraše obično: „Čak i ako smera da se još bavi Urijom, kako će Bog znati da sam gubav? Ta ja kad krenem gore neću sa sobom poneti i svoju kožu!” Njegov je racionalizam godio kažnjeničkoj koloniji, tešeći ove stradalnike nadom da patnja kao i sve u prirodi ima svoj konačan, bogu nepodložan kraj. I beše omiljen kao kakav prorok ali nekonvencionalan prorok čije propovedi, uz nos zvaničnom učenju, oslobađahu grešnike prinude da se sopstvenim

prestupom bave kao nekim neiscrpnim izvorom nezgoda, kao privatnom fabrikom sve novih i ubitačnijih pokajničkih zadataka.

S pridošlicom Eglom upoznao se pri klanju ovnova za vreme praznika Presnih hlebova. Zavetni ceremonijal se poštovao u Novom kao i u Starom Jabnelu. Žigosani nisu dopuštali da ih pogađaju samo rđava svojstva vere, već su tvrdoglavo nastojali da iskuse i ona dobra. Šta ih se ticalo da li je to nametanje Bogu ugodno ili ga gnjavi. Ni njima ne beše ugodno što su gubavi.

Združio ih je ravnopravan odnos prema sudiji Adonaju, mada je Urijin bio zasnovan na nehaju a Eglin na mržnji; združilo ih je neprihvatanje greha koji im je bio pripisivan, i koji je Urija priznavao kao činjenicu životopisa a odbijao kao zločin, a Egla ga odricala u svakom obliku; izazvana osećanjem neopravdane napuštenosti, plot ih je združila u privremen savez, koji nije vređao Egline uspomene na Jeroboama, ni ponižavao Urijino dostojanstvo sekundarnog muža. Dodajmo tome i praktičan razlog: oboje su se oslobodili brige o hrani, Svako uze na sebe deo truda koji mu je od izgnanstva iz Ede-na na Istoku pripadao. Urija je zarađivao za oboje, Egla za oboje kuvala.

Kažemo li, ravnoteže radi, da je nezgrapni perač mrtvih bio na- očit momak – naravno, na način prikladan za gubavca, jer mu je bo- lest već ušla u takozvano „lavlje stanje”, koje potezima njegovog prostačkog lica, uvećavajući svako njegovo obeležje do kraljevskih razmera, davaše izraz nadutog bašmebrigovića – nabrojali smo od- lučujuće razloge Egline naklonosti, a priznavši da je ona tek načeta kaznom bila – opet sa gubavog stanovišta – najseksepilnija udavača Novog Jabnela, njenim smo razlozima dodali odsudne Urijine. I oni se zagledaše jedno u drugo.

Otada minuše tri leta gospodnja.

U Novom Jabnelu ništa se nije menjalo, osim što su sveži gu- bavci dolazili (ubeđeni da je njihova nesreća božanski previd, gre- ška u distribuciji božanske pažnje, da će se očistiti i otići), a starose- deoci izdisali, jer drugog puta za odlazak nije bilo. Za svo to vreme Egla je volela Uriju, ničim ne krnjeći ljubav prema Jeroboamu, i volela supruga iz Sidona ne lišavajući ničeg Zavulonjanina. Iako je

jednom darivala svoju noć i dobar deo dana, a drugom samo onaj njegov deo koji je bio najbliži noći, ova nesrazmera nije uticala na izjednačenost njene naklonosti. Štaviše, umesto da bude prednost, Urijina blizina posta smetnja da Egla zaboravi Jeroboama, čija moć još uvek beše sačuvana u zapevajućem glasu što je svake večeri nat- kriljavao Jabtal kao papetjasto krilo ptice.

A to je, kažimo otvoreno, pravi početak priče o čudu u Jabnelu. Jer, gle, evo te nesrećnice opet u jabtalskom korovu, jedne suve večeri elula jedanaeste godine vladanja imperatora Tiberija Cezara Avgusta. Jeroboam još ne beše počeo da oglašuje. Nad pustinjским mrtvilom kišio je mrak u kome su iz žute daljine, kao izbledela re- bra žrtvovanih goveda, sjaktali nakostrešeni bedemi Starog Jabnela. Potamneli livanski kedrovi duž puta za Ramu ličili su na pogruženu procesiju crnorizaca i hodočasnika.

Šta ti je crna Egla, mislila je, nikad se nisi osećala tako sabije- na, tako napeta kao konjska dlaka osim, možda, onog jutra kad si na dojkama prepoznala ružan otisak kažiprsta božjeg. Bilo je to prete- će zatišje tela kao da će se ovako naduto za koji trenutak raspuknuti u paramparčad.

A onda joj laknu: Jeroboam se oglasi, najpre iz severnog siro- tinjskog predgrađa tanano kao cimbal koji isprobava prvi šapat, pa bliže i razgovetnije – izvikivač moradaše stajati već negde oko opštinske većnice ili tovilišta žrtvenih ovnova – pa još bliže, ispred malog Hrama gotovo čujno brujaše njegov svileni glas kao trljanje brenca o šupljinu zvona cilikajući, ječeći, praskajući, šumeći poput Davidove svirke kad jednog po jednog pokorava zle duhove kralja Saula, zvonko zvonjaše u razularenosti još nerazumljivih naredbi i objava, koje se sa zveketom sudarahu, stravično cviljaše u monoto- niji jednotaktne telalske popevke, grmljaše hukom munja slogova, ili se tegleći malaksalo vukao od reči do reči, čas prodoran kao šilo, čas neodgonetljivo rasturen, sad – osluškišaše Egla – ispred Ruvi- movog dućana, sad ćorsokakom ubožnika, sad iznad opustele tržni- ce, sad mrvljen stotrukim tutnjem čekića pred vratima Elimelehove kovačnice, sve dok olujno nezadrživ nije prokrcio sebi put do južnih

stražarskih kula, da bi se na Eglu obrušio odeven u kitnjaste činovničke rečenice:

– Svim građanima Jabnela, Gornje, i Donje varoši, četiri predgrađa i atara jabnelskog pozdrav od premilostivog kralja galilejskog i perejskog Iroda Antipe Četvorovlasnika, i na znanje da smo u brizi i očinskom gnevu što se desetak cesarski traljavo otplaćuje, što se državne dažbine lukavstvom nedostojnim pravovernih izbegavaju, što se kao da su inoplemenici od časnog kulučenja obveznici izvlače, a primetismo još da se podanici naši zaveta Otaca ne drže, da podmićeni sveštenici nečiste ne izgone iz okola, skrvniteljima i otociocima semena kroz prste gledaju, preljubnike ne samo da blagonaklono štite nego ih na kurvarluk primerom svojim navode, a da nam isti narod poštovanje ne iskazuje nego nas zove „vucibatinom edomskom“, „lišisahanom palatinskim“ i inim veleizdajničkim pogrdama da bi se osokolio na bunu protiv miropomazanika i krvoproliće nad odanima, ali želeći da Izrailj ostane miljenik Onoga Koji Jeste i koji ga posveti sebi i svojim ciljevima ja, Irod tetrah Galileje i Dereje, naređujem: da ko ne plaća narodu narodno bude bičevan pa razapet a da mu se imanje konfiskuje, ko ne plaća bogu božje hule radi i bezakonja, da se omutavi, uškopi, raščereći a utroba pogana da mu se izaspe na četiri strane osim istoka, ko ne plaća caru carevo da sve ove kazne iskusi redom kako su ovde propisane: imanje da im se uzme, koža da im se brijačem oguli, jezik da im se iščupa, oči sagore po danu, uši usred vašara odrežu i istucaju na panju, udovi maljevima tučenim izdrobe i salome, da se uškope, raščetvore, iznutrica kojekud osim na istok porazbaca, pa da se ono od njih što kazni izbegne razapne na krst do tri dana, a ti si, draga moja, kao konji u dvokolicama faraonovim, obrazi su tvoji okićeni grivnama, grlo tvoje niskama, kosa ti je kao stado koza koje pase po gori Gileadu, zubi su ti kao stado ovaca jednakih kad izlaze iz kupala pa sve blizne a nijedne nema jalove, usne su ti kao konac skerleta, vrat ti je kao kula Davidova sazidana za oružje gde vise hiljade štitova, dve su ti dojke kao dva laneta blizanca koja pasu među ljljanima, sa usana ti kaplje sat, nevesto, pod jezikom ti med i mleko, i miris je haljina tvojih kao miris livanski, pa si vrt zatvoren, sestro

moja nevesto, izv^{or} zatrpan, studenac zapečaćen, i bilje je tvoje voćnjak od šipaka sa voćem ukusnim od kipra i nara, od nara i šafrana, od idiroti i cimeta sa svakojakim drvljem za kad, od smirne i aloje s prekrasnim mirisima, golubice moja, u raselinama kamenim, u zaklonu vrletnom, daj da vidim lice tvoje, da čujem glas tvoj, jer je lice tvoje divno i glas tvoj sladak, i još Starojabneljanima poručuje njihov kralj: čusmo za prepredenog smutljivca, raskolnika i otpadnika Isusa Nazarećanina koji, izdajući se za Sina božjeg i cara judejskog, lakome ruke spušta na božju baštinu, praštajući bezakonicima, čisteći gubave, dižući mrtvace, isceljujući sakate, i vezujući, dakle, ono što je na nebu razrešeno i drešeći ono što je nebo svezalo, huli, zavodi, mami i skrnavi (jer ko sme ustati onoga koga Adonajeva volja odbroji i izluči a moja ga kijača pogodi iza vrata), pa zato u interesu javnog mira i bezbednosti obznanjujemo svakome ko ga pozna da je cesarska volja samozvanca prijaviti najbližoj straži, a ko se oglušiti biće pogubljen kao saučesnik, jer lepa si, draga moja, kao Tersa, a ne kao tvoja sestra Asha, koja je neisprošena zanela te smo joj zavodnika, nekog legionarskog dezertera Gabriela, morali, bezuspešno uostalom, vijati sve do sirijskog primorja, divna si kao Jerusalem, strašna kao vojska pod zastavama, pupak ti je kao okrugla kupa koja nikad nije bez pića, trbuh ti je kao stog pšenice ograđen ljljanima, vrat ti je kula od slonove kosti, oči su ti kao jezera u Esavonu na vratima vatravimskim, nos ti je kao kula livanska koja gleda prema Damasku, glava je na tebi kao Karmel, i kosa na glavi tvojoj kao carska porfira u bore nabrana, kako si lepa, kako ljupka, o, ljubavi u milinama, sestro Jairova, koji je, lopuža nijedna, u gradskom zatvoru zbog krađe mojih koza, uzrast ti je kao palma i dojke kao grozdovi, a sa svoje strane opštinsko vam Veće poručuje da za porez prinesete: po pet kaba smokava iz kotarice na svaku mušku glavu ali ne trulih i crvljivih, po log ulja iz krčaga za svaku mušku i žensku glavu, ali da nije užeglo, po vreću pšenice sa gumna za svako muško čeljade po familijama jabnelskim, ali da ne bude kao prošlog ubira pomešana s kukoljem, izmetom i peskom, po metret, vina iz bačve na svaku izbrojanu glavu, ali da ne bude prokislo kao ocat, i po june iz obora za svaku porodicu, ali noge da mu ne

budu odbijene, uvrtnjem jaja da ne bude ojalovljeno, i da ne bude lišajem umesto vunom zastrto, golubice moja, u raselinama kamenim u zaklonu vrletnom, daj da vidim lice tvoje, da čujem glas tvoj, jer je glas tvoj sladak a lice tvoje predivno!

Tri puta ponovljen otegnut huk ovnujskog roga označi da je telal obavio svoju dužnost. Sve zamre, samo je vetar šuštao šumom krtim kao da se gužva pergament. Omamljeni Jeroboamovim glasom, čiji su se poslednji odjeci gubili među kamenim krhotinama, gmizavci se stržući isušanim trbusima povukoše u pećinice na spavanje. Pesak se hladio izmuljan sa zaostalom sunčanicom. Mrlje mraka nicahu iz zemlje kao da se svuda unaokolo sijaset ponornica sprema da šikne u nebo.

Kad Jeroboam završi Eglu stajaše okrenuta prema južnom bedemu Jabnela. Najednom je obuze vrtoglavica, patnička svesnost da kruži u predelu koji se oko masivne kapije Jabnela i sam obrtao kao orijaški točak zamračenih scena oko utvrđene osovine, da lebdi među poskakujućim jajastim odblescima koji se rasprskavaju u vartromet, prljeći je i terajući da se dalje okreće, kovitla i klati kao drogirana plesačica – učesnica eleusinskih misterija, zaošijana sopstvenom težinom i samoubilačkom groznicom, najpre na nogama dok se jecajući ne sroza, a onda na kolenima dok ne pade u prašinu i poče drobiti zglobove o kamen, grepsti nohtima lice i, cvileći kao nedoklano mladunče, gutati pesak moker od suza, bala, znoja i mokraće, obrćući se, neverovatno brzo čas na teme i pete s trbuhom u vazduhu, čas na trbuh s podignutim nogama i glavom, zgrčena u zmijsko klupko udova, koje će se smesta munjevito odmotati besomučno tukući zemlju, da bi se već u idućem trenutku sabilo u vrišteću loptu raskrvavljenog mesa, koja se – odskaćući od stenjara, slamajući se niz urvine, probadana žbunjem, razapinjana trnjem i žežena pustinjском koprivom – kotrljala duž nečiste međe (ranije se Eglu, čim bi Jeroboam završio proglas, vraćala Uriji da mu spremi večeru) ne približujući se nijednome od Jabnela.

Idućeg praskozorja sa Naftalimovih brda side nekoliko ljudi u prašnjavim mantijama putnika – trgovci nisu bili jer sa sobom ne vođahu ni mazge ni magarad – i njihove baklje, koje su cvrčeći do-

gorevale na rosi, osvetliše Eglino izmrvljeno telo. Jednom od njih, riđem čoveku sitnih kostiju i topla, prozirma lica učini se da žena plače. Prikupivši skut kitoneta oko kolena, on kleče pored Egle:

– Zašto tužiš, sestro? – reče hrapavim, zapovedničkim glasom a na šuštavom dijalektu Gornje Galileje.

– Jesi li ti Bog, stranče, pa sve moraš da znaš? – upita Eglu.

Zašto ne ode svojim putem a nju ostavi da se još malo, pre nego što se odvuče u gubavište, trlja o raspukle odjeke Jeroboamovog psalma, koji je odzvanjao kroz njeno telo kao milozvučno razbijanje skupocene činije.

– Jesam – obznani riđokosi spokojno, kao da je biti Bog najrasprostranjenija sposobnost u Hananu, i da je upoznati Više biće u pustinji običnije nego sresti tovarno magare na sionskom drumu. – Ja sam Isus iz Nazareta.

Počivajući savijena u klupče, sa obrazom na zemlji koja se postepeno zagrevala i rasvetljavala, Eglu je mogla da vidi samo drojnave sandale bosonogog nametljivca. Je li to bundžija – pitala se – za kojim je tetrah raspisao poternicu i koga je njen ljubljani Jeroboam nazvao „drešiocem svezanog i vezioćem razrešenog”? I reče ispitivački:

– Onda moraš i sam znati.

– Ne znam. Pastir poznaje sve bolesti koje muče svaku njegovu ovcu pojedinačno, ali ni on, takvo je ustrojstvo stada, ne može pogoditi zbog koje od njih ovca cvili.

Ne odgovarajući Eglu ču gde jedan od saputnika kaže:

– Hajdemo, Ravi! Sviće. Može naići straža – i da mu riđobradi odgovara:

– Ne priča li mi celim putem: dokle nebo i zemlja stoji neće nestati ni najmanjega slovca ili jedne tittle iz Zakona dok se sve ne izvrši, i ne priča li mi celim putem: pisano je da ćeš izlečiti jednog nevoljnika? Ako se ne varam, on pred nama leži. Šta sad hoćeš?

– Pisano je da izlečiš nevoljnika i z l a z e ć i i z K a p e r n a u m a ā m i s m o , e v o t i l j u d i , i z a š l i i z H a s o r a .

– Judo Simonov – reče Nazarećanin mrzovoljno – jednom a to zaista ti kažem nije daleko, i tebi će se reći: učini jer je pisano. A

učiniš li, ali ne sve kao što je pisano, reći će ti se: učini ponovo, i ponovo li učiniš mimo Pisma, kazaće ti se, opet učini, i učini sedam puta, sedamdeset sedam puta i sedam puta po sedamdeset sedam puta, dok vas Zavet ne bude izvršen jer jedno slovice Zaveda ako se ne izvrši kao da nijedno nije izvršeno. Ne znam šta ćeš činiti tada?

– Učiniću – reče Jehuda suvo.

– Možda, ali meni neka bude dozvoljeno da se usprotivim, jer ako je ova žena bolesna, zar je važno za budućnost sveta izlečismo li je ispred Kapernauma ili ispred Hasora? Jesi li bolesna, sestro?

Šta li sad radi Urija, razmišljala je Egla. Možda je okupio susede pa pretražuje okolinu u panici da nije prekoračila nečistu granicu i, zaboravljajući da praporcima opominje mimoprolaznike na svoju bolest, pala razmrskana pod njihovim kamenjem? Možda sedi na pragu i žvaćući zobenu pogaču umakanu u kozje mleko čeka da se vrati, ne praveći pri tom nikakve pretpostavke; o, on je bio kadar da se uzdrži od uticanja na događaje čak i kada oni nisu poticali neposredno od Boga.

– Da nisi oduzeta?

Možda malo iznenađen, nikako užasnut, jarostan ili potišten – definitivnim raspoloženjima Urija nije podlegao – sluša prva obazriva ogovaranja gubavaca, koji su je u njegovoj odsutnosti vidali na putu ka Jabteli, i koji su, ne znajući ništa pouzdano, svoje eventualne sumnje mogli da zasnivaju samo na neprestanom podudaranju telalovih objava i Eglinih večernjih šetnji.

– Jesi li jalova?

Zabrinjavajuća upornost strančeva natera Eglu da, ne zanemarujući svoja razmišljanja o Uriji, odrekne i tu nesreću.

– Govoriš, nisi mutava – nabrajaše putnik zbunjeno – čuješ me, dakle, nisi gluva. Da li me vidiš, sestro?

– Ne – odgovori Egla i opet ču nepokolebljivo odsečan glas onog što ga zvahu Jehuda, govor koji je podsećao na suvo krckanje tankih drvenih štapova:

– Ne želim da se pravim mudar, Ravi, i da se neskromno dičim poznavanjem proroštva, ali te, u interesu vere i spasenja cele vasa-

ljene, umesto jedne profuknjače, koja se pijano cmizdreći valja po jarkovima, moram upozoriti da nije predviđeno nijedno čudo na ćoravcu od Hasora do Kapernauma. Tek tamo preko – Jehuda upre prstom na jugoistok – u Zemlji gergesinjskoj čekaju dvojica besnih da im demone oteraš u krdo svinja što će mirno rovati zemlju pored puta.

Najednom Egli bi žao malog Nazarećanina i njegove revnosti koja nije nailazila na odziv kod zajedljivih saputnika; više za inat Judi, jer „profuknjačom” nazva onu za koju se ma i osvetnički raspoložen zainteresovao lično Adonaj, iskazujući joj tako i nehотиčno priznanje, nego da bi izvukla neku korist za sebe iz situacije koja svojom neverovatnošću ništa nije obećavala, ona reče:

– Nisam profuknjača, Jehuda, a nisam ni ćorava da bi se toliko brinuo. Ne vidim vas, jer vas ne gledam, a ne gledam, jer nikakve želje nemam da vas vidim. Ni vas, ni ikog drugog.

– Zboriš neotesano ali trezveno – reče Nazarećanin – dakle, nisi luda. Neka me mutni Jordan odnese ako pogađam zašto jadikuješ!

– Mutni Jordan će nas i odneti, Ravi – reče glas koji Egla prvi put ču – ako sačekamo da se trube zornjače i treći put oglase pozivajući stražu da otvori kapije Jabnela.

Najednom, mali se putnik raspali:

– Odlazi, Kifo! Razidite se! Svi se razidite! Nasamo hoću da govorim sa ovom ženom – a onda – kuda? Zašto odlazite? Jesam li rekao da se razidete? Ako sam rekao da se razidete, želeo sam da ostanete, ako sam kazao da odete daleko, mislio sam da mi se sasvim primaknete, ako sam naredio da se ne mičete, hteo sam da se izgubite, ako sam hteo da mi pridete bliže, očekivao sam da ćete se sasvim udaljiti, vi, ignoranti, besramne neznalice i bezakonici, koje nikada neću naučiti da ispod kazanog zri nekazano i to mi sledite, iza učinjenog neučinjeno i to mi završite, u neverovatnom moguće i to mi sačuvajte, pa ćete stolovati u carstvu koje objavljujem. A sada pridite tako da ste daleko i slušajte ono što neće biti kazano – pa se obrati ženi: – Kako se zoveš?

– Egla.

– Oprosti što ti dosađujem, Egla – produži stranac nežno – i ne zameri mojim prijateljima. Oni su ljudi od rođenja.

– A ti? – upita Egla očekujući unapred, a tu joj pomože strančevo kočoperno ponašanje, jedan od onih odgovora koji će precizno odrediti vrstu i meru njegove manije.

On uzdahnu:

– E to ti je, moram priznati, veoma zapetljano. Ipak ću pokušati da objasnim koliko je u mojim izbrojanim danima tvoj udeo bitan i neodstranjiv. Imajući u vidu dalekosežan cilj spasenja sveta, Bog me je rodio da bih umro kao čovek, a čovek sam koliko je pod takvim okolnostima i uopšte moguće zato da bih u odgovarajućem trenutku, koji su datirali brojni proroci, postao Bog, pa budući čas Bog, čas čovek, opet Bog, pa opet čovek i nikad, ako se ne varam, u nekom izmešanom stanju koje bi jednodobno zadovoljavalo oba principa, i kako se tokom ovih recipročnih preobražaja ni na meni ni u meni ništa ne menja osim mog dejstva na stvari, a i to mogu da saznam samo preko tebe i tebi podobnih, ja nikad ne znam šta sam kada, sve dok učinivši kakvo čudo ponovo ne uzurpiram svoju divinu prirodu ako sam bio privremeno čovek, ili osetivši bol ponovo se ne uverim u onu ljudsku ako sam pre toga provizorno bio Bog. Međutim, zahvaljujući mome apostolu Judi, koji me, zainteresovan uglavnom za moju višu formu delovanja, stalno podseća na društvene obaveze, ja znam šta moram da budem – i dodade u poverenju – moram da budem Bog, Egla!

– Je l'?' – uzdahnu ona naprežući se da ostane ljubazna. Iako njena iskustva sa višim silama ne behu bogzna kako srećna, ne mogaše se otresti saučešća prema ovom kržljivom ali uspaljenom propovedniku dobročinstva, koga je sopstvena uobražena moć pretovarila tolikim dužnostima: – A bio si mi tako simpatičan.

– Zaista? – reče on prijatno dirnut. Kako ga je ponela ova neodređena pohvala, njega koga su obasipali pridevima ubitačnijim od maljeva kojim se umlaćuju bikovi: – To mi je milo kao čoveku ali nedovoljno kao sinu čovečjem, no i ta polovična naklonost dozvoljava mi da zaištem i nešto više od tebe, i da očekujem sa izvesnošću da to dobijem.

– Dobro, šta želiš?

– Da mi kažeš zašto si nesrećna.

– Šta ćeš preduzeti ako ti kažem?

– Ništa mimo tvoje saglasnosti, a pristaneš li, pokušaću da ti pomognem.

Ona se promeškolji pa posle neznatnog oklevanja upita oporo:

– Kome da pomogneš? Meni ili sebi?

– Brzo shvataš – reče on – đavolski brzo za jednu...

– Drolju – preduhitri ga žena.

– Ne. Hteo sam da kažem da za smrtnicu, koja je Boga srela samo u nepovoljnom obliku svoje lične nesreće, brzo shvataš teškoće tako izuzetnog položaja. Recimo da će to pomoći oboma.

Predloživši neku vrstu poštene razmene dobročinstva, on učuta očekujući odgovor. Osećajući da mu je stalo do saradnje koja nju ne bi ništa koštala, ona pomisli da blagonaklono popustljivo ophođenje s jednim nesrećnikom, koga je Adonaj kaznio gore nego nju, može na odgovarajućem mestu biti registrovano i primljeno kao rata otplate za davno počinjen greh, pa odluči da nipošto ne razočara luckastog mladića, koji je smerno klečeći iznad nje odisao svežinom tek napuštenih neftalimskih šumaraka, sočnošću pomešanom sa suvim smradom drumske prašine, i koji se, vrag bi ga znao zbog čega, nadao da će postići izlečenje, od koga digoše ruke svi galilejski melemari, i koga se složni u nemoći okanuše svi običeni vračevi. Ma koliko bila neverovatna i sama pomisao na mogućnost da se očisti i na milost kojom bi je usled toga ponovo obdarilo Jeroboamovo supružansko telo, ona joj se svim srcem predade kao što dete ushićeno učestvuje u igri čija je prećutna nestvarnost svim odraslim suigračima poznata: uživaćeš malo u tom nemogućem snu – zar ovaj susret nije još neodigrani deo tvoje zablude koju si godinama upražnjavala dolazeći na Jabetlu da slušaš Jeroboamov preslatki glas? – a onda će mali, riđokosi videoc, sa svojom družinom produžiti za Kapernaum, trljajući ruke od zadovoljstva što je svojoj uobraženoj svemoći dodao još jedan čin, a ona će ostati gubava kao i pre, sama sa otpacima kratkog sna na njihovom zajedničkom minijaturnom đubrištu, no – mišljaše – zar i to rasturanje opsene kao razvejavanje dima iz-

nad zgarišta nije samo jedan od završetaka svih njenih prividnih života na Jabteli, nije li se ona već sijaset puta iz snoviđenja vraćala u sadašnjost, u kvrgave ruke Majamovog leproznog sina, sva istrošena i neodgodivo stvarna kao što će se prenuti i posle Galilejčevog odlaska?

To odluči: podudarnost ove laži sa svima koje su je do sada održavale u nestvarnosti. Ali pre nego što pristade, iz zlopamćenja ili potrebe da sablažnjava, zatraži da se i onaj što ga zvahu Jehuda ili Juda primakne da bi čuo njenu, uostalom – reče – kratku ispovest i, tek pošto nepotkupljivi apostol zlovoljno pristupi, ona izjavi:

– Ovo što se ispovedam činim vama za volju, plemeniti gospodine – još uvek ne dižući glavu Egla dotače propovednikov sandal – a vašem saputniku koji običnu ženstvenost zamenjuje s kurvinstvom ne bih poverila ni svoje neistine. Stvar je, međutim, u tome što živim sa Urijom, koji brine o mrtvima u Novom Jabnelu, a volim Jeroboama opštinskog vikača iz Starog Jabnela. No istina ne bi bila potpuna kada ne bi bila i obrnuta, pa sadržala i moju naklonost prema Uriji. Možda bih, da mogu, imala sto muževa i ne bih bila prekorna, niti bi ma koji od njih mogao da se požali na moju neosetljivost, jer kao što ti ne znaš kad si Bog a kad čovek, ni ja ne znam kad sam u srcu Jeroboama a kad Urijina, sve dok ne osetim bol zbog prisustva ili odsustva jednog od njih. Sada sam žalosna jer mi nedostaje Jeroboam – birajući da li da se Jeroboam okuži da bi joj došao ili ona da se očisti da bi mu se vratila, još uvek verna pravilima ove besmislene abrakadabre Egla predvide komplikacije koje bi neminovno nastale kad bi joj oba muža živela u istom naselju, pa se opredeli za svoje očišćenje i završi – ako bih se očistila, vratila bih se Jeroboamu.

– Ne rekoh li da je ova žena kurva! – uskliknu Jehuda žestoko. – Pristaje da se spase samo da bi mužu nabila rogove.

A Nazarećanin prozbori:

– Nema razloga koji nije dovoljno dobar za spasenje, Judo Simonov! Zaista ti kažem, kad dođe tvoje vreme stavi na tas svoje razloge i razloge ove žene pa ćeš videti.

Onda se obrati Egli: – Veruješ li ženo?

I, imajući u vidu celu predigru koja je obećavala potvrđan odgovor, bi zgranut, gotovo pogođen kad ona pribrano izjavi:

– Ne.

Nezbunljiv, on se napravi kao da je nije razumeo, pa obnovi pokušaj:

– Nimalo li, zar ne veruješ?

– Nimalo – reče Egla, bezazleno uživajući u ovoj maloj pakosti, pomućenoj samo predosećanjem da i ovaj što ga zvahu Jehuda deli njeno zadovoljstvo.

– Trebalo je poslušati proročanstva – primeti Jehuda prekorno – ona ne spominju izlečenje gubavca na domaku Tiberiasa, nego na periferiji Kapernauma.

– Svejedno – upozori čudotvorac – ili, tim bolje. Da veruje, šta bismo mi dobili ovim čudom? Ona bi produžila da veruje, očišćena doduše, ali ne i obraćena. Razlikovala bi se od ovog poganog lika samo svojim novim obličjem, kožnom košuljicom takoreći, dok bi duh njen ostao netaknut i nepomeren potresom saznanja. Ovako, ona će se u trudovima ponovo roditi kao lane božje, i njena će buduća vera biti sedmostruko zapečaćena stidom zbog prethodeće neverice.

I sa tim svečanim pogovorom, kome se niko od prisutnih ne suprotstavi, on stavi levi dlan na Eglin potiljak a desnom pritisnu srce kao da uspostavlja neki značajan kontakt između neba i tela, i pošto je neko vreme proveo u tom iznuravajućem položaju, ispuštajući disonantne i nerastumačljive glasove, diže ruke sa Eglina kose i svog srca, skoči užurbano otresavši peščanu prašinu sa ogrtača, i znacima okupljajući pratioce ode niz Jabtelu ne uputivši ženi ni jednu jedinu reč pozdrava, saveta ili izvinjenja. A i da se oprostio ohrabrujućim naravoučenjem, koje bi podstaklo obnovu njenih zapostavljenih obzira prema Bogu – kazni, sad kad ga je upoznala u pristupačnijem naličju Boga – oproštaja, ili nekim konvencionalnim izgovorom, ona ga ne bi čula. Obrazom uz kamen obrastao manom – hraniteljkom Izrailja, okrenuta bistrom istoku koji je oticao u zenit kao u proziran plićak, Egla je u prvi mah neutralno prisustvovala neopipljivoj ali bezobzirnoj promeni koja se vršila u njenom gnji-

lom telu i na vlaknima njene istrulele haljine, pa iako nije dospevala da ovu metamorfozu uhodi iz stanja u stanje (nego je isprva radoznalo, zatim zaprepašćeno, najzad više prestravljeno nego ushićeno, zaticala kroz užurbano previranje mesa samo gotove proizvode ove natprirodne reprodukcije sve novih, u stvari, prvobitnih izgleda kože, koja se zatezala tamo gde beše izrovašena, rasvetljavala gde beše tavana, istanjivala gde beše kopitarski gusta, pročišćavala gde beše bogiljava, i sve novih, u stvari, prvobitnih izgleda lica, čije se lavovske izrasline i raspukline poravnjavahu kao što se zemlja skrtašava posle uništavajuće katastrofalnog zemljotresa), ona je pometena, da se kasnije ničeg nije sećala, bila prvi svedok novorođenja sopstvene lepote.

Sa pritvornom nevericom Egla razgleda kožu na mišicama – posle onog što je iskusila, svaki pa i milosrdni akt božanske pažnje izazivao je u njoj gnušanje – ali morade priznati da je besprekorno prozirna kao u nenačete robinje koja tek stupa u bludilište; nežno je gladeći uveri se da je povratila mekotu biljke i to sa onim procentom vlage koji oblaporne muške usne zahtevaju; svojski je uštinu i nađe je, zahvaljujući savesnosti volšebnika ili njegovom poznavanju anatomije, dovoljno jedrom da se otima ispod prstiju. Još uvek nepoverljiva, a pošto beše metodična, izloži je probama preostalih čula. Anketa dade povoljan odgovor: koža je mirisala na pokošenu livadu, ali sa onom primesom znojnog zadaha koji put čini stvarnom, a kad je liznu, oseti slan ukus badema koji tek što nije izgubio gorčinu.

Neka se slavi Hamakom, bila je opet čista!

I poče ljubiti i ljubavnički gristi tek presvučenu kožu. Najpre je to činila sa varvarskim strahopoštovanjem kao da u njoj kroz vradžbinu celiva samog vrača, a onda u raspojasanom životinjskom besnilu, podjednako nevinom i poročnom, jer znajući da će ta restaurirana koža uskoro i svuda gde može kao triko umotavati muževljevo telo, u njenom samoobožavanju ne beše ni trunka prostačke sebičnosti, a ipak, uzimajući predujam od tog užitka, u njenom postupku beše istodobno i neko grešno samozadovoljenje nalik onaj. Obuze je vrtoglavica, ushićena svesnost da kruži u predelu koji

se i sam obrtao oko masivne kapije Jabnela kao orijaški točak sunčanih scena oko utvrđene osovine, da treperi među poskakujućim jajastim odblescima koji se rasprskavahu u vatromet, prljeći je i terajući da se i dalje okreće, kovitla i klata kao drogirana plesačica – učesnica eleusinskih misterija, zaošijana sopstvenom lakoćom i groznicom novorođenja, najpre u mestu sinoćnje patnje, koja se ni u jednom gestu, ni u jednom bitnom osećanju nije razlikovala od sadašnjeg zadovoljstva, kolevci čuda nad kojom još malopre Adonaj objavljivaše oproštaj jezikom litalice riđe prašnjave brade, a zatim, opisujući sve tešnje i besomučnije krugove radosti, bliže predgrađu čistog Jabnela, sve bliže snu koji se dvanaest sati posle sata oglašavanja orio u njenim ušima dozivajući rikom Jeroboamovog telalskog roga.

Dok je trčala prema Jabnelu raspaljena verom u Boga otaca, koju je uništila guba kao kazna, a obnovila zahvalnost za zdravlje kao oproštaj, klicaše iskreno: „Oče naš, koji si na nebesima da se sveti ime Tvoje”, i govoraše iskreno: „Jeroboame, koji si na zemlji da se ljubi lice tvoje”, i govoraše: „Da dođe carstvo Tvoje”, i „da dođe carstvo tvoje” i govoraše: „Da bude volja Tvoja na Zemlji kao i na nebu”, i „da bude volja tvoja na zemlji, trpezi i postelji”, „hleb naš nasušni daj nam za danas”, „poljubac moj nasušni daj mi za danas”, „i oprostite nam dugove naše kao što mi opraštamo dužnicima svojim”, „i ne opraštaj mi dugove mog izbivanja kao što ih ni ja tebi neću oprostiti”, i moljaše iskreno: „Ne navedi nas u napast nego nas izbavi od zla”, ali moljaše iskreno i: „Uvedi me u napast ne izbavljajući me od slatkog zla”, i govoraše ono što se odnosilo i na nebo i na zemlju, i na Boga i na muža: „Jer je Tvoje carstvo i sila i slava na vekovi vekova, amin”.

Seljaci koji su natovareni glinenim ćupovima i kotaricama od pruča žurili na starojabnelu tržnicu i čuli Eglu kako bez zazora spominje Onoga Koji Jeste mišljahu da je luda pa joj se s poštovanjem uklanjahu s puta. A put je bio onaj kojim je praćena ucveljenim Jeroboamom prekoračila nečistu među, samo nije ličio na carski drum popločan kamenjem i ograđen hladom, nego na bogazu utabanu tabanima gubavaca, i nije prečicom vodio do njihove kolo-

nije, nego je krivudao i zaobilazio, kao da su prkosni kažnjenici Elohimovi u tom besmislenom odugovlačenju nalazili protivzakonu utehu, a oni pokorni pružali Vrhovnom presuditelju poslednju priliku da se predomisli i opozove presudu.

Da bi izbegla opravdanja koja će joj po službenoj dužnosti biti zatražena, Eglja je nameravala da se prošunja između trošarine i stražarske karaule, i mada ih je rekonvalescent mogao na zadovoljavajući način pružiti (uočljivim preobražajem koje se duguje samo najvišoj milosti i njenim neposrednim posledicama: čilim izgledom i čistotom sukanja na kojima ne beše ni mrljice gube), kad stiže do južne kapije otkri da će to biti nemoguće ili bar veoma teško. Prezajući da joj izlišne smicalice ne odlože viđenje s Jeroboamom, čista kao jutarnja svetlost i sveža kao tekuća voda, ona stupi pred carinika. Razmetljivog i krutovratog kicoša koga nije poznavala, larmajući, preteći, psujući, preklinjući a u međuvremenu poluglasno nudeći mito, opkoljavali su smrdljivi kamilari i mazgari, putujući torbari i krijumčari, pečalbari i galilejske seljanke s procurelim korpama na glavi.

Činovnik po imenu Jeftaj ostavi red za carinjenje i pride Egli. Dok se dvosmislenim rečima čudio što ne vidi robu koju Eglja nosi u grad, preduzimljivim je rukama izražavao aktivno divljenje prema ženinim čarima, a kad se ona usprotivi, više zbog žurbe nego odvratnosti i zapita ga šta to čini, on službeno izjavi da carini robu, pa pošto ona ne unosi u Jabnel ništa osim svoje besprimerne lepote, carini ono što može. Galilejci se ulizički zakikotaše u nadi da carinik Jeftaj, zapazivši njihovu blagonaklonost, uzvratu ovu kad im bude razrezivao namet.

Ne skidajući okretne ruke sa Egle, Jeftaj je upita kuda tako žuri:

– Tako mi mog noćnog iskustva – reče – tvoja se roba nigde na svetu ne prodaje danju.

– Ništa ne prodajem, cariniče – odgovori Eglja oštro, ali bi polaskana. Jeftaj beše prvi muškarac koji je posle Boga priznao njeno ozdravljenje.

Eglja objasni da je ona žena opštinskog telala Jeroboama, i da se posle podužeg bavljenja kod muževljevih rođaka u Danu – to je

tamo oko Cezarije Filipi – vraća kući, no neki meštani po imenu Jerkoam, jedan od onih smetenjaka koji se uvek umešaju u nevreće, izjavi da poznaje Jeroboama, ali da je njegova žena, koja se, ako se ne vara, zvala Eglja, kao nečista još odavno prognana iz okola.

– Zašto lažeš, ženo? – upita carinik koga je Egli no samosvesno ponašanje uvredilo. – A ti, Jerkoame, lopužo, ne pokušavaj da, zlopotrebljavajući gužvu koju si sam zamesio, utekneš ne plativši trošarinu!

– Ne lažem, ja sam ona o kojoj govorite, ja sam Jeroboamova žena Eglja.

– Ali ta Eglja je gubava! – uzviknu Jeftaj.

Ona pogleda u nebo da ga pozove na opravdavačku saradnju, pa sva blažena reče:

– Bila je gubava ali je sreća mladog Boga i očistila se držeći ga za ruku.

– Bila si g u b a v a ? ! – prenerazi se carinik i odskoči unazad tako naglo da se nađe u svetini koja se uznemireno razmače, ostavljajući Eglju u brisanom krugu nepoverljivih očiju i kolebljivog tela.

– Bila je g u b a v a ? ! – zažamori gomila unezvereno.

– Bila sam, ali ne rekoh li vam da me/Onaj Koji Jeste/ponovo uzme pod svoje. Pogledajte – pozva ih Eglja i, otkrivši dojke, kojih se kao božanskih kreacija sada nije morala stideti, pokazala čista prsa na sve četiri strane sveta, Istoku pružajući nešto duže vremena i zadovoljstva da je gleda.

Ne hajući za taj dokaz, Jeftaj se povuče još nekoliko koraka, usplahireno protrlja ruke, kojima je bio dodirnuo njene haljine, kao da sa dlanova spira neupadljiv ali neizrecivo gnusan gad, pa ih ispruži prema došljakinji:

– Ne, ne možeš u grad, ženo! Vratu se odakle si došla i ne uznemiravaj čestite Jabneljane, a ti, Lameše, vuci se u red da bi mi uplatio trošarinski novčić, jer ako je ova žena gubava, nisi ti ni tvoje pare!

Eglja nije shvatala zašto bi ona uznemiravala čestite Jabneljane kad im, evo, velikodušno donosi živ dokaz nepopustljive očinske brige, koju im ovog puta kroz njeno ozdravljenje iskazuje njihov za-

jednički Bog, pa uviđajući da ovi takoreći nebeski razlozi ne nalaze pažljive slušaoca proba i zemaljske: opomenu ih da njen Jeroboam ima moćne zaštitnike u gradskoj većnici, i uopšte da je vrlo uticajan jer – reče – onaj koji predano objavljuje carske naredbe ne može izbeći da ne apsorbuje ma i najsićušniji deo u njima sadržane carske moći. Da li će, dakle, oni moći da se opravdaju pred njim kada bude čuo kako je postupljeno s njegovom ženom?

– Ko ste vi da ne priznajte odluku Boga naših otaca? – viknu Egla.

– Priznajem svaku njegovu odluku koja je u skladu s pravilima moje službe varoškog trošarinca – reče Jeftaj pomirljivo – ali u njima se ne govori o gubi nego o smokvama, ulju, vinu i ostalim trgovačkim predmetima. Tvoj slučaj je za kapetana gradske straže koga ćeš ti, mešanče Amrije – carinik pokaza na crnpurastog zemljoradnika, koji je držeći glineni krčag u naručju pokušavao da se izmakne – neodložno pozvati. Prethodno, naravno, platićeš novčić za ulazak u grad. A ti, ženo – on se opet obrati Egli – gubava ili ne, ostaćeš na mestu ne dodirujući ništa niti se kome približujući, jer čak i da si izlečena, ko zna sa koliko je to savesnosti izvršeno.

– Bog vidi sve, cariniče! – reče Egla uzdržano. Njena obnovljena vera opet beše u punom dejstvu.

– Ali nije u opasnosti, jer ne mora sve i da opipa – promrmlja činovnik. – Budi zahvalna što nisam tražio da zastreš usta kao što nalažu Zakoni.

U međuvremenu se trošarinski prostor oko kapije sasvim ispraznio: manji broj gradskih posetilaca brzo i bez uobičajenog cenjanja plati Jeftaju carinu da bi što pre iščileo u plavičastim senkama periferijskih kućeraka, a veći broj odjednom nađe da mu je već dockan za ma kakav ozbiljan pazar i vrati se u jabtelsko polje.

Amrije dotrča bez kapetana.

– Čim mu rekoh o čemu je reč – pripovedao je zadihani mešanac – kapetan se požali na kostobolju. To mu je, reče ratna rana, koju mu na njemu svojstven podmukao način zadade Neptun, dok je sedam noćnih časova stajao u studenom Atlantiku da bi bičevanjem, bodenjem i sečenjem talasa prinudio vodenog tiranina na priznanje

rimskog suvereniteta. Srdačno te pozdravlja i sve prepušta civilnoj vlasti a u tvojoj, tako je rekao, cenjenoj osobi.

Ne bi se moglo reći da je činovnik Jeftaj bio obradovan počašću koju mu je na ovako galantan način prvi put ukazao njegov vojnički kolega. Istog izaslanika, koga smo upoznali kao Amrija, posla on po sveštenika Ismaja, ali, da bi unapred obezbedio rabinov dolazak, poruči mu da će svaki eventualni izgovor biti prijavljen gradskom poglavarstvu kao besprimerno kršenje levitskih obaveza.

– Poruči toj drtini Ismaju – naloži strogo bastardu – da guba spada u njegov delokrug rada još od prvosveštenika Arona ben Amrama, a ako je to usled poštovanja dostojnih godina zaboravio, neka prelista knjigu koja se zove Vajikra ili Levitik, kako mu je draže!

Ravnodušan prema ovim pregovaranjima, dogovaranjima i ugovaranjima, siguran u svoje zdravlje, njihov je isključivi povod Egla sedela na izlizanom međašu za privezivanje mazgi i prstima raščesljavala kosu. Znajući da svaka selidba iz okola u ôkô, iz nečistog u čisto stanje i obrnuto (ona prva, naravno, beše samo idealna mogućnost) zahteva izvesne formalnosti, neku vrstu pokajničkog obreda koji potvrđuje da zajednica u prvom slučaju odbacuje prestupnika a u drugom ga ponovo prima, ona je spokojno čekala sveštenika. Čim je Ismaj bude pregledao i, ustanovivši da je isceljena, i stavio zvanični dokument koji to potvrđuje, ona će biti oslobođena čak i od nepostojeće uspomene na greh, a njeni sugrađani neće više imati razloga da je izbegavaju. Najzad Ismaj stiže.

On je odmah poznade ali mu, mišljaše Egla, dostojanstvo nije dopuštalo da to obelodani. Kad mu bivša gubavka pade pred noge, manje iz poštovanja a više zbog toga što je vremešni levat bio prvi poznati Jabeljanin koga je srela posle čudnog isceljenja, on odstupi unazad nekoliko koraka (da je to poput Jeftaja bilo lice skromnijeg značaja reklo bi se da je odskočio) osorno govoreći da je njeno ozdravljenje možda neoporecivo kao fizička činjenica, jer ga i slobodno oko može uočiti ali da za duhovno zdravlje konvencionalna, telesna ljuštura nije odlučujuća. Zar krivoverni gatari lažnog boga Jupitera – rekao je on – ne rastvaraju najrasnijeg ovna da bi,

nisu bolje ni zaslužili, u njegovoj utrobi otkrili džigericu, upropašćenu i smrdljivu kao bajat sir? Ozdravljenje nije automatski i očišćenje već mu samo prethodi, još tačnije služi, kao što svetlost samo služi suncu da nas greje. A za Ismaja ono prvo nije ni izbliza bilo važno kao ovo drugo, i on je totalnom preobražaju Eglinog lika, te sporedne da ne kaže izlišne ljuštore, pretpostavljao očišćavajuće ceremonije koje su proisticale iz Mojsijevih uputstava onako kako ih je na Sinaju diktirao sam Gospod. Samo ove ceremonije – objasnio je Ismaj – mogu ma i *post factum* opravdati činjenice, samo one mogu stvarno ostvariti stvarnost, i čineći je pravosnažnom, služiti istovremeno kao dostojna provera pravih božanskih namera. Jer one ne samo da često nisu jasne – sveštenici su tu da ih protumače – nego su po pravilu hotimično višeizvesne da bi se i tim putem izrazila njegova svemogućnost.

Bio je to dubok i kitnjast govor uglednog hijerofanta. Čarinič Jeftaj, koji ga je pratio na bezbednoj udaljenosti, nije se mogao zakleti da u dlaku taj isti govor nije slušao u nekim drugim prilikama i povodom sasvim oprečnih komplikacija. Međutim, praktičnu Eglu nisu zanimala Ismajeve teološke zakučice, pa upita hoće li posle obreda i žrtava što ih ovi iziskuju i zvanično biti čista?

Ismaj odgovori neodređeno, kao da u takvim stvarima koje su vezane za greh ili od njega potiču nikad nema potpune izvesnosti:

– B i l a s i gubava, Eglu, pa iako dozvoljavamo sebi veru da bog te pita kakvim čudom više nisi, nismo obavezni, čak bi bilo bogohulno i štetno da preduhitrivši njegove planove verujemo da to o p e t j e d n o m n e ć e š b i t i . Zato pođi za mnom – pozva je levit. – Rekao sam za mnom a ne sa mnom, ženo, jer ni Aronovi potomci nisu imuni od lepre. A uz to imam i sitnu unučad.

Tako (Ismaj) pođe napred, a na pristojnoj udaljenosti od njega išla je Eglu. Koračajući iza starca, koji je zečje pocupkavao izbegavajući bare prašine, ona oseti prvi put od svanuća izvesnu klonulost u udovima, kao da je ono što je izbegavala da nazove obeshrabrenjem sprečavalo njena stopala da slobodno i nepokolebljivo gaze prema hramu, i njenu prekrasnu glavu da se ponosno drži. Možda je ta klonulost posledica zamora koji će nestati čim dopre do Jeroboa-

ma? Za svaki slučaj odluči da se bez roptanja podvrgne svim radnjama za očišćenje, koje su se kao poslednja i najozbiljnija prepreka postavile između nje i muža.

U tremu hrama Ismaj joj poslovno i bez ustezanja saopšti da predstojeća ceremonija, iako u prvom stepenu ima za cilj duhovno očišćenje od jedne prevashodno telesne kazne, ipak zahteva izvesne materijalne instrumente koji su skupi: vrapce, brašno i jagnjad, na primer. Ima li Eglu novac da ih plati?

Eglu priznade da nema, ali obeća da će troškove obreda izravhati Jeroboam, čim bude doznao za njen povratak.

– Onda ću tu sumu staviti na njegov račun odmah ispod iznosa koji mi već duguje za protekli praznik Hanuke – reče levit i u tom smislu izdade pomoćnicima potrebna uputstva. – Moraš priznati da ti iskazujem preveliko poverenje, jer se za Jeroboamovu odluku u pogledu tebe još ne zna, pa kad tome dodam da ću te osloboditi truda oko nabavke neophodnih žrtava i snabdeti te vrapcima, jagnjetom i ovcom iz hramovskog magazina uz cenu jedva veću od tržišne, smatram da sam učinio sve što jedan sveštenik mora da preduzme da bi prihvatio tako protivurečene odluke svog najvišeg zapovednika.

A to činim – dodade u sebi – sa odvratnošću, jer mada mi laska da prvi pozdravim i primim izgnanika u staro društvo, ipak sumnjam da uopšte ima isceljenja koje je tako apsolutno kao oboljenje, i da ima leka koji uništavajući zlo onesposobljava i njegove klice.

– Seme zri – reče Ismaj glasno – i ko osim Višnjeg može znati kad će ponovo prokljati da nas upropasti?

– Šta to mrmljaš, poštovani? – upita Eglu.

– Ništa, ženo, u svakom slučaju ništa što bi se tebe ticalo – odgovori Ismaj prgavo i sa čtecima i pojcima baci se na profesionalne pripreme.

– Hoće li to dugo trajati? – upita ona procenjajući obim priprema.

– Ne, ne mnogo. Mogli bismo, doduše, raditi po skraćenom postupku koji je Mojsije predvideo za sirotinju, ali to bi bilo uvredljivo za ženu jednog opštinskog službenika. Koristićemo se jedino pred-

noću što je Sveti Sinedrion u tvom odsustvu ukinuo sedmodnevni karantin i pranje kojim se on u pređašnja vremena završavao.

– Onda napred, čini što hoćeš – prasnu Eglu – samo to na što se odluči tvoja premudrost, čini brzo!

Pošto naredi da se iz magacina donesu dva živa čista vrapca (koja prema običajima pustiše da ih Eglu bez ičije pomoći uhvati, što ona postiže lako, jer vrapci behu pripitomljeni i istrenirani za svete svrhe), kedrovo drvo, crvac i isop, jedan zemljani sud pohaban od preterane upotrebe, dva zdrava jagnjeta i jednogodišnju ovcu, tri desetine efe belog brašna pomešanog s daronosnim uljem i jedan poseban log ulja, Ismaj – neprestano opominjući Eglu da mu ne prilazi – pristupi obredu.

– Čuj me – reče prethodno – ne valja kad onaj koji se čisti ne zna zašto tomé pristupa, pogrešno misleći da je i bez tih zavrzlama (služim se njegovim rečnikom) zdrav, kao što, obrnuto, ponekad valja da osuđeni ne zna šta mu se stavlja na teret, da se ne bi tvrdoglavo branio i tako zasluženio izazvao još veći gnev i još oštriju kaznu. Da bi nas zaštitio, Gospod nam obično ne saopštava razloge svoje drakonske osude, koju mi ni do smrti ne saznajemo, zahvalni što nam je onemogućio da ga mrzimo, i tako ga neizbežno primoramo na pooštrenje kazne. U svojim egzekucijama mudri vladaoci ga uzimaju za uzor, i njihovi osuđenici umiru u mukama, doduše, ali radoznali a ne kivni. Čak i obični ljudi u svakodnevnim međusobnim susretima ne saopštavaju jedni drugima prave razloge svojih neraspoloženja i neprijateljskih postupaka. Pretpostavljam da se to i tebi dogodilo, i da ti je Gospod podario najvišu milost da ne znaš zašto te progoni?

– Da – priznade Eglu – moj muž Jeroboam i ja dugo smo lupali glavu, ali ništa nismo mogli da dokučimo.

– Tim bolje – odobri Ismaj – jer to potvrđuje da sam u pravu kad kažem da je neznanje najbolja zaštita od kazne, možda efikasnija i od molitava, jer se molbe ne mogu prečuti, a neobaveštenost je ćutljiva. – Ismaj mahnu rukom prema Eglu pozivajući je da se odmakne od njega. – Molim te, gospođo – reče nestrpljivo – nemoj mi disati u lice, ili ako baš moraš, stavi ruku na usta. Ti se, verovatno,

pitaš: „Čemu da znam zašto se kajem kad ne znam zašto treba da se kajem?” A ja ti odgovaram: ne kaješ se zbog onoga što si učinila, nego zato da se vidi da si nešto učinila. Obred očišćenja dokazuje tvoju krivicu, jer da nisi kriva ne bi ni trebalo da se čistiš. Ukoliko su obredi duži, komplikovaniji i javniji, a neki od njih se, kao što i sama znaš, pretvaraju u razdragane narodne svetkovine, utoliko je krivica onih što im se podvrgavaju gnusnija i nepobitnija. Eto zato se čistiš: zbog drugih a ne zbog sebe.

– Dobro, dobro – reče Eglu razdražljivo – to mi je svejedno, ali mi nije svejedno što se toliko skanjeraš. Žuri mi se, Ismaj!

– Brzo ću završiti – reče sveštenik. – Hoću da naglasim još da se svaki povratak, a ne samo ovaj tvoj, kruniše odgovarajućom ceremonijom koja je u srazmeri sa *crimenom*. Kad se razbludni sin vrati roditeljskom domu, otac ga išiba pre nego što će mu ugotoviti dočeknu gozbu, čiji će ritual u svemu podsećati na proslave rođenja. Od tada on neće verovati, ali će u svemu ostalom biti privržen potomku. Kad se preljubnica pokajnički vrati mužu, on će izvesti propisani obred praštanja u koji spada i devetanje. Od tada biće dužan da je ponovo poštuje, ali ne i da je ostavlja samu s drugim muškarcima. Kad ko oskrnavi svetinju, on se, ako kojim pukim slučajem ostane živ, može iskupiti podvrgavanjem vrlo teškim obavezama iskupljenja i stotrukrom ispovedanju vere koju je bio izneverio. Njegova sabrača će ga ponovo prigrliti, ali mu nikad neće dopustiti da čuva posvećene predmete.

– Zašto mi sve to govoriš?

– Zato, ženo – reče Ismaj – da ne precenjuješ moć očišćenja ma koliko ono bilo delotvorno i odgovaralo iskrenosti tvog pokajanja. Ja ću te očistiti po Zakonu, što moram jer me na to obavezuje moja služba i ubeđenje da si odista zdrava, ali ne očekuj da te se dotaknem i da isti vazduh delim s tobom duže nego što traje moj levitski posao.

Zatim užurbano, čak brzopleto pristupi obredu. Jedan vrapac bi preklan nad živom vodom potoka koji je proticao ispod sinagoge, a njegova krv sakupljena u zemljanu času u koju Ismaj potopi preživelog vrapca, kedrov iver, isop i crvac, pa pustivši živog vrapca u

trem (gde ga levitski pripravnici spretno uhvatiše da bi sudelovao i u drugim čišćenjima), krvlju onog zaklanog poškopri bivšu gubavku sedam puta, proglasivši da je čista.

U početku ozlovoljena izvesnom tromošću postupka, Egla mu se brzo predade sa ekstatičnom pažnjom: ništa što je poticalo od Gospoda – iscelitelja nije za nju smelo da bude odvratno ili dosadno. Čim joj narediše, ona se skide i skoči u potok koji je žuborio da bi prema starozavetnom običaju oprala i sebe i svoje ozdravelo ruho. Golicavo nežna struja koja je podsećala na Jeroboamove ruke, samo stokrake, a smenjivala se sa udarcima britkih talasića i bockavim dražkanjem kapljica, otrgnutih od matice, navodila je njeno do tada zapostavljeno telo na neozbiljnost i raskalašnost, koja nije bila u skladu sa strogošću procesa, osobito kad se uzme u obzir da mu je na ovaj ili onaj način prisustvovao sam Jahve; umesto da svetom pranju da smeran, bogobojažljiv i bogoprimitiv izgled, i da se ispovnički usredsređeno preda spiranju osipa bezakonja sa sebe, umesto da se privremeno poistoveti sa svučenom nečistom kožom da bi je tek sada simbolički odrala, trljajući je sunderom i oblivajući vodom, Egla se kikotala, podvriskivala, bućkala i na očigledno nedozvoljen način uživala u jednom sakrificijelnom činu. Neobavešten čovek mogao bi poverovati da prisustvuje razvratnim igrarijama kupačica u javnom kupatilu nekog grada na Zapadu.

Ismaj je ne opomenu, niti je pozva na red. Njegove bestrasne oči pokretale su se u ritmu svetog pranja.

– Šta to činiš? – upita ga ona.

– Tražim Boga – reče levit poslovno – nije li kakav znak lepree zaostao da njegovu milost učini polovičnom.

A kad se svrši drugi deo očišćenja, Ismaj naredi te dovedoše dva jagnjeta, jedno kao žrtvu za prestup a drugo za greh. Prvo jagnje zakla, trup koji mu po uzansima pripadaše otposla kući, a njegovom još mlakom krvlju pomaza resicu desnog Eglinog uha i vrškove palaca desne ruke i noge. Zatim štedljivo nali ulje u dlan leve ruke, zamoči u lokvu prst desne i njime izvede tri hitre, uzastopne i neizostavne radnje kulta: sedam puta poprska vazduh koji je otelotvoravao Onog Koji Jeste, a ostatkom ulja ovlaš pomaza sva mesta

na Egli, zamrljana životinjskom krvlju, dodavši tome sada i glavu. Najzad prinese žrtvu za greh (ono drugo jagnje), i zakla žrtvu paljenicu (onu ovcu), i svečano proglasi da je Jeroboamova žena što se tiče sinajskih obredaba zdrava.

Zahvalna Egla htjede da mu celiva ruku, ali je Ismaj neučtivo brzo trže, požurujući je da ga što pre ostavi i prepusti molitvama Bogu, koji ga je, po svemu sudeći, nervozno očekivao. Pošto je u sinagogi više ništa nije zadržavalo, a sve u njoj stremilo Jeroboamu, ona istrča na ulicu pojući himne Gospodu.

Kako su, o, Jedini, Tvoja nebesa ovde drukčija: prozračnija i življa, prisutnija i mnogolikija, kao da nisu bila ona ista nepristupačna nebesa kojima se uzaman obraćala s praga Urijinog doma; kako je Tvoj vazduh ovde svilastiji, podašniji, hranljiviji i neosetniji nego novojabnelski, u kome se davila kao pod vodom; kakav su hlad pružale ove guste, raskošne i nepomerljive senke, koji su kolebljive senke gubavog staništa uskraćivale, zbog sićušnosti kućeraka ili zbog neizmerenosti prokletstva; kako su laste Tvog jata ne obazirući se preletale koloniju kažnjenika, a pod strehama Čistog Jabnela slobodno i radino svijale gnezda; kako je ulični prah bio manje prašnjav, kamilji izmet manje zaudarao, i kako su strvine, to omiljeno jelo Obećane zemlje, pružale ovde gotovo ljupku sliku smrti. Zvek kako beše zvonkiji, šušanj šuštaviji i dan bistriji, ta presvetla svetlost, razbibriga praznovernih i opomena noćobdija, od koje se više ne mora stideti i kao krtica zavlaciti u azile da izbegne obeshrabrujuće susrete sama sa sobom u rasplnutim likovima – ogledalima „Lava” Urije, Jonadava „Lisice”, „Nosoroga” Azaila ili „Kreketuše” Misper!

Kako je, o, Svemogući, svet – ta klika zbrkanih predmeta, bića i dešavanja, proizašao samo iz jednog Tvog nehotičnog uzvika (možda si se šetajući spotakao o neki tvrđi element) – bio uzvišen u izvinjavajućoj i prostosrdačnoj istrajnosti da se bivšoj gubavki dođvori pošto je požurio da nesmotreno, brzopleto i na njenu štetu protumači neka Tvoja znamenja za koja je ona oduvek prozirala da su drugome bila namenjena pa se na nju zabunom oborila. A ipak, svet iz koga je iščupana i ovaj u koji je posađena beše jedan isti, ili

bar dva bliznački slična sveta na rukohvat jedan drugom, pod jednom školjkom neba, pod krstarenjem istih jata, u kazanu istog vazduha, u hladu istorodnih senki i odjecima istovetnih zvukova.

Radnje pored kojih je morala da prođe na putu kući behu zatvorene. To je bilo čudno. Koliko se sećala – u Nečistom Jabnelu se negovahu svi narodni običaji – danas nije imalo šta da se praznuje. Uostalom, nisu li seljaci terali mule na pazar? Nije li radila trošarina? Nije li Ismaj, prezauzet o svetkovinama, mogao samo njenom slučaju da posveti pažnju? Nisu li psi bili pušteni s lanca i bazali ulicama slobodno, slobodnije nego što bi ona marila, a to se za vreme narodnih svečanosti nije dopuštalo? Građani koje je srela na južnoj kapiji bili su u svakodnevnom ruhu, kuće čak i onih najimućnijih behu bez ukrasa i cvetnih znakova slavlja, a u sinagogi iz koje se vraćala nisu se vršile nikakve bogoslužbene pripreme.

Dok je prolazila pored Elimelehove kovačnice iz koje se – baš kao da je praznik – nije čuo gvozdeni tutanj čekića, nadvikivanje šegrti, ni struganje nervoznih kopita pri potkivanju, vide majstora u razgovoru sa staricom u kojoj prepoznade babicu Fuvu. Mnogi Starojabneljani, među njima i Egla, imali su pored majčinih grčeva i Fivinih spretnim šakama da zahvale što su rođeni bez mane, ali mimo toga starica je bila predmet poštovanja kao imenjakinja one slavne misirske babice Fuve, za koju predanje tvrdi da je, uz nos izričitoj faraonovoj zapovesti o utamanjivanju muške novorođenčadi Jakovljeve krvi, spasla većinu njih, među njima i Mojsija, zatvorivši ga u smolom zatopljen kovčežić od site i bacivši ga u nilski ševanar. Pošto je legendarna Fuva u neku ruku bila druga Mojsijeva majka, i ovu su Fuvu zvali „drugom majkom” i obasipali sinovljevom odanošću.

Iako se žurila, Egla ne izdrža da se ne javi onoj koja je tako aktivno učestvovala u njenom prvom rođenju, a bila tako daleko kad se u neudobnom koritu Jabtele, kao na nezastroj rogozini prosjaka, Egla rađala po drugi put. Ona se naže preko ograde od kolja i pozva oboje po imenu. Mada se Egli činilo da gledaju u njenom pravcu – kod ostarelih ljudi nikad nisi siguran šta stvarno vide – oni se ne odazvaše nego žurno otidoše u kuću. Egla se sažaljivo osmeh-

nu: dragi, stari ljudi. Od Fuve se u njenom dobu i nije smelo očekivati da išta čuje, ali do sada Egla nije ni sanjala da tresak čekića koji godinama odzvanja u uhu, verovatno i kad više ne mlati po nakovnju nego u sećanju kovača što se smlavljen umorom svaljuje na ležaj, može imati tako razarajuće posledice. Dakle, i Elimeleh je ogluveo. Mora biti da je ogluveo od buke u kovačnici. Inače bi čuo njen pozdrav, i obradovan pritrčao da otpozdravi susedki.

Ali, evo je već pred kućom:

Prikrada se vratima u detinjastom naumu da zaprepasti supruga. Vrata su, nažalost zamandaljena, te se mora odreći iznenađenja. Na drvetu je lančićem pričvršćen bronzani zvekir u obliku telalskog roga, koji je kao posetnica svedočio o domaćinovom zanimanju, i bio jedina nova pojedinost na kući koja se inače ni u čemu nije izmenila.

Ona lupi zvekir rogom po drvetu, ali se niko ne odazva. Možda je Jeroboam odsutan – mišljaše Egla – možda je otputovao u Sidon, braći u pohode? Ne, to je bilo neverovatno. Ta zar mu nisi čula glas sinoć dok si još leprozna ležala u žbunju Jabtele? I suviše rano beše da opštinski vikač ode na posao, koji je za njega otpočinjao tek kad se poslednji kolut sunca u povlačenju raspukne na portalu Većnice.

Egla zaobiđe kuću i naže se nad četvorouglastu rupu, koja je u neobrađenom efraimskom kamenu obrazovala prozor. Tesan otvor, jedva dve stope u prečniku, dopuštao je da nazre samo ravan utabnog glinenog poda, začelje sofe omekšane prugastim jastucima od šaše iznad koje je visio smotani komarnik, i u zidu uglavljeni svećnjak sa gorućim stenjkom, tronožac od kedrovine – dragulj njenog miraza, i Jeroboamov telalski instrument načinjen od ovnujskog roga sa vatrom oprljenim zapisima na ebanovim rukohvatu, od koga se, bio ili ne bio u službi, nikad nije rastajao. Ako je rog tu, mora se tu nahoditi i njegov vlasnik, zaključni povratnica, pa ga pozva najpre imenom a zatim nadimcima i tepanjima, kojima je svojevremeno u njegovom naručju izražavala čednu zahvalnost tela. Potraja izvesno vreme dok jedan hrapav, nestvaran i kolebljiv poluglas, kao da zaobilazi ili probija mnoge prepreke da bi do nje stigao, upita ko to lupa na vratima, ko to više s prozora?

– Ja sam, Jeroboame, mužu i gospodaru, tvoja dragana Egla! – viknu ona istiskujući kroz zube zajedno s rečima i svoje ustumarano srce. Sad će on pokošen slatkim kosijerom njenog glasa raskriliti dveri, otvoriće se kuća kao gostoprимljivo nebo, i prigriće jutro koje mu ona donosi obmotano oko njenog obnovljenog tela, udariće sestre i talambasi da objave svetkovinu krvi, izmešaće se njihovi mišići i kosti kao žrtveno brašno u žrtvenom ulju, splešće se u klupče njihova tepanja kao otrovnice u doba parenja, a oči će se izliti u vreo i neproziran okean uživanja, ali ništa od svega toga ne bi, nego:

– Ne rugaj mi se, ženo, ma ko da si – reče istrošeni glas – moja sadruga, u zavadi s Bogom, odavno je mrtva.

– Ona se pomirila s Bogom, Jeroboame! Zar ne poznaješ Eglin glas?

– Otkada mrtvi zbore?

– Ne čuješ li Eglin korak?

– Otkad mrtvi hode?

Nešto odbijajuće neiskreno, bojažljivo nepouzđano beše u tom poluglasu, koji je još sinoć idolopoklonički opevao njenu kosu u stadu ovaca na gori Gileadu, i njen nos upoređivao s livanskom kulom okrenutom prema Damasku. Egla napusti prozor da ne gleda ovnujski rog, jer joj se činijaše da ne razgovara s mužem već s mehaničkom alatkom njegovog glasa, koja se otela od telala da im se oboma ruga. Stušti se na vrata ali i tu je, obešen kao zvekir o drvo, visio majušni potomak onog velikog neposlušnog roga.

– Donosiš li njen spomen s vratnica mrtvih?

– Nju ti donosim, beno! – razjari se Egla i navali na vrata; njene su podivljale pesnice mlatile po drvetu – Jeroboame, imena ti gospodnjega, ne pravi budalu od sebe i otvori ta prokleta vrata, ta tek što se susedi nisu skupili da nam čestitaju. Jeroboame, Jeroboame! – vikala je Egla. – Šta to činiš! Egla je pred vratima! Tvoja Egla! Tvoja golubica iz raselina kamenih!

Po komešanju u kući Egla je zaključila da Jeroboam okleva s rukom položenom na rezi, ali umesto da je izvuče i otvori vrata, on zabrinuto reče:

– Čujem li da alka sa one strane čegrta? Zaklinjem te Adonajem, ne dodiruj, ni zasun ni išta na vratima. Ne dotiči drvo, gvožđe, rog, lančić, jesam li sve rekao, nego se odmakni! Ne bih mogao podneti troškove još jednog čišćenja kuće. Zar ne možeš stati tamo pored svinjca da razgovaramo kao ljudi?

– I ti si sve vreme znao ko je pred vratima? – prošaputa Egla, i drugi put od misterioznog izlećenja, jednom to bi dok je pratila Ismaja u sinagogu, oseti kako je samopouzđanje napušta.

– Jerkoam te je video na trošarini – objasni Jeroboamov glas – pa je pohitao da me obavesti.

– I ti si zaključao vrata preda mnom kao pred preljubnicom?

– Nemoj biti nakraj srca, Egla! Zaključao sam vrata ne pred Eglom, ne pred svojom ljubljenom ženom, već pred onom njenom grešnom dvojnicom, koja se prkoseći Zakonu vraća s mesta ispaštanja čije ime ne smem ni da pomenem. Ti znaš koliko su guba i njen unutrašnji sadržaj-greh prijemčivi? Zar želiš da se i ja razbolim?

Pa on i ne zna da sam ozdravila, jeknu Egla. Kako je bila preka i nepravedna optužujući ga za ravnodušnost, a on je bio samo neobavešten. Otkuda je i mogao znati kakvo se čudo zbilo jutros u koritu Jabtele?

– Ali ja više nisam gubava, Jeroboame! Bog me je izlečio, sveštenik savesno pregledao, ispunih sve zavete za obred očišćenja, okupah se u živoj vodi i prinesoh žrtve za koje ćeš dobiti račun od Ismaja.

– Dobro, račun ću platiti, ali kako mogu biti siguran da si uistinu prebolela božju nemilost, i da nema opasnosti od zaraze ako me pogledaš ili dodirneš?

– Gledaj – ona se odmače od vrata i rastvori haljinu kao neku lebdeću školjku iz koje sunu treperava svetlost poprsja. – Gledaj mužu i gospodaru, nema ni trunčice gube na meni. Čista sam kao suza Jeremijina, koja je oplakivala sužanjstvo Izrailja. Pogledaj, pogledaj, Jeroboame, i reci!

Izgleda da je na neki način, možda kroz nezasmoljenu pukotinu na vratima, Jeroboam mogao da vidi ženu, jer preko volje priznade

da se na koži zaista ne zapažaju nikakvi tragovi bolesti i da, ako se samo spoljni belezi uzmu u obzir, ona zacelo nije kužna.

– A kako je s tvojom iznutricom Eglice? – reče nepredusretljivo. – Šta je sa unutrašnjim organima koje sveštenik Ismaj nije mogao da pregleda? Šta je sa džigericom, bubrezima, bešikom? Šta sa srcem, krvotokom a naročito lobanjom koja, zatvorena sa svih strana kao jaje, može da krije ubilačke bacile gube?

Egla nije mogla da protivureči. Stanje u kome se nalazila njena utroba doista joj beše nepoznato. Mogla je samo zatucano da ponavlja kako je nju izlečio jedan mladić, koji se predstavljao kao Sin božji, i kako je ubeđena da je on to izveo na najsavršeniji način.

– Neću da prigovaram dobrohatnosti tog mladića, pa bio ili ne bio božanskog porekla – reče Jeroboam učtivo – ali guba je dubokokorena boljka, koja se slična grehu ne zadržava na površini nego prodire u samu suštinu napadnutog mesa, pa ponekad i mišljenja. Ismaj mi je priznao da površinska guba čak i nije toliko opasna kao ona unutrašnja, jer je čovek može na vreme uočiti i snabdeti se praporcima koji opominju. Osim toga, zahvaljujući lavovima, lišicama, psima i drugom zverinju, u koje se pretvaraju oni čije ime ne smem ni da spomenem, mi smo navikli da podnosimo spoljašnju gubu, ali mi ništa ne znamo o unutrašnjoj do koje ne ponire živa voda čišćenja i koju ne stiže da popraska posvećena krv jagnjeta kad padne na prste ili resicu uha. Tako kaže Ismaj, koji svakako više zna o tim tajnama nego iko u Jabnelu – Jeroboamov glas postade bojažljivo srdit – a ti nisi došla čak ovamo samo da me upropastiš, je li?

Ovde je trebalo reći nešto umirujuće i ona se zakle da nije namerala da mu nanese zlo. Štaviše, ništa ozbiljno nije preduzimala da povрати božju naklonost. Jeroboam je ne može osuđivati što je prema svojevremenom dogovoru svake večeri dolazila na Jabtelu da ga sluša. Zar je ona kriva što je bog Avrama, Isaka i Jakova, ganut i pridobijen njenim ispaštanjem, poslao sina – izaslanika sa znacima amnestije? Ni ovog nije prisiljavala, naprotiv, beše prema njemu bezočna i rugaše se njegovim hvalisavim obećanjima, smatrajući ga putujućim šarlatanom koji smeru da joj izmami pare za

nekoliko kapi obojene vodice, što je začinjena smradom vradžbinske trave služila čas protiv ćelavosti, čas protiv jalovosti, bez ikakvih novih sastojaka garantovano otirala gubu, neutralisala čini, branila od svakovrsnih uroka, a poštropljena na odgovarajući voštani model i sama uricala, i tako mu se podsmevala, čak i pošto je već pristala na besmisleni igru, pripovedajući mu svoju istoriju u očekivanju da joj kad zaište pomoć (a i nju sam, mislila je, zaiskala samo iz sažaljenja prema njegovoj vatrenoj mladosti, koja me podsećaše na tvoju vatrenost, Jeroboame, samo u profanim stvarima) ponudi neki od tih volšebnih medikamenata, i da će izručivši tovar laži o njihovoj proverenoj lekovitosti – ako sumnja neka se gospođa slobodno informiše u Horazinu, Kapernaumu, Vitsaidi preko Jordana ili u ma kom gradu provincije, gde ga poznaju kao solidnog izlečioca, vidara, melemara, ranara i čuvara medicinskih zagonetki, premda nije učio na Kosu, niti pripada nekom tajnom bratstvu grčkih bezbožnih anatoma nego je, njoj na službi, domorodac-samouk – najzad zatražiti novčanu naknadu, a ona je samo mirovala u toj šali, u kojoj njen sagovornik preterivaše izdajući se za sina čovečjeg koji hita da postane Bog – šta li, ili koga na to prisiljavaju – to će biti pre, i tako ce natezahu sve dok se bez ikakvih namirisanih vodiča čudo nije obavilo na njene oči, u stvari, obavljalo postepeno pošto je neznamac već skinuo ruke sa nje i otišao. Ni tada nije verovala da je izlečena, nego se bacila na sopstvenu kožu, na časnu reč baš se strovalila na kožu da je isproba, i tek posle iscrpne provere je poverovala: čudo se zaista zbilo.

– Egla, Egla – uskliknu Jeroboam; glas mu je odrvenio kao da se izjednačio sa zaključanim vratima kroz koja je morao da se probija do žene – očekivao sam da ćeš mi uštedeti objašnjenje, koje bi bilo izlišno da si me pažljivije slušala umesto što si brbljala o sinovima božjim, takvo svetogrđe odavno nisam čuo, i o mirišljavim vodicama lutajućih nadrilekara. Sad nemam kud. Ali pre nego što počnem, obećaj da ćeš me saslušati bez zlovolje, jer je to posle svega što si mi priredila svojom bolešću najmanje što mi duguješ.

– Govori – pozva ga Egla – ali pohitaj, jer me tišti rdavo predosećanje koje galama iz varoši samo uvećava.

– Dobro, no to nije sve. Hoću da znaš da te obožavam, i da ću te voleti ma šta se dogodilo i ma kako ovaj dan morao da se završi – reče Jeroboam, a ona osećala da čućeći iza zamandaljenih vrata bira reči istine koje je neće sasvim dokusuriti, i beše mu zahvalna za brigu više nego za njegovu postojanu ljubav. – Kada je, neka se vrši volja njegova, Hašem bacio čini na tvoju skupocenu kožu i ti morala da se preseliš u Novi Jabnel, ja sam ostao da vojujem s tvojom neodoljivom uspomenom, kojoj se svakodnevno oduživah psalmima blaženog Solomona, i protivu uspomena koje je tvoja grešna bolest ostavila u dušama naših ugroženih sugrađana.

Ti si, draga moja, sećala se Eglu, kao konji u dvokolicama faraonovim, vrat ti je kao kula Davidova sazidana za oružje gde vise hiljade štitova, sa usana ti kaplje saće, nevesto, a pod jezikom med i mleko.

– Mnogo sam se izmaltretirao – produži Jeroboam – pa iako ne tvrdim da je tebi bilo kao u raji, bar si bila među svojima, među onima čije ime ne mogu ni da spomenem, bila si kod svoje kuće tako reći, a ja sam životario kao polutan: duša mi beskorisno beše pored tebe u Novom Jabnelu, a telo mi se vucaraše u Starom služeći tetrahru. Zar je potrebno istaći da su me zvali „dragan one gubavke”, ili „suprug nečist” ili „pratilac (maltene saučesnik) greha”, mada se nismo vidali, i ja ni u kom pogledu, osim s obzirom na prošlost, nisam bio tvoj muž.

Divna si, draga moja, mislila je, kao Jerusolim, strašna kao vojska pod zastavama, pupak ti je kao okrugla čaša koja nikad nije bez pića, trbuh kao stog pšenice ograđen ljljanima.

– Sumnjalo se da sam i ja malkice gubav jer sam ti bio muž. Nisam im zamerio. Znao sam da guba ne mora napasti kožu već može da se ugnezdi u srcu nekog organa da bi se u prvo vreme javila kao bezazlena kijavica, u kojoj niko ne prepoznaje božju kaznu. Prijatelji otpadoše od mene, a u opštini me trpljahu samo stoga što nisu imali telala prodornijeg glasa, što moja služba nije zahtevala neposredan dodir s meštanima već se obavljala s bezopasne udaljenosti, i što nisam, čak i da potajno bejah gubav, mogao da ogubavim cesarske naredbe. Ta ja ih nisam primenjivao nego samo obnarodovao. Ali, ne

misli da je to bila cela nevolja. Ubrzo posle tvog egzodusa, Ismaju stigoše anonimne dostave. Optužiše našu kuću da je na samrti i da je kreč, koji je zbog dotrajalosti otpadao sa nje, svedočanstvo ljute groznice kojom si je ti zarazila. Gundaš li ti to napolju? Nemaš prava da kriviš naše sugrađane, jer nije se samo jednom, isprva namenjena određenom grešniku, guba munjevito raširila po svim njegovim haljinama, stvarima pa i prostorijama u kojima je boravio, a zatim, kao da preskače sa čoveka na čoveka, zatrovala svrabom i susedne kuće, sve dok ne bi stradao ceo grad. Pričao mi je neki lađar sa Genizaretskog jezera da su se čitava naselja, velelepni gradovi pa i moćne države, zajedno sa svojom prirodom, stanovnicima i svojim običajima, morali predati ljutom ognju da bi se očistili od bolesti, koja se najpre pojavila na nekoj ubogoj kozi, odakle, je preko njenog vlasnika i njegove imovine inficirala celu zemlju.

Oči su ti, sećala se Eglu, kao jezera u Esevonu na vratima vaviravskim.

– Ovo govorim zato da bi, shvativši njihov opravdani strah, razumela i moj – reče Jeroboam.

– Ja sam ce podvrgao pregledima kod Ismaja, i kuća u prisustvu opunomoćenih svedoka beše pregledana od tavana do podruma, i sve što imadah od haljina beše pažljivo ispitano nekoliko puta u propisanim razmacima od po sedam dana. Ali se ništa zlo ne nađe. Zahvaljujući vremenu u kome se nikakav znak gube nije pojavio ni na meni ni na mojim stvarima, a ne poverenju koje su ljudi imali u Ismaja, ja sam ponovo smeo da se slobodno izmešam s njima i da steknem svoj duševni mir.

– Mir bez mene? – upita Eglu.

– Mir sa uspomenom na tebe, ali priznajem, s obzirom na izuzetne okolnosti, bez tebe – obrecnu se Jeroboam. – Ta da sam zlo mislio, a mogao sam, jer bih samo sledio božju odluku, ja bih ti dao knjigu raspusnu. Koliko njih je to učinilo kad su im žene bile izgnae iz okola.

Golubice moja, u raselinama kamenim, mislila je Eglu, u zaklonu vrletnom, daj da vidim lice tvoje, da čujem glas tvoj, mislila je, jer je glas tvoj sladak a lice tvoje predivno.

– Jeroboame, znači li to da mi nećeš otvoriti vrata? – upita Eglu.

– Ne smem, Eglu, – kukao je muž da ga je bilo žalosno slušati – ne smem, ljubavi moja! Bojim se gube. Tako ti Adonaja, odlazi s v o j i m a , a j a ć u t e k a o i d o s a d a s v a k o g s m i r a j a b l a g o s i l j a t i i z m e đ u c a r s k i h i o p š t i n s k i h o b j a v a !

– Ma ja nisam gubava, Jeroboame! – sad je cičala i Eglu. – Ismaj me je pregledao golu golcatu! Ja sam opet v a š a a n e n j i h o v a !

Ali muž beše uporan: – Ismajeve oči ne vide čestito ni žrtvu koju kolje, a osim toga podmitljiv je jer ga brine starost. Ko mi garantuje da ga nisi potkupila da progleda kroz prste nekom sićušnom prisustvu bolesti?

– Možda bih mogla da stanujem negde u tvojoj blizini, ne s tobom već blizu tebe? – moljaše Eglu. – Mogla bih privremeno da se smestim u oboru za marvu dok ljudi ne uvide da sam čista i da im od mene ne pretila nikakva opasnost. Ne bih ti pristupala – klela se – samo bih te gledala. Oh, ne bih te ni gledala ako se plašiš, samo bih čučala nepomično i čekala da mi ljudi poveruju.

Jeroboam nije odgovarao.

Eglu i nije čekala muževljev odgovor, njena pažnja je bila upravljena na povorke građana, koje se iz raznih pravaca primicahu Jeroboamovom domu. Jednu od njih, onu koja je izmila iz smjera Većnice, predvodio je kovač Elimeleh, a pored plećatog zanatlije šepala je „druga majka” Fuva. U toj najbližoj povorci Eglu prepoznade bratića Mahira, zaposlenog u tovilištu žrtvenih ovnova. Stidela se što je meštani, gotovi da slave čudotvorno isceljenje koje će izneti na dobar glas Jabnel i celu galilejsku provinciju, zatiču pred zaključanim vratima sopstvene kuće. Kako da im objasni Jeroboamovo ponašanje a da im pravdoljublje ne raspali protiv muža? Sme li reći da Jeroboam ne priznaje božje čudo i da mu odriče lekovitost?

Letimičan pogled bačen na bučniju povorku, koja predvođena Jerkoamom i carnikom Jeftajem nastupaše preko mosta, uveri je da neće biti mesta nikakvom objašnjenju. Ta tela narogušenih udova pre bi se savila da zgrabe kamenicu nego da očitaju molitvu. Ti divljiki likovi ne behu spokojna lica prijatelja koji dolaze da uznose nje-

nog Boga – iscelitelja; naprotiv, behu neosetljiva kao lica dželata koji žure da se sa tim Bogom obračunaju.

Treću povorku Starojabneljana pratila je uskomešana dečurlija, koja je s ponosnom preduzumljivošću skupljala kamenice po drumu. Napred je žustro koračao mladoliki rabin oboružen pastirskom batinom sa olovnom kuglom na vrhu. I drugi meštani bejahu snabdeveni tojagama, motkama i pračkama, a poneko je preko ramena bio prebacio kolac u prolazu izvaljen iz plotu. Među njihovim nogama usplahireno su se vrteli i kevtali golemi psi ružičastih gubica.

Eglu izdade sva snaga koju joj na Jabteli dodiranjem dlana uli njen mladi Bog; uzdanje u nepovredivost božjeg dela, a ona se smatrala takvim delom, bilo je kasapljeno svakim korakom te vrišteće rulje uskovitlanih bleđih mrlja umesto lica, te rulje nečovečne elastičnosti, koja se primicala u grčevitim skokovima, i u kojoj je svaki ubica delovao kao skladan točkić jedinstvenog zverskog organizma.

– Jeroboame – vrisnu ona – oni dolaze na mene! Oni nose batine i kamenice, za njima laju psi. Jeroboame, tako ti milosrđa božjeg, otvori vrata!

Elimelehova, Jeftajeva i rulja onog rabina (ne treba shvatiti da su oni vukli rulje više nego što su sami od njih bili potiskivani) nagnuše kao tri vodopada u jedan zapenušan talas kletve, koji se prope nad Eglom.

– Jeroboame – naricala je Eglu – oni dolaze sve bliže! Oni viču: „Obesite joj praporce” i „utamanite nečistu”, a njihovi psi me zaskaču. Vidim im oči hladne kao led. Oni me neće poštediti. Jeroboame, imena ti gospodnjeg, otvori vrata!

A oni što idahu na Eglu behu mahom izgledneli, prljavi i odrpani pregaoci, bezgaćani u ritama ili s pregaćama od kozetine oko struka, ali bilo ih je odnegovanih, uhranjenih, odevenih u zlatotkanu damašćansku svilu i praćenih domaćim slugama koje su izvikivale „mesta za plemenitog ovog” i „mesta za plemenitog onog”, pa čak i takvih koji su, na rimski način nošeni u nosiljci, pocupkivali na sedištu kao da ih bockaju užarenim trozupcima; beše kljastih, koji se gaženi sandalama vucijahu na asuri kao puževi u svojim sluzavim kućicama, beslovesnih koji nasrtahu u čoporu, čoravaca lancima ve-

zanih za olinjale džukele, koje su ritane skičale od zloće; ispred krčme čosavi vojnici rimskog garnizona peharima nazdravljahu varvarskom prizoru u kome im osećanje nadmoćnosti nije dozvoljavalo da učestvuju, bilo je majki s dojenčadima u naručju; koje izgledahu spremne da bace decu u prašinu da bi iz nje izvukli kamen osvete; bilo je besposličara i suviše lenjih da lično hitnu ijedan kamenčić, pa ma tim skromnim učešćem u kamenovanju izvojevali najdeblji hlad u carstvu nebeskom; bilo je bogomoljaca čiji je gnev bio svet, i petnaestogodišnjaka čiji je gnev bio bezazlen kao momačka šala na igralištu; bilo je dostojanstvenika, čije su kamenice hitale naročite sluge zvane „bacači”; krpara, lončara, bačvara, kolara, stolara, kazandžija, kovača, grnčara, tkača, zlatara, kaišara i drugih zanatlija; badavadžija, najamnika, pisara, trgovaca, gostioničara, levita, kravara, lopova, opštinarina, kurvi, glumaca, seljaka, zelenaša, matrona, slobodnjaka i učitelja, i cela se ta Zakonom mobilisana neustrašiva rulja valjala prema Egli, koja je vrištala pred zaključanim vratima Jeroboamove kuće.

– Jeroboame, oni tek što nisu stigli! Ja se bojim! Oni viču: „Gubavko, napolje iz čistog okola” i „gubavko, vrati se u s v o j Jabnel”, a njihovi psi trče prema meni isplažena jezika! Jeroboame, tako ti božjeg milosrđa, otvori vrata! Tek kad prvi kamen, bačen nesigurnom rukom bogalja ili nejakog deteta, tresnu pored žene, ona se obrati rulji:

– Ja sam čista, braćo – i otkrivajući grudi – ja sam čista.

Drška reč bačena u lice gomili bi vraćena u obliku izopačenog odjeka: „Nečista! Nečista!”

Kamenice su je sada zasipale gusto kao grad. Pošto se svetina nije usuđivala da joj priđe i upotrebi znatno efikasnije motke, Egli pođe za rukom da preskoči ogradu, i da pre nego što joj presekoše odstupnicu izbije na utrine. U stvari, oni je nisu ometali u begu, jer ne htedoše da obesvete grad kamenovanjem, već da je iz njega izvedu i svrše posao na pustarama.

Starojabneljani su progonili Eglu sve do nečiste međe. Samo oni najsmelij i odvažiše se da bace kamen i preko nje: sada je gre-

šnica bila pod zaštitom svog greha i mogla je biti puštena da s mirom ode tamo gde su je upućivali drevni kanoni.

I ona ode.

Starojabneljani su zadovoljno i sa osećanjem bogopripadnosti gledali kako se gubi u česti, koja je svojim spaljenim šibama obeležavala put u naseobinu gubavaca.

Uznemireni larmom, Novojabneljani se na čelu svojih starešina „Nosoroga” Azaila i Jonadava „Lisice” sakupiše na ledini ispred kolonije. Za svaki slučaj bili su naoružani zašiljenim motkama i olovoglavim budžama u čemu su prednjačile prestrašene novajlije. Gubavci – starosedeooci, međutim, bili su mišljenja da im ne preti nikakva pogibija. Nije li Jahve izlio dovoljno kiše da usevi rode kao nikada do sada? Nije li kuga ovog leta mimoišla izabrani narod? Nisu li Rimljani opozvali rdavog namesnika da bi postavili novog, o kome se ne zna ni toliko da bi njegovu zloću iskijavali gubavci? Što je najpresudnije – rekoše još starosedeooci – „Irodovo zlo”, bolest od koje je patio tetrah, ovih dana ima lakšu formu. Prirodno je što su ih desetkovali šeste godine vladavine imperatora Tiberija, no tada ne samo da je podbacila žetva nego su i tetrahovi bolovi u bešici zahtevali odmazdu nad grešnicima kao mogućim, štaviše verovatnim uzrocima narodnih nevolja. Sada je opet sve u redu: Hanan cveta. A gde čisti uživaju, nečisti nemaju čega da se plaše.

To se predviđanje obistini kada se na opustošenom horizontu ukaza jedna žena. Po haljinama prepoznadoše Urijinu suprugu Eglu, za kojom su celu noć uzaman tragali, samo su haljine na njoj izgledale svetlije od gubavkinih, što je moglo poticati i od nezgodnog položaja sunca. Žena je koračala čilo kao da se oslobodila suvišnog tereta, a mnogima se pričinjalo da žena peva, ali u tome nisu bili složni. Mogla je ćurlikati i neka ptica u koritu Jabtele.

Što se neznanka bliže primicala, lica gubavaca postajahu sve zabrinutija, dok Azailo preneraženo ne posumnja da žena koja dolazi uopšte nije Egla Urijina, ili ako jeste da se sa njom nešto strašno moralo zbiti. Jedni su mislili da je to Egla koja je preko noći poružnela, i čije su crte nekim žalosnim činima izgubile kraljevsku izrazitost gubavog lika; drugi se zaklinjahu da to nije Urijina žena već

njena sestra bliznakinja (nazor koji nije mogao biti opovrgnut ni činjenicom da Egla uopšte nije imala sestru bliznakinju); treći, među kojima je bio Azailo, zastupahu uverenje da je to neka sasvim nepoznata i zdrava došljakinja, koja samo liči na njihovu Eglu.

– Šta je Azailo – reče žena – zar više ne poznaješ Eglu Urijinu? Gubavci zažamoriše, a starešina se grdno rasrdi:

– Ne poričem da, iako ružnija, podsećaš na suprugu našeg perača mrtvih, tom prevarnom sličnošću: naša Egla je gubava, a ti si čista!

Egla se nasmeši nekim svetlim unutrašnjim osmehom, osmehom samrtničkog olakšanja. Dobro je što se na vreme oslobodila zablude da je čista, dobro je što zna da uprkos poštenoj volji mladog i lepog Bogočoveka, čudu i ceremonijama opraštanja kojima se ono ozakonjuje, za gubavce nema nade, nema isceljenja, nema povratka. Guba je bila neizlečiva. I to je dobro. Tek od jutros može ona da živi kao što preporučuju Zaveri: cela celcijata iza okola, a ne sa srcem koje bije na poljani između dva grada. To je, pomisli, moje treće rođenje.

– Dakle, šta želiš, ženo?

– Moje praporce – reče Egla – moje praporce koje sam izgubila, a koje prema Zakonu moram da nosim oko vrata ili na haljinama.

Gubavci uperiše ruke nebu kao da je izrečeno svetogrđe. Azailo se namršti. Iako se nikad nisu naročito trpeli, Egla oseti želju da pomiluje njegovo drago, naduveno lice, ali starešina prestrašeno ustuknu:

– Jesi li pomahnitala? Zar ne vidiš da sam nečist?

– Pa šta je s tim? I ja sam nečista – reče Egla likujući. – Hajde, požurite, nabavite mi nove praporce! Hoću da ih obesim da bi svi znali koliko sam gubava.

Jonadav, koji je do tada ćutao, odbi taj zahtev kao nedoličan: praporci pripadaju samo nečistima i oni su uz bolest jedino što ih odlikuje od zdravih ljudi. Praporci su još od Mojsija amblem njihove kužne zajednice (kao planetama iscrtan pojas koji obeležava zvezdoznanca, kraljev skiptar ili okov galiota) i mogu ih nositi oko vrata samo pravi gubavci, a ne oni koji su izlečeni, te ko zna iz kakvih pomodarskih razloga žele da zveckaju njima. On ne tvrdi da

Egla nikad nije bila gubava, svi oni znaju da je bila. Međutim, za sve njih je isto tako izvesno da se ona izlečila i da više ne pripada Novom nego Starom Jabnelu. Zar Egla i sama ne zapaža kako izgleda?

Egla plahovito reče da je ona čista samo spolja, a da se iznutra nimalo nije izmenila, da se prst Bogočoveka nije mogao dotaći njenih unutrašnjih organa ni posvećena krv jagnjeta prodreti kroz uho, i da se ona, ne samo što je gubava, u najvećoj mogućoj meri i oseća takvom. Šta hoće više?

– Ismaj iz Starog Jabnela uči da je unutrašnja, nevidljiva guba gubavija od površinske! – uzviknu ona.

– To što Ismaj uči važi za Stari Jabnel, a ovo je Novi. Ovde važe naša učenja – reče Azailo. – Još od Sinaja mi se upravljamo prema spoljašnjim belegama božje osude na čoveku, haljini ili kući, a preziremo sve što je unutrašnje, sumnjivo, neodređeno i prevrtljivo, i što može da bude ovako i onako. Za nas je merodavno odsustvo najsićušnijeg traga gube na tebi (utroba tvoja nas ne zanima), i mi ti zabranjujemo da poneseš praporce koji su na neki način sveti. Ti više ne pripadaš nama! Odlazi onima kojima te je vratila božja milost!

Zatim uze reč Jonadov: ako Egla može da im pruži ijednu boginjicu, kvrgicu, gukicu, prištić ili ožiljak kao dokaz gube, oni će je bez predrasuda prigrliti kao zabludelu sestru. Može li Egla to da učini? Očigledno, ne može. Zato neka ih ostavi. Čisti i nečisti – kazao je Jonadav – nemaju ničeg zajedničkog osim greha koji je u vidu uskog, jednosmernog mosta Tvorac podigao između njih. I kao što se čisti groze gubavaca, tako se i gubavci s pravom i razlogom groze zdravih.

Egla zamoli da se, pre nego što bude prognana, oprostí od Urije. U nadi da će joj Urija pomoći i urazumiti njenu gubavu braću, da će on shvatiti njenu unutrašnju nečistoću i bezopasnost za kažnjeničku koloniju, ona pohita prema mrtvačnici.

Rulja se na izvesnoj udaljenosti vukla za njom.

Mrtvačnica u kojoj je poslovaó Urija ben Mijam beše obično dvorište ograđeno sivim kamenom. Nadstrešnica od bambusa pokri-

vala je samo deo s tezgama za leševe i kazane iz kojih se pušilo ulje za pomazanje.

Urija ne pokaza nikakvo divljenje što Eglu vidi izmenjenu. Čak ni posao ne prekide da joj pruži supružanski poljubac. Reče da su mu već javili šta se zbililo, i da joj ne prebacuje što se krišom od njega dodvoravala Bogu i najzad uspela da ga umilostivi. Reče još da mu je drago što je došla da se oprostí pre nego što ode.

– Do besa, kuda da odem? – prasnu Eglu i reče da ona ne namerava nikuda da ode. Ona je nečista, u to su je ubedili Starojabneljani, to oseća celim telom i svom dušom svojom, i njeno mesto je ovde među gubavcima. Ona nije došla da se oprašta već da ga moli za intervencije kod starešina: neka je Azailo i Jonadav ostave ovde bar dok se ne uvere u njenu besprekornu gubavost. Takođe, neka joj vrate njene praporce.

Urija je kozjom kožicom u obliku besprstne rukavice mazao golo telo mrtvacu, pre nego što će ga zašivenog u platnenu vreću predati rođacima koji su čekali u dvorištu. Nije odgovarao.

– Pa ti me voliš – zajeca Eglu – moraš mi pomoći da ih pridobijem.

A Urija odgovori da nije zavoleo nju nego p r a v u Eglu, gubavu Eglu, s kojim ona nema ničeg zajedničkog osim neodređene sličnosti koju ima i večito promenljiva lava sa beživotno jednolikim kamenom. Ona je sada sasvim nova žena, pa ako i dopušta da je to neka prvobitna, izvorna i zdrava Eglu, ona mu se u sadašnjem obliku ni najmanje ne sviđa. Ružna i bezbojna, grešno je drukčija nego on ili bilo ko u zajednici. Da bude iskren, ona mu se čak i gadi. Ne, rekao je Urija, ne želi da bude grub prema njoj, ali ga ona na to prisiljava svojim nerazumnim ponašanjem: zar ne uviđa da su njih dvoje sada kao trud i voda. Ko trud može zapaliti držeći ga pod vodom?

– Pa šta da radim, Urijo? – upita Eglu umorno.

Urija je posavetova da se vrati s v o j i m a , misleći pri tome na Starojabneljane, no kada mu Eglu kaza da joj oni odriču čistoću za koju je Novojabneljani optužuju, i da su je ponovo prognali, Urija priznade da u tom slučaju ne zna kuda bi mogla da ode.

– Ne – reče Eglu – neće ona više nikuda da ide, ostaće u naselju pa ma šta bilo. – Nećeš ostati u naselju – kazao je Urija – oni to neće dozvoliti. Azailo i Jonadav će te primorati da odeš. To je Zakon. – Briga me za Zakon, ja nemam kud da odem – branila se Eglu. – Šta se to okola tiče? – kazao je Urija. – Mi samo postupamo po zavetima. – Briga me za zavete – vikala je Eglu. – Jonadav i Azailo se staraju za naše interese pred Bogom. – Ti ćeš ići – završi Urija. – Briga me za bogove i ja neću ići – reče Eglu beživotno – sešću ovde nasred dvorišta i niko neće moći da me pomeri s moje zemlje, s moje nečiste zemlje. – Ne diraj zemlju koja nije tvoja – vikao je Urija razjareno – tvoja zemlja je tamo preko Jabtele. Hajde odlazi, hajde, ženo, idi svojim putem! – Ja ću sestí baš ovde – vikala je Eglu – i tvoj će Azailo morati da mi vrati moje praporce.

Eglu sede na zemlju i skrsti noge.

– Dobro – reče Urija – nemoj reći da te nisam upozorio.

I napusti mrtvačnicu. Rulja je napolju žamorila. Eglu je sedela nasred dvorišta i sve što je videla bili su sasvim beli i nesrazmerno veliki tabani mrtvacu poređanih na tezgama kao korenje nekog divljeg povrća. Iza njih se pušilo ulje.

Da li onaj mladi Bogočovek zna šta se sa njom događa? On se jamačno i ne seća žene koju je video letimično, pod rđavim osvetljenjem i u izopačenom obličju. Nije bila kivna na njega, jer je on učinio što je do njega stajalo: čudo se zbililo, bila je zdrava. Ali, ako je tako dobro znao šta će se sa njim dogoditi, ako je znao da njemu predstoji obogotvorenje, on, koji je sve ovo zamesio, morao je predvideti da nju očekuje kamenovanje.

Evo, prvi je kamen već pao u dvorište. Eglu se ne obazre. Bilo je smešno što je u ovom času umesto da beži mislila kako se prilikom linča nečisti i čisti, ma koliko im je stalo do razlikovanja i razdvajanja, uvek služe istim kamenjem.

A Bogočovek, kako se usudio da je izleći ako je znao šta je čeka zahvaljujući njegovom leku. A morao je znati, inače ne bi bio Bogočovek.

Više nije mogla da ostane sedeći, jer je kamenje sve bliže padalo.

Kako je ono stajalo u tetrarhovoju poternici? „Jer ko može dići čoveka koga Adonajeva volja odbroji, a moja ga kijača pogodi iza vrata?” Onaj je baš i hteo da se usprotivi bogu Ocu. Što se njega tiče uspeo je – pomisli jetko Egla – ali je odmazda za prkos pala na moju glavu. Sigurno ne beše nikakvog dogovora između Oca i Sina.

Egla posrnu pod kamenicama i potrča prema otvoru na ogradi mrtvačnice. Bila je poluslepa od krvi ali pribrana. Gubavci drečeći pojuriše za njom. Samo jednom ona zastade da ih urazumi:

– Ja sam nečista, braćo – vikala je – ja sam nečista!

Ali joj se vraćao samo okrnjen eho molbe, koju je rulja pretvarala u kletvu: „Čista! Čista!”

Onda je po treći put od jutra izdade hrabrost i ona se ustremi prema izlazu iz naselja. Iz bojazni da se ne predomisli, gubavci su je zasipali kamenjem sve do korita Jabtele, gde su još uvek stražarili oni najokoreliji starojabnelški bigoti da Egla ne bi iskoristila noć i pokušala ponovo da se ušunja u grad, navlačeći nesreću na njih i njihovu decu. U nameri da joj spreče prelazak preko nečiste međe oni je dočekaše pljuskom još u podne napabirčenih kamenica. Zato je bila prinuđena da beži po neravnom dnu korita, po pusti ničije zemlje, zasipana kamenim hicima sa obe strane, sve dok se i gubavci i zdravi ne umoriše i ne razidoše kućama svesni da su se za ovaj dan držali Zaveta. Za žetvu je to bilo bolje od svake molitve.

Najzad, izmrcvarena Egla pade na hrpu kamenica koje su zaostale posle kamenovanja.

Zatim, kad se malo oporavila, sagradi kućicu od tog kamenja i nastani se, hranjena koprivom, strvinama i zmijskim jajima, na dnu korita koje se od tada zvalo „Eglinazemlja”, a njena kućica „Eglinakućica”.

Posle nekoliko godina naidoše suvim usekom Jabtele dva putnika u odeći hodočasnika. Prvi od njih beše riđi čovečuljak opuštena lica, čiji je pogled bio ugašen kao u osuđenika na doživotnu robiju. Drugi nosaše torbu, a u očima plamen vere. Oni zatekoše Eglu kako opružena kao gušter spava na sunčanoj steni.

– Pre nekoliko godina, Ravi – reče mladi – sećaš li se, ti si negde u okolini Jabnela, možda baš na ovom mestu, izlečio jednu mladu gubavku.

Stariji putnik, onaj s pogledom večitaša, odgovori kao da ne poklanja nikakvu veru toj mogućnosti:

– Ne, Andrija, ne sećam se.

– O, jesi. Zahvaljujući Judi, svega što se tiče proroštva dobro se sećam. Jehuda iš Keriot se usprotivio, jer nijedan prorok nije pominjao neko čudo na ovom pustom mestu, ali si ga ti ipak učinio. Hoćeš li ponovo da pokušaš?

Isus Hristos ga pogleda s negodovanjem:

– Zašto? Ovoj ženi ništa ne nedostaje osim što je stara, vrlo stara. Tako mi muka koje me očekuju u Svetom gradu, nikad nisam video starije starice.

– Možda bi htela ponovo da bude mlada i da preživi ono što je preživela, Ravi – reče apostol – mada, priznajem, proroci nigde ne govore o podmlađivanju.

– Ne govore jer bi to čudo bilo rdavo, Andrija, sine Jonin! Jagnje božje koje, evo, ide u Jerusalim po svoju smrt i ova starica koja ovde čeka njenu, sreće se zaista vrlo, vrlo skoro pred Ocem mojim. Zar da joj to zadovoljstvo uskratim!?

I odoše prema Svetom gradu Jerusalimu.

Čudo u Jerusalimu

„I jednom izgna đavola koji beše nem; kad đavo izađe, progovori nemi i diviše se ljudi.”

(JEVANĐELJE PO LUCI, GL. 11)

Kažiprst Valerija Grata, ukrašen ovalnim skarabejem iz zemlje Kema, ovlašno je doticao konture jerusalimskih građevina, koje su kao potamnele litice lebdele u plavičastim dogoretinama zapada. Prst je bio brz i nije se zadržavao ni na jednoj duže nego što je opozvanom namesniku provincije Judeje bilo potrebno da izgovori odgovarajuće ime.

Pored njega, na tremu Pretorije, stajao je novi prokurator, tek prispeo iz Rima. Zvao se Pontije Pilat. Njegovo brašnjavo lice, još neispečeno mediteranskim žegama, bilo je opušteno i zlovoljno, a indolentnost kojom je slušao sabesednika jedva se držala ivice učtivosti. Doduše, beše iscrpen plovidbom od Ostije do Jafe, i neudobnim jahanjem od Jafe do Rima, ali je, mimo svega, ipak prokletu kad jedan kostoboljan gospodin u petoj deceniji života mora, usled državnih interesa, da nabija zadnjicu da bi pred beznačajnim otpacima imperije ispoljio poslovičnu rimsku izdržljivost. Osim toga, razmetljive svetinje koje se na tom putu smenjivahu sa još razmetljivijim đubrištima, ostavile su na njega poražavajući utisak.

Ima li ovaj grad kanalizaciju? – pitao se zabrinuto, dok mu je predusretljivi Grat pripovedao životopis proroka koji je svoje ime dao jednoj sinagogi. To životarenje, skrpljeno od samog čemera i jada, biranih kletvi i pasje pokornih molepstvija nekom budibogsna-bogu, umesto da svojom istočnjačkom slikovitošću zadivi gosta, teralo ga je na povraćanje.

Gde li se peru? – pitao se slušajući na pola uha istančan opis gradskih fortifikacija čiju zaštitu, nadao se Grat, njegov naslednik nikad neće morati da potraži.

Gde gimnastišu? – razmišljao je prateći kažiprst eksnamesnika koji kao da je poskakivao po kaldrmi nazvanoj Gavata.

U stvari mislio je na njegov Rim, na smrznuti severac koji se sudara s morskim uzdahom iz Ostije, sveže kiše kad rešetaju mekana leđa Tibra, ostarele grbe svetih brežuljaka, mislio je na stamene građevine čije je značenje strogo odredio Senat a ne prevrtljiva i sujeverna mašta prostaka, na hramove u kojima su stolovali čovekoliki i čovečni bogovi, toliko čovečni da se sa njima moglo pregovarati, a sa njihovim božanskim ženka-ma legati u krevet, mislio je na nadzornike njegovih kompanijskih imanja koji će ga bezobrazno potkradati, na palčeve oborene u cirku, praskavu škripu dvokolica na presudnoj okuci, udar kockica o mermerne stolove, mislio je na spis „O uzornom poljoprivredniku” u kome je smelo protivurečio Terenciju Varonu i koji je ostao beznadežno nedovršen na njegovom ležaju za masažu, mislio je na to kako će njegova supruga porodilja podneti judejsko podneblje koje zaudara na tamjan, kamilju bagegu, crkotine i odurne začine, u kome i sam horizont liči na utrinu zarslu u sparušen korov, a iznad svega mislio je na Cezara Tiberija, jer ga je ovaj počastvovao provincijom Judejom, bolje reći prognao iz Rima, da najizdašnije godine života provede među praznovernim divljacima koji ne umeju čak ni da zamisle svog Boga. Oh, mislio je srdito, u pakao s namesništvo-m, u pakao sa Cezarom, u pakao s prekrasnom Judejom!

– Pogledajte, vrlo poštovani Pontije – govorio je Valerije Grat, rijući noktom Sveti grad – Gornja varoš, koja gleda na dolinu Hinom i Akra prema kidronskoj dolini. Ove geografske neznalice kojima ćete od sada upravljati zamišljaju da je tu negde ulaz u pakao, što i nije rđavo ako se uzme u obzir da ga na taj način uvek imaju pred očima – on pomeri prst malo ulevo – one oveštale kućerine, koje su se pribile jedna uz drugu kao ovce preplašene od rimske vučice, to je Morija, neka vrsta starog jerusalimskog centra, ili neuspela kopija našeg Foruma. Tamo je nekad bila kuća premudrog Solomona i kuća njegovog oca Davida, onog što je, mada preispoljna hulja i prevarant, sastavljao tužbalice tužeći za Bogom kao naš Katul za Klodijom. Uostalom, njegov mu je narod verovao pa zašto mu i Bog

ne bi naseo. Ja očekujem da Bog ne može biti pametniji od naroda koga je uzeo u zaštitu, i da inteligencija takvog naroda samo ponavlja promućurnost božju u onom stepenu u kome je ima on sam. Mislim da narodi imaju onakve bogove kakve zaslužuju, i da bogovi biraju one narode koji najviše odgovaraju njihovoj sopstvenoj prirodi. Šta vi mislite?

Pilat nije ništa mislio. Držao je maramicu na nosu iz koga kao da su još uvek isparavali judejski zaseoci svoja đubrišta. Odsustvo i najobičnije misli beše na njegovom zamišljenom čelu tako očigledno da se Grat požuri da nastavi:

– Zatim malo udesno Hram i Opštinska kuća. Vaš privremeni domaćin, bolje reći već vaš gost, stanuje u onoj palati tamo, ali o njemu ću vam govoriti kad budem imao neprijatnu dužnost da vas obavestim o političkoj situaciji koju nasleđujete.

– Vrlo sam vam obavezan, plemeniti Grate – zahvali se novi namesnik bez oduševljenja. Vidim da si mi lepu kašu spremio, prijatelju, mislio je, i da ćeš me njome poslužiti još za doručkom. A bude li to kakva pobuna ili revolucija, bar će moj prvi izveštaj Palatinu imati sadržaj dostojan raspoloženja onoga koji ga šalje.

– Hoćete li mi učiniti čast da vas pratim dok te građevine budete razgledali izbliza? – upita Grat.

Pontije Pilat nije imao nameru da ih razgleda ni izdaleka, a ne izbliza, ni sada, ni po mogućnosti ikad, ali nije želeo da uvredi svog prethodnika. On izrazi uzdržano zadovoljstvo predlogom, i pošto im robovi prebaciše preko pleća platnene ogrtače s kukuljicama za skrivanje lica, dvojica visokih rimskih činovnika izadoše, ruku pod ruku, u zagušljivu jerusalimsku zoru.

– Ova ulica koja će nas odvesti do Hrama – objašnjavao je Grat – zove se kako kad, bolje reći, kako za koga: „rimska” ako je upotrebljava neko od naših zemljaka, „jevrejska” na jeziku domorodaca, ali njeno pravo ime trebalo bi da bude „prosjačka”. Ona je omiljeno sastajalište i šetalište klošara koji žive od milostinje. Pogledajte, vrli Pontije – pozva ga Grat – prizor nije preterano privlačan, ali dočarava Istok vernije od svakog opisa koji biste kao dokument mogli poslati u Rim.

Sa obe strane ulice kunjali su obogaljeni prosjaci. Pod senkama nerazbistrenog svitanja ličili su na drvored koji je opustošilo nevreme. Još behu nepomični kao slike već gotovog ali nezapočetog sna. Zanemarene rezbarije sa kojih se ljušti boja. Neobjašnjivi izrodi matere zemlje. Nenavijene mehaničke lutke iz nekog besmislenog sveta u kome se deca zabavljaju nakaznim igračkama.

– Ja im ne bih dopustio da prosjače pred Namesništvom, čestiti Valerije – primeti Pilat suvo. Do sada se uzdržavao od opaski na račun Gratovih koncepcija o vladanju, ali ga superioran podsmeh u njegovom inače udvornom ophođenju sasvim oneraspoloži. Misli li taj utovljeni, napirlitani i neparfimisani trut sa orijentalnim navikama da je on tek pao s kruške, pa da ne vidi jedno stanje Oblasti koja mu se predaje na upravu? – Tako mi bogova, ne bih!

– I šta biste preduzeli, ako to već nije službena tajna? – upita ovaj i ne trudeći se da ispod profesionalne znatiželje sakrije porugu.

– Zapovedio bih legionarima da ih rasteraju.

– I pogrešili biste, plemeniti prijatelju – zaključio je Grat zaštitnički. Ispod ispupčenog kapka, ovlaš obojenog po istočnjačkoj modi, posmatrao je on svog naslednika: tipičan skorojević mislio je, već se ponaša kao nova metla u kući iz koje još nije iznesena stara, već kuje budalaste planove da sve preokrene tumbre, i da u ovu veličanstvenu pa ipak prirodnu zbrku uvede neki svoj glupi, kasarnski red. Jupitera mi kapitolskog, mislio je, kaplarskim proporcijama i medvedem kalupu njegove idealne države smetaju sakati, gladni i nesrećni koje bi on, ako već ne može da ih iskrpi, ugoji i razgali, radije istrebio nego što bi pristao da mu zagađuju spokojan državnički san. Kladam se, mislio je Grat smešeći se učtivo, da me u sebi optužuje za nemar i na moju štetu upoređuje sa onim sumanutim uzorima iz prve glave „Uzornog poljoprivrednika”. E, moj Pontije, mislio je, blagostanje čak i najsićušnije provincije nije crvena repa koja se jednostavno čupa iz zemlje, a vladati ovde na Istoku nije što i sejati u brazdu koju je pravu kao strelu uzorao plug iz tvog farmer-skog priručnika. Pa produži ljubazno: – Da, grdno biste pogrešili. Ništa nas ne može prinuditi da uživamo u životu tako efikasno kao pogled bačen na čoveka koji od tog istog života pati. To je, usudu-

jem se da kažem, lična korist koju zdrava osoba izvlači od bolesne. Javna se tek pridružuje: bogalji nam dopuštaju da budemo milosrdni za nekoliko bakrenjaka, umesto da tu velikodušnost plaćamo novim vodovodom koji bi nas koštao ko zna koliko talanata u zlatu. Vi koji, kako sam obavešten, pišete knjigu o pametnom gazdovanju, razumećete praktičnu razliku između zlata i bakra, naročito ako se ono daje. Kad se budete snašli ovde, dragi Pontije – što se tebi, mislio je uz sladak osmeh, sa tim ralom umesto glave, sa tom drvenom ćupom kolonizatora, nikad neće desiti – uvidećete da je deset prepolovljenih Jevreja prijatnija okolina od jednog celog Jevrejina. Ovi bogalji, koje kao da je njihov Bog kaznio u naše ime i na naš nagovor, najlojalniji su rpađani Protektorata. Preporučujem ih vašoj naročitoj naklonosti, namesniče!

Pilat izjavi da će o tome voditi računa. Najzad, država je (on se nadao da će pažljivi čitalac tu misao nazreti u njegovoj raspravi o uređenju štala) obično gazdinstvo, samo malo veće i unosnije. Moraće jednom ili dvojici prosjaka hitnuti bakrenjak da kasnije njihovi nezajazljivi sunarodnici ne bi zahtevali da od Imperatora izmoli dozvolu za podizanje kakve nove luke.

– Upoznaću vas s jednim od njih – predloži Grat.

– Ne biste li to odložili, čestiti Valerije? – pomisao da će posle svakog buđenja njegov prvi jutarnji pogled pasti na ove zapenušane talase monstruma, koji su se o bedeme Pretorije razbijali kao o čvrste bokove neke rimske zalutale trireme, izazivala je u Pontiju Pilatu pravu morsknu bolest. – Još od juče ništa nisam jeo, a ne verujem da bi mi blizina ma kojeg od vaših šticenika otvorila apetit.

– Pa oni su danas stekli čast da budu vaši podanici – reče Grat.

– Očaran sam time – odgovori Pilat neubedljivo.

Oni navukoše kapuljače na lice, pa pođoše kroz drvored prosjaka, koji se savijao prema kolovozu kao da ga obara vetar, duvujući sa sve četiri strane Jerusalima; kroz prašumu bogorađenja, preklinjanja, kukumavčenja, moljakanja i neprobojan čestar glasova svih boja, visina i jezika: grlatih, sipljivih, unjkavih, štucavih, kvocavih, ljigavih, štektavih i piskavih, glasova koji su ličili na baršunast huk sove, onih što su stizali sa dna isušene bačve, glasova nalik na šu-

štanje peska, vrisak uragana, grgotanje zaptivenih izvora, krhot granja i pucketanje žeravice mešane žaračem, glasova tamnih, zvonkih, pamučnih, klizavih, svilastih, igličastih, svrdlastih, glasova koji su mlatili kao čekić, bušili kao šilo, sekli kao kosijer, testerisali kao testera, pilili kao pila i raskidali sluh kao vučji očnjaci.

Valerije Grat je leno koraćao, ne obazirući se na ovaj mučenički hor, ali Pilatu je u nekoliko navrata jedva polazilo za rukom da ne zaurliče i da tako, zaglunat sopstvenim glasom, uguši sve druge.

– Izabraćemo nekog koji nije suviše brbljiv i dosadan – reče starosedelac – a kad je reč o sionskim prosjacima to može biti samo Mesezeveilo, nazvan Muta. On je nem od rođenja i prosi ispred Amonahove krčme.

Zaštićen platnenom kapuljačom, Pilatov zgranut pogled se vuкао duž ovog dvostrukog zida očajanja, u kome su osakaćenja bila izmešana u svim kombinacijama, uzajamno se dopunjavala i jednu nesreću usavršavala drugom, još nesrećnijom. Pored slepaca s likovima neosetljivih pogrebnih maski, s bezizraznim licima koja su obrazovala gladak, neprobojan kameni grudobran, batrgali su se gluvo-nemi, bezglasnim trzajima riba u akvarijumu, zatvorenih u hermetički zaptiven svet tišine, u kome se sve odvija bezvučno kao u najtvrđem snu; do njih bejahu besni, jedni lica blaženo okrenutih toploj umirujućoj svetlosti nekog privatnog raja, drugi krevljeći se, urličući, cvileći, uvijajući se ili čineći besmislene skokove tamo-ovamo, ali najčešće bez predaha sipajući nespojive reči (oni nisu prosili, dolazili su ovde zbog meteža koji ih je privlačio, a njihovu milostinju, s kojom i ne bi znali šta da počnu, otimali su najjači od pametnih); saktih beše najviše i u najraznolikijim sortama: od beznogih koji su uspravljeni na odsečenim butinama podsećali na zdepaste panjeve, od bezrukih – tog golog drveća bez grana – preko prosjaka, kojima kao da je odsustvo jedne ruke održavalo ravnotežu s nedostatkom suprotne noge, sve do paralitičara koji su, uprkos posedovanju svih udova, nemoćno slinili na prostirci svojih živih rana. Pilat je razaznavao jednooke, jednoruke, jednonoge i bezuhe – beznosi se i nisu računali; video je one koji su istovremeno bili jednooki i jednonogi, jednoruki i bezuhi, jednonogi i jednoruki, bezuhi i jednonogi,

jednoruki i jednooki, jednooki i bezuhi; video je bezoke kojima su zbog prestupa bile poodsecane uši, bezruke kojima je bio iščupan jezik, beznoge lišene nosa, uzete mutavce, ćorave gluvaće i one kojima je kao iz uske slavine neprestano točila krv. Jedino ne beše gubavaca.

Bogovi, kleo je Pilat dok se vukao preko kaldrme, još bi mi samo gubavci nedostajali!

Ali behu već pred Amonahovom krčmom.

Nedaleko od vrata stajao je Mesezeveilo. Dežmekast Ismaelićanin, obrastao sedom dlakom i odeven u dronjke, držaše u deformisanoj ruci zemljanu času i tresijaše njome da bi zveckanjem novca podstakao dobrodušnost prolaznika. Drugom rukom oslanjao se na debelu batinu. Iz njegovih mutavih usta, kao iz bunara s niskim vodostajem, grgotali su okrnjeni glasovi kojima je on izražavao svoja osećanja i mišljenja.

– Hej, Mesezeveilo! – obrati mu se Valerije Grat – kako poslovi od jutros?

Mutavac poznade prokuratora Judeje pa pade ničice, obrazi mu sinuše kao da ih je nevidljivi sunder isprao, a kad ga Rimljanin pozva da ustane, bogaljev neodređen pokret, objašnjen neartikulisanim groktanjem, mogao je da se razume samo kao nezadovoljstvo slabom prođom njegove tako očigledne nesreće. Za dokaz, on protrese času u kojoj slabašno zvecnu jedna para.

– Šta to znači? – nasmeja se Grat. – Zar su tvoji zemljaci preko noći bankrotirali, plašeći se novog Namesnika? Treba li on da strepi hoće li na vreme uterati sve carske dažbine? – Zatim zaviri u času. – Gle, *Quadrant Bon Eventus*, što ga je izdao božanski Avgust. Čuvaj ga, mutavče, jer on donosi dobru sreću kao što izričito piše na njegovoj poledini.

Ovaj Grat je šašav, pomisli Pilat, ozlovoljen nedržavotvornom intimnošću između jednog rimskog plemića i jednog jevrejskog odrpanca. Orijent mu je udario u glavu. Neće biti zgoreg ako tu sramnu činjenicu, pod izgovorom brige za plemenitog Valerija, uključi u jedan od svojih budućih referata Rimu. Nazvaće je imenom neke od onih zloćudnih boljki kojima se Istok sveti zapadnjacima kad na

njemu dugo borave. Kakva odmazda za ovo jutro?! Već je video Cezara kako bivšem prokuratoru Judeje oduzima jednu po jednu počast, pod izgovorom da ga iz blagonaklonosti oslobađa tereta državnih službi, a onda ga šalje u unutrašnjost na oporavak – oficijelan naziv za progonstvo – gde će, upravljajući imanjem ne većim od rimske kloake, imati dovoljno vremena da se seća Pilata i da uvidi prednost koju iskrena predusretljivost ima nad pritvornom uljudnošću.

U međuvremenu Grat je ispitivao mutavca:

– Po ovom novčiću vidim da je ovuda prošao jedan Rimljanin. Nije li?

U znak odobravanja Mesezeveilo poskoči i zaskiča.

– Ti si omiljen kod mojih legionara?

Mesezeveilo opet poskoči i zaskiča, čime je dao potvrđan odgovor na namesnikovo pitanje.

– A ti – upita ga tada Grat – voliš li nas Rimljane?

Mesezeveilo poskoči, podiže toljagu i skićući kao pacov nekoliko puta pokaza naizmenično na nebo i zemlju. Iz bojazni da ne bude shvaćen, ponavljao je iste grčevite pokrete sve dok ih Valerije Grat ne prevede Pilatu:

– Želi da kaže kako je njegova privrženost Rimu velika kao rastojanje od neba do zemlje, i, mada verujem da kao svi istočnjaci preteruje, zaslužio je bakrenjak.

I on ga spusti u bogaljevo lonče.

Bakrenjak zvecnu a Mesezeveilo, kao da ga je neki gorostas ritnuo, rutinirano se otisnu od kaldrme. Krkljajući, šišteći zabadaše toljagu čas u zemlju, čas je upiraše u nebo, a lice mu sevaše u ognju zahvalnosti, dok je mislio, jer da više nije mogao: sići će moj Jahve, sunovratiće se moj Jahve odozgo da spase sinove Izrailja, kratak prekratak je put između neba i zemlje, preskočiće ga moj Jahve, veliki skakač preko svetova, prvi jahač u sedlu planeta, i nećete stići ni u zemlju da se zavučete, ni gvozdanim štitom smrti da se pokrijete, jer će moj Jahve naći Rimljane krvopije, izrode, đubrad, bezbožnike, idolopoklonike, prokleti da su od neba do zemlje, prokleti da ste Rimljani – oduševljeno je skakao, pokazujući sad na zemlju, sad

na nebo – u zemlji i na nebu, prokleti da ste pod zemljom i pod nebom!

– Čujete li ga? – upita Grat novog Namesnika.

– Ne – priznade ovaj. Namerava li ovaj naduveni nadriorijentac da ga nasamari nekim vašarskim trikom da bi mu se, kad bude pričano kako mu je Pilat naseo, ceo Rim divio a tog Pilata ismejao? Zato, čvrsto rešen da neodložno prekine nedostojnu igru koja se igrala s njegovom ličnošću, oštro ponovi: – Ne, ne čujem ga. A vi, čestiti Grate?

I opet poraz: smenjani činovnik je svom čuđenju dao uvredljivo značenje.

– Ja? Pa naravno da ga ne čujem. Kako se može čuti onaj koji ne ume da govori? Mislio sam na to da li ga razumete, možete li protumačiti njegove reči pokrete?

– Ne – reče Pilat jetko.

– Onda mi dozvolite da vam ih objasnim. Dug boravak među Jevrejima, mada sam tuđin i okupator, omogućio mi je da shvatim njihova osećanja čak i kada nisu izražena na nekom od poznatih jezika imperije. Toljaga upravljena prema nebu, pri čemu sama toljaga ističe pokret dozivanja a nema smisao kakav često ima u životu, znači da Mesezeveilo priziva svog Boga. Pošto je odmah zatim, postavljajući inicijativan pokret ruke, toljagu uperio na nas, time je svom Bogu ukazao na predmet svoje zemaljske zahvalnosti. Jednom rečju, on moli Boga da nam pruži uzdarje za dar koji smo bacili u mutavčevu času. A, ukoliko više puta ponavlja taj pokret, molba je iskrenija pa ima više izgleda da bude uslišena.

– Izvrsno – reče Pilat. Bio je malo uspokojen. Prefinjenost objašnjenja dokazivala je njegovu verodostojnost. Grat se ne ruga. Možda ono pismo i ne bi trebalo slati u Rim?

Za to vreme invalid nije prestajao da skače. Mucao je nepostojeće, izobličene slogove i pomoću njih mislio ovako: stropoštaj se, Jahve, s neba, o zemlju prignječi Rimljane kao gamad, koju si već jednom u Misiru poslao za opomenu pa istucao za oproštaj, iskaspipi, Gospode, tirane svekolike gromovima nebeskim i satarama zemaljskim da im se krvavi okrajci vuku po zemlji i vijore na nebu za

nauk onim što nas odvajkada kinje! Ovoga naročito, ovoga naročito – ponavljao je upirući batinu na Valerija Grata.

– Ovaj zlosrećnik dao bi život za mene – reče Grat dok su se udaljivali – ali pošto ja putujem, slobodno ga uzmite u moje ime ako vam ikad ustreba.

– Držaću za reč i vas i njega, gospodine – reče Pilat.

A zatim, pošto se još udaljiše Grat završi:

– Eto, to vam je pravi Istok, namesniče Judeje!

Mesezeveilo se smiri tek kad se dostojanstvenici izgubiše u krivudavim uličicama Tiropeona. Mrzeo je Grata više od svakog Rimljanina, jer ga je viđao svakog jutra kako s prozora Pretorije otvara prema danu usta zadihana od pirovanja. Bio je tako nepodnošljivo dobar prema njemu – bacao bi s vremena na vreme koju aspru – da ga je morao mrzeti sve dublje ako je želeo da obesnaži njegova dobročinstva, ne gubeći pri tom svoj novac.

Onda je iz Amonahove krčme izašao Isav ben Koreja, imućni badavadžija, koji je u separeima za bludničenje i kocku provodio najveći deo vremena, jamačno sve vreme u kome se nije treznio. Bio je pripit. Ne pijan, samo načefleisan. Mesezeveilo ga je dobro poznavao. Svoja osećanja i ovog jutra izrazi ulizičkim skakutanjem, klanjanjem i ispuštanjem grlenih krikova.

– Hvataj, mutavko! – reče Isav zaplićući jezikom i baci mu paru, ali promaši zdelu.

Mesezeveilo je podiže kunući preljubazna lica: ruka ti se osušila dabogda, uvek samo kečeve bacao dabogda, ni kupu vina, kupicu ovalicku ne podigao dabogda, oca samo dizao kad ti crkne dabogda!

Ismav kaza:

– Nočas su me dva Tirca gadno opelješila na barbutu. Kesa mi je pusta kao Sinajska pustinja a stomak mi se ukiselio od Amonahovog bučkuriša. Kupus bi u njemu mogao kiseliti. Šta misliš da li su kockice bile markirane olovom?

Mesezeveilo je saučesnički krkljao, pokazujući nebo i zemlju, a ovamo je u sebi mislio: opusteće te moj Jahve kao nebo i nadenuti očajanjem kao zemlju što prepunja, on je veliki kokoš, veliki je lupež moj Jahve, haljine će ti strgnuti kao vetar što kida oblake – tu

odeždu vidika, izliće te Jahve da budeš kao ćup vrgnut na đubrište, krv će tvoju istočiti Jahve u svoje suvo grlo, pa tako prazan otežaćeš kao zemlja i rastrunuti se kao nebo, ugojiće te moj Gospod prokletstvom kao oranicu gnojivom, zagušiće te presudama i kaznama da budeš krcat jadom, težak kao zemlja i prazan kao nebo!

– Ne budi glup, mutavko – reče Isav – niti su proklete kockice bile lake kao nebo, niti su bile teške kao zemlja. Zavetnog mi kovčega, bile su dobre, samo su u ovoj turi bile protivu mene.

Rekavši to, Isav se otetura kući.

Mesezeveilo izvuče Isavovu milostinju iz ćase da je pažljivo osmotri s lica i nalićja. Zatim zagriže paru: bio je to pravi mesing s likom nekog njihovog ćosavog imperatora. Kad je Korejin sin bio u pitanju, mutavca ne bi začudilo ni da je krivotvoren.

I minu prvi mrtvi sat prepodneva.

Mesezeveilo ga provede kunući u mislima svoje prosjačke konkurente, tutkajući na njih Jahvea i sve bogove ćijih se imena sećao, a zatim ugleda jednog žitarskog veletrgovca iz Sirije, koji je žurio da otvori kontoar, bacajući brižne poglede na nebo tamuza, suvo kao trščani krov.

I klanjajući mu se s ropskim poćitovanjem, mišljaše: evo ide utovljeni nerast, evo trći vreća kukolja, jalov ćokot iz vinograda mog Boga! Hajde spotakni se vucibatino sirijska, razdrobi se alo nezasita! Zaseniće ti oći moj Gospod, spotaći će se gavan i prode-nuti kroz prašinu, prelomiće šiju hulja zelenaška, kvrcnuće mu vrtić kao trščica u šaci Najjaćeg, na kolenu Najjaćeg, mislio je, zvećkajući zdelicom i pitomo izgledajući trgovca koji se približavao, netremice zureći u nebo. – Hajde, spotiće se, padni, raspukni se kao truo džak da iz njega pokulja pšenica za Mesezeveila, da se naždere mutavko, da presit zaigra njegov Bog! Hajde, hajde, hajde!

Kao obićeno Sirijac htede da proće pored bogalja. Njegovo batrganje, mukanje i zveket lonca podseti ga na dodole ćiji je kišni ples video za vreme poslovnog putovanja po Mediji. Zato doviknu Mesezeveilu:

– Mićdani vele da mutavi mogu domamiti kišu, a sam bog zna da ću propasti ako ona ubrzo ne line. Hajde, ti, svejedno kako se zo-

veš, skaći, pocupkuj, prizivaj dažd pa ću ti, ako budeš uslišen, dati pola šekela, a sada evo ti groš!

I Mesezeveilo je usrdno, emfatićeno đipao, cupkao i mamio kišu za raćun gavana. A misleći, pošto da govori nije umeo, izvodio je to na svoj naćin: neće kišica pasti, ne da moj Jahve, zaptivene su slavine nebeske (bod toljage u nebo), neće kišica na zemlju (bod toljage u zemlju), ne dopušta moj veliki Štediša – šarao je po vazduhu i kaldrmi batinom – osušiće se nebo (bod u nebo) pa će doći malecno kao pesnica, skvrćiće se dan kao stog zapaljene Sirijćeve pšenice i njegova će zemlja oranica (bod u zemlju) izdahnuti od žeći na rukama đavola!

Mesezeveilo moljaše pljujući: na ti kišice, zlotvore, evo ti bogovi šalju provalu oblaka, uzgajaj žito pod mutnim ispljuvkom!

Tako je skakutaō sve dok se trgovac nije udaljio. Tada petom razgazi pljuvaćku kao da bi iz nje mogla da izdžiklja letina za Sirijca.

Idući prolazniće behu dva provincijalca u nošnji galilejskih težaka. Mesezeveilo zvecnu lonćićem i pokloni se taćno koliko je to odgovaralo skromnom izgledu i nesumnjivo tankom novćaniku dvojice putnika. Tako poštupi ne iz koristoljublja, već iz navike. Ni jednu anatemu nije pristajao da potroši za tako ništavne osobe.

Stariji htede da proće, ali ga mlađi zadrža rekavši:

– Podaj siromašnima, Ravuni, jer je njihovo carstvo nebesko.

A onaj stariji odgovori nestrpljivo:

– Kad ti malopre zaiskah prilog za haznu, ne reće li mi da nemaš ni novćića u kesi, Judo?

– Ne mislim na novac, Ućitelju, jer je zapisano: „Pevaću Gospodu koji mi dobro ćini”, a što je zapisano to će i biti. Mislim na blago za kojim žudi njegova duša.

Mesezeveilov poklon posta dublji dok je kalkulisaō hoće li to „blago” biti bakarna ili mesingana aspra, na koju ti se useknem – mislio je – jer plehano smeće za koje ne možeš kupiti ni oku vina, daju svi kad žele da se naprave velikodušni, ali možda neka sitnija bronza, dva novćića od bronce, od svakog po jedan? Koliko li se samo predomišljaju kurve sebićne, dabogda i moj Jahve toliko birao muke na koje će ih udarati, osim ako ne nameravaju da mu poklone

čitavu sesterciju, mada bi već i sa pola mogli da izbegnu bar polovinu Mesezeveilovih kletvi (a njih nikad pa ni sada nije prestajao da izmišlja, tako da mu je prezaposlena misao tekla u dva sloja: u gornjem, koji je računao, procenjivao, pogađao, i u donjem, u kome je psovao, grdio, kleo). Najzad mu pade na pamat da ovi preobučeni milioneri mogu baciti u času čitav srebrnjak sa srebrnom njuškom nekog kralja – ma šta rade toliko, Jahve ih potamnio, ne pre nego što se odluče – ili ceo celcati zlatnik, ako tako nešto postoji osim u pričama.

Mesezeveilo zatvori oči da ne gleda. Čuo je starijeg putnika da kaže „Efata”, što je bio poziv da se otvori nešto – novčanik, valjda – osetio je ovlaštan dodir nečijih prstiju na usnama i šum iskašljavanja, a zatim ništa više.

Kad je otvorio oči ona dvojica behu otišla, a u časi, koju je bez ijedne misli u glavi, prevrtao ovamo i onamo, nije bilo ničeg do onog što je bilo i ranije: kvadrant dobre sreće, jedan Isavov novčić i namesnikov bakrenjak.

Pontije Pilat se vratio iz Morije bez Valerija Grata, koji se zadržao u jednoj zlatarnici. Stajao je ispred Amonahove gostionice i prijateljski se smešio na mutavca. Video je čudno ponašanje dvojice Galilejaca, i bogaljevo razočarenje. Eto prilike, pomisli, da vrbujući pouzdanika, učinim otadžbini prvu službenu uslugu. Potom izabra iz kese oveći srebrni dinar s profilom Agripe i spusti ga u prosjakovo lonče govoreći:

– Šta kažeš na ovo, prijatelju?

Mesezeveilo ćutaše.

– Hajde, reci slobodno!

A onda se zbi nešto neverovatno što toliko zbuni novog namesnika Judeje da je kasnije sve istočnjake, pa bili vladari ili zločinci, robovi ili plemenitaši, smatrao nedokučivim i pomalo neodgovornim u rimskom smislu. Zbi se nešto što kao magnetom okupi oko njih dvojice sve prosjake s kaldreme, i privuče gardu koja je stražarila ispred Pretorije, nešto što ni zgranuti Mesezeveilo nije shvatao, mada je sumnjao u one galilejske seljake, i što nije mogao sprečiti ma koliko se upinjao da ne govori ono što misli, a baš to se, neka ga sad

Jahve uzme u zaštitu, događalo: jezik zavezan od rođenja, spleten još u majčinoj utrobi, koji ga je baš tom uzetošću do sada čuvao, beše sasvim odrešen. Veselo, izazivački, posprdno laparajući on tačno objavljivaše njegove najtajnije misli, a njegovo grlo do tada obviklo na muk, ispuštaše zvonak, čist glas koji je lunjao iznad trgova, krovova kuća, sinagoga, iznad vascelog Svetog grada, kao kliktaj izabranog naroda koji se odaziva na ustanički poklič svog Boga-vojskovođe:

– Pitaš me šta kažem, Rimljanine? – razdra se Mesezeveilo da su mu sva pluća pucala kao kovački mehovi. – Kažem dole Rim! Kažem dole imperator Tiberije! Dole namesnik Judeje! Pobijmo rimske derikože! Svrgnimo palatinske bogove! Na nož Izrailju! U ogranj Izrailju! Uraaaa! – drao se, očiju iskolačenih od zaprepašćenja i panike, u smešnim naporima da ništa ne misli kako ništa ne bi izlajao. I tako se skotski mučio ne prestajući da huli na Rim i njegov režim, sve dok ga straža ne odvuče da ga prema Pilatovom narednjaju najpre reda radi propita, zatim čestito išiba i naposljetku razapne na krst.

Pilat se više nije smešio. On se saže da iz prašine podigne *Quadrant Bon Eventus*, ili „paru dobre sreće” koju je mutavac ispuštio dok se rvao s legionarima. Dugo je duvao u njega i čistio ga rukavom pelerine. Stavljajući ga natrag u kesu, on vrlo ozbiljno, s jednim vanprirodnim nadznanjem, vidljivim na licu, reče Gratu, koji ga je sustigao:

– Imali ste pravo, čestiti Valerije! Ovaj Istok je dozlaboga čudan.

(Ovo pisa, kao i pica prije ne,
dobar utisak da je mladi od Boga
isto što i pica sa valatom;
kao što Satoru odne, stije obicane,
ada ono odrene na isto, kako i
Bog (Isus) iscajati, ali je ishod
negativan...)

Čudo u Siloamu

„I prolazeći vide čoveka slepa od rođenja pa pljunu na zemlju, i načini kao od pljuvačke, i pomaza kalom oči slepome. I reče mu: idi umij se u banji siloamskoj (koje znači poslan). Otide, dakle, umi se i dođe gledajući.”

(JEVANĐELJE PO JOVANU, GL. 9)

Ukoliko je to...

Vartimej Timejev sklopi kapke preko očiju natečenih od jare sred koje ga je Spasitelj ostavio; nije smeo ni da se makne s trščane asure, još manje da se sa ovog bezbednog splava otisne na pučinu tuđinskih, izvitoperenih i preteći nakostrešenih predmeta, koji su kao talasi zapljuskivali njegov novorođeni vid, a gledanja se okanio čim se čudotvorna pljuvačka osušila na obrazima, pa se morao osloniti na stare nepogrešive uši da utvrde kud se neznanac denuo pošto ga je brzopleto i bez pitanja izlećio. Klicanje Jevreja ga uveri da je Davidov potomak, pretovaren milosrđem kao mula rudom iz efraimskih rudokopa, još uvek trčkarao kroz Siloam, pljujući bogalje nasumice izabrane za spasenje.

I prodra se: – Osana sinu Davidovu! – pobožno tresući trbuhom ispred nosa, pre nego što će, zaprepašćen njegovim mehurastim izgledom, čvrsto zaklopiti oči.

U bazenu, pored koga je svakog jutra osim subote (na sabat se i čudotvorno milosrđe odmaralo) prostirao asuru od rogoza, pljuštala je sveta vodurina, i bogalji su, gazeći Vartimeja, pokušavali da se ma i okrajcima svojih izmrcvarenih trupova udenu u blato, pre no što se ono, ovlaš dotaknuto perjem anđeoskih krila, ponovo ne stine u bespomoćnu, usmrdelu močvaru.

Taj kujin anđeo – mislio je Vartimej – otkako ga poznaješ, a poznaješ ga otkako svraćaš u ovu banju, uvek je u nekoj žurbi. Kao da radi za poresku upravu a ne za Boga! Pre uznesenja jedva bi pokvasio krilo, pa bi se lekoviti talas praćaknuo jednom ili dva puta, a lekoviti vir zaošijao samo jednom, obrazujući sveti prsten žabokrečine u koju su bogalji vrišteći uskakali. Ali ti talasići i ti vrtlošići

behu mlitavi i nedovoljni osim za skidanje žuljeva; žuljevi bi otpadali, ali bi ruke ostale sasušene, jezik zavezan u čvor, oči zamračene. Naravno, bolesnik je morao imati vrašku sreću da se nađe u bazenu baš u vreme anđelovog sletanja. Trenutak kasnije već bi mogao da ne kvaseći noge korača po čupavim glavama svojih bližnjih kao preko brvana nekog istrulelog pontona. Od mesa se ne bi videla voda, a kada bi se mestimično i videla kako se guši, peni, cvrči između mrkih i nabreklih trupova, izgledala je kao da ne pripada banji, nego da su je ljubazni banjiski činovnici sipali u bazen da bi rashladili užegle udove bogalja.

Kakav trbuh, prenerazi se Vartimej Timejev. Zar je iz Jerihona morao da doputuje čak u Siloam da bi se prepao od sopstvenog pupka? Ali tvoj pupak još nije ceo svet, magarče misirski! Ukoliko postoji, ostatak sveta mora biti lepši. Ta, Jahve nije kao ti bio ćorav kada ga je pravio.

Odškrinu levo oko pa ga žurno sklopi. Golem, gnjecav crv pužio je uz nasip: poštavajući se šiljastom bradom, koju je kao planinarski cepin zabadao u glib, sakati Vakvukije se izvlačio iz posvećene vode. Pobogu – zakuka Vartimej – zar mi je oko vraćeno da njime uživam u vašljivom Vakvukiju? Ali Vakvukije ne beše jedini čovek na svetu, niti jedini predmet u čijem bi posmatranju Timejev sin morao da istroši svoje oči, koje su, inače radoznale, htele da budu i zahvalne. Valjda će ostali ljudi biti privlačniji?

Zatvarajući oči, ne bez stida reši da Vakvukiju otkaze grob koji su do tada nesebično delili. Dok je bio slep nije ga se ticalo kako izgleda njegov sustanar, ali sada, iz poštovanja prema vidu i Onome koji mu ga vrati, ne smede da ga izlaže neprijatnostima gledanja u taj izlišni i ogavni otpadak ovog nesumnjivo savršenijeg sveta. Na taj će način, doduše, izgubiti najboljeg prijatelja, ali šta je to u poređenju s vidom koji je dobio za uzvrat?

Zatvorenih očiju osećao se mnogo bolje. Kao da je tako i video bolje, kao da je, ne gledajući, mogao sam da izmišlja i oblikuje predmete među kojima će živeti, bez straha da će ga razočarati ili povrediti svojom nezgrapnošću. Mora biti, mišljaše, da pod zaštitom tog preimućstva i Bog obilazi svet koji je stvorio iz ničega; da se oseća

kao slepac od rođenja, koji u svojim kreacijama ne mora da se drži nikakvih uzora, zakona i zabrana.

Niko ti, razmišljao je Vartimej, nije zamerao što svetlost kakvu ti stvori za tvoj crni svet nije svetla, što uopšte ne liči na ovu zasebnu struju vazduha i sjajan dim; jer svetlost koju je on do tada poznavao beše leti užaren vetar, crna pripeka, dan koji greje ali ne svetli, a zimi beše crno inje, rashlađujuća vejavica crnila, svetlost koja ledi ali ne svetli. Niko ti nije zamerao što su svi sastojci tvog sveta crni, što su crni svi predmeti, svi obrisi, sva rastojanja, svi stvorovi, i što su se oni micali ili nepomično trajali u sasvim crnim prostorijama, pod crnim bleskom sunca i pod crnim hladom sfere. Niko ti nije zamerao što je sve u tvom svetu bez ivica, vrhova, uglova, sve zavijeno u crnu vatu, oblo i otupljeno, pa ipak hrapavo kao krljušt, naborano kao kora palme (čak i svila, voda ili vazduh, koji su se razlikovali od ostalih pojava samo po tome što je njihova hrapavost bila neosetljivija pod prstima). I ko ti je prebacivao što likovi tog crnog sveta, i sami precrni, nigde nisu započinjali da bi se negde završavali, već su se u toj crnoj ravnolikosti i bezobličju prožimali, ipak ljubomorno zadržavajući svoje zamišljene tamne granice. Dok se bućkanje invalida u bazenu gubilo u protestima onih koji nisu uspeli da dopru do svete vode, on je mislio kako ga niko nije koreo što crne daljine koje je prevaljivao nisu imale nikakvu meru osim mere njegovih koraka, predmeti međ kojima se kretao nikakav oblik do onoga koji su oblikovali njegovi nadribožanski prsti, i događaji u kojima je učestvovao nikakav smisao dok ih on ne bi podešio prema čudnim, crnim, tananim i samosvojstvenim razmerama svog crnog sveta.

Jer u njegovom zasebnom svetu, toj crnoj lopti izvan prirodnih zakona, koja je podsećala na iskrivljen lik autentičnog sveta viđen u nekom crnom ogledalu, i u kojoj je bezbroj predmeta moglo da zauzima isto mesto, ili da se u isto vreme crni na raznim mestima, sve se uklapalo jedno u drugo, sve se kretalo kao podmazano, i, mada na svoj osoben crn način, ponavljalo slike iz onog svetlog, dvojničkog sveta.

Eto, zato se zatvorenih očiju osećao mnogo bezbedniji. Kamenci banjškog trema koji su ga pritiskivali dok ih je gledao, kada su mlitavo i bezopasno visili u crnoj neizvesnosti pamćenja; bogalji koji su ga plašili svojim opakim izgledom nestali su u pitomim, crnim oklopima – klopama koje im je on iskovao; svetlost je opet postala crna pripeka, a njegova samovolja jedini merač crnih daljina. Ništa nije pretilo da ga zgnječi, sve se uredno povuklo u svoju crnu ravnodušnu i bestrasnu udaljenost onog trenutka kada se Vartimej sin Timejev, slepac iz Jerihona, ponovo iskrao u svet u kome će postojati samo on, stvoritelj i samodržac, i, naravno, pokorno more crnih predmeta oko njega, koje je nezavisan kao Bog, izmislio ne ugledajući se ni na šta.

Dobio si oči da pomoću njih gledaš, mislio je ležeći nauznak pored bazena u čijem su vodnjikavom blatu dreždali još samo besni, zabodeni u mulj kao retke, gromom spaljene šibe. Ne smeš kriviti oči što vide sve na šta padnu; ni tvoje, ni ičije oči nisu stvorile ludake. Ludaci su, naime, uvek ostajali u vodi duže od ostalih bogalja; ludaci su bili najpoverljiviji prema tom kujinom anđelu, koji nije sletao čak ni svakog dana, već kad bi mu palo na pamet, ili kad ne bi imao nešto pametnije da radi. U redu – reče Vartimej – izgleda da stvar nije samo u očima. Nije samo u mojim očima greška. Izgleda da nije trebalo pljunuti samo na moje oči, valjalo je popljuvati i svet za čije su posmatranje određene. Ali za pljuvačku koja bi tu otišla nije bio dovoljan jedan Spasitelj. Ni hiljadu! Jedva ako bi ih milion bilo dosta.

Ovog puta Vartimej oprezno začkilji desnim okom nadajući se, kao i svaki čovek bez iskustva u gledanju, da će ono biti bolje sreće od levog, i ugleda dva kolena sa gnojnim rupama kao očicama dva mala gada. Minijamin – opsova on – prokleti samarjanski kopilan, deset puta prokleti kućkin sin! Bivši slepac hitnu kamenicu na uze tog, ali se ovaj ne pomače. Pa baš i ne moram, mislio je, gledati Minijamina, ali tamo gde mu pogled pobeže skakaše pobesneli Ananije, čupajući kosu s koje se cedila krv, mrka kao u bika.

Adonaj, Adonaj, molio je Vartimej, pa zašto je tim nitkovima stalo da mi presedne spavanje?

A kad ga Minijamin upita kako mu se sviđa svet na prvi pogled, on procedi kroz zube: – J... se! – i okrete mu leđa.

Moraš se navikavati Vartimeju, sine Timejev – savetovao je sebe – moraš početi od nevažnih, bezopasnih stvari koje poznaješ, i o kojima su te prsti odavno podrobno obavestili: od prosjačke asure, na primer, koja ti je bila kolevka, a biće ti odar. Asura, međutim, beše siva kao kožica lipsalog pacova. Ranije je nisi smatrao tako nepodnošljivom. Ranije sam mislio da je čista. Ona je i bila čista sve dok nisi progledao. Ranije sam mislio da je lepša. Ona je i bila lepa sve dok je nisi video. Ti si je zagadio svojim očima. Svojim uzjogunjenim, uobraženim i nenaviknutim očima. Najzad, mislio je tešeći se, šta znači njena prljavština u poređenju s mogućnošću da je gleda?

Nestrpljivo se okrenuo na stegno. Izvaljeni na glatkoj površini svete vode, držeći se za plutače i vratove zamišljenih nemani, poslednji ludaci su u očekivanju zaboravnog anđela – skoroteče, podsećali na gnezda ptice vodomar u kratke dane Halkiona. Bio je prinuđen da gleda u bazen iz koga su štrčale nakostrešene glave idiota. Oni se razdragano trljahu blatom, iako je anđeo odavno odleteo, i nijedan se talas nije nadimao, osim onog nedelotvornog što su ga podizale njihove ruke, neumorne u nadi.

– J... te se! – prostenjao je Vartimej, povraćajući na onom istom suncu pod kojim je progledao.

I trčao je sve dok čelom ne udari u zid. Zaboravljajući da ima oči, držao ih je zatvorene. A kad ih opet otvori, pred njim se pružala klanična ledina nasuta peskom po kome su padali mršavi bikovi udarani krvavim maljevima.

I opet se dade u beg.

Ah, najzad, radovao se gledajući jednu povorku koja mu je žurila u susret, najzad nešto zbog čega se isplati imati oči. Povorku su obrazovali nubijski robovi, stasiti i zdravi divovi sa bakarnim alkama u ušima, koji su na ramenima teglili nosiljku nekog rimskog dostojanstvenika. I Vartimej nije znao čemu više da se divi: gipkom kasu nosača, sjaju izrezbarene počivaljke ili jedrom telu činovnika koje se istezalo na raznobojnim jastucima od kože. Ali, začudo, ne

divljaše se ničemu. Naprotiv, dok je zamišljao sebe na velikaševom ležaju, bilo mu je neizrecivo krivo što uopšte vidi ono što ne može da ima. Proklete da ste – kleo je svoje nove, sablažnjive i beskorisne oči – zar i lepotu umete da zagadite?

Ostatak rođendana očiju proveđe u grobu u kome je stanovao, smatrajući da mu u mraku nikakvo iskušenje da progleda ne može i suviše naškoditi. Ali kad mu se oči svikoše na pomrčinu, u kojoj više nije stizao da vidi ono što je hteo, nego ono što mu beše nametnuto, Vartimej otkri da je svog mrtvog domaćina, s kojim je delio grobnicu, zamišljao mnogo pitomijim nego što je ovaj u stvari bio. Slepí Vartimej nije bio praznoveran i nije verovao da se duše smucaju oko vlastitog tela duže nego što je to potrebno da bi telo svislo (jer prizor raspadanja onog u šta su tako odano verovala za života nije mogao da ih na to strpljenje ohrabri), ali okati Vartimej ne beše više tako siguran. Navrat-nanos pokupi svoje prnje, ostavi grob u kome je godinama srećno obitovao, i nađe se na ulici bez krova nad glavom. Tešio se jedino saznanjem da od sada može bar da vidi koliko je nesrećan i ugrožen.

Nadao se da može izbeći neprilike koje su ga snašle spasenjem ako ga ne prizna, ako ga jednostavno ne koristi, i produži da živi kao da je još uvek srećno slep. Ali iduće noći, kod Josaveje, kurve koju su posećivali samo ćoravi i po koji ludak, Vartimej otkri da je osuđen na gledanje, sve dok bude imao čime da gleda. Odmerio je Josaveju nepristrasno, i prvi put otkako je došao u banju nađe da je ružna. Klipane – besneo je – verovao si da je ljupka! Ali onda nisam imao oči. Eto, sad imaš oči ali si izgubio ljubav. Potom uteče iz javne kuće, dokazujući ženi da vid ponekad ljudima oduzima muškost.

I usplahireno lutajući kroz banju siloamsku zagledao je radoznalo svaki predmet, a onda ga oturao sa gađenjem, svaki dan očekivao s nadom, a ispraćao sa psovkama (pomrčina ga je još više ždrala, jer je nevešto pokušavala da podražava savršenu noć nevida), i u tom histeričnom raspoloženju sreće Galilejca, koji je pripadao pratnji Isusa od Nazareta. I oslovi ga nadajući se da oni koji su mu vratili oči moraju znati čemu one služe.

– Pomoću njih – reče Matija – videćeš svog Boga.

A Vartimej odgovori ovako:

– Svog Boga sam već video, ali kako da vidim onog zajedničkog?

– Nije li on u svim pojavama oko tebe? Kud god pogledaš vidiš samo njegove veličajne stanove. U svakom ma i najsitnijem kamenu, biljci i stvoru živi naš Bog.

A Vartimej ćutaše, pitajući se zašto Bog kome sve mogućnosti stoje pri ruci, bira najružnije stvari da se u njih naseli.

– Šta ti, u stvari, želiš, dobri čoveče? – upita Matija – jer što želiš, možeš i dobiti.

– Ništa, baš ništa! – uzviknu Vartimej da bi predupredio neku novu uslugu, jer mu već i ona učinjena zadavaše dovoljno jada. – Sa mnom ste gotovi. Slep bejah i progledah. Šta mi drugo treba?

– Ko od grešnika, veli naš Jehuda iš Kariot, može znati k a d a ć e m u i š t a z a t r e b a t i ? Zato pohitaj, išti, jer je još malo sa nama onaj koji te isceli, pa ide Onome koji ga posla. A onda ćemo ga tražiti, veli naš Jehuda, ali ga nećemo naći, i gde bude on mi nećemo moći.

Ali Vartimej pobeže ne okrećući se.

Sutrađan, u panici da ponovo ne sretne čudotvorca i bude izložen nekom novom milosrđu, on pređe u Jerusolim.

Prethodno skroji povez od like da njime poveže oči. Milosrđe je izvršeno, čudo se zbilo – govorio je prosjak prijateljima – ali moja je a ne božja briga da li ću upotrebiti oči koje sam dobio na poklon. Stvari zbog koje bi vredelo progledati još ne beše. Čekaću – govorio je – čuvajući vid za bolja vremena. Čekaću da ga ne pokvarim pre nego što pronađem stvari koje su dostojne gledanja, ili pre nego što te stvari pronađu mene.

Međutim, već uveče, krici sa sinedrionskog trga izazvaše njegovu radoznalost, koja bi bez očiju bila obazrivija, i prinudiše ga da otkrine povez: u belom dimu buktinja što su ih, predvođene bičevacem, odnosile zublonoše, mutavog Mesezeveila skidala je prokuratorova garda sa sramnog stuba. Raspitavši se, Vartimej doznade da je njegov prijatelj osuđen zbog uvrede rimskog veličanstva. Pošto već beše išiban, ostalo je još samo da bude razapet. Prilazeći stubu, Vartimej omirisa smrad zejtna:

– Ma kakva uvreda veličanstva! Zar ti nisi mutav? – upita.

– Bejah – odgovori Mesezeveilo stenjući – bejah, ali mi onaj kučkin prorok iz Nazareta odreši jezik.

– Nazdravlje – reče Vartimej – taj baš ne dangubi.

– Dok sam bio nem – nastavi prosjak – mogao sam bar da mislim što hoću, a sada, čim izgovorih prvu reč u svom pasjem životu, prokuratorovi vojnici me izlemaše.

– A šta si rekao?

– Ništa naročito. Samo ono što sam oduvek mislio, ali nisam umeo da izgovorim. Rekao sam: dole Rim!

I to beše sve što reče, jer ga odvedoše na breg Golgotu.

Danima se Vartimej sin Timejev i prosjak iz Jerihona jordanskog šunjaio Sionom u očekivanju da nabasa na ma i najbeznačajniju stvarčicu pred kojom bi bez opasnosti i sa uživanjem smeo da širom raširi svoje tek stečene oči. Ali, ne nađe je. Kao da su se svi likovi zavuklu u svoja ružna naličja da bi napakostili njegovim očima, kao da se cela prestonica zaverila protiv njegovog obnovljenog čula, ispoljavajući samo ono što je u njoj bilo najgore i najodvratnije.

A onda se seti da Jerusolim nije jedini grad u Izrailju, i da se to, zbog čega su ljudima dane oči, nalazi možda u nekom drugom, susednom ili udaljenijem naselju: Kapernaumu, Silhemu, Hebronu ili čak u njegovom rodnom Jerihonu, i da bi ih sve trebalo obići pre nego što bi savestan čovek smeo da osudi ovaj zemaljski svet, a da se ne izloži pre nagljenosti. Možda su Galileja, Samarija i Judeja, možda su Edom, arabijska pustinja, Sirija i priobalne fenikijske naseobine, pune tajnih prizora insceniranih samo za njega, rođenih samo da bi Vartimej Timejev na njima okuražio nepoverljiv i razočaran vid? Ali kad se, ne našavši ono što je tražio, jednog prašnjavog dana meseca sivana vrati u Jerusolim, bez ubeđenja reče sebi da Obećana zemlja (srećom) nije jedina na svetu, i da možda u dalekim carstvima oko Nila ili Inda, u narodu misirskom ili među žutim potomcima Sima o kojima pripovedahu trgovci, putnici, hodočasnici i probisveti, čeka na njega neka prokleta važna stvar prekrasne pojave, zbog koje bi bilo vredno imati oči.

I ode da je nađe.

Sutradan, po povratku s putovanja oko sveta, dovedoše Vartimeja u Zbornicu, i stade sin Timejev pred glavare Bet Din Hagadola, Anu i Kajafu.

– Kako se zoveš, dobri čoveče? – upita An Bet Din ili otac suda.

– Vartimej, sin Timejev, gospodaru!

– Odakle si?

– Iz Jerihona, gospodaru!

– Od kada si slep?

– Od rođenja, gospodaru! Hašem beše milostiv prema meni.

– A ko izleči?

– Isus Nazarećanin, prozvan Hristos – odgovori Vartimej osorno – načini kâo, i kalom namaza oči moje, i reče mi: idi u banju siloamsku i umij se! I kad otidoh i umih se, progledah.

Onda ga crkvene starešine upitaše:

– Šta veliš za onoga što ti otvori oči?

Vartimej ćutaše: zar da tako učenu gospodu gnjavi svojim sitnim nedaćama?

– Šta misliš o svom Spasitelju, Vartimeju? – pitahu ga ponovo.

A Vartimej opet ćutaše, i tek kad ga pitahu treći put šta misli o onome što sebe zove Sinom božjim, on plahovito, s neobjašnjivom žestinom reče:

– Nadam se da ću ga još jednom sresti, gospodaru!

– A gde je on? – lukavo upita prvosveštenik Kajafa.

– To bih i ja voleo da znam – odgovori prosjak.

A fariseji i poglavari judejski povikaše da je ovo stvorenje grešno, jer žudeći da se ponovo sretne s Nazarećaninom, dokazuje da veruje u njega i njegovo jeretičko učenje. A još više se rasrdiše kad on izjavi:

– Ne bejah li slep pa progledah?

– A ti, jesi li učenik njegov da ga ovako braniš?

– Jesam – priznade Vartimej smelo.

– On huli! – viknu Ana.

– Izbacimo ga iz Zbornice! – povika Kajafa.

– Raspnimo ga! Raspnimo ga! – vikali su sveštenici, urlao je Bet Din Hagadol.

Vartimej ne reče ništa već se mirno predade u ruke straži, koja je bila pozvana da ga odvede na stratište. Ali izlazeći iz Zbornice spotače se o prag i pade.

– Zar si ćorav, govedo! – dreknu stražar ubadajući ga džilitom.

– Naravno, sinko! A šta si ti očekivao? – reče prosjak i otvorivši oči, koje je do tada držao sklopljene, pokaza farisejima umesto zenica dve crne rupe, kao dva studena trema na ulazu u neki tajanstveno crni svet.

– Pa ti nam kaza da ih je taj tvoj vajni Mesija otvorio? – zgranu se Kajafa.

– I otvorio ih je, gospodaru, ali pošto nisam našao šta bih s njima gledao, ja ih zatvorih. Iskopao sam ih radi sigurnosti. U ovoj rednji Spasitelja, pošten čovek mora da se obezbedi – Vartimej se nasmeja. – Ne rekoh li vam pravo da sam postao njegov učenik: spasoš sam sebe.

I zatvorivši prazne duplje, iziđe s mirom.

Pod svodovima Zbornice još kratko vreme odjekivaše štap, kojim je Vartimej sin Timejev tražio svoj poslednji put.

Čudo u Gadari

„A kad dođe na onu stranu u zemlju Gadarenjana, sretoše ga dva besna, koja izlaze iz grobova, tako zla da niko ne mogaše proći putem onim. I povikaše: šta je tebi do nas, Isuse, sine božji? Zar si došao amo pre vremena da nas mučiš?”

(JEVANĐELJE PO MATEJU, GL. 8)

Ananije i Legion

Ananije je bio rutav gorostas razdešenih kostiju, zatupaste lobanje i lica sa kojeg nikad nije silazio sumanuto anđeoski osmejak deteta, a njegov drug u besnilu, Legion (jer ga je nastanjivalo najmanje hiljadu demona) beše njegovu parodično telesno naličje, Ananijev lik u konkavnom ogledalu, zašiljen kao trn sa ispreturanim, čukljastim licem koje, takođe, nikad nije napuštalo bezrazložno ushićenje. Ponekad bi ti osmesi bili opaki, ponekad blaženi, ali nikad podudarni s njihovim pravim raspoloženjem: uz pitom osmejak gađali bi prolaznike kamenicama, uz najsvirepiji propuštali ih da prominu u miru cesarskim drumom koji je pored varoškog groblja vodio iz Gadare u galilejski Jabnel. Sa imenima beše još neizvesnije. Ananije, mahom, nije priznavao svoje ime, osećao je da se zove Legion a njegov saputnik u besnilu Ananije, pa se tako i ponašao; Legion je mislio i ovako i onako, čas da se doista zove Ananije a da je Elifelet ime drugu, čas da je onaj Ananije a on ipak Legion. Srećom, ni nesigurna i neutvrđena imena, ni proizvoljni nadimci nisu igrali nikakvu ulogu u njihovom uzornom druženju.

Ananije je najčešće bio kavaljerijski general u vojsci Jude Makabejca, ređe pustinjski korov u plamenu sred koga se Bog prvi put predstavio Mojsiju; skromniji Legion je obično bio vrsni baštovan ili putar, a samo jednom se ponašao kao kvrgava smokva samarijske sorte koja se slama pod teretom rodne godine. Pri tome je, birajući profesije, Legion poštovao izvesne podudarnosti među njima koje je Ananije zanemarivao, uviđajući da više srodnosti ima između jedne vočke i vočara nego između jednog konjičkog heroja i pustinjske travuljine ma koliko ova bila Bogom počašćena.

Tako, iako su obojica znali šta je onaj drugi, nisu se zato i bolje poznavali, jer su pod istim pojmovima najčešće podrazumevali sasvim oprečna značenja, a raznorodnim pojmovima najčešće obeležavali iste činjenice. Za Legiona je svaki makabejski oficir bio „lončar koji lemi lonce” (makabejski general je to možda činio bolje od drugih), a u preduzimljivom vrtlaru Ananije je pozdravljao nedokučivog skelara genizaretske skele. Takav slučaj beše i s tučanim verigama koje su im, skovane oko gležnjeva, dopuštale propisani razmak od nekoliko koraka: Ananije je oholo tvrdio da su to carski ordeni koje su dobili za junačko držanje u oslobodilačkom ratu, a miroljubivi Legion da su to zlatne grivne što ih je za obojicu primio od jedne blagodarne carice, možda žene onog cara za koga je Ananije vojevao a on smokvice negovao. Pošto behu istrajni u svom mišljenju, poreklo sindžira ostađe kao jedna od mnogobrojnih i nepopravljivih razlika između njih, razlika koje su imale bedne izgleda da se ikada otklone ali koje ni u kom slučaju nisu otežavale njihov savez.

U stvari, oni su imali različite predstave o svetu u kome su ludovali. Ponekad su strahovali da ne žive u istom, ponekad su verovali da žive u svom nezavisnom, definitivnom, čvrsto zamandaljenom svetu u koji niko nema pristupa. Zaista, iako su morali da zauzimaju istu teritoriju, da se dešavaju u istom vremenu i da se služe istim činjenicama, Ananijev i Legionov svet behu sasvim različiti, nesaglasni, isključujuće protivurečni i nespojivi, mada se ponekad prožimahu kao što se prožimaju dve raznorodne svetlosti u beznačajnoj senci nekog odsudnog predmeta.

Bezurna je bila tolerancija između ta dva sveta, ali pronašli su je ludaci pa neka im bude oprosteno; nedolična je bila razlika između ta dva sveta, ali su je uvideli ludaci pa neka im bude oprosteno; opasna je bila sloboda živeti u svom svetu, ali su je ludaci koristili pa neka im bude oprosteno; grešno je bilo prepravljati prirodu, ali su je ludaci, učeći je nečemu čemu je Bog nije naučio menjali, pa neka im bude oprosteno.

Kako bi se inače dogodilo da Ananije i Legion čuče na krovu groba i posmatrajući Gadaru prozbore ovako:

Ananije (ushićeno): – Pogledaj kako su pećine poplavele na plavom suncu i kako se plavi ratnici Judini u plavim oklopima guraju po brodu, alaućući plavim glasovima. Pitam se samo gde sam ja! Trebalo je da ih predvodim ali, avaj, ne vidim se, nigde me nema!

Legion (sa nevericom): – Čujem glasove ali su oni zeleni kao trava i ne potiču od naoružanih brđana nego od zelenih pacova koji vešto preskaču vodopad ozeleneo na zelenom suncu. A tebe, prijatelju, nema tamo zato što ovde krpiš šerpe.

Ananije (razdražljivo): – Da sam ovde, sve bi bilo poklano. Mača evo, a ti si živ. Dakle, tamo sam!

Legion (rezignirano): – Tako mi Hašamajima onda sam ja pogrešio. Mislio sam da razgovaram s tobom.

A ono što gledahu beše Gadara, grad u Zemlji gergesinjskoj, trgovačka varoš koja je njenim žiteljima oduvek bila ista ili podnošljivo različita, kao što se ništavno razlikuju živopisi istog predmeta.

Da je „onaj drugi” drukčiji, mislili bi kad su rasploženi, da je „onaj drugi” zbog toga nepodnošljiv, mislili su samo kad behu srditi. Pošto se svet, bar ono izuzetno lice sveta okrenuto svakom ponaosob nije opiralo njihovoj ćudljivoj volji i nije igralo svoju samostalnu igru nego se podešavalo, čak – rekao bih – uslužno prerušavalo prema njihovom oku, Ananije i Legion su veoma retko imali razloga da budu potišteni do te mere da bi svet „onog drugog” smatrali nesnosnim i poželeti da dvoličan karakter prirode nasiljem izmene u svoju korist. To se događalo samo usled povremenih nespo razuma oko dimenzija prostora koji su zauzimali.

Događalo se, naime, da se Ananije, vičan vojničkim naporima, uspenra na mogilu ispod koje su stanovali, a da Legion, leškareći usred svoje zamišljene gradine desetak koračaja dalje, zaurla od bola kunući: „Ananije, dušmanine, što mi stade na žulj?” U stvari, s razmerama, rasprostiranjem i položajem svojih tela nikad ne behu sasvim načisto. Legion bi u takvim prilikama ispoljio pohvalno samosavlđivanje. Ljubazno bi zamolio druga da se ne gura, ta groblje je prostrano, za obojicu ima mesta na pretek pa neka se ukloni s postelje na kojoj on počiva. Ananije bi, bez srdžbe, odgovorio da je to nemoguće. Nemoguće je – kazao bi uvređeno ali uzdržano – da

te gazim jer ja uopšte ne koračam po krevetu nego, držeći se rukama za granu, visim o visokom drvetu i osmatram široku okolinu ne bi li ugledao neprijatelja Izrailja. Legion bi, strpljivo poričući Ananijeve dokaze, razgrađivao njegov svet da bi prokrcio teren za svoj: – Ne visi ti – govorio bi – ni o kakvom drvetu nego o uglaćanom vršku jedne vrlo živopisne sinagoge. – Kakva sinagoga! drvo je to – žestio bi se Ananije – i koliko se razumem u drveće to je jedan stogodi galeb. Tada bi Legion sa svoje strane pokušavao da ubedi druga da galeb, ma i hiljadugodišnji, uopšte nije drvo nego obična smokva, smokvica opterećena lažnom sličnošću s drvećem.

Ali ovakvi nespo razumi behu retki i nisu suzbijali privrženost koju su osećali jedan prema drugom.

Stanovali su u humkama, nedaleko od Gadare, i, mada se nisu slagali u pogledu termina za svoje prebivalište (Legion bi ga zvao „posedom”, a „bivak” je bilo ime kojim se Ananije koristio), ležali su zajedno u komotnom ćivotu iz koga su izbacili mrtvaca. Mrtvac je morao da deli pod s pustinjskim pacovima i trošnim lišajem koji je puzao uz kamen. On im nije zadavao brigu. Pošto u njihovim svetovima, stvorenim mimo svih uzora i modela, smrt nije posedovala onaj konačan značaj koji je pribavila u našem, ni mrtvaci nisu mogli da polažu pravo na neku izuzetnu pažnju, ni da budu povod za razmišljanje.

Sa rakom, međutim, izgledalo je drukčije. Legion je imao ličnu teoriju o poreklu i karakteru njihovog egzila:

– Gledaj – govorio bi razneženo – kako je lepa, kako je prebogata kuća koju smo nasledili od našeg počivšeg oca Salmona.

– Kako da nam to ostavi n a š otac, kad nismo braća? – protivurećio je Ananije.

– Zašto nismo ako oca nemamo?

Tada bi i Ananije izneo svoj sud:

– To je zabačena katakomba dvorca u kojoj nas drži car Vaalak, dušmanin Izrailja.

– Ne govori besmislice, brate! Pa mi uopšte nismo zarobljeni.

Ananije se nije osećao pobeđen. Rekao bi:

– I drži nas ovako zato što nismo.

Ni neopozive odluke, ni složeni kompromisi ovde nisu bili neophodni: ležeći u ćivotu, Legion je spavao pod dragim krovom njihovog oca Salmona, u istom ćivotu Ananija je od kiše štitiio mrski krov Vaalakove carske rezidencije.

I beše puno čarobnih razlika u svetu od koga su iskrojili dva; u prastarjoj, izanđaloj slici koju su pocepali na dve nove, neviđene i neuporedive.

Jednog vrućeg popodneva sa koga je neočekivana kiša meseca aba sprala zadah mrcina čučali su među ispreturanim i razrovanim humkama. Zavejani prašinom s pojordanskih drumova gađali su se kamenicama da utucaju vreme, koje je očigledno čak i u njihovim razborito uređenim svetovima bilo neupotrebljivo. Cilj ove igre bio je pogoditi suigrača u oko. To je bila dosta teška igra već i stoga što se nisu slagali u tome gde je zenica koju je valjalo pogoditi: jedan je gađao partnera u nogu da bi tamo našao oko koje se prema njemu otvaralo na kolenu; drugi je ciljao u čelo da bi, poznajući balističke nedostatke svoje ruke, razbio metu koja je na njega škiljila s protivničkih grudi. A kada bi uspeali, i pobednik i poraženi lišeni sujete, cičali bi od zadovoljstva, ispoljavajući tako olimpijski duh drevnih Grka.

Nedaleko od njih, na raskrsnici travnatih senki, paslo je krdo svinja. Svinje su se udaljile s plandišta a svinjari, prezajući od besnih, nisu se usuđivali da priđu i da ih vrata. U stvari, Ananije je verovao da su to rasni konji a Legionu su više ličile na dvogrbe kamile. Dok se sa promenljivim uspehom gađahu kamenicama, razgovarali su o primamljivoj mogućnosti da na njihovim leđima odjašu u Gadaru bez obzira da li su to atovi ili kamile, jer se – na kraju krajeva – i na atovima i na kamilama moglo podjednako dobro jahati. Nepodudarnost likova ovih prividnih svinja beše, dakle, čisto akademsko pitanje, no oni ga ne ostaviše neraščišćenog.

– Ne vidiš li da su potkovani – reče Ananije – a od kada se kamile potkivaju?

– Ja i ne tvrdim da je to običaj u Gadari, ali Galilejci sa one strane Jordana potkivaju svoje kamile – reče Legion. – Vešaju im kite smirne o repove.

– Ama to nije potkivanje, budalo!

– Nego šta je, koga đavola?

– Sedlanje – objasni Ananije. – Potkivanje je kad im počupaju zube da ne grizu.

Legion se nije predavao.

– Pa ovim životinjama nisu povadili zube.

– Naravno, kad im gledaš u gubicu. Kopita im treba videti.

– U svakom slučaju – reče Legion – potkovane ili nepotkovane, ove su životinje kamile, i to dvogrbe.

– Potkovane ili nepotkovane – reče Ananije – to su atovi, i to trkački.

– Ali, atovi nisu konji – uskliknu Legion, zadovoljan što je prijatelja uhvatio u očiglednoj zabludi.

– A ko kaže da jesu? Kažem li ja da jesu? Ja samo kažem da su to atovi iz neke ugledne ergele.

– Čuj, Ananije – reče Legion pomirljivo – zar to nije svejedno? Ti ćeš jahati na atu a ja na kamili. Važno je samo da uhvatimo jednu životinju da ne bismo išli peške.

Ananije se, posle kraćeg oklevanja, složii.

– Dobro – reče – to je pravo.

– Šta je pravo?

– Pravo je to što si predložio da činimo.

– Nisam ja ništa predložio da činimo – usprotivi se Legion.

– Dobro – pristade Ananije – onda je pravo to što nisi predložio da činimo.

– Pameti mi – kaza Legion – tako ćemo i postupiti.

Ananije je bio bolji strelac, a i oko koje je gađao beše bliže glavi od oka koje je gađao Legion, ali ovaj je bio lukaviji: birajući među stenama manje kamenice, skoro kamenčiče koji su više odgovarali njegovoj telesnoj inferiornosti, sticao je izvesnu prednost. Posle nekoliko sahata obojica su bila oblivena krvavim znojem koji ih je prijatno hladio na jari meseca aba.

Uskoro Ananije predloži da prekinu zabavu. Žao mu je bilo novih haljina, jer ih tek beše sašio, valjajući se u žitkom blatu koje je zamesio jutrošnji pljusak. Legion pristade. Računao je da će mu, kad pođu Gadari u pohode, prijatelj pozajmiti nešto od svoje prljavštine

da se pristojnije odene. Doduše, to je prema Ananijevom merodavnom tumačenju bila generalska uniforma u kojoj se, pod Judom Makabejcem, tukao protiv sirijskog upravljača Apolinija. No Legion je bio ovejani civil koji je gajio strahopoštovanje prima pustolovima i ratnicima, pa iako za njega Ananije nije bio vojnik nego lončarski krpa, nešto od tog strahopoštovanja beše preneto i na tobožnjeg oficira makabejskog.

Bio je sumrak, zagasito žuto izumiranje senki nad dalekim koritom Jarmuka, kad su dva prijatelja izašla na cesarski drum, beo kao led i prazan. Samo je pustarom prema njima jedan prosjak gonio jarca.

I Ananije uskliknu:

– Evo ide car Vaalak na Izrail. Hajdemo da mu dosadimo i da se proslavimo na vek i vekova.

– To je žrec Vaalam – odgovori Legion. – Zašto da ga diramo? Zašto da hudimo prijatelju Izrailja?

– To je zlotvor Vaalak, koji nas petom gazi. Ne vidiš li mu u ruci žeženi skiptar kojim pritiska ceo Moab, a ispred njega sužnja u kvrgama?

– To što vidiš je sveštinička palica vrlog Vaalama, koji dogoni bika za oprosnu žrtvu. To je, zacelo, Vaalak. Moramo ga pogubiti – reče Ananije.

– To je Vaalam. Moramo ga propustiti u miru – reče Legion.

Najzad, Ananije predloži mudar kompromis uobičajen među njima i njihovim protivurečnim svetovima koji su se gurali na jednom istom mestu:

– Najbolje će biti da ja ubijem dušmanina Vaalaka, a ti da propustiš zaštitnika Vaalama da prođe u miru.

– To je pošteno – priznade Legion.

Ali prosjak ne stiže do njih. Videći besne kako izlaze iz grobova, on potera jarca preko polja da ih zaobiđe.

– Ode Vaalak, dušmanin Izrailja – reče Ananije rezignirano.

– Ode i Vaalam, njegov zaštitnik – potvrdi Legion.

Opet je cesarski put ostao pust, gladak između dva oštro usečena jarka, kao dve brižne bore, u kojima se nabiralo još neskorelo

blato. Na severu je nekoliko tamariska stršilo prema niskom otromboljenom nebu, a na istoku, koji je zebao lišen sunca, stepsko žbunje porazbacano po raznolikom pejzažu beše nalik čoporu šakala, koji tamni i ćutljivi ispituju vazduh. Kao svežanj rimskih krstova van upotrebe, na jugu se propinjao redak čestar sikomora, a nad Genizaretskim jezerom lelujaše piskav zvižduk. To je rog davao znak putnicima da pohačaju pre nego što se skela otisne za Tiberijas.

Niko nije dolazio sa te strane, ali je iz Gadare, mrkog obrisa na horizontu, hitao prema prijateljima jedan putnik u grubim haljinama hodočasnika. U početku ih nije primetio. Možda – došljak u Gergesinju – nije znao da je groblje nastanjeno manijacima i da ga meštani zaobilaze. Kada je Ananije urlajući iskočio iz jarka, on usplahireno ustuknu i osvrte se u nameri da pobegne, ali mu je Legion smotreno presekao odstupnicu. Putnik se pribra, samo mu srce, razbijeno na hiljadu majušnih srčanih zrnaca, tucijaše svuda ispod kože sem tamo gde bi trebalo.

Ananije načini tesan krug oko namernika, pa ga tek onda upita:

– Kuda hitaš, vojniče?

– U Tiberijas, gospodine – odgovori putnik, jer mada nije bio vojnik, ne beše ni dovoljno nerazuman da to porekne. – Žurim da uhvatim iduću skelu.

– A zašto reku gaziš? Zašto ne ideš carskim drumom kao svi poštteni ljudi?

Putnik se zbuni. Prema sopstvenom sudu, on je išao drumom, ali osmotrivši Ananija, koji je nag, gorostasan i divlje siguran u svoje pravo zagađenim telom pritiskivao ceo vidik, nađe da je riskantno protivurečiti.

– Pa eto – objasni on skrušeno – učinilo mi se da ću prećicom brže stići do jezera.

– Ili da ćeš izbeći plaćanje putarine, probisvetu? – razdra se Ananije i udari ga po obrazu koji puče po sredini.

Putnik je tanušno cvileo: ne, ni nakraj pameti mu nije bilo da zabašuri obaveze što ih nameće korišćenje carskih prolaza (jer, podaj cesaru što je cesarovo, a bogu što je božje) ali on je došljak i ne poznaje ovdašnje običaje, pa ako ga plemeniti gospodin, koji je bez

sumnje putar – mada boravi u vodi a ne na kopnu – uputi kako valja da se ponaša da bi izbegao nesporazume, on će mu biti veoma blagodaran i bez oklevanja će postupiti prema dobijenim instrukcijama.

Ovako iscrpna i ponizna molba uključivala je pored izvinjenja i prihvatljivo objašnjenje prestupa, pa iako je bila inspirisana koristoljubljem – putnik je sve to preduzimao samo da bi se što pre dokopao jezera i našao van domašaja pobesnelih – ona ostavi povoljan utisak na Ananija. Budući vojnik, Ananije je prezirao slatkorečivu ugladenost da bi, lišen njenih prednosti, prema majstorima reći gajio izvesnu potajnu naklonost. Stoga gurnu putnika u jarak u kome je, uživajući u miomirisu zamišljenih ruža, leškario Legion. I reče mu:

– Eto, to je drum koji će te odvesti u Tiberijas.

Ohrabren nadom da će sada biti ostavljen na miru, putnik se skotrlja u prokop, ali pre nego što je stigao da se iskobelja iz blata u koje se bio zaglavio, Legion ga opauči šakom po vratu, govoreći:

– Zašto gaziš vrt koji s mukom posadih, zlotvore!? – povučen inače, postajao je ogorčen i nasrtljiv ako bi ko zanemario da se divi njegovom ružičnjaku ili, sačuvaj bože, izgazio povrće zasadeni duž leja. – Zašto rasturaš trud Legionov?

Stranac se koprcao u kalu. Piljeći čas u Ananija koji je stražario na ivičnjaku, čas u Legiona koji je, ozlovoljen, čučao u rovu ispred njega, on je nastojao da svojim postupcima, ma i post factum, pruži neki smisao koji bi odgovarao ovim nemogućim, stalno promenljivim okolnostima.

– Onaj mi reče da ovuda prolazi carski drum koji će me odvesti do Genizareta.

– Nije ovo drum, idiote! – vikaše Legion. – Ovo je privatni posjed. A ja sam Elifelet, vlasnik ovih prekrasnih vrtova.

– Tako? – zadivi se putnik – Odista su prekrasni.

Užurbano je puzao uz rov da bi se domogao ceste. Na ivici ga sačeka Ananije i ritnu nogom natrag u jarak:

– Kuda u reku, nesrećniče? Hoćeš li da se udaviš?

Prikupivši haljine oko šiljastih kolena, putnik je sedeo u žučkastom blatu. Izgledao je bespomoćno, u najmanju ruku kao čovek koji okleva da ispolji svoje eventualne sposobnosti. Žvakao je mulj ne

usuđujući se da ga ispljune. Ko zna šta je za nekog od sumanutih značilo ovo blato, kakvo bogatstvo je sakriveno u njemu, kakve vizije su u njemu bile čuvane? Čitavi svetovi su bili izloženi opasnosti da budu samleveni pod neopreznim zubima. Zato se njegove usne neosetno pomerahu iznuđujući iz obamrle duše čudno pitanje: – „Gospode, zar u gadarešanskom jarku da skončam?”

– Vidiš li, brate – jadao se Legion Ananiju – šta je ovaj preispoljni mamlaz učinio od moje bašte?

– On je štetočina što ne pazi kuda ide. A tebi ko je kriv što kraj toliko utrina sadiš ruže po carskom drumu? Ljudi moraju nekuda da prolaze!

– Neka idu putem.

– Pa to je put.

– Put je to na čemu ti stojiš, a ovo je moja bašta, moja plodna, blagoslovena bašta – reče Legion.

– Put je to što ti bespravno obdelavaš – reče Ananije – a ja stojim u reci. Zagazio sam u nju do pojasa, no dalje ne smem. Bojim se virova i brzaka.

Legion se pokoleba. Nije smeo dopustiti da mu se jedini saveznik udavi, ma i u reci koju nije video:

– Dobro, dobro – reče stoga – iako je ne vidim, ne kažem da tu gde stojiš nije reka. Tvrdim samo da voda može da posluži kao zgodan put. Neka uzme neku tičicu na čijim će sekutićima otrčati, i neka se čisti sa mog imanja!

Vukući noge kao da razmiče vodu u priobalnom plićaku, Ananije dođe do rova.

– Ne bih voleo da se udavi – kaza snuždeno. – Ako ga isteraš iz svoje bašte sunovratiće se u bujicu koja je ovde duboka. Pusti ga da prođe preko tvog imanja dok ne stigne do gaza.

– Da, pa da mi upropasti povrće.

– Uzmi ga za ruku i vodi, Legion. Tako ti neće nahuditi rastinju.

Legion je zamišljeno posmatrao druga – na putnika, koji je jednako mrmljajući molitve čučao u glibu, nije obraćao pažnju – teško mu beše da ga razočara, ali je saludakov predlog bio neizvodljiv:

– U stvari – priznade – povrće još nije niklo, pa ni sam ne znam put.

– Ali, valjda znaš gde si ga posejao?

– Otkud znam kad nije niklo?

– To je nezgodno – zaključí Ananije. – Onda ćemo morati da ga pogubimo.

Putnik je apatično piljio u svoje velike, nežno bele ruke na kojima se kao izreckan crnpurast cvet stezalo blato. Podrhtavanje usnica, koje su ponavljale molitve, beše jedini znak da ih je čuo i da je razumeo njihov dogovor. On sada ubrza prizivanje Boga. Litanije su se utrkivale kao dobro istrenirani lovački psi: – „Gospode, zar me ne izabra Tebi za službu, Tvoje poslove da posvršavam i Tvoj svet da izbavim? I koji je ovaj neznabožački grad što ga proroci nisu predvideli? Ne dospeh do konca, Gospode, ne daj da me ubiju pre vremena, i ne daj da me ubiju oni što zato nisu rođeni!”

– Kako se zoveš, vojniče?

– Jošua. Jošua ben Josif.

– Moabićanin?

– Ne, gospodine, Nazarećanin sam, stolar iz Nazareta galilejskog.

A Legion tužno reče:

– Izgleda da ćemo morati da zadavimo Jošuu, nazarećanskog stolara.

– Ti si Vaalakov ratnik, Jošuo – tužno se složi Ananije. – Moraćemo te zadaviti.

– Nisam – stenjao je putnik – božji sam ratnik.

– Izgleda da ćemo morati da zadavimo Jošuu, božjeg ratnika – zaključí Legion – osim ako ga ti na leđima ne preneseš preko reke.

– Zašto ja? Zašto ne ti?

– Pa ja ne vidim reku. Kako onda da ga prenesem preko nje?

– Duboka je, vraški je duboka a nigde gaza – skanjerio se Ananije, pokazujući na jednu okuku drumu, koja se kao guja uvijala niz polje. Pogledaj, onaj vrtlog nema dna pa ćemo se obojica utopiti.

Legion stavi dlan iznad očiju i pogleda u označenom smeru; crn vetar razgonio je prašnjav mrak po ledinama.

– U pravu si, Ananije – reče – onu provaliju ne bi mogao da preskočiš sa bremenom na leđima. Moraćemo ga ubiti.

Čovek, koji se zvao Isus Nazarećanin, sada je stajao u jarku i njegove su treperave, smotrene oči pratile svaki pokret dvojice ludaka. Možda je, držeći ih na oku, ispitivao inače sasvim ograničene mogućnosti za bekstvo; možda je svoje nejakno telo spremao za odbranu; možda se upinjao da nađe neke nove, efikasne izgovore kojima bi odložio ili sasvim izbegao smrt, a možda se prosto uzdao u čudo: da iz Gadare dođe pomoć za koju bi on znao da je odziv Onoga kome se sve vreme tako usrdno obraćao. Drum je bio pust i nije bilo izgleda da njime neko naiđe; nebo ne davaše od sebe ni znake života a nekmoli naklonosti. Sve je bilo nemo, zatvoreno i nezainteresovano za ovaj prizor.

– Moraćemo te, dakle, ubiti, vojniče – obavesti ga Ananije.

– Zašto? – jeknu Isus.

– Zato što si poslan da nas mučiš i pogubiš, nas zatočeničke cara Vaalaka.

Čovek nije iskazivao nameru da se odupire. Čekao je na egzekuciju, zariven u mulj kao tanan i krt džbun baruštine, svestan svoje neodbranivosti, prolaznosti na vetru koji ga nekažnjeno može iščupati iz zemlje-hraniteljke, možda i npe vremena od proroka određenog, pre dovršetka misije koju mu je poverio njegov nebeski otac, svestan mahnite četvororuke smrti što ga je bezazleno odmeravala iz prokopa i sa drumu.

Neprestano je mrmljao molitve: – „Pomozi, pomozi mi sad, Oče moj nebesni, još nije došlo moje vreme i još dani moji nisu navršeni. Jamačno, ovi će me bezumnici ubiti, i ono za šta me pošla među ljude neće biti izvršeno. Ne daj da bedno skapam u gadarinskom jarku, koji nijedan od tvojih poslanika nije predvideo, i za koji niko do neznabožaca ne zna. Spasi me, Oče, radi svog nauma i pragreha koji ću poneti na sebi, spasi me, Gospode moj nad vojškama!”

– Svršimo sa njim dok mu otac ne sakupi rođake da nam dohakuju – užurba se Legion.

A Ananije reče:

– I dok taj koga priziva ne dođe s vojskama, Ali, već beše kasno.

Kad se Ananije skotrljao niz rov, a Legion klateći ušiljenom glavom zakoračio prema putniku, ovaj podiže obe ruke k nebu, koje se crno i naizgled bezizrazno spuštalo na pustinju i, obraćajući se svinjama sa obližnje ledine, pozva ih da u ime Gospoda prime sve što će proterano izaći iz ovih ljudi.

Svinje se uznemiriše, zagroktaše i okrenuše njuške prema jarku da sačekaju ono što će doći.

U prvi mah Ananije i Legion nisu osetili nikakvu značajnu promenu. Ništa vidljivo ih ne napusti da bi se preselilo u krdo. Ništa novo ih ne naseli. A ipak se s njihovom opsednutošću dešavalo nešto naročito. Najpre ih obuze nesvestica, paučinasta slabost čula koja ne briše svet nego ga samo privremeno pretura, izobličava kao pod nekim debelim sočivom, preuđešava u novu celinu i novopečenu harmoniju, sastavljenu od starih, zloupotrebljavanih, na nemoguć način skrpljenih parčica, a zatim bolna omaglica, koja pomerajući nepromenljive predmete, evo, menja njihova značenja već i tim što im bira novo mesto u poretku stvari (kao što pokretljiva reč samim svojim premeštanjem menja smisao rečenice), ili ne pomerajući ih, ostavljajući ih u starom položaju, preobražava njih same, nasilno pretvarajući brda u kuće, kuće u rake, rake u ribe, ribe u suze, a suze opet u zlatne i obesne vodene litice. Zabezeknuti više nego prestravljeni, ludaci su prisustvovali porođaju jedne zajedničke istine, koju su do tada tako srećno razlikovali – rekao bih izbegavali da je izbor bio u njihovim rukama – i od koje su obrazovali i koristili dve sasvim oprečne. Nemoćni da se odupru, uostalom, kako su mogli znati šta ih čeka, oni su prisustvovali rađanju prvog dana, prvorodenčeta vekova, čiji je kaos pamtio još samo Bog. Što bi za sedam dana, zbi se ponovo za jedan tren; i što se zbivalo mirijadama, bi sada brže od otkucaja užasnog srca. U grčevima rodilačkim, samo za njih dvojicu, ponavljala se misterija geneze, ali ono što se pred njima najzad uspostavilo beše porazno, i ono što se pred njima najzad stvrdlo, kao lik s razbijenog ogledala čija parčad opet skladno urastaju u glatku i čistu površinu, beše ubitačno: cvetna Legionova bašta u koju je bio uložen toliki trud razli se u močvaran kanal, sred koga

su njih trojica kao tri oguljena i kaljava stuba zaudarali na splačinu; bistra, plahovita Ananijeva bujica stvrdnu se, doduše, ne bez otpora, u cesarski drum, čija se pepeljasta prašina komešala sve do horizonta; ni plave špilje, ni zelene kaskade starih svetova, starih ludačkih vasiona, nisu se više mogle nazirati tamo gde je utvrđena Gadara s krezubim zidovima izlagala svoju bezbojnu senku; uzaludno se kolebajući između trgovačke vile nasleđene od oca Salmona i carske rezidencije Moabićanina Vaalaka, njihovo se prebivalište naposljetku preobrazi u ružan grob sa surim zemljanim nanosom izbačenim u visinu; Ananije više nije bio slavni sudeonik pobeđe nad sirijskim upravljačem Apolonijem, ni Legion zemljoposjednik čiji je hobi kalemljenje ruža, bili su goli, rutavi, zagađeni beskućnici vezani lancem; pred njima u jarku više nije strepeo Vaalakov plaćenik koga je trebalo pogubiti, nego nežan, riđ čovečuljak, unakažen kalom i besom, a daleko na ispaši njihovi atovi i kamile, koji su do sada spokojno preživali u očekivanju da budu pojahani, gle, u obliku pomahnitalog krda svinja grabe prema provaliji da se u nju bace.

Ananije je obeshrabreno piljio u predeo. Nije ga poznavao, pa ipak kao da ga je u nekom snu već video. Ne ovako izopačenog, i ne ovako odurnog.

– Gle, Isuse, brda stoje naopako! – reče.

– Brda stoje kako stoje – odgovori Isus. Bio je neljubazan jer mu se žurilo, imao je urečeni sastanak sa Judom, još se nije povratio od straha, iako se ni u jednom času ovog zloćudnog susreta nije brinuo za sebe već za spasonosnu misiju koja mu je bila poverena. – Ona stoje onako kako ih moj Otac u prvi dan postavi, onako kako svi moraju da ih vide!

– Judo, učitelju, prijatelju, brate, sine i oče moj – zavapio je putnik – jesam li izgovorio ono što moram, što u Pismu stoji, jesam li zatražio sve što si mi preneo da Tvorcu mome treba za njegov Vrt?

– Gde je moj vrt? – pitao je Legion osvrćući se.

– Gde je moja reka? – pitao je Ananije osvrćući se.

Svuda oko njih suva ravnica je ispuštala prašnjav zadah. Svuda oko njih, sa nesigurnošću novorođenčeta, disao je nov novcijat svet.

A Isus im reče:

– Nema vrta osim božjeg. Nema reke osim božje. Sve drugo je od đavola.

To je zvučalo kao kletva a ne kao uljudna informacija, pa je Legion, odbivši da joj poveruje, i dalje jadikovao:

– Ama, ovde je bio moj vrt!

– Od đavola.

– I moja reka! – jadikovao je Ananije.

– Od đavola.

Svet je sada izgledao opustošen, izandao, nenaseljen. Ličio je na sliku sa koje je kiša sprala boje, na događaj kome je običnost unapred oduzela svaki značaj. Svaki miris je izvetreo iz njega, svaki se zvuk u njemu ugušio, svaki pokret skamenio. A to i nije bilo ono najgore. Dotuklo ih je saznanje da je taj svet, pored ostalih mana, sada i jednak za obojicu. Pošto je bio jednak, postao je namah na neki način i tesan. Posledice toga stanja još nisu osećali ali su znali – jer sad behu pametni a ne ludi – da do njih kad-tad mora doći. Eto, odsada će živeti u istom svetu, čijim će nezavisnim činjenicama morati da se povinuju ako žele da prežive. (U ovom času im do toga ne beše stalo.) Nikad više neće im biti dano da uživaju među svojim činjenicama kao kakvi minijturni bogovi sred svojih dela. Nikad više neće biti slobodni da budu generali, baštovani, lončari, skelari, carevi ili proroci moreplovci ili umetnici, a da o pticama, vazduhu i kamenčićima ukraj puta i ne govorimo. Rečju, nikad više neće biti svoji, i mada nisu znali tačno kuda će ih to odvesti, behu potišteni.

Legion se najzad odvaži da upita čudotvorca šta je bilo sa đavolom, koji je od smrdljivog jarka načinio cvetnu baštu za njega, i od prašnjavog drumu svežu reku za njegovog prijatelja Ananija.

Isus, ne bez uzvišene zlobe, pokaza na svinje koje su se jedna za drugom bacale u provaliju:

– Umiru vaši đavoli!

Umiru naši đavoli, mislio je Ananije, umiru naši đavolski svetovi, umiru naše bujne bašte, plahoviti brzaci, zeleni i plavi glasovi u sumrak, zauvek crkavaju kamile i konji, ruše se raskošne Salmonove odaje i bezvazdušne Vaalakove tamničke jame, a Legion, kao

da je nastavljao njegovu tugovanku, mišljaše: drum je drum, jarak je jarak, grob je grob i svinja je svinja.

A Isus im reče, jer po naravi preblag već beše sklon da im oprosti strah koji je zbog njihovog bezumlja pretrpeo:

– Bili ste sumanut. Ja vas izlećih.

Tada ga uvek oprezni Legion smerno upita:

– Da li je to nešto zbog čega bismo morali da ti budemo zahvalni?

Ali ne dobi odgovor. Čudotvorac je već žurio prema skeli koja će ga iz krajeva desetogradske prevesti u tetrarhiju Galileju.

Ananije i Legion ostadoše da čuče u jarku. Noć je brisala grube konture novorođenog sveta, pa su mogli spokojnije da razmišljaju o svom položaju. Nisu smeli mnogo da govore, jer sada behu pametni pa im brbljivost nije dolikovala.

Najzad, pokazujući prema zamračenom severoistoku Ananije upita glasom koji kao da nije bio njegov.

– Šta vidiš tamo?

– Vidim grad Gadaru – odgovori Legion.

– I ja ga vidim – reče Ananije turobno. – A tamo?

– Jezero Genizaret odseva prema nebu.

– I ja ga vidim – potvrdi Ananije još turobnije. Možda je zapad pružao više nade? – Šta vidiš na zapadu, Legion?

– Brda. A ti?

– I ja – reče Ananije i gotovo zaplaka. Koristeći poslednju šansu da obnove nešto od čarobne samostalnosti svetova iz kojih su bili proterani, Legion upita:

– Kakva brda?

– Crna brda. Tebi su, nadam se, crvena. Zar ne, Legion, da su tebi crvena? – Ananije je prosto molio.

– Ne – prošapta ovaj snuždeno – crna su i meni. Zbog obojice bih voleo da su crvena, ali nisu. Prokleta su crna.

– O, čudotvorče, uništaču, razoritelju svetova – kleo je Ananije – ubiće, mučitelju, gade nečovečni – grdio je Legion – gde te ne zadržismo na vreme – koreo se Ananije – gde te pustismo da odeš – jadao se Legion – proklet da si Isuse Nazarećanine, Sine božji! –

mislili su obojica, ne nalazeći anateme koje bi izrazile njihovu mržnju, ni žalopojke koje bi opevale njihovo očajanje.

– Hajde da nađemo pristojne haljine i da se oslobodimo ovih veriga – reče Ananije tupo i dodade, ne uviđajući koliko je smešno to što kaže – poludećemo ako i dalje budemo mislili.

Leva Ananijeva noga bila je vezana za desnu Legionovu lancem koji im je dozvoljavao jedva pet koraka rastojanja.

– Hajde – odgovori Legion – a posle možemo u Gadaru.

– Ne bih u Gadaru. Uzeo bih skelu i otišao u Kapernaum.

– Šta ne valja u Gadari?

– Ne kažem da Gadara ne valja. Samo, želim da odem u Kapernaum.

– Pa idi – odbrusi Legion – ko te zadržava?

Pesak je pucketavo šuštao u pustinji. Uvređeno su ćutali. A kad Legion progovori opet, glas mu beše neprijateljski oštar:

– Svet se naglo promenio. Kao da je ovaj kraj ranije bio lepši, a i ti si, moraš priznati, bio manje svojeglav.

– Možeš da se tornjaš ako ti se ne sviđam!

– I hoću, čim se oslobodimo lanca.

– Onda, hajdemo u Kapernaum. Poznajem kovača koji će nas razdvojiti bez propitkivanja.

– Zašto u Kapernaum kad i u Gadari, hvala bogu, ima kovača, a Gadara nam je pod nosom.

– Zato što u Gadaru neću – reče Ananije.

– Neću ni ja u Kapernaum – reče Legion.

– U materinu s tvojom Gadarom!

– U materinu s tvojim Kapernaumom!

Opet su ćutali osluškujući tišinu koja je počivala pod zvezdanim senkama.

– Ti si lud – reče Ananije.

– Mora biti da sam zbilja lud kad sam toliko dugo mogao da živim s tobom!

– I ja kad sam to podneo.

A to beše prvi put što pomenuše svoju minulu bolest. Čučali su u kaljuzi, srditi i veoma pametni.

Mada im je sećanje bilo površno i neodređeno, gotovo u istom trenutku osetiše kako bi se ovaj nesporazum završio da kao ranije žive zajedno, ali ne u jednom, nego svako u svom zasebnom svetu: Ananije bi kazao: „Ja idem u ovom pravcu”, a Legion bi kazao: „Ja idem u onom”, ali bi, produžujući da se slatko glože i prepiru, pošli zajedno u bilo kom, misleći, naravno, da svako ide u svom, jedan u pravcu Gadare, a drugi prema Kapernaumu, jer i smerovi u njihovim izgubljenim svetovima ne behu jasno određeni i označeni pravci ovog sveta, nego su dopuštali da čovek pođe desno da bi stigao levo, da se penje da bi se spustio, i da pada da bi se popeo, pa bi – na kraju krajeva – uvek jedan od njih kazao: „Dobro, ti idi u Kapernaum, a ja ću u Gadaru”, da bi išli rame uz rame ka različitim ciljevima ali jednim pravcem, koji je u sebi nekim čudom sadržavao sve smerove, i da bi najzad istovremeno ušli u oba grada, dok bi petokorakni lanac zveckao iza njih.

Sada to više nije bilo moguće. Sve dok lanac ne bude raskinut, morali su da idu zajedno, ali više nisu mogli očekivati da će, tako hodajući, stići na dva različita mesta. Sa tim su morali da se pomire.

Onda, ustajući, Ananije reče:

– Ja odoh u Kapernaum.

– A ja u Gadaru – reče Legion, i takođe ustade.

Kad su sutradan svinjari doveli radoznale Gadarenjane da im pokažu svinje, u koje behu ušli demoni, dva prijatelja su ležali u jarku, premlaćeni tučanim lancem koji ih je godinama spajao. Telo jednog beše okrenuto prema Gadari, a drugog prema Kapernaumu, ali ih je usled unakaženosti teško bilo raspoznati. Legion je već bio mrtav. Ananije je tek izdisao, sa samrtničkim nerazumevanjem motreći građane koji su se motali oko njih.

A ovi se nisu približili sve dok, gađajući tela kamenicama, nisu pouzdano utvrdili da su obojica mrtvi.

Tada im se sasvim primakoše.

Čudo u Magdali

„Posle toga išaše po gradovima i selima učeći i propovedajući jevanđelje o carstvu božjem, i dvanaestorica s njim. I neke žene koje behu isceljene od zlih duhova i bolesti: Marija koja se zvaše Magdalena, iz koje sedam đavola izađe, i Jovana, žena Huze pristava Irodova, i Suzana, i druge mnoge koje služahu njemu imenom svojim.”

(JEVANĐELJE PO LUCI, GL. 8)

Iz grotla svetine s pijace dopre do nje potmuo uzdah, kao da se neka divovska vrata rastvaraju na promaji, a odmah zatim se tom jednokratnom zovu odazvaše i drugi pojedinačni, kratki uzdasi. Oni odječaše između tvrdih magdalskih zidina, pa se nalik na razlupan i usitnjen eho gromkog doziva ponovo udružiše, ovog puta u razgovetan žamor odobravanja.

Spasitelj je besedio.

Jamačno je ispredao neku od svojih omiljenih parabola – mislila je žena – pitajući se neće li i ona jednom biti samo uspela parabola bez opipljivog tela i stvarne istorije, ali s reputacijom zanosne i poučne legende. Svetog oratora nije čula od svog srca. Uvek je tako bivalo kad god bi pokušala da mu se približi: svi bi se tuđi glasovi održali, a njegov bi iščileo u šumu iz koga nikad nije uspevala da iščupa ni jednu jedinu reč.

Osim jednom.

Samo jednom davno, ne osećajući prema Nazarećaninu ništa do radoznalost pomešanu sa saučešćem, mogla je da razabere njegov govor. U stvari, da ga čuje, ne da ga razume. Posle se sve izmenilo, i važnost svakog susreta do koga je moglo doći, mada nikad nije dolazilo, lišavalo je hrabrosti u naknadu za nadu, koju je tek tom oduzetom srčanošću trebalo da ispuni. Sa smelošću da mu priđe iščezavala je i sposobnost da ga sluša, a sa sposobnošću da ga sluša gubila je smelost da mu priđe.

Tako je, naravno, bilo u početku, još onda kada je iz Jerusalima pošla za njim. U toku zamornog putešestvija, a ovo ih je vodilo od

međa sirijske provincije do Idumeje, od Mrtvog do živog mora podno Karmila, uzduž i popreko Obećane zemlje, čiju je gotovost da primi božjeg jedinca u nedostojanstvenom vidu seoskog drvodelje trebalo proveriti, ona je tu hrabrost ponovo izvojevala. Prateći ga u društvu ostalih žena slične sudbine, učila je kako se čudotvorcu pristupa. Saznala je da mu se valja naći na putu, ili ga uporno slediti. U nekim slučajevima, obično ako bi mu na završetku besede zatrebao upečatljiviji dokaz za poslanje od kakve rutinske poslovice, bilo je dovoljno naći mu se pri ruci. U drugim slučajevima ga je valjalo preklinjati, dosađivati mu, moljakati. U svim slučajevima, međutim, neizbežan uslov za odigravanje čuda beše izražavanje apsolutne vere u Isusovo srodstvo s Jahveom. Svuda gde bi se ta vera s dovoljno entuzijazma ispoljila, pomoć bi bez odlaganja bila ukazana i čudo bi se zbilo; svuda gde bi izostala – zbog predrasuda, vaspitanja, poznavanja Tore, ili urođenog nepoverenja prema onima koji uobražavaju da se u svemoći takmiče sa bogovima – pomoć bi bila uskraćena i nikakvo čudo se ne bi zbilo.

Ali, i bez čuda koja se krivicom samog molitelja nisu obvršila, onih uzorno uspehli beše dovoljno da Marija – jer se žena o kojoj ovde govorimo zvala Marija iz Magdale – povрати svoje pokolebano samopouzdanje. Izdaleka, doduše, no u pojedinostima koje nisu dopuštale sumnju, videla je kako se Vartimeju Timejevom otvaraju oči popljuvane Hristovom lekovitom pljuvačkom, kako se jerusalimskom mutavcu Mesezeveilu rasklimava jezik ovlašno dotaknut njegovom naredbom, videla je mrtve koji se sa odrom na leđima žure iz grobova i lude kako ponovo mudruju. Jedan oduzeti je opet došao do svojih nogu, jedan je gubavac na kapijama Gilgala kao guja presvukao svoju zagađenu kožu.

Marija Magdalena nije znala jesu li ga svi ti stradalnici slučajno sreli ili su ga presretali, jesu li želeli popularnost božje zadužbine koju su stekli ili su bili slučajan kamen spoticanja na njegovom misionarskom putu. To je, uostalom, imalo podređenu važnost u poređenju sa velelepnošću samog čuda. Jer kakve izgleda na uspeh ima eventualna želja bolesnika da ne ozdravi ako čin ozdravljenja ima višu svrhu od samog zdravlja, ako u prvom stepenu ilustruje

jednu natprirodnu spregu, a tek uzgred donosi prirodnu korist slučajnom korisniku? I kao što lekarstvo ne napreduje da bi lečilo, već da bi uzgred lečeći usavršavalo svoju primarnu suštinu, tako i čudotvoraštvo kao najviši oblik medicine iscrpljuje svoju najdublju svrhu u unapređivanju čudotvornosti, te neposredne veze s Tvorcem, a ne u efektu čuda na ovu ili onu ličnost.

Pre ovih čuda, čije su okolnosti, vreme mesto i forma već Pismom bili određeni, ona je mislila da je Isus Nazarećanin nedostupan. Sada je znala da, iako prezauzet, on lično nije nikakva prepreka. U njoj su se dizale ustave. Njena neodlučnost da mu pristupi uvećavala je njegovu svetost do zastrašujućih razmera, a ta bespogovorna ili preuveličana svetost činila je njenu neodlučnost nepodnošljivom.

Mora se reći da izgled proroka iz Nazareta nije za tu neodvažnost pružao nikakav ozbiljan povod. On je bio niska rasta, sitan u krugu muževno naočitih galilejskih pratilaca. Prostrane haljine – kakve danas nose seoske žene – nisu mogle da prikriju njegovu preteranu mršavost, već su je, lebdeći oko njega kao oko praznog čiviluka, vidno isticale kao što razmaknutost zidova samo podvlači prazninu koja se među njima prostire. Zaista, ničeg božanski neodoljivog nije bilo u njegovoj osobi. Glas mu je bio lišen prodornosti i gipkosti. Bio je porozno mekan pa je, menjajući visinu usled uzbuđenja ili srdžbe, neprijatno delovao na slušaoce. A ako su njegovi govori neistančana jezika i u prostačkom dijalektu Gornje Galileje bili božanskog porekla, jedini dokaz za to bila je njihova nerazumljivost.

U svakom slučaju Marija je sada znala da je na najboljem putu da savlada svoju neodlučnost i da će mu čim to sasvim obavi prići u nekoj povoljnoj prilici. Ako se prilika ne bude ukazala ovde u rodnoj Magdali, ona će je vrebati u Hasoru, Rami, Ebalu, Mizpi, Gišeli, Dotaimu, Efraimu, Betelu. Pratiće ga ako to bude bilo potrebno do nakraj sveta. Biće nepokolebljiva, uporna, bezočno istrajna; mudra kao golub, lukava kao zmija. Ako tada bude pritisnut poklonici-ma ona će se besomučno laktati da bi mu se prikučila, hita li, trčaće za njim; spava li, razbudiće ga, pred noge mu pasti, i pre nego što molbu svoju izreče, suzama ih oprati i obrisati kosom, čije je milovanje nekad bilo plaćeno kao celov neba.

A onda, šta bude da bude.

To što je Suzana u istom položaju nije joj ništa pomagalo. Tuđ udes uvećavao je sopstveni kao ogledalo u kome se ovaj poražavajuće umnožava. Stoga ni Ashine muke nisu donosile olakšanje. Merodavan ne beše ni primer Jovane, koju je muž ponovo primio u dom: ona je zgrešila, ali nije bila grešnica. Greh je nije svu obuzeo. Njeno telo ne beše spaljeno ognjem, u kome se uživa ne znajući da je on u paklu raspiren, i da skrećući grešnicima rashlađujuće naličje plamena lukavo sakriva svoju prirodnu vrelinu. Greh je Jovanu Huzinu jedva oprljio, jer se ona na njemu samo ogrejala, više radoznala zbog bračnog poluiskustva, nego poneta strašću za onim pravim. (Ta žena, dakle, beše obična preljubnica, koju će docnije jevandelisti omaškom uvesti u kurvarsko društvo Suzane i Marije Magdalene. A pošto se mi ovde trudimo da, ne obazirući se na štetu koja može iz istine proizići, ispričamo verodostojan život tih izrailjskih bludnica, koje su odjednom, a mimo povoda u prorocima, postale svetiteljke, i da, ako nam pođe za rukom, opišemo kako su se tako temeljno prepravljene osećale u svom pročišćenom stanju, neka nam bude dozvoljeno da pomenute omaške ispravimo, bez srdžbe na njihove tvorce).

Zagonetno prisustvo Elkana takođe nije ni najmanje doprinosilo raspoloženju naših žena, mada im se on retko primicao i nikad bliže od nekoliko koraka. Elkan je išao za njima još od Jerusalima, ali nijedna od žena nije mogla da dokuči prati li taj bogalj njih ili Hrista. To što je bio benast, rođeni poluidiot u stvari, a už to kljast u obe noge, tako da se pri hodu koprcalo kao da su mu stopala uvijena pa naopako zaglavljena, kanda je išlo u prilog objašnjenju po kome Elkan prati Spasitelja da bi od njega izmolio lek za svoje noge i za svoj razum. Međutim, nijednom u toku puta on se nije potrudio da mu priđe. Naprotiv, čim bi ga ugledao, bežao bi glavom bez obzira. Mišljenje da ide za ženama, mada za to nije imao nikakvih ozbiljnih razloga, beše potkrepljivano pažnjom koju im je ukazivao. S vremena na vreme donosio bi im po koji dar, očigledno sve ono što je njegov pomračen um odabrao kao najbolje: pregršt kamačaka, busenje suve trave, svežu balegu a u izuzetnim prilikama i po nekog krepalo-
log miša. Sve bi to pažljivo položio na kamen blizu žena i, brzo se

otkoprcavši u neki prikrajak, stao da osmatra kako se njegova pažnja prima. Ionako srdite i nesrećne, žene bi mu tu pažnju svesrdno uzvraćale psovkama i kamenicama. Na psovke se nije obazirao, možda stoga što je bio i gluvonem, a kamenice je skupljao da ih drugom prilikom vrati kao svoje uzdarje, da ih ostavi blizu žena, kevtanjem izražavajući zadovoljstvo što im čini dobro.

Za Mariju Magdalenu, dakle, stvarne pomoći ne beše niotkud.

Hoće li ikad završiti tu besedu – pitala se ona, čekajući u tremu neke napuštene kuće, čiji su razrovani prozori obloženi trskom gledali na trg – i hoću li uspeti da se proguram do njega? I ako se progura, hoće li umeti da mu objasni šta od njega očekuje, onako nedvosmisleno kako se nadala dok je mesecima smišljala reč po reč molbe? Najzad, ako i uredne, hoće li Isus iz Nazareta – a to je ono bez čega svi prethodni uspesi ne bi imali svrhe – pristati da joj pomogne?

Poslednji deo plana, kruna njegova takoreći, bio je i najneizvesniji. Marija je nepristrasno uviđala da bi ta pomoć, ako joj se ukaže, bila na neki način protivprirodna, da bi jeretički odudarala od mesijinog pozvanja kako su ga starozavetni spisi definisali, da bi tim ustupkom – jer šta bi takav gest bio do ustupak već poraženim demonima greha – možda u jednom trenu bilo slišćeno sve što je od sprege praoca Avrama s Jahveom bilo utanačeno i uz saučesništvo bezbrojnih naraštaja Izrailjaca pripremano. Novim čudom, ovaj, bilo bi diskvalifikovano ne samo ono prethodeće – to jedno neka đavo nosi – nego i sva dotadašnja velečudesa počinjena još od svadbe u Kani galilejskoj.

Ne sumnjamo da Marija iz Magdale (El Mejdala po nomadskom izgovoru) nije bila upućena u onu najvišu svrhu čuda, u onaj tajanstveni, gotovo sakrificijelni smisao čudotvorstva. Na prvi pogled izgledaće smešno što se jedna profesionalna drolja trudi da dokuči ono u čemu su se sa fanatičnom revnošću razmimoilazili teolozi, naučnici i doktori Hrama. Njena budućnost, međutim, zavisila je u dobroj meri od poznavanja čudotvornosti i čudotvorstva. Ranije ih je ona poznavala kao zanimljive priče-razbibrige dostupne njenom polu, obrazovanju i poreklu, pa ih je tek poznije, kad joj se slučilo

ono o čemu će ovde biti reči, i misleći da joj taj nauk može biti od koristi u opštenju sa Spasiteljem, poblize upoznala, proučila njihovu istoriju i spoznala njihovu funkciju mimo one bukvalne. (Jer teško je bilo pretpostaviti da se, recimo, smisao Sarinog čudotvornog otvaranja iscrpljuje u rađanju jednog običnog šmrkavca kad taj šmrkavac ne bi bio Jakovljevi otac, ili da je Bog sažegao Sodomu samo da bi došao u priliku da u Lotovoj sadruzi kazni žensku radoznalost.) Tako je Marija Magdalena samouko bila obaveštena da su se i ranije, sve tamo od Adamovih vremena, zbivala odgovarajuća bogoslužea čuda. Nije li profet Jona posredstvom Boga bio progutan od halapljive ribe slične kitu, pa pošto je u njenom sluzavom želucu proveo tri dana i tri noći, opet bio izbljuvan na suvo? Nisu li pred Navuhodonosorom u Suzi prekršteni Jevreji Sedrah, Misah i Avdenago serbez koračali kroz sedam puta podloženu peć, koju je Bog hladio u svojoj nevidljivoj šaci, kad god bi je dvorski ložači ponovo podgrejali? Nisu li prsti koje je Bog otkinuo iz svog nevidljivog lakta krvavim pismenima poručivali caru Baltazaru da su dani njegove imperije izbrojani, da je izmerena i nađena laka, i da će biti razdeljena mladim narodima? Ali sva ta čuda, a da o čudima iz doba Izlaska ne govorimo, premda regularna i zavedena u Svete knjige, imadahu strogo ograničenu svrhu da pomognu ovom ili onom Izrailjcu, da pameti dozovu ovog ili onog svojeglavog inoplemičkog vladara, sve s jednim ciljem da se sačuva vera u Izabrauom narodu kada bi ova bila pokolebana.

Mada ovo nije najprikladnije mesto, koristimo ga da upoznamo čitaoca s jednom odlikom naroda Ivrim, koja će u ovoj povesti često dolaziti do izražaja, a ponekad možda i određivati njen opšti duh. Nije, naime, bilo nacije u čijem životu Bog nije više sadejstvovao, i koja to učešće, obilno ga zloupotrebljavajući, nije manje poštovala. Otuda, reklo bi se, ozbiljnost izrailjskih obreda beše praćena izvesnim osećanjem neobaveznosti onoga što se njima zaključuje. Jer, nikada se nije sa sigurnošću moglo predvideti kada će ta družba sa Bogom, koju su komplikovane ceremonije imale da slave i učvršćuju, biti privremeno raskinuta i zamenjena kaznenim potopima, podbodenim četama jevrejskih dindušmana, najezdom skakavaca ili

epidemijama jalovosti. Ni s jedne strane, izgleda, ne beše data tako neopoziva obaveza, koja bi odnosima između Jahvea i njegovog naroda ljubimca garantovala stalnost, pa je taj odnos ličio na konkubinat u kome se naizmenično smenjuju netrpeljivost i strast.

Čuda su, kako malopre rekosmo, imala zadatak da odobrovolje Izabrani narod posle nekog ubitačnog pljuska ili pokolja što ga je izazvao iznenadni raskid saveza s nebom. Takođe, ona su rađanjem muškog čeda tešila Izrailjca, kome je žena do tada, ma koliko se oboje trudili, radala samo kamenice. Ta bivša, starozavetna čuda behu spoljni znaci božanske pažnje, a ne simptomi njegovog stvarnog učešća u životu ljudi, dok su ova novozavetna bila neotuđivi deo ovog suštastvenog preokreta koji su proroci obećavali a laici nazivali spasenjem sveta.

Marija je bila svesna razlike u prirodi i vrednosti između Hristovih čudotvorstava i beznačajnih čuda, da ih ne nazovemo trikovima, koje su preduzimali božji izaslanici pre njega. Bila je svesna teškoća što će ih nesamerljivost među njima izazvati kad bude stala pred Gospoda i podastrla svoju nečuvenu molbu. Ali izbora nije bilo.

– Hoće li brzo da završi – upita Suzana. Čučala je u buđavom ćošku s rukama prekrštenim preko naduvenog stomaka. – Jedva se držim na nogama.

Daleko, u dnu zapuštenog dvorišta, Elkan je čeprkao po zemlji. Posrćući kao ptica kojoj su prebili noge iskopavao je nove poklone za žene.

Zaista, pomisli Marija, Suzana je rđavo izgledala. Dotuklo je pešačenje i neizvesnost u pogledu njene svrsishodnosti. Zajedno s nekom Ashom iz Sidona, uznemirenim i unezverenim stvorenjem koga je pratila majka, Marija se staralo o Suzani, koliko su to neredovne prilike omogućavale. Pojila je, nabavljala joj hranu – bolesnica jedva da je što od nje uzimala – i povremeno obnavljala njene rite. Najteže joj je padalo što Suzana nimalo ne saraduje u njihovim naporima da je održe. Kao da se radovala što će skončati – a znalo se kako – pre nego što je ozari lice Gospodnje. Niko od žena nije razumevao to ponašanje. Ta, Suzana je i pošla za hrišćanima da bi

to lice videla i da bi tim viđenjem, kao blagotvornim premazom melemu, ozdravila. Izgleda da je u tegobnom putu i zaludnom čekanju iscrpila svu snagu, i da joj je sada bilo svejedno hoće li se oporaviti ili će skapati – zna se kako – u nekom jarku Magdale.

Marija se oko nje trudila, delom stoga što beše dobra srca, a delom stoga što se nadala da će udvojenost njihovih nesreća proizvesti na čudotvorca veće dejstvo od njene pojedinačne. Premda istog porekla i sadržaja, Suzanin udes beše uočljiviji od njenog, pogotovu od Ashinog. U otromboljenosti zadriglog tela, u izobličivosti lica, u neuračunljivim postupcima i apatiji koja se naročito ogavno ispoljavala u potpunom odsustvu lične higijene, taj udes je već razvio onaj opak, maligni izgled koji postiže svako zlo kad se ničim do čudom ili čarolijom ne može zaustaviti.

– Nadam se da hoće – odgovori Marija – ako mu opet ne dojade neumesnim zapitkivanjem.

– Ne vidim nijednog levita oko njega – reče Asha. – Možda će ga danas ostaviti na miru.

(– Uvek se nađe neki šugavi mudrijaš da zanoveta – Marija ih je jetko podražavala: – „Učitelju, zašto ne postiž kako je Mojsije propisao, zašto se ne držiš Mišne? Učitelju, jesi li ti stvarno onaj koji će doći, ili drugoga da čekamo? Učitelju, što govoriš u pričama kao da decu uspavljuješ a ne ljude da budiš? Zašto ne pereš ruke pre jela? Zašto činiš čuda u subotu? Da li je dosta do sedam puta da oprostim bratu svojemu koji mi hudi, pa tek onda da ga ubijem? Treba li da plaćam porez ćesaru? Treba li da poštujem roditelje? Kako da zaslužim život večni? Koja je prva zapovest u Zakonu? A koja druga? A drugi narodi, hoće li se i oni spasti kao mi?

– Umukni – povika Asha – inače ću provrištati!

– Vrišti, dete – reče joj majka. – Možda će ti tako biti lakše.

– Pitanja, pitanja, pitanja – mislila je Marija. – Najpre beskonačne besede, a onda beskonačna pitanja. Posle priče, objašnjenje. Tumačenje simbola. Znaci. Primeri iz života. A onda često nove priče izvedene iz prvih da ih potkrepe. Pa nova pitanja. Objašnjenja, tumačenja, znaci, primeri.

Za to vreme – mislila je – ti patnice dreždiš u nekom blatnjavom rovu, pod nadstrešnicom koja prokišnjava ili ti ne pruža hlada, u tuđem dvorištu u kome na tebe reže psi. Čekaš u strahu da te snova ne mimoiđe taj neurečeni sastanak s Bogom, od koga zebeš koliko za njim čezneš. U zlo doba neujednačeni glasovi zamiru. Svetina se leno rastura. Uz bat nogu, do tebe dopiru komentari. Grdnje, hvalje, podsmesi, pritivorna bogobojažljivost zlu ne trebala:

Ako je on zbilja Bog, što se onda po svetu potuca?

I zar mu njegov nebesni otac nije mogao dati dostojnije haljine kad ga je poslao među nas?

Ne huli, Isahare!

Ko huli? Ja ne hulim, samo pitam. Zar je pitanje hula?

Ima ih koja jesu i koja nisu.

A kako da ih razlikujem?

E, to bogme ne znam. Zato nikad ništa i ne pitam.

Hej, Joase, jesi li ga čuo? Maslinova grančica! Pa sa njom ni muvu da teraš, a nekmoli Rimljane.

To je možda naročita grančica.

Hoćeš da kažeš da je to velika grana, deblo celo?

Ne, samo da je naročita. Možda kao Mojsijeva palica kojom je otvorio izvor u steni.

Pravo da vam kažem, ljudi, ima u njemu nečeg.

Ima govana.

Ima nečeg, velim vam.

Govana, rekoh.

(Voleo bih da znam od čega živi ta bratija)

(Pa ne kaza li: kao ptice nebesne, koje niti žanju, niti seju, pa ipak žive.

Jamačno zoblju tuđu pšenicu.

Šta si se zamislio, Jovile, stari druže?

(Pitam se šta je mislio time kad, da mi ne čujemo, reče učenicima svojim: „Vama je dano da znate tajne carstva božjeg; a ostali, u pričama, da gledajući ne vide i čujući ne razumeju.” Što nam priča onda kad neće da nas nauči?

(Možda hoće da nas nauči da mislimo svojom glavom?)

(A što kaže onda: „Blago onima koji su siromašni duhom jer je njihovo carstvo nebesko!” Hoće li najpre da me nauči da mislim, a onda u pakao da me stera?

Samuilo, jesi li čuo proroka iz Nazareta?

Jesam, Avrame, čuo sam ga.

Pa šta veliš?

Ništa ne velim no znam da do smiraja moram skovati paoce na točku gospodar Jairovih taljiga, i da je to jedina porudžbina koju sam dobio od prošlog sabata.

Priča se da je on Davidov potomak i da je kralj.

Znaš, Rahilo, ja sam kralja zamišljala drukčije.

Kako?

Pa, kao našeg tetrarha Antipu. Kako je on zgodan!

Pa i ovaj je naočit, ima lepa usta.

Što me udari po obrazu, budalo?!

Da mi okreneš i drugi.

Ne podsmevajte se, momci! Nemate li boga?

Hajde, čikice, kidaj!

(Moram priznati, uvaženi doktore, da Nazarećaninova koncepcija o vaskrsenju iz mrtvih nije bez izvesnih pedagoških osnova, mada se kosi sa zvaničnim stavom Svetog sinedriona. Jer, ako nema zagrobnog života sa svim svojim sistematizovanim sankcijama i nagradama, nema nikakve svrhe osim idealne biti dobar i poštovati zakone, a pošto ćemo u smrti svi biti jednaki, zao biti ima smisla, jer to donosi neposrednu korist...

Hrista ne vidiš – mislila je – opkoljen je učenicima, zazidan tim prvim opekama nove vere, nedostupan. Među njima je u bodljikavom oklopu, u školjci koja oblaže biser: Po njihovoj ustumaranošći zaključuješ da se spremaju za odlazak. Krajnji je čas da napustiš sklonište, i ti si već zakoračila. Druge žene takođe izviruju iz svojih rupa. Liče na krupne pacove sa užarenim očima. Oči su im užarene od neutoljive gladi za Bogom. Tada se jedan od alamunjastih slušalaca vraća i postavlja čudotvorcu neko zaboravljeno pitanje. Presrećna si ako se to završi jednosložnim odgovorom. Mahom sledi objašnjenje koje onaj ne razume. Zatim nova parabola da objašnjenje

kazano zamršenim jezikom Pisma prevede u čitku bajku. Potom neki primer. Jedan ili nekoliko. Tek onda je slušalac zadovoljan i odlazi. Rulja žena tada istrčava iz svog privremenog azila i pokušava da se probije do Mesije. Uzalud. Ispred njih diže se nerazrušiv, nepotkopiv, neokrnjiv zid učenja, te dvanaestoglave predstraže Boga. Nepodmitljiv je, neumoljiv, nemilosrdan.

Marija Magdalena još jednom vidi histeričnu Ashu kako se valja do nogu Zavedejevih sinova koji je petama oturuju; njenu masivnu mater kako – mada za sebe nema šta da ište – neumorno krči put kroz to sraslo, nerasecivo i nedeljivo novozavetno meso; Suzanu gde klečeći bogoradi, ne batrga se kao ostale žene moliteljice, samo unjkavo i bez prestanka vapi; vidi sebe kako se rve s nekim jakim, maljavim šakama koje je guraju od Gospoda.

Tada se bez uočljivog povoda živa ljuštura oko Mesije rastvara, i one smeju da stupe u njenu unutrašnjost. Ali, ona je prazna. Njega tamo više nema. Nema bisera u školjci.

Zanemoćale, oznojene, raskrvavljene žene čuče u zagušljivoj prašini koju dižu sandale apostola. Čuče na drumu beznadežno kao ptice u vreme suše. Jedva glavama miču, tek što dišu otvorenih usta. Samo gledaju u pravcu u kome žurno odmiču apostoli. Jer tamo gde oni idu, tamo je on. Tamo je razrešenje njihovih muka. Zato se dižu, opet u jatu kao apatične ptice, da usmeravane nekim mračnim instinktom održanja, ponovo pođu za Hristom.

Tako je bilo u Emausu, Teksi i Gebat Saulu – mišljaše Marija – tako u Gornjem i Donjem Bet-haronu, tako u Timnatu. I ne beše grada, ni polja, ni zaseoka, ni salaša nijednog u kome ne beše tako.

– Kanda se rasturaju – reče. – Hajde, Asha, pomози Suzani da ustane pa da izađemo pred njega.

– Ne mogu, ne mogu ni da se pomerim – cvilela je Suzana.

– Ta ustaj, zar hoćeš da ga i ovog puta ne uhvatimo?

Asha ščepa bolesnicu za ramena i upre se da je podigne.

– Ne diraj me – ječala je žena. – Teška sam kao kamen.

– Zbilja, teška je kao da je već mrtva.

Ashina majka ritnu je nogom:

– Diži se, gaduro!

Ali Suzana se nije micala. Nije više ni cvilela glasom tankim kao igla, samo je golemim, rasplnutim rukama stezala mehurast trbuh, koji kao da je rastao na očigled svih. Bezizrazno je piljila u kamene čvorove na zidu preko puta. Tako bezoblična ličila je na vreću đubreta, koja se od prepunjenosti gadom cepa i rasipa smrad. Daleko iza nje, u osvetljenom dvorištu, skakutao je ludi Elkan i mahao beživotnim trupom neke životinjice koja se odavde nije mogla prepoznati. Blaženo se smešio otkrivajući nameru da im tu strvinu dariva.

Marija Magdalena, ne obraćajući pažnju na Elkana, pogleda najpre razređeno mnoštvo na magdalskom trgu, pa Suzanu, koju su Asha i njena majka uzaman pokušavale da usprave. Kad god bi je podigle sebi do pojasa, ona bi se srozala natrag, posle svakog podizanja bliža zemlji, sve dok se ne opruži porebarke, tako da je u svojim mrkocrvenim dronjcima ličila na kaplju goleme usirene krvi.

Marija uvide da će sve odocniti ako se budu zadržavale oko Suzane.

– Moraćemo je ostaviti gde je – reče, a da bi se izgovorila pred sobom što napušta drugu u nevolji, ona obeća da će, ako uopšte stigne do čudotvorca, govoriti ovome i o bolesnici. Setivši se slučaja u kome je Isus izlečio slugu nekog kapernaumskog kapetana, a da ga nije ni video ni dotakao, ona zavedena analogijom mišljaše da ni Suzanino lično prisustvo neće biti neophodno ako Spasitelj pokaže dobru volju da ih sve izleči.

Zato još reče:

– Ostavimo je, a mi pohitajmo da nađemo sina božjeg među Galilejcima, jer ako ga nađemo to će biti kao da ga je i Suzana našla, pa što onda da je uzaman kinjimo, a ne nađemo li ga, neće ga ni ona naći, pa onda imamo još manje razloga da je mučimo.

Posle tih reči Asha i njena mater jedva dočekaše da ostave bolesnicu, koja je nesnosno zaudarala, i da se pridruže Mariji. Sad su sve tri grabile preko trga, sudarajući se e raspričanim Magdaljanima, a dok su one, njišući pocepanim suknjama, trčale prema čistini oko bunara, kraj koga je prorok bio govorio, mnogi od njih osvrtaahu se i čudahu:

Ova što prođe, ne beše li to jedinica Nahorova, koja izbeže u Jerusalim pošto se izvaljala s pola Magdale odista, a s drugom polovinom u svojoj pokvarenoj uobrazilji?

– Nije li to ona jerusalimska kurva što su je prozvali „radilicom”, jer je u razvratu bila vredna kao pčela?

I:

– Gle, Marije Magdalene, izlizane haračke pare, koja se vratila u domaju da se proturi kao srebrnjak!

Ali niko se od mimoprolazećih meštana ne baci na nju kamenom, niti joj učini što našao.

Osećamo se obaveznim da to objasnimo, tim pre što sve što se tiče kurvi, kurvara, kurvarluka i kurvanja stoji u neposrednoj i vrlo uticajnoj vezi sa pričom o čudu u Magdali. Zlo koje se u prvom redu ticalo duše, i kao bludništvo u telesnom imalo samo mehanički neutralnog posrednika, pa se nije isticalo opipljivim obeležjima gube, slepila, mutavosti ili oduzetosti, takvo zlo beše isključivo u božjoj nadležnosti i pod njegovim strogim nadzorom. A izraz „strog” ovde je upotrebljen više da opiše opštu bespoštednu prirodu božanstva; nego da utanači njegov stvarni odnos prema razvratu kao zlu, i prema požudi kao grehu iz koga ono proističe. Po sebi se razume da tako umeren stav prema bludu nije bio dokaz nemara, niti eventualne spremnosti da se telesnom nevaljalstvu doveka gleda kroz prste. Bog je, u stvari, odlagao odmazdu iz čisto praktičnih razloga. Drugih zala beše mnogo više, i behu zloćudnija od plaćenog parenja, jer ovo ma kako odurno izopačavalo ljubav, beše bar njena približna slika i prilika, lik njen bez pravog sadržaja ali sa uspomnom na njegovo prisustvo, a šta je lepo – ma i na taj okolišan način – bilo u krivokletstvu, lopovluku, bogohuli, ubistvu i laži? Kakvo je to plemenito osećanje bilo izopačavano ubistvom, pošto je bilo u srodstvu sa njim? Kakvih uzornih vrlina je licemerstvo samo nakazan, posuvraćen lik? Sa božjeg stanovišta, dakle, prostitucija je na kaznu mogla da čeka sve do Strašnog suda, koji će najaviti neizdržljivo trubljenje miliona truba, i kada će joj ona pravedno biti odmerena. Naravno, u slučajevima kada su tim porokom bili zaraženi celi gradovi, pokrajine ili čitavi narodi, i kada su iz njega kao sa buđišta bujale smrtonosne

gljive drugih grehova (setimo se samo Sodome i Gomore!), odmazda bi smesta bila izabrana i primenjena; sve dok se taj porok upražnjavao u sredini nekoliko tuceta kurvi i ograničavao na posmule ili opterećene pojedince, odmazda bi izostajala. Da nije bilo veneričnih bolesti i nekoliko nerasvetljenih kamenovanja – u kojima mi gledamo pre ljudske nego božje prste – moglo bi se pogrešno zaključiti da je razvrat privilegovan greh u Obećanoj zemlji.

Eto zašto je Marija Magdalena bila prepoznata, a opet neomešana stigla do bunara na trgu. Ali, tamo nije zatekla Spasitelja. U stvari, nju bi iznenadilo da ga je zatekla, jer se to ni ranije nikad nije događalo. Ovog puta ni apostola više nije bilo, i oni su već bili otišli da se pridruže svom Učitelju.

Oslonjena na kladenac neobuzdano su se prepirala dva meštana. Jedan je postojano dokazivao da je Isus Nazarećanin doista Sin božji, koji će izvidati rane celog sveta, a drugi da je ovaj prepredena i podmukla varalica koju bi bez odlaganja valjalo proterati iz varoši.

Razočarane žene im priđoše, pa ih Marija, izlažući se opasnosti da bude prepoznata i postidjena, upita ne znaju li gde se može naći Galilejac, koji je još maločas na ovom mestu propovedao.

Ne prepoznavši je, oni učtivo odgovoriše da ne znaju, i da ih o tome najbolje mogu obavestiti prorokovi učenici, ali kako i njih nema, usuđuju se da joj preporuča jednog neznanca – pogledaju li prema bazaru videće ga gde stoji sam ispred Jonatanovog dućana – za koga upućeni vele da je doputovao u Magdalu da se pridruži hrišćanima, kako sebe nazivaju oni što ispovedaju novu veru. Pa i u slučaju da još nije stigao taj čin da obavi, moraće znati gde ga može obaviti, moraće, dakle, znati gde valja tražiti proroka iz Nazareta.

Marija im se svesrdno zahvali, pa u stopu praćena Ashom i njenom majkom priđe neznanцу. Dok je prilazila, odmeravala je svoje izgleda da ga pridobije, i oni joj se više nego ikad činjahu povoljni: skupocena mada ne i razmetljiva odeća na strancu potvrđivala je pretpostavku da se on još nije zvanično pridružio hrišćanima, iako se na to možda u duši već odlučio, jer bi u protivnom bio ogrnut grubom simlom od kudelje u koju se uvijahu Hristovi učenici pa i on sam, a ova je činjenica sa svoje strane dopuštala nadu da je on ne

poznaje, da ne zna šta je mori, pa da je neće nemilostivo odagnati kao što su to redovno činili Simon Kananit, Juda, Mateja, Petar i ostali apostoli. Štaviše, znajući da Spasitelj vrši razna čuda, kojima svetu daje neku vrstu predujma spasenja, on će ih rado privesti njemu da bi im pomogao, jer mu to beše hrišćanska dužnost, i da bi pomogao sebi, jer bi se na taj način svom novom patronu predstavio u povoljnom svetlu staraoca nevoljnih i bednih. A sve je to Marija mislila dok mu se približavala, pa stoga kad se pred njim nađe beše malo usplahirena.

On ih ne opazi odmah. Bio se zagledao u jednu grivnu iz Damaska, koja je usred Jonatanovog zlatarskog dućana izazivački isturala svoj dijamantski trbuh. Njegov spokojan, nezainteresovan pogled nije izdavao strepnju tela – ona se zapažala samo u lakoj jezi oko ručnih zglavaka – raspinjanog neizvesnošću, hoće li se kad bude pristupio Gospodu bezuslovno morati odreći svih dražesnih stvari na koje se do tada bilo naviklo.

Marija morade da mu skrene pažnju na sebe, pazeći pri tom da ga ne ozlovolji nasrtljivošću. Zato dade znak Ashi i njenoj majci da odstupe korak i da se ne mešaju u razgovor, a ona jedva dotače strančevu putničku haljinu, koja je u judejskom kroju hitona neupadljivo ponavljala duh helenskih uzora.

Tek tada se on okrete, rasejano pogleda ove tri bedne žene kao da ne priznaje njihovo prisustvo u svom izbirljivom vidokrugu, i ostade tako zavučen u svoju zamišljenost kao u neki bezbojan oklop.

– Ne uzmite za zlo, gospodaru, smelost kojom prekidam vaše razmišljanje, bez sumnje, posvećeno Bogu – reče Marija. Sudeći po nošnji, on je Judejac, po kakvoći te nošnje reklo bi se da je aristokrata, a ravnodušnost u držanju jamčila je za njegov odgoj. Zato mu se ona obrati na otmenoj judejštini koja, iako naučena i uvežbana po jerusalimskim bordeljima, ništa manje ne beše upotrebljiva od one koja se stiče za stolom najuglednijih sadukejskih porodica – ali ja i moje rođake – šta, do vraga, drugo da kaže; valjda nije mogla reći: ja i ove dve kurve?! – hitno moramo da razgovaramo sa Isusom iz Nazareta, pa smo upućene na vas kao na prikladnu osobu koja bi nas do njega mogla odvesti.

Stranac baci još jedan ispitivački pogled na grivnu u izlogu, pa ga bez razabiranja vrati na Mariju Magdalenu.

Iz bojazni da ga njena drskost nije rasrdila, jer najzad ona mu je ovako u dronje odevena a bez ikakvog povoda s njegove strane prišla na javnom mestu, ona požuri da mu se predstavi. Reče da se zove Marija, da je rođena u Magdali, i da je stoga zovu Marija Magdalena svi oni koji je poznaju. Time je, u stvari, htela da svoje karte otvori pred njim. Kad bude čuo ime, za koje je držala da je u Jerusalimu poznato bar koliko i Irodovo, znaće s kim ima posla, a njeno zanimanje najbolje će mu objasniti grešne razloge zbog kojih tako uporno želi da vidi Gospoda.

Konačno blagoizvolevši da prizna njihovo prisustvo, on prvi put progovori. Imao je razvučen, odmeren glas, čiji zvuk lišen akcenta kanda nije bio namenjen ušima, već ih je zaobilazio dotičući samo sredotočje sagovornikovog poimanja. On reče kako mu se čini da je to ili slično ime već negde čuo, ali ničim nē pokaza šta pod tim sećanjem podrazumeva.

Davolski dobro je vaspitan, pomisli Marija jetko. Uljudan postupak koji bi je nekada ganuo, sad joj je išao na živce. Nije više imala vremena za udvornost. Dok se ona ovde nateže sa tim skrupuloznim došljakom, prorok može – ionako beše neuračunljiv u svojim odlukama – napustiti Magdalu. U tom slučaju njihovo bi se mučeničko praćenje otešlo u nedogled. Zato na brzu ruku predstavi Ashu i njenu majku, koja se mimo običaja a možda i pometena dvorjanskim izgledom stranca držala vrlo uštogljeno i ograničavala svoje učešće u razgovoru na besmislene potvrđne i odrečne uzdahe.

Pohvalno je, kaza čovek, što im je stalo da ih primi Sin božji. Međutim, rado bi čuo odakle im uverenje da im je on kadar u tome pomoći.

– Zar ne doputovaste u Magdalu da mu se poklonite i da iz njegovih usta primite blagovest o carstvu božjem? A, ako to već ne učiniste, nećete li da učinite?

On opet baci pogled na Jonatanov izlog, po kome je dnevni sjaj u svetu nakita kovitlao smeđe sunčane sisteme, i prozbori nesigurno:

– Pa, držim da hoću. Mislim, u stvari, da sam to na neki osoben način već učinio, ako se jedan usputan razgovor sa Spasiteljem o odricanjima koja me očekuju može uzeti kao ozbiljan obostrani pristanak, njegov da me vodi, i moj da ga sledim.

– Tada – plahovito će Marija – morate imati i pristup do njega.

Judejac priznade da je to u neku ruku tačno, ali i ovog puta ako se pod pristupom podrazumeva mogućnost da prisustvuje njegovim zborovima. Međutim ako se time misli na ravnopravno učešće u delovanju hrišćanske zajednice, do toga još nije došlo. Ta on je tek obraćen, tek usvojen. Na nekoj vrsti apostolske probe. Veruje, doduše, no od celog Hristovog učenja jedva da zna naizust Simvol vere. Uzimajući sve te okolnosti u obzir, on sumnja da je njihov izbor najsrećniji. Nije on najprikladnije lice koje bi ih, računajući na neki uticaj, privelo Gospodu. Uostalom, budući da je Mesija pristupačan svima, uključujući i najokorelije grešnike, i da se baš na toj njegovoj bezgraničnoj predusretljivosti zasniva uspeh njegovog pokreta, posrednici su nepotrebni. Štaviše, oni su nepoželjni. I upotrebljavajući reči, za koje otvoreno priznade da ih je izvukao iz malopredšnjeg govora na trgu, on iznese mišljenje da nikakvi zastupnici, posrednici i tumači nisu potrebni između Boga i čoveka, neba i zemlje, pastira i njegovog stada. Jer su oni jedno telo, privremeno i u naročitu svrhu razdvojeno na dve prividno oprečne polutke. A dok ovo govoraše, izgledalo je kao da se ne obraća ženama, već da u sebi i za sebe ponavlja izvesne zakone da bi utuvio njihovo verifikirano značenje.

Ruga li nam se, on, mišljaše Marija, ili se ruga samom sebi. Nejasan osmeh na njegovom mladolikom, očuvanom licu dopuštao je obe mogućnosti, nijednoj ne dajući prednost.

A on, uviđajući valjda da se njegove lične nedoumice ne tiču drugih, reče učtivo:

– On prima sve koji žele da mu priđu, govori svima koji žele da ga slušaju, i pomaže svima koji žele da im bude pomoženo.

Pomalo gubeći strpljenje Marija odgovori da je njihov slučaj poseban, da se nikako ne može porediti sa stanjem onih koji slušaju Mesiju samo da bi utucali vreme ili došli u priliku da se prepiru, i

da one – Marija, Asha i njena majka – ne polažu na to da ga čuju, već da od njegove dobrostivosti nešto ištu.

– Bojim se da vam on ne može ništa dati. Ta i on sam nema. Nema za šta pas da ga uhvati – on sleže ramenima kao da se izvinjava što upotrebljava ovako nedostojno poređenje govoreći o Sinu božjem. – Tako se, zar ne, kaže u narodu za one koji su siromašni.

Znači, tako je to – uzdahnu Marija. – Neznamac uobražava da će one moliti Hrista za pare ili kakve druge zemaljske blagodeti. Nikada se ti izrabljivački dembeli, te zelenaške parajlije neće naučiti da pored trošnog postoji i neutrošivo blago, pomoć koja se ne meri tučanim tegovima, već novim ili starim, izgubljenim pa ponovo vraćenim svojstvima, i da sa tako gavanskim idejama o milosrđu neće daleko doterati u novom Zvetu.

U neku ruku sad se osećala pomalo nadmoćnom nad strancem. Zahvaljujući nerazumevanju što ga je ispoljio prema suštini njihove molbe, ona povratila dobar deo samopouzdanja koje je izgubila pred njegovom doteranom pojavom. Jer, zar ona koja je pratila Hrista kroz Judeju, Samariju i Galileju, uzduž i popreko Obećane zemlje po nekoliko puta, nije više znala o Sinu božjem i njegovom nauku od ovog skorojevića vere, koji i sam priznaje da ga poznaje tek nekoliko dana? Zar nije bila očevidac njegovih čudotvorenja za koja je ovaj došljak mogao čuti samo iz ko zna koje ruke? I nije li jednom od njih, onom najčudnijem čudu (koje je, evo, i diže na noge i gurnu u potragu za čudotvorcem) prisustvovala na takvom rastojanju da se slobodno moglo reći da se to neverovatno čudo zbivalo na njoj samoj? A sada mora ovog novajliju da moli za uslugu koju bi po prirodi stvari trebalo ona njemu da čini.

Kako bilo da bilo, govorila je sebi, moraš se uzdržavati od pre-nagljenosti. Sad je ovaj čovek bliži Gospodu od tebe, i sada od njega očekuješ ono što bi bilo normalno da mu ti pružiš. Stoga mu biranim rečima rastumači da pravi razlog njihove hitne potrebe da vide Hrista nije neki materijalni učinak tog viđenja, već nešto što se neposredno i u najvećem stepenu tiče njihove duše.

– Duše? – upita on.

– Da, duše – reče Marija.

– One besmrtnne duše?

– A druga, kakva postoji?

Na strančevom licu pojavi se odjednom neodređen izraz u kome je teško bilo razlikovati postojano poštovanje od dosađivanja, adoraciju od hule, jer istini za volju, u ovom za naše žene presudnom času, on se više bavio sobom nego njima, a ukoliko se njima i bavio beše to stoga što su mu pružale zgodan izgovor da se pozabavi sobom, novu priliku da u neravnopravnim vojevanjima tuđih nevolja i nada, ponovo i bez obzira na svoju rešenost da pristupi hrišćanstvu, ispita onaj stalno promenljiv odnos između njegove intuitivne vere u Hrista i njegove razumne potrebe da čini brojne prigovore Hristovom učenju:

—Duša ovde, duša onde. Duša tamo, ovamo takođe. Ništa bez duše, ništa protiv duše. Iz duše za dušu, kroz dušu u dušu. Moja, tvoja, njegova duša. Zatim naša, vaša i njihova. Sve duše živih, kojima treba dodati duše mrtvih od početka, i naravno duše žena. Osim duša rođenih, i duša onih koji su još nezačeti. Da, čak i oni, iako još nezamišljeni, imaju duše o kojima se mora voditi računa. Duše bića i duše stvari, i duše životinja s njihovim ženjkama. Već mrtvim, i još nezapočetim. Dušice kamena koji se odronio i dušu svoju razlupao u paramparčad punopravnih duša-srodnika. Nepostojane duše elementata koje se menjaju u svim kombinacijama materijalne duševnosti. Duše bilja i njegovog semena po vrstama njihovim. Duše vremena i razmaka, pribrojajući tome i samostalnu duševnost onoga što se zbiva u mreži dimenzija. Na samom kraju, pregolema i harmonično sazdana duša Boga. A onda možda – mišljaše sa ustezanjem – još jedna naknadna duša koja bi sav taj duševni tovar sjedinila u sebi, ne očekujući pri tom da joj bilo šta prethodi. Recimo jedna nemoguća, sveobuhvatna, bespočetna i beskrajna, ničemu podređena prapraduša.

I svestan da su ovakve spekulacije bogohulne, pošto neverno odražavaju božansko ustrojstvo sveta, Toma (jer stranac ovaj beše Melhilo, sin sadukeja i poglavara Alkana, a budući apostol Toma, Didim nazvan nevernim) s nelagodnošću pomisli da će unosniji ostatak života, ako bude dosledan svojoj odluci, provesti u isključi-

tom i samoživom društvu duše, čas sopstvene, čas tuđe, kako mu se koja bude nametala, i da se pod uslovom da se ne otrese hipnotične Nazarećaninove moći, više nikad neće vratiti onim nesebično beznačajnim, ugodno bezdušnim predmetima i doživljajima kao što su: bilo kakve duše lišen dremež u ljuljašci sred zamrlog jerusalimskog popodneva, neka bezdušna dijadema viđena u prolazu pored izloga, bezdušni pejzaž koji se s danom rasklapa kao cvet, i ne zahtevajući da mu netremice buljimo u slike – duša to i te kako čini – okružuje čula mirisnim i zvučnim bescenjem, sudar usana ispod bezdušnog prozora čoveka u dilemi, žmura dece ispod istog bezdušnog prozora, otac bez duše na bezdušnom odru, bezdušna mesečina kao hladan dlan položena na zemlju bez duše, bezdušan zakon koji oko večno ukočenog prsta okreće bezdušne okolnosti, bezdušna slučajnost koja ga ometa u njegovoj suverenoj zakonitvornosti, bezdušna, bezdušna, bezdušna...

O čemu priča ova žena?

Čim drolja traži lek, mora da je navukla neki triper.

Što onda ne ide lekaru?

Pošto se u društvu Galilejaca ništa nije moglo postići bez poznavanja duše, Toma uvide da će se još morati pozabaviti njenom ulogom u veri. Sve će o njoj morati da nauči. Ustrojstvo, odlike, mogućnosti, vrednost u ovim novim standardima što ih je propisivao Spasitelj. Učeci, verovatno će morati da bez roptanja služi njenim tiranskim prohtevima. Što je najgore, moraće u toj službi da nalazi najiskrenije zadovoljstvo. To beše utvrđena cena vere, od koje popusta nije bilo.

Vidi ti njih, pomisli Toma rasejano slušajući Marijina objašnjenja, ni manje ni više nego oproštenje grehova! Ona to, doduše, nije izričito priznala, čak je i upadljivo zaobilazila svaku mogućnost da njihovu molbu predstavi kao žudnju za obnavljanjem nevinosti, ali šta bi drugo moglo da bude? I bez prećutnog priznanja očigledna beše njihova namera da se reše grehova, da budu kao novorođenčad prazne i zlom neispisane. U stvari, mislio je, šta ima neprilično u njihovoj težnji da opet postanu nevine, i da iz svojih stomaka speru pogan tuđe naslade? Bogalju ćeš pomoći ako ga postaviš na noge,

slepcu ako mu rastvoriš oči, ludaku ako ga vratiš sebi, mrcu ako ga vaskrsneš. Kako ćeš pomoći kurvi ako je opet ne učiniš neporočnom?

A što se tiče duše, u svetu u kome je do sada boravio, ona je imala jedno mnogo nevinije značenje, jedan mnogo umereniji uticaj na ljude. Uzevši u obzir čak i Toru, u kojoj su narodni običaji sveli dušu na prilično udobno i uređeno vežbalište za kajanje, ona je bila samo ravnopravan deo složenog mehanizma čiji je svaki točkić, uključujući organe za rasplod, imao podjednaku važnost za život pojedinca i zajednice. Ravnoteža se poštovala jer je bila podrazumevana kao *sine gua non* opstanka i te jedinke i te zajednice. Ako bi se poremetila, svet bi propao: pretegne li duša nad telom, pretvorio bi se u ludnicu, pretegne li telo nad dušom, pretvorio bi se u beslovesan kamen koji se sulja neravnim kosama istorije. U privatnom životu Izrailjca njegovog vaspitanja, duša je zauzdavala telo, a ovo je sa svoje strane izvinjavalo dušu. Među njima je vladao prećutan sporazum za odbranu pred Jahveom, nešto kao dečja zavera pred strogim ocem koji se pravi nevest (uvek samo dok mu to konvenira), neka vrsta međusobnog zastupništva u slučaju sagrašenja. Jer, izvrši li telo preljubu, duša je bila tu da ga sobom izgovori; zgreši li duša, uvek se mogla pozvati na nesavršenost tela. Sve je tu bilo nekako drugarski sporazumno uređeno. Glavobolje su imali samo doktori Sinedriona, koji su morali da iznađu najbezbojnija tumačenja za sijaset zabrana, kojima je kao mengelama bila obuhvaćena nepristupačna polovina života.

Međutim, za ovo bratstvo u Hristu, telo nije postojalo. Pošto je uprkos toga ipak bilo prisutno, i pošto beše, kakvo je da je, ipak stvoreno prema obličju božjem, valjalo ga je nekim neoborivim prigovorom odvojiti od svog moćnog tvorca i, zadržavajući poštovanje prema njegovom uglednom poreklu, sadanje mu pustahijsko dejstvo pripisati đavolu. Tako je ispalo da kao odmazdu za drevni greh besmrtna duša ropćući nosi oko sebe to ružno, divljačko telo koje joj oduzima vreme posvećeno Bogu i navodi je na iskušenje. Budući da ga ne mogaše sasvim svući, ona ga je prećutkivala i podnosila sa stidom. Mrzeći telo na koje beše osuđena, ona ga je bespoštedno kinjila. Nimalo se nije starala o njegovom održavanju. Izmišljala je

rafinirane načine da ga što pre satre. Izlagala ga je mnogim pogibeljima i opasnostima. Bacala pred noge krvnicima i mučiteljima. Uništavala lišavanjem. Pustošila pokorama i postom. Ubijala omalovažavanjem.

A biti apsolutno nevin – mislio je neprijatno svestan moliteljkinih prisustva – ne znači li to biti svetitelj, u najmanju ruku na domaku svetosti?

— Dakle, tako visoko ciljate, moje žene? Da stanete uz rame Bogorodici, da se orodite s Djevom Marijom, ako ne rađanjem nekog novog Bogosina, a onda bar nevinošću s kojom je to izvedeno?

Čineći se nevest, on ljubazno reče:

— U redu, ženo, vidim da si bolesna i da želiš da se izlečiš.

Da je na raspolaganju imala više vremena, Marija bi ga možda i uputila u stvarni smisao njihove molbe. Potanko bi mu objasnila šta one podrazumevaju pod izlečenjem i u čemu bi trebalo da se sastoji pomoć koja od Iscelitelja očekuju. Ovako, bojazan da joj prorok ne izmakne ograničila je njen odgovor na potvrdu strančeve pretpostavke, koja je bila ispravna što se tiče same radnje izlečenja, ali je bila pogrešna u pogledu njenog stvarnog cilja.

— U pravu ste, gospodaru, želim da se izlečim – kaza ona.

Toma pokaza na Ashu i njenu majku:

— A one?

— I one bi da se izleče.

— Vidiš me, dakle, nisi slepa. Govoriš, dakle, nisi ni mutava. Suviše trezveno rasuđuješ da bi bila luda. Da si gubava ili oduzeta to bi se namah uočilo. Najzad, živa si. Da ti krv ne toči, ženo?

— Ne, ne toči mi – reče Marija.

Asha ne izdrža nego se umeša vičući:

— A šta ti tu uvijaš, Magdaleno? Što ne kažeš čoveku da smo kurve?

— Čuti – reče Marija.

— Drolje, bludnice, kuje sodomske!

— Ta učuti!

— I da nas je, dok ne dospesmo dovde, valjalo pola posrane Judeje. Možda nas je i ovaj poštenjaković valjao, samo se sad pravi

lud? – Asha se ustremi na Tomu, koji ustuknu. – Hajde, gospodine, učini nam čast da se setiš koju si od nas povaljao?

Marija pokuša da je zaustavi, ali se razdražena Asha ne daje.

– Hajde, mučni glavom, novopečeni apostole, jesi li nas valjao? Ne gledaj u zemlju kao nevesta, jer ako to nisi bio ti, i ako ne behu to takvi kao ti, ko nas je onda valjao?!

– Zli dusi, bez sumnje – reče Toma nevoljno. – Raspinjali su vas demoni kojih, kako pričaju, ima u takvim slučajevima po sedam. Po sedam na svaku dušu.

Asha se, larmajući jednako, udari po stražnjici:

– Evo ti demona! Evo tvojih demona! Kakvi đavolski duhovi?! Muškarci su nam a ne duhovi pod kožu pogan polagali, misleći da smo nečiste jame u koje se, kad im se prohte, mogu olakšati, pa produžiti bez obaziranja. Svi ste vi svinje – vriskala je – nezahvalne svinje!

Isto tako naglo kao što je spopade, Ashin bes splasnu. Ridala je bezglasno, bez grimasa i ne pokušavajući da otare ili zaustavi suze. Onako prilepljena uza zid Jonatanove draguljarnice ličila je na pcepapu krpu koja se suši viseći s nekog prizemnog prozora.

– Eto, sad ste sve čuli, milostivi gospodaru – reče Marija Magdalena klonulo. – Pretpostavljam da ćete pod oviñi okolnostima odbiti da nas odvedete kod Spasitelja.

Bila je potištena. Ljuta na Ashu i njenu nesmotrenost tvrdo reši da će i nju i sve druge žene, u čijem se društvu do tada vucarala za Sinom božjim, napustiti i da će pokušati sama da postigne ono što joj sa njima nije pošlo za rukom.

Zato veliko beše njeno iznenađenje kad neznanac reče da će ih odvesti gde žele. Iako – dodade – ne sme jamčiti da će im molba bezuslovno biti uslišena i oprostjenje od greha udeljeno on se radi njihovog dobra nada da će Sin božji imati razumevanja prema mukama što ih trpe opsednute zlim dusima i njihovim neutaživim prohtevima.

Neka pođu za njim. Ne pored njega. Nije li jasno rekao: za njim? Na nekoliko koraka rastojanja. Gde on bude išao, neka idu i one.

Zatim se krupnim koracima uputi preko trga, sa koga je vetar brisao senke oblaka, nijednom se više ne obazrevši da vidi idu li žene za njim.

Dok je išao napred Toma se pitao, imajući u vidu ove prostitutke i njima podobne grešnike, kako se osećaju oni što odjednom i bez kanonima propisanog ispaštanja postaju bezgrešni, čisti, prečisti pošto su isprani u čistoj reči božjeg oprostaja, oslobođeni od zemnih nanosa kao izandale, poabane slike iskopane iz memle pa restaurirane prema nekom idealnom uzoru, oni koji bivaju obnovljeni u svim sastojcima, pojedinostima i svojstvima prvobitne čednosti, pa ponovo vraćeni na svoj početak, da sve od početka počnu? Jer, kakva su prethodna iskustva o nevinosti oni imali? Oko njih, potpuno nedužnih nije bilo, čak i da se ne računa prvorodni greh, koji je svaku savršenu nevinost unapred isključivao. Odojčad ih sa tako izuzetnim osećanjem nisu mogla upoznati, mada su mu bila najbliža. A njihove sopstvene uspomene nisu dopirale do kolevke i do stanja u kome je bezgrešnost imala kakav-takav zemaljski vid. Bogalji kojima su isceljene noge brzo su učili kako se valja njima služiti, jer su svuda oko sebe mogli videti takve iste noge u normalnoj upotrebi. Sa vidom slepica je prirodan i jedini način njegovog korišćenja. Nečisti su već u neprijateljstvu čistih mogli da uvide sve prednosti izgubljenog zdravlja, pa ako bi ga putem čuda ponovo zadobili, nisu imali nikakvih neprilika oko njegovog preuzimanja. A po sebi se razume da je mrtvima, koji već jednom behu živi, bilo lako da žive još jednom. Ali kako se oseća bezgrešnost kojoj nikad nije prethodilo potpuno odsustvo greha? U čemu se, osim u združnosti s bezgrešnim Bogom, ogleda? Kako se manifestuje? U svakom slučaju – mislio je, energično odolevajući iskušenju da ispituje pojmove u službi viših sila – mora biti neobično, da ne kaže smešno, u podmaklim godinama tih žena imati čistu dušu novorođenčeta. A kad se tome doda njihova profesija, novo stanje ako im naravno bude odobreno i udeljeno, biće još neobičnije.

Dok je išla za njim, Marija Magdalena je sva treperila od navale neobuzdanog predosećanja da će se ceo košmar u koji se survala prateći Mesiju uskoro okončati kakvim oslobađajućim čudom, i da će se tada vratiti u svoje prvobitno stanje, u pravi, neizvitopereni život za koji je po meri bila skrojena. Jednom rečju čudotvorca biće razvezana, odrešena, razrešena. Otvorena pa temeljito očišćena od

svoga što je u nju silom i kobnim nesporazumom bilo ugurano. Slobodna najzad, najzad svoja.

(Nevin biti – razmišljao je Toma – znači li to biti prazan kao čup iz koga je trenutna suša isparila svaku kapljicu vode? (Pust kao telo iz koga je smrt istisnula poslednji uzdah? Ničim nenastanjen kao praznina? Ili, naprotiv, to znači biti pun prepun, krcat neporočnošću kao magaza blagom? Nakljukan nevinošću kao ćuran tovljen za gurmansko uživanje Boga? Kao što Nojev kovčeg beše zatisnut smolom, biti hermetički zatvoren svetošću?)

Marija je likovala. Spopadaše je želja da skače od ushićenja, glasno popeva i svakojako luduje. Da ne obazirući se na prolaznike zagrlj onu malu praznoglavku Ashu i njenu mesnatu mater, koja se šumno klatila iza nje, i da sa njima zapoje:

Gospode, ti si Bog moj, k tebi ranim, žedna je tebe duša moja, za tobom čezne duša moja u zemlji žednoj, suhoj i bezvodnoj.

Glas moj ide k Bogu, i ja prizivam njega; glas moj ide k Bogu, i on će me uslišiti.

Ta u Boga je mir duši mojoj, u Boga je spasenje moje.

A možda – mislio je Toma – ova čudom tvorena nevinost nije drugo do davanje prilike da se život počne od početka, od nule. Možda ona ne zaštićuje od novog nepočinstva, zlodela, bezakonja i pada, već samo anulira sva ona stara. Ne čini od čoveka automatski i sveca, već ga ponovo izlaže iskušenjima, prepuštajući mu da slobodno bira između neba i zemlje, raja i pakla, dobra i zla.

Hvalimo te, Bože, hvalimo – šaputala je Marija – jer je blizu ime tvoje. Za tebe kazuju čudesa tvoja.

Hvalite Gospoda, jer je dobar i jer je dovek milost njegova!

Gospod caruje: neka se raduje zemlja, nek se vesele ostrva mnoga.

Radujte se, žene, radujte se! Radujte se, kurve, radujte se!

Pojte Gospodu pesmu novu, jer čini čudesa!

Ovo je sve tako đavolski neobično – reče Toma – tako apsurdno. A opet, da se otreseš tog čoveka ne možeš. Uteći ne možeš. Jaram njegov sa vrata skinuti ne možeš. Naprotiv, veruješ mu bezuslovno. Znaš da je ceo poduhvać lud, da je verovatno lud i on sam, ali umesto da ostaneš po strani, ti podupireš celu tu ludačku avantu-

ru. Hvataš se u ludačko kolo, i svestan da se u njemu igra po nekoj nečuvenoj, ludoj melodiji, trudiš se da što pre uzmeš pravi korak. Da, pravi, ludački korak.

Moraću voditi pribeleske – mislio je – neku vrstu dnevnika. Je-vandelje Tome raba božjeg o njegovom priključenju Gospodu! Naravno, s takvim naziranjem ne možeš računati da uđeš u kanone, ako ovi ikad budu sastavljeni. Pa čak i ako se desi da Sin božji uspe u svom neverovatnom poslanju (u koje ti uprkos svih razumnih prigovora čvrsto veruješ) i da jednom budu tražena svedočanstva o njemu, njegovom nauku i njegovim čudima, tvoja neće biti uzimana u obzir. A ipak ti veruješ nimalo bezuslovnije od drugih koji ga slede. Kao da si se raspolutio na dva inokosna dela, deo trezveni i deo ludi, pa se ludim rugaš trezvenom, a trezvenim podsmehuješ ludom; ludim uveravaš trezveni, a trezvenim razuveravaš ludi. Da me sad čuje otac – pomisli – šta bi mi kazao? Zaceo bi mi kazao da sam budala. On je uvek tako gospodstveno jednostavan; pa su i sve stvari za njega gospodstveno proste. A možda to i jesi. Preispoljna budala.

– Kuda žuriš, brate u Hristu?

Pred Tomom je stajao Galilejac u suknenom ogrtaču beduina, s kapuljačom koja ga je štitila od žege, i njegovo ispošćeno lice nalik grumenu negašenog kreča, stiskala tamnim, talasastim ramom. Bela, obesteljena glava utisnuta u gužvu mrke tkanine. Sav je bio koštan, čvornovit, čoškast. Da je bio nag, čovek bi ga mogao zameniti za divljačne Jovanove đake koji su, jedući koprive i skakavce, krštavali oko Salima na Enonu. Retka brada ugljene boje kao da beše čupana a ne strugana brijanjem. Ruke je držao pod haljinom koja je odškrinuta na pojasu otkrivala prljavu dušanku. Da nije imao uspaljene oči jurodivog, delovao bi kao prvo i preuranjeno zimsko jutro koje zebući čovek ugleda kroz prozor. Ovako, zahvaljujući, pre svega, pustahijski silovitim očima, ostavljajući utisak neke mračne lepote, zasnovane na nepoznatim i opasnim načelima.

Gotovo je, pomisli Marija, sad je sve gotovo. Sve je svršeno kao da nije ni počelo. Ništa nema od Gospoda, ništa od spasenja. Nije se ni okrenula da vidi kakvo je dejstvo imala pojava ovog čoveka na Ashu i njenu majku. Čemu? Znala je da stoje iza nje, obe

zatečene u lopovluku, obe opčinjene, obe nemoćne da učine i najbeznčajniji pokret.

– To si ti, Jehuda – reče Toma bez oduševljenja. – Prepao si me.

Odgovor čoveka koga nazva Judom ili hebrejski Jehudijem beše munjevit, tvrd kao da su mu slogovi izvaljeni iz kamenih tablica u koje za večnost behu uklesani:

– Nema čega da se boji onaj koji čista srca ide sa Gospodom.

– Bio sam se zamislio.

– Nema šta da misli onaj koji čista srca ide sa Gospodom.

– Dobro – reče Toma umorno. Sa Judom ben Simonom nije se vredelo raspravljati. Za ova tri dana koliko je među hrišćanima, to je mogao da utvrdi. Juda je uvek nalazio onu pravu rešavajuću reč, koja je unapred isključivala sve druge, onaj aršin vere prema kome su sve druge mere i brojila izgledala neispravna.

– Pitao sam te kuda žuriš, brate Tomo?

– Moram li ti to reći?

– Nema šta da krije onaj koji čista srca ide sa Gospodom.

– Čuj, poštovani brate u Hristu – reče Toma – odista ne vidim zašto bi baš tebi morao da polažem računa o svojim postupcima, ali ne želeći prepirku ovde na ulici, izveštavam te po svojoj a ne tvojoj volji da su me ove tri bolesne žene usrdno zamolile da ih odvedem tvom a odnedavna i mom Učitelju, i da sam se upravo trudio da svojski obavim to bogougodno delo kad si me ti neučtivo zaustavio. Žene su u teškom stanju i svako odlaganje, u koje uključujem i ovaj izlišni razgovor s tobom, dragi brate, moglo bi imati nepopravljive posledice.

– Ako te to brine – reče Juda – greh neka padne na moju glavu.

– Tvoja sutrašnja patnja neće njima olakšati današnje muke.

– Poznaješ li ih kad se za njih tako žustro zauzimaš?

– Činim li krivo? – upita Toma. Kakav gad, mislio je, kakav uobraženi nehrišćanski gad.

– Da li krivo činiš zna samo Bog, ali da si za početnika u ispovedanju naše vere prerevnostan, to se vidi na prvi pogled. Znaš li uopšte od čega ove žene boluju kad se usuđuješ da ih zastupaš pred onim koji ovde i sam zastupa nama nepoznate ciljeve Boga?

– Zli dusi ih spopadaju pa čine nevaljalstva s ljudima, ona ista što se u okrilju Zakona i običaja obavljaju pod imenom slatkih bračnih dužnosti. Ili, ako ti je milije da govorim tvojim narodnim jezikom: te žene su kurve.

– Jesi li siguran u to?

– Jesam.

– Siguran sasvim? Siguran kao u Boga?

– Siguran – reče Toma – siguran kao u Boga.

Neočekivano za sve, Juda izvuče ruke ispod ogrtača i odgurnu Tomu u stranu. I dok je to činio beše za sve nesrazmerno veći nego što je u stvari bio. Veliki beše kao planina čiji je vulkan iznebuha proradio.

– Nesrećniče – zaurla – makni se s puta božjeg!

Sad je stajao sučelice Mariji. I sva grubost najednom iščeze iz njegovog držanja, i ono je, dovodeći Tomu u krajnju zabunu, izražavalo najdublje idolopokloničko počitovanje prema ženama za čiju bolest do maloprene nije mario.

– Mir s tobom, Marijo iz Magdale – prozbori sagibajući se do zemlje. – Mir prašini koju gazi tvoja posvećena peta, mir vazduhu koji dišu tvoja preblaga usta. U nevinosti tvojoj i nevinosti tvojih prečasnih pratilja klanjam se najslavnijem od svih čuda Sina božjeg, ja smerni rab njegov i apostol Juda Iskariotski.

A Marija ne izusti nijedne reči.

Toma htede da pita kakvog smisla ima jednu jerusalimsku drolju dočekivati s počastima koje se odaju svetiteljicama, a njega osiono prekorevati što je pristao da joj u susretu sa Hristom pruži priliku da to postane. Odustade. Sve mu se činilo sumanutim: ove odrtavele prostitutke koje u magdalskoj prašini sanjaju o devičanstvu, ovaj beslovesni Spasitelj poslanik koji hvaleći Boga najcrnjem poroku odaje počast, a najviše od svega osećanje da se apostol i žene odra nije poznaju, ali da to poznanstvo prećutno prenebegavaju.

Juda je govorio:

– Je li tvoja prejasnost došla amo Učitelju našem da zahvali za svetost kojom te je rasipnički obdario? Ili da za tu svetost zaište nove naloge i nova uputstva za podvižništvo u slavu svedržitelja Tvorca neba i zemlje?

A Marija ćutaše.

Trebalo bi ga zaustaviti, mislio je Toma, ništa ne preduzimajući. To se nečim mora sprečiti, mislio je, stojeći ukopan. Opomene ne bi vredele, ali jedan kamen u glavu? On prođe pogledom po ulici, ali kamena nije bilo. Ne zaustavljajući se na olakšanju što kamena nema, on ponovo zaključi da Juda svojim neobjašnjivim ponašanjem čini zločin protivu vere i da bi ga u tome valjalo onemogućiti. Ako miljenik Spasitelja i najmerodavniji interpretator njegove vere u crnom zlu pozdravlja najviše dobro, kakav li će tek biti svet tim putem stvoren i zasnovan na tako naopakim principima? Ne, to nije moguće. Nemoguće je da Juda to svesno čini. To je suluda greška, prolazna izopačenost, neki neobjašnjiv nesporazum. Taj moral ne odgovara duhu hrišćanstva, ne počiva u njegovim besprekornim dogmama ne određuje njegovu budućnost niti reprezentuje njegovu suštinu. On je plod zabludjelosti jednog usamljenog čoveka koga je vlast odvojila od pravih izvora vere i uputila krivim putem. U njegovom shvatanju izraženom kroz pozdrav ovim kurvama, oblik je ostao hrišćanski, ali je sama srž vere brutalno bila iskorenjena. Uostalom, pomisli Toma, možda Juda i nije hrišćanin nego plaćenik drugih bogova, koji se uvukao u veru da je upropasti za račun sasvim oprečnih uverenja. U tom slučaju valjalo bi ga smesta zaustaviti, mislio je, ali ništa ne učini.

– Možda, o device, Sinu božjem želiš da položiš računa na šta si upotrebila nevinost koju ti vrati? Da mu izneseš rečit broj rana koje si olizala da bi ugasila vatru što sažiže gubave, da imenuješ samrtnike koje si milostivo utešila i pokažeš modrice koje ti je tvoje bogonostvo pribavilo u vojevanju sa inovercima i farisejima?

Opet ne bi odgovora.

– Pa i ako dođe samo da sa nama, tebe nedostojnima, поделиš uživanje u njegovom prisustvu, opet neka si dobro došla, device prečasn!

Možda im se on ruga, pomisli Toma zgađen, biće da ih nabrajanjem tolikih vrlina opominje na njihova zlodela koja vapiju za kaznom iako one same žude za oprostajem. No i takvo čistunstvo mora

da je bogu mrsko, nemilo onome koji beše poslan da pomogne grešnicima a ne da ih satire.

Iako se apostol obraćao u prvom redu Mariji iz Magdale, a tek uzgred njenim saučesnicama u grehu, neprilike su neočekivano počele sa Ashom. Dok je razgovarao s novakom Tomom ništa se nije dogodilo. Ova rahitična devojka – i pored Judine slavopojke, preuranjene, zlonamerne ili izrečene u ironiji, ne usuđujemo se da je nazovemo devicom – stajala je spokojno oslonjena na masivno rame svoje matere kao da se sve to nje ništa ne tiče. Štaviše, izgledala je sasvim nesvesna prepirke kao da se pred njom odigrava nemušta raspra senki a ne dijalog čija je tema i ona. Čak i kada im se apostol onako kitnjasto obrati, pozdravljajući u njima – kakve li neoprostive zablude! – prve službenice živog Boga i pokretne zadužbine njegovog milosrđa, ona sačuva potpunu ravnodušnost koja se graničila s nevidavnošću. Međutim, uzimajući na znanje primedbu da se ona držala kao da posmatra maltene duhove a ne žive sagovornike, već tada je njeno ponašanje, maskirano prividnim mirom, ukazivalo na mogućnost da se u bezdnim lagumima njenog mesa ili duše zbiva nešto neobično, možda zasnovano baš na nepodudarnosti onog što se stvarno dešavalo na ulici i onog što je ona kao stvarno videla.

Uostalom, ko je pod ovako nečuvenim okolnostima stizao da vodi računa o devojci? Toma beše zamajan odgonetanjem Judinog neodgovornog postupka, kojim je ovaj prekrajao kurve u svetiteljke i tako bezobrazno podražavao vlast danu jedino Tvorcu i njegovom jedincu. A i da je u Ashinim očima opazio išta neobično, jamačno bi rekao da je to onaj nedokučiv, pomalo blesav i avetan izraz što su ga imali svi koji su dolazili u blizak dodir sa vanzemaljskim silama. Što se tiče Marije, koja je u izvesnom smislu bila obavezna da prva uoči preokret u Ashinom ponašanju, ona je gledala isključivo u Judu. Bila se skamenila u bunar u koji su njegove pohvale padale kao kamenice, bez šanse da ocene svoje dejstvo. Ashina majka je delimično bila zahvaćena kćerkinim spokojstvom – ona prva i podleže nakaradnim posledicama tog mira – a delimično beše zbunjena pravcem koji su uzeli događaji.

Bilo kako bilo to se nije desilo odjednom. To se pritajeno dešavalo još tokom Judinog poklonjenja. U Ashinoj katalepsiji, koja je podsećala na obamrlost muve obasjane zubatim januarskim suncem, začinjao se jedan neodređen pokret više nalik strujanju nego stvarnom pomeranju. Budući smešten i pokrenut u potkožju organizma, možda negde u gužvi creva i mrkloj tami želuca, ovaj pokret je s početka bio nevidljiv, pa ga je devojka osećala kao plimu vreline podignutu s nekog vatrenog žarišta usred tela, plimu koja je svojim vrućim jezičcima doticala hladno naličje kože da bi se na njemu rashladila, i odbijena natrag ponovo zagrejavala na vrelu i ponovo širila kroz sve prohodne međuprostore mesa. Naizmenično smenjivanje vrelog i studenog vetra – što smo to u odsustvu prikladnijeg izraza nazvali pokretom – činjaše da se devojka čas kuva, čas zebe, čak se obilno znoji da bi već u idućem trenutku ceptala, čas cvokće zubima da bi se odmah zatim kupala u sopstvenim isparenjima. Taj pokret je bio inponderabilan, jer ništa do samog sebe nije kretao, sve dok pod njegovim dejstvom ne zadrhtaše devojčini trbušni mišići nabrekli ispod rita, dok ne zatreperi neisprana koža na stegnu i dojkama, dok se bradavice ne zaklatiše, vrat zaigra razmahujući glavom levo-desno, i dok se svi udovi naglo ne pomeriše izvaljujući se iz ležišta. Pokret tada postaje vidljiv. Nijedan mu organ ne odole, nijedan se mišić ne opre njegovoj pokretačkoj volji. Sav se sastojao od učestalog talasanja svih mišića, od ujednačenog tremora u kome se već nazirao osoben ritam svojstven ritualnim plesovima kada ovi oponašaju ljubav i parenje. A sve se to, dodajmo, odvijalo u zagrobnoj tišini. Ni jednim uzdahom ne dade Asha od sebe glasa, jer cvokotanje vilica ne beše glas koji je ona ispuštala pod pritiskom suverenog pokreta, već sam taj pokret ustremljen na njene zube.

Smatrajući da joj je pozlilo – neupućenom je tako moralo izgledati njeno ponašanje – Toma učini korak prema devojci, ali ga Juda grubo zadržao. Kanda je on jedini predvideo katastrofu – ako taj izraz smemo da upotrebimo za nešto što posedujući elementarnost zemljotresa u ovom pojedinačnom vidu ne ponavlja njegovu opštost – no znajući da je ne može sprečiti, prisebno se trudio da na brzinu

sroči spretno objašnjenje koje će je predstaviti kao još jedno ispoljavanje božje sile i promisli. Zato reče:

– Čedna Asha je ugledala Boga. Usuđuješ li se da je ometaš u gledanju koje je bitna svrha njene svetosti?

Ne, Toma to nije hteo. Brzo odstupi bacivši pogled na Mariju iz Magdale. Ona je zurila u Ashu onim istim rasejanim očima kojima je Asha pratila malopredašnju scenu. U odurnoj realnosti Ashine igre one su nazirale neku drugu, samo njoj prisnu i primamljivu realnost.

U međuvremenu, sitni trzaji u kojima Asha drhtaše behu preobraženi u krupne zamahe čitavog tela zahvaćenog onim prapočetnim pokretom. Oni su bili iskidani i sasvim neuređeni dok je celu naglo ne pomeriše s mesta, okrenuvši je u kovitlac kao kamdžijom ošinutu čigru, i dok je ne zaošijaše da poskakujući opisuje stravične plesne figure po uskovitlaňoj prašini ulice. Toj mahnitog igri pridružiše se i neartikulisani glasovi igračice, krkljanje koje je ispuštalo njeno pokretima razdešeno telo.

– Ona govori sa Bogom – reče Juda. – Ona se sa Bogom dogovara.

– Ne izgleda naročito srećna – reče Toma.

– Koješta. Da nije srećna zar bi igrala? Ali pogledaj, brate: izgleda da je svojim strašnim i nevidljivim likom Bog počastvovao i ove druge žene.

Zaista, Ashina majka se lagano kretala pokrenuta onim istim pokretom koji je okretao Ashu, a u nervoznom trzanju Marijinih golih ramena taj se razigrani pokret pripremljao da i ovu poslednju kurvu pridruži svom obesnom orgijanju. Šta kažemo, on je to već učinio.

Već je Marija osećala kako je on rasteže do neotrpive prenapregnutosti, kako je razvlači do obima u koji mora da stane njegova razularena pokretljivost, i kako se ona zaošijana oko njega raspinje do pucnja, nadima do cepanja. Već se okretala terana tim pokretom koji se u njenoj utrobi vrteo kao zamajac s naježenim klinastim zakivcima. I već je u delimičnoj pomračenosti čula, uz pomoć mahnitog kola u koje se behu uhvatile Asha i njena majka, prepoznavala mučke napade bolesti koja ih je u poslednje vreme sve češće spopadala.

Njena osećanja su se poklapala sa bolom, koji bi da može, trpeo kavez kad bi među njegove nepopustljive prečage zatvorili pobesnulu zver nekog inferalnog sna, s mučenjem kome bi bila izložena, opet da može, zašivena vreća u koju bi zajedno strpali guju i ježa. Nijedan se telesni bol prouzrokovan ranom ili boljkom nije mogao da poredi sa ovim bolom, osim možda samrtno što ga izdišući oseća telo kad dugo, veoma dugo nije kadro da ispusti dušu, već rešenu da ode.

– Proklet da si! – vrisnu Asha.

– Proklet da si! – vriskala je njena majka klateći se sve brže i pri tom klaćenju opisujući sve šire krugove, kidane samo onim vrto-glavim krugovima što ih opisivahu njena kćer i Marija Magdalena.

– Proklet da si! – vrištala je Marija.

– Ove se kletve valjda ne odnose na Boga? – upita Toma, mada je i na tu blasfemiju bio spreman. Bio je spreman na sve. Kad je prvi put zakoračio u Magdalu nije bio spreman na sve. Sad je bio.

– Naravno da se ne odnose – objasni Juda. – Umesto Boga, koji je otišao pošto ih je snabdeo snagom, došao je satana da ih kinji. Njemu ove svetiteljke pružaju dostojan otpor.

– Razumem što se tako ogorčeno brane od nečastivog – reče Toma podozrivo – ali ne razumem što u nas pri tom gledaju.

Uto se uzvitlane žene odbiše jedna od druge kao bilijarske kugle u karambolu. Iz ravnoteže izbačene stropoštaše se u prašinu, gde su produžile da se valjaju i premeću po prljavštini. Isprepletane u klupko bez početka i završetka, udarahu jedna drugu iz sve snage, tako da je krv šiktala iz razgrebenih ozleda i rumena kožurica padala u prah.

Budući da je Toma gadljivo posmatrao ovaj prizor, jedva odoljavajući želji da ga prekine, Juda nađe da je vreme za još jedno objašnjenje.

– Pretpostavljam – reče s tananim poimanjem svake pojedinosti u ponašanju opsednutih – da ovim bogougodnim samomučenjem stavljaju do znanja satani da im njegove sprave za torturu ne mogu nahuditi, i da su njegovi užareni kotlovi nemoćni pred njihovom svetošću. Ukoliko se budu više premlaćivale i jedna drugu izlagale što groznijem nasilju, đavo će biti sve više obeshrabren. Najzad će

se sasvim ukloniti i otići da potraži neotpornije predmete za svoja kušanja. Šta sam rekao? Vidi!

Žene su beživotno počivale u debelim levcima prašine kao u nekim uskim i belim rakama. Sve na njima beše nepomično osim grudi s kojih se usled preterane zadihanosti dizao treperav nanos praha. Kapci na očima behu im sklopljeni, stopala neprirodno iskrenuta a šake grčevito stisnute u pesti s kojih se cedila sukrvica uprljana dlakama, okrajcima tkanine i gustim znojem.

– Pošto se uverio da im ne može ništa, đavo ih je ostavio – reče Juda objašnjavajući stanje u kome su se žene nalazile – i one se sada odmaraju u svojoj bezgrešnosti kao dečica u čistim pelenama. Ne bi bilo mudro da im smetamo, brate u Hristu. Zato hajdemo da nađemo Učitelja, jer nam je vreme da napustimo Magdalu i krenemo u krajeve desetogradske.

I obrativši se ženama što su ležale blagoslovi ih, rekavši:

– Ostajte s mirom, sestre device!

Zatim, praćen Tomom, ode niz ulicu kojom im u susret dolaze tihi magdalski suton.

– Hoćeš li se srditi, poštovani brate – reče Toma dok su išli – ako te nešto upitam?

A Juda odgovori:

– Pitaj. Ako pitanje nije bogumrzno a ja mu odgovor znadem, dobićeš ga.

– Nazvao si ove žene devicama i iskazivao im poštovanje koje dugujemo samo svetiteljkama. Zašto si to činio?

– Zato što su bezgrešne i što u svojoj devičanskoj nevinosti ponavljaju svetost majke božje djeve Marije.

– Ali kako mogu biti bezgrešne kad su kurve – čudaše se Toma – i preispoljne gadure. Kako kurve mogu biti device?

– Bog s tobom, brate – uzviknu Juda zaprepašćeno – a ko to kaže da su one kurve? Pa one već odavno nisu kurve. Bile su, ali više nisu.

– Čekaj – Toma je tražio najuglađenije reči kojima bi izrazio svoje neverovanje – tvrdi li tvoja poštovana ličnost da ove žene nisu ozloglašene bludnice?

– Zacelo. Šta bi drugo nego istinu mogao reći onaj koji čista srca ide s Gospodom?

– I da nisu teške grešnice?

– Ne, nisu.

– A kad su to prestale da budu, kad ih je Spasitelj pronevinio i razdužio od greha protivu sedme zapovesti? – upita novi apostol razdraženo. – Ja nisam video da je on čisteći ih položio svoju blagotvornu ruku na njihove stomake.

– Nisi ni mogao da vidiš – reče Juda – jer se to zbilo davno, još pre nekoliko godina za vreme jednog od naših pohoda neverničkom Jerusalmu. U tom leglu razvrata, u toj pojati Zlatnog teleta življahu mnoge žene koje su mučili đavoli, te ih nagonili da olakšanje traže u kurvanju. A na svaku ženu dolazila je obnoć po sedam đavola kinjeći je. Obdan ih beše manje, ili ih uopšte ne beše. Spasitelj usliši molbu nekima od tih kurvi, među njima Marije iz Magdale, Ashe, Suzane i Jovane, žene nekog tetrarhovog pisara po imenu Huze. Željeznom rukom začepi im trbuhe, pošto ih je tom istom rukom kao lopatom iščistio od nataložene muške pogani. Od tada, oslobođene bivših grehova a onemogućene da čine buduće, one postadoše uzor-device i primerne stegonoše naše vere.

Tomu ovo otkriće sasvim ošamuti. Sve vreme bio je u nepokolebljivom uverenju da su ove neobične žene prostitutke koje slede Spasitelja da bi od njega izmolile opraštanje grehova, pa tek onda putem kakve lične žrtve postale svetiteljke. Sad se ispostavilo da su one već odavno svetiteljke, i da su raskinule sa đavolom još dok je Toma živeo u bezverju sadukeja i nepoznavanju jevanđelja o carstvu božjem.

Sa druge strane, ako one više nisu kurve, ako su već odavno štovanja dostojne device – rečnik Ashe je taj preobražaj ozbiljno dovodio u sumnju – zašto onda trče za prorokom iz Nazareta? Čemu se još nadaju od njega? Šta je uzvišenije i nenadoknadivije od nevinnosti mogao još da im pruži? Ta sve im je već dao. I zašto kazaše da ga već mesecima slede, ne ulučivši priliku da mu priđu? Ako su svetiteljke, po bezgrešnosti u srodstvu sa Bogom, kako da im je on nepristupačan? I što mu Magdalena reče da se njihov slučaj u najve-

ćem stepenu tiče duše, kad je greh koji upražnjavahu bio u najvećem stepenu telesan? Zašto – lupao je glavom idući pored Jude – zašto te svete žene tako divlje, istrajno progone Sina božjeg i šta smeraju da od njega ištu?

A kad o tome upita saputnika, ovaj sleže ramenima:

– E, o tome ti ništa ne bih znao reći. Možda žele da mu još jednom, pre nego što nas radi pogine, zahvale za svetosti, a možda, kao što rekoh dok sam ih pozdravljao, žele da za svoje svetiteljstvo dobiju neke osobite naloge. Ko to može znati?

Neko je to ipak morao da zna. Ako nije znao Juda, koji se, inače o svemu iz prve ruke obavešten u slučaju žena činio nevešt, moraće to da znaju same device. I pošto ga je dražilo da sazna tajnu njihovog besmislenog pohoda za Sinom božjim, on se, pod izgovorom da ide u posetu prijatelju iz detinjstva, oprosti od Jude i žurno vrati na raskršće gde su žene napuštene od pobeđenog đavola ostale da počivaju. Navodni povod rastanka s Judom beše isto tako bezbožan kao i njegov stvarni razlog, jer dok je prvi u nameri da se obide stari prijatelj nipodaštavao Učiteljev zahtev da se pristupanjem veri zasvagda odbace roditelji, braća i bivša drugarstva, drugi je u nameri da se ispita sama suština svetiteljstva vređao nepovredivost božje tajne. Uprkos opasnosti da se zavadi sa Bogom, Toma je odlučio da rizikuje.

Međutim, na raskrsnici više nije bilo nikog. Samo se jedan odbranac – bio je to ludi Elkan – blaženo valjuškao u belom talasu prašine, na kome se još uvek ocrtavao otisak tri ženska tela. Srećom po svoju nameru, a možda nesrećom po svoju besmrtnu dušu, Toma vide njihove poderane skute kako zamiču za obližnji ugao. Hitajući za njima stiže ih na ulazu u zasvođeni trem jedne kuće iz koje je hlapio nesnosan zadah truleži. Skanjerajući se da im priđe u tako delikatnoj misiji, i osećajući manje-više isto ustezanje koje je osećala Marija Magdalena kad je trebalo da priđe njemu, on propusti najpogodniji trenutak. Već u idućem sve tri žene iščezoše u kapiji.

Ako je želeo da ih stigne, više nije smeo da okleva. Oprezno oturi krilo kapije i nađe se pred prizorom, koji je onako pod senkom odranog zida i u polusvetlosti dana, jedva uvučene kroz odškrinuta

vrata, podsećao na ikone neverničkih ikonografa, koje su u raznim pozama prikazivale obračun srditih zapadnjačkih bogova sa njihovim nepokornim podanicima. Tri žene su ukočeno stajale iznad četvrte, nauznak ispružene preko lišajem obraslog kamenog praga. Ova četvrta žena bila je mrtva. Na prvi pogled se videlo da je uginula (šta se drugo moglo reći za ovakav kraj?) u najcrnijim mukama. Koža na pokojnici beše sva jetko zelena i isprugana nejednakim poderotinama, kao da je, dok bejaše živa, ispod te kože obitavalo nešto što je pošto-poto želelo da izađe, i čijem je izlasku ona svesrdno pomagala svojim noktima i zubima. Takođe beše očigledno da to nešto, ako je uopšte izašlo, nije izlazilo kroz pore ili otvore koji su mu stajali na raspolaganju, već je iznutra rasporilo stomak. Ženin stomak je bio rasparan od podbrežja dojki do stidnog brežuljka, mada ništa nije ukazivalo da je to paranje izvršeno nekim oruđem. Iz te razvaljene trupine, nalik marvinčetu kome se čupao burag, nadimao se smradni mehur iznutrice, koja se cureći napolje teglila niz bokove kao golem gnojni ispljuvak. Po položaju ženinih presavijenih ruku, koje su kao ostve bile zakačene za rubove rane, moglo se zaključiti da je ona, iako nije izazvala ovo cepanje nadvoje, svojski ga pomagala. Kao da pokazuju i drugi put silama što su joj razdirale telo, usta joj behu raščepljena, i iz njih ne žureći izlažahu tuste letnje muve. Na umrloj ne beše ni komad haljine. Ali najneobičniji beše jedan oveci, ružan kamen koji je stiskala između izranavljenih butina. Mada je telo bilo nepomično, izgledalo je da još uvek diše. Možda je ona sila još uvek oticala, ispuštajući zadah crkotine koja previre u vlažnom podnevu.

Žene su još uvek zurile u Suzaninu lešinu. Nisu videle apostola. Nisu videle ni ludog Elkana, koji se neopažen uvukao u trem i sad stajao s nešto sveže balege u ruci, neprijateljski odmeravajući pridošlicu. U njihovim očima nije bilo sažaljenja. Pre bi se moglo reći da su mrtvu svetiteljku gledale sa strahom kojim pristupamo mrtvacu, ne videći u njemu izgubljenog rođaka ili prijatelja, nego samog sebe u nekom crnom danu budućnosti.

Ne obazirući se na Elkana i njegovu upadljivu nameru da ga napadne, Toma se obrati Mariji Magdaleni:

– Ne uzmi mi za zlo, device iz Magdale, što te uznemiravam u molitvi, koju bez sumnje posvećuješ duši ove paćenice, ali kako se moram žuriti da se pridružim Učitelju koji napušta grad, drugu priliku nisam imao.

Marija ga i ne pogleda.

– Ono što me je dovelo do tebe možda je svetogrđe, no ja se nadam da se ono može oprostiti nekome ko se tek odnedavna upoznaje s tajnama vere, s kojima si ti i tvoje prečasne druge već godinama prisno upoznate.

Nije bilo odgovora. Žene su kao hipnotisane zurile u zemne Suzanine ostatke koji su se ubrzano raspadali.

– Hteo sam da vas priupitam zašto sada pošto ste već priznate svetiteljke, i pošto ste odbacivši kurvinsku prirodu pomoću Sina božjeg stekle onu devičansku, zašto još uvek pratite Spasitelja i šta od njega očekujete?

– Gubi se, Elkañe! – viknu najednom Marija, obazirući se za kamenom kojim bi odagnala ludaka spremnog da se obori na Tomu. – On nam neće ništa. Odlazi, ludo!

A Toma reče:

– Hteo sam o tome da vas pitam, ali uviđam da ovo nije ni mesto ni vreme za to.

I kad je već mislio da se neobavljena posla udalji, Marija mu odgovori:

– Nema zgodnijeg vremena ni mesta da dobiješ odgovor na pitanje koje te muči, stranče! Hoćeš da znaš zašto pratimo Hrista i šta od njega još očekujemo mi koje smo već proizvedene za svetiteljke i kojima ništa ne bi smelo da nedostaje? E pa čuj, stranče: **ž e l i m o d a o p e t p o s t a n e m o k u r v e .**

Toma se lecnu. Učini mu se da nije dobro čuo.

– Ali prečasná!

– Rekoh ti: želimo da nas ponovo načini onakvim kakve smo bile pre njega, a kakvim nas stvori njegov otac. Želimo opet da postanemo kurve. Jesi li gluv pa ne čuješ šta ti se kaže? I ne zovi me prečasnóm, stranče, jer mi se gadi i na sam spomen časti.

– Ne razumem – reče Toma. – Hoćete da budete grešnice kao ranije, a ranije ste molile da postanete bezgrešne?

– Vraga smo išta molile! Ko je molio? Asha, jesi li ti molila koga da te očisti od greha?

– Ne – odgovori Asha odlučno.

– A ti? – upita njenu mater. – Jesi li ti sanjala da postaneš devica?

– Neka me Bog sačuva napasti!

Marija tada pokaza na Suzanu u kojoj se više nije prepoznavao ljudski lik.

– Ili je možda ova Suzana jurila za vašim Hristom da je izleći od poroka? Mora da ti je to Juda nalagao, stranče, inače ta laž ne bi bila tako perfidna. A istina je živa da smo radile svoj posao, jeste, kurvale se naveliko, i da smo, kako je određeno još Knjigom postanja, u znoju tela svog zarađujući nasušni hleb bile srećne. I nikome ne smetamo do tvojim besramnim prijateljima. A i njima smo smetale manje nego što im je trebalo dokaza za njihovo pozvanje. Na našu nesreću, namesnik Judeje baš je tih dana proterao iz Jerusali- ma sve bogalje, pa su tvoji drugari osećali oskudicu u gradivu za svoja čudotvorstva. Onda se onaj koga zovu Jehudijem ili Judom, prokleta mu ime bilo na veki vekova, seti da su proroci pripisivali budućem Mesiji moć da isteruje đavole iz ljudi. U nedostatku luda- ka, koji takođe behu proterani, iznađe se da se i bludnice mogu sma- trati žrtvama demona, i da između prostituisanja i manijačenja nema bitne razlike, jer i kurve i ludaci uživaju na nedozvoljen način, luda- ci u drugim svetovima, a mi u drugim muškarcima. Istine radi moram priznati da se Spasitelj opirao Judinom predlogu, govoreći da nismo dostojne spasenja i da nisu vredne duševnog napora koji u taj čin mora da uloži. Juda je bio uporan. Mari taj za ičije dostojanstvo. Njega zanimaju samo proroštva i da se ona cepidlački sprovode. A što će pri tom nedužni stradati, on i ne haje. Znaš li šta mi je jednom prilikom rekao kad sam ga, misleći na sve čudom spasene, upitala pamti li pustinjski vetar kamile što ih zatrpava na svom besomućnom putu? Rekao je: „Vetar duva tamo gde mora, i gde ga Bog upućuje. Nije se podigao da pamti nego da mete!” Odista, stranče, vetar ništa ne pamti, ali kamila zatrpava u pesku pamti, i dok kamila crkava,

vetar nastavlja da duva kao da se ništa nije desilo. Vetar zaboravlja kamilu koju je ubio, ali sve dok ne ugine, kamila pamti oluju zbog koje umire.

– Dalje, šta je dalje bilo? – požurivaše je Toma.

– Juda dovede Mesiju u javnu kuću u kojoj smo radile Suzana, Asha, njena majka i ja, i naloži mu da od nas preispoljnih drolja napravi svetiteljke. Da smo posumnjale kakve su im namere nikad ih u kuću ne bismo pustile, ali naivno mišljismo da imamo posla s galilejskim gedžama kojima je pazar pošao za rukom, i da ćemo im lako odrešiti kesu. Zbilo se obrnuto, stranče! Njihove su kese ostale neodrešene, ali mi ostadosmo zatvorene. Ne sećam se više proklete reči koju je izgovorio da nam zatisne stomak tako da nas više ni glogov kolac nije mogao otvoriti. On sa svojom bratijom ode, a mi ostadosmo zauvek zabavljene nevidljivim ključem nevinosti. Više nikom ne mogamo pružiti zadovoljstvo u svom naručju, iako smo samu mehaničku radnju bluda i dalje mogle obavljati, niti smo to najslasnije zadovoljstvo ma koliko se trudile mogle sebi da pribavi- mo. Telo nam kao sužanj beše stegnuto gvozdenim verigama čuda. I sa te, recimo, telesne tačke gledišta odista postasmo device.

– Znam – uzdahnu Toma – kao i uvek problem je bio u duši.

– Da, stranče! Nje se murdersko čudo izgleda nije ni dotaklo. Budući da je putem svoje besmrtnosti bila neposredno vezana za več- nost Boga, ona se nije kako se kome prohte mogla preinačavati, pa sad biti poročna a sad puna vrlina. Dok se naše promenljivo telo otre- slo greha, nepromenljiva duša ostala mu je verna i u porocima koje je pamtila i u porocima za kojima je žudela. Ona je postojano žalila za prvobitnim stanjem našeg ukupnog bića, i boreći se protiv zapti- venog, prema zlu otpornog tela, dovodila je naše dvojstvo do izbe- zumljenja. Telo nije moglo da se povinuje preduzimljivosti duše, a ova je bila nemoćna pred prisilnom nedelatnošću tela. Eto, stranče, tako je izgledala blagodet svetosti kojom besmo obdarene. A one grozne grčeve koje si video kako nas nasred ulice obaraju u prašinu i nagone da se međusobno mrcvarimo, to su naše grešne duše vodi- le jednu od mnogobrojnih nerešenih bitaka s bogupodložnim telom, hoteći da ga rastvore, rascepe i opet učine sposobnim za radosti

života. Našim dušama to ni onda nije uspelo. Ali Suzaninoj jeste. Samo s kakvim užasnim posledicama!? Pogledaj dobro, stranče: utamničena u tom neprobojnom devičanskom telu Suzanina se pohotna duša nadimala od želje za mužjakom, sve dok ga iznutra nije rastrgla kao što kipuće mlado vino u paramparčad rasprskava stare mehove. I šta je jadnica time postigla? Utekla je iz božjeg zatvora, ali sada nepopravivo bestelesna i bez instrumenta svoje naslade luta po svetu da nikada ne nađe spokoja. A ja neću dotle da dođem, stranče! Ja sam još mlada. Mora da osim Hristovog čaranja postoji i neki drugi način koji će me još za vremena otvoriti. Sledila sam tvog Učitelja u nadi da će me otključati i tako popraviti zlo koje mi je bez razloga naneo. Jer on je morao znati da su moja kurvinska duša i moje devičansko telo nesaglasni, i da mi njihovo neprekidno ratovanje zadaje neopisive muke, od kojih si neke i sam video. Možda bi on to i učinio. Verujem da bi on to svakako učinio da sam do njega doprla. Ali ja nikad do njega nisam doprla. Mesećima se vučemo za njim obilazeći Izrailj uzduž i popreko po nekoliko puta, a da mu nijednom nismo prišle ni koliko lice da mu vidimo. Ona hulja od Jude uvek je bio na mestu da nas spreči. A zašto, znaš li, stranče? Zato da se tvoj Učitelj ne bi pokolebao u spasonosnosti svojih čuda, da se ne bi razočarao u vrednosti spasenja što ga svetu donosi, i odbijajući da ih dalje vrši, izneverio one pogane proroke. A da bi to sprečio taj Juda ide tako daleko da uopšte ne uzima u obzir naše prave žudnje iako za njih i te kako dobro zna, da ne priznaje naše nepromenjene poročne dispozicije, i da se sa nama i javno i kad smo same ophodi kao sa savršeno uspelim devicama. Čuo si ga, uostalom, kako nas je udvorno pozdravio. O, zna on dobro zašto mi trčimo za Mesijom, ali se čuva da to pokaže. Toliko je privržen veri da to ne priznaje ni samom sebi. A ja neću da budem svetiteljka, stranče! Nimalo me se ne tiču proroci, ni ugovori s Bogom. Nimalo mi nije stalo do spasenja sveta. Jedino što hoću to je da živim slobodno kao što sam živela pre onog ogavnog čuda kojim bejah zaptivena i osakaćena u jedinoj blagodeti što je od prirode dobih rođenjem. Pošto mi tvoj Spasitelj nije pomogao, moram naći načina da pomognem sama sebi. Verujem da ću ga naći. A ne nađem li ga, umreću kao

Suzana u najcrnjim patnjama, i moj poslednji izdisaj će biti kletva koja će pasti na vaše glave. A sada, čuo si sve i na sva si pitanja dobio odgovor. Možeš da ideš. Odlazi da te moje oči više nikad ne vide, ni tebe ni ikoga od tvoje nitkovske hrišćanske braće!

Povinujući se zahtevu koji nije dopuštao nikakav prigovor Toma se bez pozdrava udalji. A šta je drugo mogao da preduzme? Tešiti ove stradalnice nije imalo smisla, da im predloži neko basnoslovno rešenje slučaja nije umeo. Pouzdano je znao da mu ne bi pošlo za rukom da pored obazrivog Jude prokrijumčari ove žene do Mesije, a i sam je, mada preko volje, uviđao da su njihove ambicije, upravljene na povratak u stanje greha, bezbožne i protivhrišćanske.

Kad se obreo na ulici, nađe se oči u oči s povećim skupom Magdaljana, čiju graju nije čuo dok je pod tremom slušao dirljivu ispovest Marije Magdalene. Uostalom, to i nije bila larma već pobožan žamor kao u hramu za vreme kratkotrajnih intervala između uzastopnih činova bogoslužjenja. Ubrzo se obavesti o razlozima ovog neobičnog okupljanja.

Među privrženicima hrišćanskog učenja bio se proneo glas da su te žene, iako nekada ordinarne bludnice, sada u stvari svetiteljke, i da su preobražene čudom i same kadre činiti razna čudotvorstva. Stoga mnogi vernici među meštanima pohitaše da im se poklone, da im odgovarajućim himnama odadu poštu, a nekoji možda i da izmole kakvu mađiju za sebe ili svoju decu. Mnoštvo je obrazovalo višestruki obruč oko kapije, neke žene su klečale, a druge su užurbano pridolazile noseći porod u naručju i razmeštajući se po kamenju ivičnjaka da bi što bolje videle device kada ove budu napuštale kuću. Tu i tamo tiho se pojaše psalam sto trinaesti, u kome se slavi Gospod što je tako dobar da se sagiba da vidi šta je na zemlji, i što, videvši, podiže iz prašine uboge i iz blata uzvisuje nišče.

Za Tomu je to bilo i suviše. Njegovo tronuto srce nije moglo podneti da prisustvuje suočenju ovih prinudnih devica sa oduševljenim poklonicima njihove svetosti. Stoga se žurno udalji, očiju oborenih, usta zatvorenih i ušiju nesposobnih da čuju išta do sutonski vetar koji se kao ošamućen sudarao sa smrknutim magdalskim zidovima.

Bio je daleko kad poklonici u očekivanju devica zapojaše početak sto četvrtog psalma:

„Blagosiljaj, dušo moja, Gospoda! Gospode, bože moj, velik si veoma, obukao si se u veličanstvo i krasotu. Obukao si svetlost kao haljinu, razapeo nebo kao šator.”

I još dalje, ko zna gde, kad otpojaše njegov kraj:

„Neka nestane grešnika sa zemlje, i bezbožnika neka ne bude više! Blagosiljaj, dušo moja, Gospoda! Aliluja!”

Čudo u Vitaniji

„A Isus joj reče: ja sam vaskrsenje i život. Ko veruje u mene ako i umre živeće. I nijedan koji veruje meni neće umreti vaveka.”

(JEVANDELJE PO JOVANU, GL. 11)

Najpre moram da predahnem, a zatim da nađem pogodno mesto za lomaču. Spustio sam sekiricu i leš u travu i seo pored njega. Umotan u laneno platno, koje je mestimično orosila krv izmuljana sa zemljom i samrtničkom vlagom, mrtvac je ličio na nabubrelu vreću krompira, ponetu na pazar. Zrikavci još nisu počeli da zriču i do zalaska sunca beše još dosta vremena, nadam se dovoljno da obavim sve što mi je zapovedeno. Kažem zapovedeno, jer sam kao sluga na to navikao, mada u ovom slučaju pre bejah zamoljen za dobročinstvo koje me je ispelo na Maslinovu goru nego što mi je išta bilo naređeno. Vreme izvršenja je veoma važno za moj poduhvat. Gospodar mi je, naime, skrenuo pažnju da nipošto ne uživem lomaču noću, jer bi njen neobuzdan plamen mogao da privuče one koji će nas bez sumnje progoniti u mučkoj nameri da osujete planove mog dobrotvora. A on ovog puta nije smeo ništa da rizikuje. Morao je po svaku cenu stići Gospodu. Ja, Hamrije ben Elhanan, njegov odani sluga, dobio sam izričitu naredbu, ili, kako rekoh, bio sam zamoljen da se zato postaram.

Čim se malo izduvam počecu s pripremama. Moje kosti nažalost više nisu tako jake kao nekada, jer već šezdeset puta jedoh Presne hlebove, i šezdeset puta gledah kako krvca jagnjeća u slavu Egzodusa škropi vitanijske doksate. Osim toga, iako je izdanuo smrću od koje se mršavi, pokojnik u vreći beše težak, pa ga moradoh nositi na krkače, pazeći pri tom da me niko ne opazi. Ceo dan sam proveo šćućuren u žbunju podno krstova, i sve što sam založio beše tanka pogačica od prosa koju mi je doturila gospodareva sestra Marta. Kako me je očekivalo još pabirčenje granja za potpalu i seča drvenih oblaca a zatim i spaljivanje, bio sam ubeđen da ništa od toga neću čestito

obaviti ako se prethodno ne najedem i ne povratim izgubljenu snagu. Izvadio sam iz nedara parče kozjeg sira i grickajući ga pokušao da ne mislim ni na šta osim na njegov ukus koji je bio kiselnast.

Računam da će mi za ceo posao biti potrebno oko tri sata ako dan bude nepomičan kao sada, a samo dva ako bude dunuo vetar. Inače, predeo je kao poručen za ono što je moj gospodar smerao: narogušen čestiar Maslinske gore srlja prema Vitiniji, a sa jugoistočne strane nenastanjena pustinja Juda je kao iskopano, slepo oko koje ništa ne može da vidi od onoga što će se zbivati na brdu. Svuda oko mene je nesnosna elulska tišina koja će kao posle pljuska trajati samo dotle dok krik kakvog ždrala ili svetog ibisa ne izazove neobuzdan i plahovit žamor šume. Ali meni je ova tišina dobrodošla da ustanovim trče li još za nama, pokušavaju li, krčeći čestare i prevrćući pećine, još uvek da nađu mog mrtvacu.

Kunjajući u suvoj travi gledam prema Jerusalimu, koji onako isturen liči na konjsko kopito prkosno zariveno u Judinu gradinu. Rekao bih da se ništa ne kreće po dolini Kidron, da učmala ravan Jozafata miruje u očekivanju suđenja dušmanima Izrailja, i da se Sion prignječen jarom mudro gluši o slabašne glasove, koji kao uzdasi neizmerne dosade dopiru sa Golgote, na kojoj danas posle podne razapeše nekoliko materoubica, veleizdajnika i takozvanih hrišćana. Žao mi je bilo tih novoveraca (bio je to većinom ubog svet iz predgrađa, kome jedina razonoda beše da izmišlja nove bogove, nipaštavajući one stare), ali ih onako potpuno zaludene i obnevidele, ponosno umotane u rite kao u najsvetije nebeske zastave, nisi drukčije mogao da urazumiš. Stvarno, nije bilo drugog načina da se osveste do da umru.

I evo, čuo sam, umirali su.

Sve vreme dok budem ovde moraću da slušam njihovo nesnosno ridanje, njihovo zapomaganje i ono piskavo cviljenje, koje više nije – ako je ikad i bilo – upućeno ljudima, već Bogu-primaocu žrtve, Bogu-prekratiocu muka, Bogu-utoci. A ko osim dželata voli da posluje dok mu se iza leđa izdiše? Bar da im dodaše gutljaj vina pomešanog s mandragorom, ali nisu im dali. Pričalo se da novi na-

mesnik Judeje ne dopušta nikakve olakšice na gubilištu, da je zabranio čak i lomljenje golena samo zato da bi smrt ispala što prirodnija.

Uostalom, šta ja tu mogu? U najgorem slučaju izmrviću list lovora i čušnuti ga u uši.

Bože mojih Otaca, šta meni treba da se pod stare dane lomtam po planini s jednim lešom na leđima? Sve se to moglo izbeći; ali ako nije moglo, ako je tako bilo pisano steći drugom a ne Hamriju Elhananovu? Zar je ijedan prorok, uhodeći budućnost Izrailja, pomenuo mene? Da to nije bio možda Isaije, koji je za vreme četvorice careva Judinih video utvaru jednog matorog slugu kako s mrtvacem na leđima grabi uz Maslinsku goru? Da kukač Jeremija negde nije jaidikovao i nada mnom? Da me Jezikilj, Danilo ili Miheja nisu uzeli u svoja proročka usta, osudili pre nego što sam sagrašio, izrodili pre nego što se rodih?

Siguran sam da o meni u proroštvima nije bilo reči. Nije bilo reči ni o mom gospodarju, mada se o vaskrsenju raspravljalo, ali raspravljalo uopšte, a ne o oživljavanju ovog ili onog mrtvacu. Sada znam da smo mi nasumice izabrani, štaviše da nismo izabrani ni u onom smislu koji pretpostavlja razmišljanje, prebiranje, odabiranje (nikakve izbirljivosti tu ne beše) i da nismo traženi da bi se pisano zbilo, nego se pismo zbilo jer smo mi bili pri ruci. A da ne bismo mi, bili bi drugi.

Ali mi besmo.

Večerali smo za trpezom za kojom sedahu pored mog gospodara Lazara i mene nekoliko žetelaca sa imanja. Dok je gospodareva sestra Marta služila jelo, starajući se da nadničari ustanu siti, vrata se otvoriše i uđe mlađa sestra Marija, vodeći za ruku jednog stranca. Svaki opis stranca bio bi suviše blag za ono što sam osetio čim ugledah kako zakrčljao, nedostupan i rasejan okleva na pragu trpezarije, dok ga je plamen sa ognjišta bojio hladnom krvlju. Nije mi se činio stran kao tuđinac iz neznane zemlje za koju je čovek ipak čuo, ne u onom smislu u kome bi mi izgledao stran jedan varvarin iz Germanije. Naprotiv, njegova narodnost beše ispisana u jevrejskom kroju špicaste glave i u prenatrpanosti galilejske nošnje. On je bio stran na jedan sasvim osoben način, kao kada bi vam u kuću ne-

(najavljen banuo sažeti lik jednog čovečanstva koje se još nije iskotilo i za koje nema izgleda da će proizići iz vašeg sveta, stran kao što bi to bila biljka travaru koji bi pozeleo sa njom da raspravlja, stran kao što je to noć danu s kojim se graniči, ali nikad ne prožima. On nije bio drukčiji od naših sirovih poljodelnika koji su ga žvaćući proju radoznavo posmatrali; on je bio nešto korenito drugo. A vatrena krv koja šiknu iz ugarka da ga presretne na vratima, kao da na mangalu puca neko džinovsko ojađeno srce, nije ga osvetljavala nego crveno senčila.

Nikad neću zaboraviti tu veštačku krv na njegovom tuđinskom licu, koja je s rasplamsavanjem ili dogorevanjem ugljevlja na ognjištu ponirala u njegove obraze kao da je ovi upijaju ili kapala sa stisnutih usnica kao da je ove ponova istiskuju, dotada zatranu pod jezikom. Bio je to neko namenjen krvniku ili krvnik glavom, a možda je mučenički beleg što ga videh na njemu bio zajednički ukleti žig kojim se žigošu i žrtve i dželati, žig koji im omogućuje da budu čas jedno, čas drugo, pa i oboje u isti mah.

Marija objasni da je Galilejac hodočasnik u Sveti grad i da traži prenoćište. Nažalost, moj gospodar ne beše čovek koji bi ustao i rekao da nema ni desetak potrkališta između Vitanije i Jerusalima, gde bi se mogla naći gostionica udobnija od njegove kuće, u svakom slučaju prikladnija za konačište strancu. Umesto toga on ga predusretljivo pozva da mu bude gost.

✓ Galilejac je primio poziv ne ispoljavajući nikakvu zahvalnost, kao da je na takve prijeme navikao i da su oni neizbežni kad je on u pitanju. Čim on zauze svoje mesto za trpezom, naši nadničari postajahu pod izgovorom da su siti i da treba da se odmore za sutrašnju žetvu. Ja sam mislio da odlaze iz uljudnosti prema gostu i da bi ga ostavili samog s domaćinom. Tek kasnije sam doznao da im se posetilac nije svideo, i da su svojim divljim, sujevnim i osetljivim srcem prepoznali u njemu lunjalicu koja donosi nevolju. Možda sam to osećanje koje obespokojava imao i ja samo zato što sam bio niskog porekla i neobrazovan.

Još jedan događaj je trebalo da nas upozori: pridošlica nije oprao ruke pre jela, iako su mu zemljani sudovi za obred čišćenja bili pod

rukom. Naočigled svih nas, gost je sa bezočnom ležernošću prekršio običaj koji je u sprezi s drugim običajima još od zakonoprimeca Mojsija sačinjavao duhovni temelj naše zajednice. Sam propis o pranju ruku do lakata možda i nije bio tako strog (gospodar ga je upražnjavao više iz zdravstvenih nego iz verskih razloga), ali je mogao da nas podstakne na sumnju da onaj koji se ne pridržava ni tako beznačajnih zakona, neće poštovati ni one presudnije kao što su bogomdani zakoni življenja i mrenja.

Uprkos tome Marta se postarala da čovek bude svesrdno ugošćen. Međutim njena mlađa sestra nije se ni pomerila s klupe. Neučtivo je piljila u došljaka, iako ovaj ništa nije govorio, nego je samo žustro žvakao jelo kao da je veoma gladan, ali da mu hrana u stvari ništa ne znači. Meni tada nije bilo jasno šta Marija, inače vetropirasto devojče, nalazi u tom zakopčanom Galilejcu, koji nije ulivao nikakvo poverenje. Sad znam da je te žalosne večeri jedino ona naslućivala ko sedi s nama.

Kad se obed završi, on i moj gospodar Lazar zapodenuše razgovor o cenama govedi u Galileji. O tome gost ništa nije znao. Ja sam podozrevao da on ne razlikuje bika od krave. Da li je na severu skoro padala kiša? Ni o tome neznanac nije umeo da pruži nikakvo obaveštenje. Pošto je bio gostoprimiteljiv i bezazlen, gospodar se pravio da ne primećuje strančevu uvredljivu neobaveštenost (jer, najzad, govorilo se o obrađivanju zemlje za koju je domaćin bio zainteresovan u najvećoj meri) i spretno je menjao predmete razgovora da bi napipao temu u kojoj bi se ovaj bolje snalazio. Uzalud. Gost ni o čemu nije ništa znao, kao da je tek stigao iz nekog drugog, skoro neljudskog sveta, u kome se žito ne seje i ne biva požnjeveno, goveda se ne tove i ne bivaju klana, iz sveta na koji ne pada kiša, i gde se ništa što je važno u našem ne događa.

Razgovor zamre, pa pošto ničemu nije služilo da se ponovo podstiče, ja i gospodar Lazar uzesmo slobodu da se povučemo na spavanje. Pre no što će otići, on naredi sestrama da gostu razastru ležaj u sobi u kojoj smo do sada boravili.

Kad izađosmo na trem da udahnemo malo miomirisne svežine s Maslinske gore (ove iste na kojoj proklinjem usud kunjajući pored

leša umotanog u platno), gospodar me upita šta mislim, a ja, praveći se lud, uzvratih: šta mislim, o čemu? – mada sam znao da je i njega, možda, tek u manjoj meri zbulilo strančevo ponašanje. O onome što ga Marija dovede – reče – i što ga večeras ughostismo. Gospodaru – kazah – on je čudnovat, vrlo čudnovat. Rekao bih da tvoja sestra Marija zna o njemu više nego što nam je poverila. Jesi li opazio kako ga gleda? Jesam – reče on – ali, osim što je nepristojan, ne uviđam šta taj pogled znači. Ona je, Hamrije, videla nešto na njemu i divljaše se kao da vidi neku grdno veliku grbu. A ja kazah: nije tvoja sestra ništa videla n a n j e m u ; ono što je ona kao opčinjena gledala beše u n j e m u . Inače bismo to opazili i mi pa bismo se divili zajedno, divili ili gadili, već prema tome o čemu je reč. Gospodar se složi sa mnom i, izrazivši nadu da Galilejca više nikada nećemo videti, zaiska uljanicu pa ode na spavanje. Kamo, kamo sreće da se njegova želja obistinila.

Onda ja obiđoh štale i pojate, jer to beše moja poslednja dnevna dužnost. Iznenadi me oštro mukanje i bacakanje govedi, koja su predosećala oluju. Ali, ni sam ne znam zašto, ja njihovu uznemirenost ne dovedoh u vezu s natmurenim nebom, nego sa obespokojavajućim prisustvom stranca u kući.

Privezao sam marvu uz jaslje i zategao uzlove na užetu da se ne bi otela, obišao ambare a onda pošao na spavanje. Prolazeći pored blagovaonice, bacih pogled unutra i videh prizor čije mi je značenje, mada nepotpuno sutra ujutru objasnila Marta: vatra u peći se gasila i levkast dim kao tamjan dizao se prema tavanici; soba beše obavijena vrućom, jednoobrazno-olovnom senkom na kojoj se kao ovlaštan i nedovršen crtež ugljenom ocrtavala Marta, dok je iznad bakarnog alkova poslovala oko sudova, i njih dvoje, što su, neba mi, kao zavereni prognanici iz našeg sveta sedeli, Galilejac na klupi a Marija skutrena pored njegovih nogu, netremice piljeći u tuđinčeva usta koja su, rekao bih, izgovarala neku zanosnu besedu.

Sad znam da je to bio prapočetak naše nevolje, takoreći neosestan uvod u sudbinu, zbog koje sedim na Maslinskoj gori i radujem se smrti svog gospodara umesto da je oplakujem. Na zlo nisam pomišljao čak ni sutradan izjutra kada je Galilejac otišao ne opraštaju-

ći se ni od koga, i kada mi je Marta, sva zajapurena od besa, protumačila sinoćni prizor:

– Zamisli, Hamrije – rekla je – ceo bogovetni dan sam rintala za ukućane i nadničare, i sama samcila dvorila gosta, a Marija je, iako ga je ona dovukla sa ulice, za to vreme čučala kraj njegovih nogu i ćućorila sa njim, a kad joj prebacih što mi ne pomaže i ništa ne čini, mislim ne čini ništa stvarno za svog gosta, on mi je, gost a ne ona, stranac se našao pobuđen da mi u oči kaže kako ona, koja sedi i sluša njega, više pruža od svog gostoljublja nego ja spadajući s nogu da bih ga što bolje počastila! „Ti mi, ženo”, rekao je, „nudiš jelo, plod ruku svojih, a tvoja sestra svoju dušu, plod božjih ruku.” Ja se razbesneh na tu nezahvalnost i rekoh da ako mi je Bog podario dušu onda ću je vratiti njemu, a ne svakoj protuvi koja zakuca na moja vrata. „Ti reče”, kazao je on, „ali blago onome ko na vreme pozna Boga.” Jedva se uzdržavajući da mu ne kažem kako ovako nezajajljivu izelicu, ničija duša neće nasititi, produžih da perem sudove dok su Marija i taj nezahvalnik razgovarali do kasno u noć. Ja mislim – završila je Marta – da oni nisu ni spavali.

Već je krajnje vreme da se bacim na posao. Valjalo je pronaći najsuvlja i najzagorljivija stabla, obeležiti drveće, čija debela opet ne smeju da budu predebeli (jer krupan trupac, bez obzira na vatru, sporije gori), odseći ih pri korenu, potom im pokidati sve bočne grane, a samo drveće salomiti u jednake oblice u dužini od šest do sedam lakata.

Najpre sam leš odvukao sa čistine u šikaru i pokrio ga načupanom travuljinom, lisnatim granjem i humusom. Preko mogile sam razbacao nekoliko kamenica da ga u mom odsustvu ne bi oskrnavile zveri. Zatim sam uzeo sekiru i zašao u čestu. Odmah sam nabasao na jednu maslinu koja mi je odgovarala. Sa dva ukrštena zaseka sekikom ostavih beleg na njoj. Ukoliko sam dublje zalazio u lug, jauci s jerusalimskog gubilišta bili su sve nečistiji, tako da ih, hvala Savaotu, nisam više razlikovao od šuštanja lišća ili cviljenja vetra na malobrojnim vetrometinama. Odmah do prve zatekoh i druge osušene masline koje su, skvrčene usled starosti, zanemoćale grane oslanjale

jedna na drugu. Sa njima učinih što i s prvom, znacima ih obeležih za obaranje.

Ni mesec dana posle Galilejčevog noćivanja poseti Vitaniju sadukej Nikodim. Ugledni član Sinedriona zaista da nasamo razgovara s mojim gospodarom. Tih dana trebalo je da otpočne sakupljanje priloga za građenje nove sinagoge u Jerusalimu, pa sam mislio da je vrhovno sveštениčko veće izabralo Lazara da kao najviđeniji i veri Otaca najodaniji žitelj Vitanije tu dobrotvornu akciju vodi, nadzireva i podstiče na teritoriji našeg naselja. Milostiva poseta tako moćnog glavaru samo je potvrđivala ovu pretpostavku, a prisustvo naružane pratnje protumačih visokim zvanjem posetioca.

Samom razgovoru nisam prisustvovao. O njemu mi je pričao gospodar kad se malo pribrao, kad je malo odahnuo od svoje prve smrti. Najpre, reče, ćaskahu o prilikama u jerusalimskom okrugu, o novom namesniku Judeje, o nekom teološkom sporu između sadukeja kojima je pripadao Nikodim i fariseja, pa tako malo-pomalo – upravljani diplomatskom spretnošću posetioca – dospеше do proroka i proricanja. Veruje li moj gospodar – pitao je Nikodim – da će Isaije likovati, da će se onaj o kome govori judejski prorok odista pojaviti i osloboditi Izrailj ropstva? Lazar odgovori da veruje, jer se bar do sada nije desilo da ijedno proročanstvo omane, ali da vreme u kome živimo još nije ugotovljeno za doček takve ličnosti. Veruje li moj gospodar – raspitivao se dalje sadukej – da će to biće (upotrebljavao je, reče, taj izraz zato što se nije znalo kakav će telesni lik uzeti najavljenik proroka), ma kada došlo, biti u nekom takoreći krvnom srodstvu sa Bogom? Moj gospodar je sumnjao u takvo srodstvo. On je mislio da će srodstvo između boga Jakovljevog i tog čoveka (mora se naći po mogućnosti što običniji čovek da bi stekao uvažavanje prijatelja ne izazivajući pri tom njihovu zavist, a zavarao pažnju neprijatelja ne izazivajući pri tom njihov prezir) biti samo prenosnog značenja: on će biti nadahnut Bogom, njega će Bog ispunjavati kao što skupocen miomiris ispunjava bezvrednu sasudu, ali on sam neće biti Bog. Niti će moći da čini čuda? – pitao je Nikodim. – Misli li Lazar da Mesija (nazovimo najzad stvar opšte usvojenim imenom) neće moći da isceljuje bolesne, urazumljuje lude ili

čak da vaskrsava i mrtve? Ne, moj se gospodar nije nadao da će on biti kadar sve to da obavlja, iako Knjige nagoveštavaju sličnu mogućnost. To je samo uobičajena, svakako preterana metafora za prirodna čuda.

U tom slučaju – kazao je Nikodim oštrije nego što je tema iziskivala – buntovnik, kome si ti pružio utočište nije Mesija poslan od Boga, jer on sve to čini. Bar tvrdi da čini ili da, ako mu se prohte, može činiti. Poštovani, Nikodime – odgovorio je moj gospodar – ja ne znam ni za kakvog buntovnika pod mojim krovom, a pogotovu mi se niko od namernika, koje sam s vremena na vreme gostoljubivo prihvatao, nije predstavio kao Mesija. Tako nešto ne bih mogao prečuti iako sam, priznajem, malkice tvrd na ušima otkako sam počeo da odgajam dželepe stoke koja povazdan muče. U to se mogu zakleti svetom skinijom, kovčegom Zaveta, Sitimovim oltarom ili bilo kojim drugim predmetom od koga je Jahve načinio svetinju, a koji ti budeš izabrao! Nikodim se škrto nasmeši pa naredi da se dovedu obe Lazareve sestre. Najpre se obrati starijoj, te pohvalivši testo kojim je bio poslužen, zapita Mariju jesu li ovih dana nepoznati putnici zanoćivali u njihovoj kući. Marta oseti na koga poglavar cilja, pa mu ispriča sve o Galilejčevoj poseti i o njegovoj vapijućoj nezahvalnosti. Nezahvalnik sinji – govoraše uvređena devojka – kome nije dosta što jede naše jelo, nego ište i naše duše pride! Tada, birajući najnezgodniji trenutak, Marija viknu na sestru da taj Galilejac nije nezahvalnik nego Jošua ben Josif, Sin božji iz Nazareta, jagnje koje Otac posla da na sebe primi naše grehove. A tebi je – vikaše – žao kolačića kojima si ga nahranila! Moj gospodar je zapanjeno slušao sestrinu bogohulnu ispovest ne smejući ni da pogleda Nikodima u oči. Ah, moj dobri Hamrije – pripovedao mi je pošto prvi put ustade iz groba – hteo sam u zemlju da propadnem kad je ona luda, rečima koje su očigledno bile pozajmljene, počela da pripoveda o Sinu božjem, misleći na onog ćosavog Galilejca, o nama kao o smokvama osušenim, i o uvaženom Nikodimu kao o lončarskom ćupu koji će biti razdruzgan u dan Poslednjeg suda. To je bio jezik kravara, a ne najtraženije udavače u Vitaniji! Onda se moj gospodar najsvećanije zakle da pojma nije imao za koga se izdaje taj

Jošua ben Josif, čije je ime, uostalom, tek malo pre saznao, a još manje da je za njim bila izdata poternica potpisana od premilostivog tetrarha:

– Verujem – odgovorio je Nikodim ustajući – ali je na tebi da uveriš i Sveti sinedrion. Zato se spremi, Lazare vitanijski. Idemo u Jerusalim.

Beše to učtiva molba, onako izokola potkrepljena kopljima jevrejske narodne straže. Moj gospodar se oprostio od Marte, koja je kukala čupajući kose, i od Marije (umesto da je navrat-nanos izlema, što bih učinio ja), koja ga je uporna u svojoj zaluđenosti hrabrila dobrim izgledima da postane prvi martir nove vere, vere – mrmljao je Lazar ironično – o kojoj ništa ne znam osim da je propoveda jedan balavac a ispoveda jedna balavica. Najzad se oprostio i od mene, svog slugu Hamrija, izdajući mi usput naloge u pogledu vođenja gazdinstva za vreme njegovog odsustva. Zatim, za svaki slučaj, smota pod mišku jedno debelo vuneno ćebe i ode s Jerusalmjanima.

Od tada ga, bar u njegovom prvom životu, više nismo videli.

Završio sam sa obeležavanjem stabala. Najviše je krvavog maslinovog drveća, nešto kedrovine i terebinta i jedan podeblji granat, koji nameravam da ukrstim u temelje buduće lomače. Drveće nije daleko jedno od drugog. Raste u prečniku od pedesetak koračaja, pa ne moram da gubim vreme prevaljujući velike razdaljine. To će mi uzgred olakšati i transport do mesta koje ću izabrati za lomaču. Sada je red na najteži deo posla. Treba poseći obeleženo drveće. Srećom, stabla su prilično tanka, pa mi za svako drvo neće biti potrebno više od tri-četiri dobro upravljena i odmerena udarca sekirom.

Hajde, zapni sad, Hamrije, kao da ne udaraš po šumi nego po apostolima Isusa Nazarećanina. Po Simonu Kifi i bratu mu Andriji, po sinovima Zavedejevima i Tomi Blizancu, po Leveju, Vartolomiju, Matiji cariniku i Simonu Kananitu, po Filipu ili Zilotu, kako hoćeš, i Jakovu Alfejevom, a naročito po Judi Iskariotskom!

Moj se gospodar nije vratio iz Jerusalima ni prvog dana, kao što smo očekivali, a ni drugog. Besmo jako zabrinuti. Čak je i Marija prestala da o svom bratu govori kao o prvomučeniku kome se treba diviti, nego je mislila na njega kao na zlosrećnika koga treba

iščupati iz zatvora, ako ga je dopao. Trećeg dana od gospodarevog hapšenja, kad više nije bilo sumnje u prirodu Lazarevog odsustva, sestre me zamoliše da pohodim Jerusalim i da se kod nadležnih vlasti raspitam za njegovu sudbinu. Dadoše mi kotaricu u koju Marija spakovala kolut ovčijeg sira, kolenicu ispečenu na žeravici, desetak hlepčića od belog brašna, pregršt smokava, narova, urmi i limuna, i jedan zapečaćen ćup vina starog deset godina; uz hranu je dodala dva lanena ubrusa i jedan sunder za pranje. To je trebalo da mi predam ako budem otkrio gde ga drže.

Kad sam došao u Sveti grad, svratih u Amonahovu krčmu da se okrepim i da prikupim obaveštenja, koja nisam smeo da skupljam javno, niti da ih tražim od vladinih činovnika. Krčma u susedstvu Pretorije uvek beše krcata rimskim legionarima, najamnicima ili oslobođencima, koji su u namesništvu vršili najčešće sporedne, a ponekad i važnije poslove. Tu odsedahu i hodočasnici koji su došli da se poklone svetinjama, i trgovci čiji su poslovi zahtevali kraći boravak u gradu. Svi su oni sedeli na drvenim klupama ili tronošcima, za prljavim stolovima pretovarenim bakarnim kupama, zemljanim sudovima, krčazima i legencićima. Bili su izdvojeni po grupama kao da je neka nevidljiva bradva isekla gostionicu na ćelije bez zidova i zavesa, u kojima se najamnici prgavo kockaahu, činovnički primahu mito, trgovci se cenjkahu, a hodočasnici uzbuđeno izmenjivahu svoja iskustva sa svetih mesta.

Međutim, moju pažnju privuče jedno usamljeno društvo Jevreja, koje se držaše zajedno, iako je bilo očigledno da se međusobno ne poznaju, da poznanstvo žele koliko od njega strepe, i da im je od neprijatnosti što su zajedno teža samo neprijatnost da to ne budu. Među njima beše više žena nego muškaraca, najviše Galilejki iz krajeva oko Genizaretskog jezera, zatim stanovnika severne Judeje, Filistin-skog primorja, Samarije i Pojordanja. Ono što ih je spajalo i, mrzeli oni to ili ne, činilo jednom prinudnom porodicom behu kotarice slične mojoj, koje te natuštene žene držahu na krilu ili među nogama. Kao da su te kotarice beočuzi lanca koji ih je stezao i držao na okupu.

Ja se pridružih toj bratiji, priznajući time da sam njihov, mada nisam znao zašto bih to bio, izuzev zbog kotarice koju sam nosio

pod rukom. Moj dolazak primiše kao nešto sasvim prirodno, ali ga ne pozdraviše ni rečju ni pokretom. Sedoh pored jednog Ziklažanina, koji je u svojim lopatastim, težačkim rukama držao kotaricu tako nežno kao da je to skupoceno nojevo jaje a ne vrbovo pruće. Utvrdio sam da oni u stvari ne čute, već u četvrt glasa razgovaraju jednolično, nejasno i bez reda (pa mi se učinilo da taj razgovor nikad nije počeo, niti će se ikad završiti) dižući na taj način nerazgovetnu larmu sličnu šapatu lišća, iz koje s mukom razabrah samo pojedine odlomke:

„Danas nisu hteli da mi prime paket. Možda više nije kod njih. Uvek kažu kad nije. Pa ne baš uvek, jednoj iz Betela nisu rekli. Zavisi ko je na kapiji. Danas je bio onaj kosmati. On je dobar. Oh, zaista, on je dobar. Đavola dobar, mene je udario nazuvkom u tur. Pa, dobar koliko sme da bude. Oni ne mogu biti dobri. Ali onaj kosmati, ipak. Treba se raspitati u namesništvu. Ovo vino je odvratno, ovo je kamilja mokraća a ne vino. Isuse, spasi ga! Šta si ti spremila? Malo sira i govedine, hlepčiče ne nosim jer ih na kontroli sve istroše. Sir se isto tako kvari. Ja ne mislim da uopšte i stiže dotle. Isuse spasi ga! Ovo vino je zaista nemoguće! Pokupili su ga jedne noći, došli su vojnici i pokupili ga. Ja ti opet kažem treba nositi samo crn hleb i to ispečen na jari. Crn, razumeš. Juče posle podne razapeli su trojicu, jedan je bio iz Pojordanja. Ima li ovde koga iz Pojordanja? Ja sam iz Ramataima. Idiote, pitam za Pojordanje. Ja sam iz Pojordanja, ali moju su kotaricu danas primili. To ti, bratac, još ništa ne znači. Isuse, spasi ga! Koliko ima od Ziklaga do Jerusalema? Dovoljno da ti se smuču ako taj put prevaljuješ svake bogovetne nedelje. Ja se pitam šta im je sve to trebalo. I zar stara vera nije bila dobra? Josafete, ovo je vino kao žuč. Kažu da će za njega pisar Manlije lično intervenisati. Zašto bi se Rimljanin zauzeo za Jevrejina? Njima ide u račun da se koljemo. Ja sam u šestom mesecu, a ti? Ma šta se mi koljemo, oni nas kolju. U ovakvim vremenima treba pobaciti. Puca gospodi, ona uvek nađu načina da izvuku tur iz vatre. Mojsija mi, sasuču ovaj bučkuriš krčmaru u grlo. Ništa ja ne znam šta su oni radili. Moj je potpuno nevin. Otkud znate? Glup je on za to, gospođo! Da oprostite, spavam sa njim pa znam.

Neka mi neko kaže šta znači reč Hristos. Ja odoh da pokušam u Većnici. Simon je samo gledao dok je onaj lećio slepca, a straža njega za vrat. Sve su to trice i kućine. Oče naš koji si na nebesima! I moj Simon je rekao da su to trice i kućine, ali je čekao da vidi šta će biti. I? Slepac je progledao. Ma beži, viđao sam to po cirkusima: slepac je njegov pomoćnik i bio je slep koliko ti i ja. Ti i jesi slepac kad ne veruješ u Spasitelja. U redu, ali slepac koga neće razapinjati na krst. Odoh da zavrnem šiju krčmaru. Gospode na nebesima, neka se hvali ime tvoje, neka bude volja tvoja.”

Tada se onaj Ziklažanin okrete meni i upita me jesam li nov? Nikad me do sada nije video kod Amonaha. Ja potvrdih, mada nisam razumeo na šta cilja. On mi, da bi razbio moju zakopčanost, objasni da svi ovi ljudi traže po jerusalimskim zatvorima svoje rođake, koje su crkvene vlasti uhapsile pod optužbom da ispovedaju veru novog Mesije, nekog Isusa iz Nazareta galilejskog. Ove žene torokuše ne treba slušati – reče mi sa iskustvom čoveka koji već dugo dreždi pred tamničkim kapijama – ništa se ne postiže moljaka-njem i obijanjem pragova. Ja se nadam da ću sve svršiti u ovoj krčmi. Kako? – upitah ga. Pa evo – reče – merkam jednog pisara koji radi u kancelarijama Svetog Sinedriona i s vremena na vreme vraća ovamo. Kad god ga vidim, klanjam mu se ponizno. Juče sam imao sreću da me primeti. Sutra ću mu prići i, ako mi dotle ne razapnu brata, verujem da će se izvući s doživotnim kamenolomom.

– A koga imaš u ćorci? – upita Ziklažanin.

– Gospodara.

– Je li stvarno bio učenik ili su ga obedili!?

– Ta idi! Onaj čovek je samo prenoćio kod njega.

– Oh, oh, to je dovoljno, to je gadno. To je za krst.

– Ali moj gospodar nije ni znao ko je taj čovek!

– To je gadno. To je za krst – ponavljao je Ziklažanin neumoljivo.

– Pa šta da radim?

– Spremi čisto platno za udove i ubrus za glavu da su ti pri ruci kad ga budeš skidao s krsta. To je sve što možeš učiniti – odgovori on prgavo.

Iako mi nije davao nikakve šanse, Ziklažanin me obavesti da u Svetom gradu ima nekoliko mesta na kojima treba tražiti uhapšeni-ke, odnosno ne treba ih tražiti, osim ako čovek ne želi i na sebe da navuče nevolju.

Prvi zatvor je bio u podrumima gradske Većnice. U njemu su držani sitni prestupnici, koji nisu ugrožavali ni državu ni veru, i koje je očekivala srazmerno neznatna kazna: odsecanje ruke, šibanje do krvi, ili paranje mošnica kljovom divljeg vepra. Drugi zatvor u Kuli Antoniji, nazvan „Rimski”, beše pod jurisdikcijom Namesnika Judeje, i u njemu se čuvahu teški zločinci optuženi za protivdržavnu delatnost, uvredu rimskog veličanstva, i bunu protiv Imperatora ili njegovih činovnika. Oni behu određeni za izbirljivije muke i komplikovaniju smrt. Od njih se obično zahtevaše javno priznanje i pokajničko odavanje saučesnika, pa su njihova suđenja na Gavati – nalazio je moj informator iz Ziklaga – bila vrlo zabavna čak i ako su svi, počev od sudija do slušalaca, bili svesni toga da optuženi masno lažu (no tako skladno da ih je milina bilo slušati) govoreći napamet naučene izjave. Ali naročito zabavno beše – oduševljavao se Ziklažanin – njihovo iznenađenje kad bi doznali da su osuđeni na smrt, a ne oslobođeni, što im je izgleda bilo obećavano kao nagrada za dobro držanje pred sudijama. O trećem zatvoru se brinuo Sveti Sinedrion, i u njemu su čamili svi oni koji su na ovaj ili onaj način došli u sukob s drevnom verom Otaca i njenim zakonima, pa su ih sveštenički poglavari saslušavali da bi ih – jer oni ne imadahu prava da osuđuju – sa obrazloženom optužbom, dokazima i predlogom kazne slali prokuratoru Judeje na pravosudni postupak. Tu je bilo tušta i tma učenih reformatora i protivreformatora, lažnih proroka i protivproroka, nabedenih mesija, jeretika, veštica, idolopoklonika, puritanaca, ikonolatera, bezbožnika, skrvnitelja svetinja, tumača knjiga, čudotvoraca, nadrilevita, astrologa, lažnih hijerofanata, vračara i sektaša, i oni bi – prema Ziklažaninovom sudu – trebalo da budu srećni što su najzad zajedno, i što im se pruža tako izuzetna prilika da na miru i pred kompetentnim auditorijumom brane svoja a napadaju tuđa učenja. Larma i jauci koji dopiru iz sinedrionske tamnice dokažu da oni tu srećnu priliku obilno koriste. Naravno – završio je Zi-

klāžanin – postoje još i prokuratorovi državni mlinovi i prihvatna logorišta izvan Jerusalima, u kojima se sabiraju krivci za transport u udaljene rudnike carstva, ali tamo se ne vredi raspitivati: to su sve ljudi nad kojima su istrage završene i presude bez priziva izrečene.

Moj se gospodar mogao nalaziti samo u opštinskom ili sinedrionskom zatvoru, jer njegov prestup nije imao nikakve veze s rimskim veličanstvom. Pošto mi je Opština bila bliža, počeh obilazak od nje. U tamničkoj kancelariji odbiše kotaricu, tvrdeći da se u njihovoj evidenciji ne nalazi nikakav Lazar iz Vitanije.

U zgradi Svetog sinedriona bejah bolje sreće. Primiše moju kotaricu i pošto iseckaše voće, razdrobiše hleb, u čereke raščerečiše meso i odvališe grlić na ćupu da probaju vino, rekoše da ne brinem i da će oni sve to uručiti Lazaru iz Vitanije.

Dva dana sam donosio paketiće iz Vitanije u Jerusalim, a trećeg mi stražar s kapije saopšti da moj gospodar više nije kod njih, nego da u državnoj tamnici čeka na proces. Odoh do namesništva, ali me tamo obavestiše da je gospodar Lazar vraćen u sinedrionsku tamnicu.

Tako se ponovo obreh pred zgradom sinedriona. Stražar ni ova-ga puta ne htede da primi moju kotaricu, ali mi, po naređenju sadukeja Nikodima, koji se tu našao, sa svoje strane uruči u voštano platno umotan leš mog predobrog gospodara Lazara. Ja udarih i kuknjavu i dreku, ali samo toliko koliko se to odnosilo na bolnu činjenicu Lazareve smrti, i koja – toliko bejah pametan – ni po tonu, ni u izrazima nije sadržala optužbu da su ga sveštenici ubili. Nikodim me zamoli da u njegovo ime izrazim saučešće Marti i Mariji, pre no što on bude kadar da poseti Vitaniju i to lično uradi. Onda mi ispripoveda kako je došlo do neželjene tragedije i ja se, dok na Maslinskoj gori zama-hujem sekirom i obaram drveće za spaljivanje, sećam njegove priče na vratima Zbornice, i priče mog gospodara, koju sam čuo iz njegovih usta pošto je prvi put vaskrsao.

Istina sadukeja Nikodima glasila je ovako:

Sveti sinedrion je savesno saslušao moga gospodara u aferi Isusa Nazarećanina i, nahodeći ga krivim zbog ispovedanja hrišćanske jeresi, poslao ga Pontiju Pilatu. Ovaj ga, međutim ne donevši presudu, vrati Sinedrionu na dosleđenje, posle koga bi svakako bio pušten,

za šta se gospodin Nikodim navodno svesrdno zalagao. Ali na putu između namesništva i Zbornice, nerazumni Lazar uteče stražarima i bežeći pade u ruke rulje, koja je obavještena o njegovom grehu protiv Zaveta Otaca pratila sprovod. Oni ga kamenovaše pre nego što je sinedrionska pratnja stigla da ga uzme u zaštitu.

Istina moga gospodara glasila je ovako:

Pošto je bio saslušan, sveštenečki poglavari ga poslaše namešniku Pilatu pod optužbom da je jatakovao neprijatelju jevrejskog naroda i vere, zavereniku protiv Rima, Isusu Nazarećaninu, prozvanom Hristu. Pilatu su se, izgleda, gadile sve te naše verske raspre. On ga oslobodi optužbe i vrati Sinedrionu. Na putu od namesništva do Zbornice, gde je očekivao oslobođenje (pa mu ni nakraj pameti nije bilo da beži, što onako star ne bi ni mogao), opkolio ih je gradski ološ, rulja besposličara, među kojima je prepoznao mnogo nižih činovničića sinedrionske kancelarije i najamnika van službe. Oni ga kamenovaše, dok su ga stražari, vešto nespretni u odbrani, izlagali kamenicama i tojagama umesto da ga zaštite. Izdahnuo je – ako se dobro seća – u jednom zabačenom ćorsokaku Predgrađa, i poslednje što pamti beše već narušena crnim oblacima firmā nekog lekara sa Eskulapovim petlom u krugu pozlaćenih grčkih slova.

Ali to sam saznao tek kasnije.

Najmih jednu mazgu i odnesoh izubijano gospodarevo telo u Vitaniju, gde se u našoj kući sakupiše rođaci i prijatelji da ga oplakuju. Možda taj broj narikača i naricatelja ne bi bio tako imponantan da se znala prava pozadina njegove smrti, ali ja posavetovah sestre da objave kako je Lazar poginuo pod kopitama jedne pobesnele mazge, dok se vraćao iz posete svom dobrom prijatelju sadukeju Nikodimu. A na njegovom telu zaista beše mnoštvo modrica od udaraca. Ko je mogao razlikovati beleg od kamena i kopita, rovaš kazne i slučaja? Telo mu beše svo izmlačeno, a oko usta usirena krv, jer mu i utroba beše razbijena u paramparčad. Pošto ga prema običajima oprasmo i odenusmo, oplakasmo, nahvalismo i gore poručismo Svevišnjem, pogrebosmo ga na vitanijskom groblju.

Tako je moj gospodar Lazar prvi put umro.

Ove žilave masline baš mi zadaju muke, ali će goreti kao luč. Imam još samo nekoliko stabala da posečem i najteži deo posla je obavljen. Kako se sada vraćam prema čistini na kojoj sam sakrio leš, jauci sa Golgote opet jačaju. Kao udaljena vriska pometenih ptica. To je zbog večernjih senki koje padaju s drveća, i prvih kaplji crne svežine koja se rasprskava na pripeci. Ta svežina trezni razapete i oni ponovo mogu da saosećaju sa svojim telom. Tako to uvek biva na gubilištu. Jauci ujutru, bunilo u podne, jauci uveče; i smrt, ali ona mahom ne bira vreme. Ponekad i besnilo, samouništavajući napor srca, koji ubrzava kraj ali ga ne čini lakšim.

Ja sam dosta i razmišljao o tome. Nekoliko puta, naročito u poslednje vreme, ležao sam u žbunju nedaleko od krstova i nastojao da proniknem u tajnu ove vrste umiranja. Sad znam da je ona u odugovlačenju, u nadi, u glupom inatu neizlečivog bolesnika koji izbegava svaki izlišan pokret i tako samo odlaže kraj. Ako se ja, sakloni bože, ikad nađem na krstu, znam šta ću raditi: batrgaću se, vrištati, zavijati, pljuvati jed i otimati se od smrti. U stvari, sve će to biti prevara, jer ja ću joj na taj način samo pomoći da raskrči mesto u meni. Ali, ne verujem da će Hamrije Elhananov visiti na krstu. Sadukeji koji su sebe nazivali Nepokolebivo Pravednim, i farisejska stranka Uistinu Pravovernih nisu imali razloga da progone jednog Isusomrca, koji bi mangupe iz Galileje predao odmazdi čak i vradžbina, samo da ove nisu iziskivale izradu voštanih prototipova, čiju je upotrebu zabranio sam Nepomenljivi pucajući u Mojsijeve uši rečima – gromovima: „Ne gradi sebi lika rezana niti kakve slike od onoga što je gore na nebu, ili dole na zemlji, ili u vodi, ili ispod zemlje.” Ne, do toga neće doći. Ako dođe, mogu samo da kažem: neka je hvaljeno ime Gospodnje što i do sada ostah čitav između čekića i nakovnja, između Spasitelja i onih koji odbijaju da budu spaseni.

Drugog dana od gospodareve sahrane, pošto pojedosmo zrnasto jelo žalosti, uzeh da s Martom izvedem račune o troškovima pogreba i daće. Marija je čučala pored sofe kao one večeri kraj Galilejčevih nogu, i rasejano zurila u balegu, koja se pušila iz metalnog suda za grejanje, jer mesec elul ove godine beše hladniji nego obično. Moraćemo rasprodati nešto marve – rekoh – iako cene nisu najpo-

voljnije. Zar ne možemo pozajmiti novac? – upita Marta. Sanjala sam jedan san – reče Marija. Ne obraćajući pažnju na Marijinu upadnicu, objasnih starijoj sestri da zajmodavci odbijaju da nas kreditiraju sve dok ne vide kako ćemo se bez Lazara snaći u poslovima. Uostalom, što budemo izgubili na niskoj ceni stoke, izgubićemo i na visokoj kamati zajma. Jedan vrlo čudnovat san – produži Marija. Pa, kad je tako – pristade Marta – prodaćemo nešto stoke. Sutra ću – rekao sam – oterati jedno krdo na stočnu pijacu u Jerusalim. Takav san nikad nisam sanjala – ponovi Marija, gledajući nas izazivački, a Marta joj grubo odgovori da ne bi sanjala nikakve snove kad bi se kao mi ostali preko dana prihvatila nekog ozbiljnog posla. O mom snu nećeš tako govoriti kad ga čuješ – obeća Marija, ali Marta odbrusi da ne mari za snove: snovi uvek dolaze od đavola. Ovaj moj san nije od đavola – planu mlađa sestra – otkada se to đavo predano brine za slavu božju? Da bih prekratio svađu, zamolih Mariju da nam ispriča san.

– Usnila sam pristanište na moru – reče Marija – ne, ne na moru, bilo je to jezero hladeno gajem pinija i maslinjacima, lozom i drhtavim slikama gradova. Jedna trabakula pristajala je u luci, terana levkastim veslima veslača, čija su lica sevala kao tek iskovani zlatnici. Na pramcu je stajao čovek, čije lice nisam mogla da vidim, jer beše umotano u svetlu maglu kao u mekan laneni ubrus. Čovek se ispeo na lukobran i blagosiljao narod, koji se listom stropoštao na kolena i klicao: „Osana sinu Davidovu”, a vodu je talasao tujnjav jek svirale magrefe, koja je objavljivala Izrailju da se prinosi jutarnja žrtva paljenica, iako Jerusalim beše i suviše daleko da bi se taj sveti zvuk zaista orio osim u mome snu. Onda mu pristupi bogato odeven glavar i nešto ga zamoli pa on, praćen obožavaocima koji se tiskahu oko njega kao mravi oko mravinjaka, pođe za moliocem, koji je žurio osvrćući se da vidi ide li čovek bez lica za njim, a onaj je sada stajao pritisnut svetinom kao kamenjem, i doticao se žene iz čije kože, nosnica i usta dok ih je dodirivao prestajajući da vrca krv. Tada produžiše i dođoše pred kuću u kojoj naricahu žene a pogrebni svirači izvođahu tužbalice. Čovek bez lica podiže ruku, sve umuče i san posta nečujan kao život pod vodom. On stupi u pogrebnu sobu,

pride odru na kome ležaše jedna modra devojčica, od ruku i dunu u nju rekavši: „Talita kumi”. Devojčica gromko zapeva himnu zahvalnicu, oblak se rasturi s lica ka, i ja ga budeći se poznadoh.

– Dobro – rekoh – i ko to beše?

– Isus Nazarećanin, Sin božji.

– Proklet bio – jeknu Marta. – On mi je ubio brata.

– On ga može i oživeti – reče Marija samopouzvano – zašto bih inače sanjala ovakav san?

Ja priznadoh da bi sa Galilejčeve strane bilo u najmanju ruku časno da se kaje zbog posledica njegove nesmotrene noćne posete. Možda on i nije tako rđav kao što se pokazao, ali ovaj san, koji je bez sumnje zračila njegova usplahirena savest, prikazuje samo šta bi on preduzeo da popravi svoje nedelo, ali ne šta stvarno može učiniti da ga popravi. To je lepa no nekorisna poruka, utešan no za nas neupotrebljiv san.

Marija se složi da je njen san Galilejčeva lična poruka, ali je sama delotvornost sna za nju bila izvan svake sumnje. Onaj – reče – ko može slati snove snevačima, kadar je i da izvrši ono što njima obećava. Snovi su predlike događaja, predskazanja, bogoznaci, koje bi bilo bogohulno prenebregnuti. Nisu li proroci sanjali o budućnosti i kao preteče preživljavali sutrašnje zlo u iscrpnoj praslici koju je Jahve poslao njihovim pobožnim noćima? Nisu li Jezikilju poimence pobrojani misirski gradovi koje će sažeći mač gospodnji: Patros, Soan, zabranjeni likovi u Nofu? Njen san je jasan – reče – ona devojčica je njen brat Lazar, koji će uskrsnuti iz mrtvih, a onaj koji će reći, duvajući na njegovo telo: „Ustani brate Lazare” je Isus Nazarećanin, Sin božji!

– Niko neće duvati u mog gospodara dok je Hamrije živ! – viknuh ljutito. – Niko se još nije dva puta rodio osim na Sudnji dan gneva, i onda će, zapamtite, gospođice sanjalice, vaš ma čiji bio sin i moj dobri gospodar stati jedan prema drugom pod senkom krilatih herufima i gledati se u oči, sve dok tas Galilejčevih grehova ne primi na sebe i tovar Lazarevog nevinog života!

Rekavši ovo izadoh, jer me je zavedenost devojke dovođila do besa, a moj položaj majordoma nije dopuštao da budem sasvim dosledan u prekorima.

Taj izgrednik, taj demagog koji obećavajući za sutra nov život već danas uništava ovaj stari, izmišlja neku pregolemu sreću a oti- ma nam i ovu malu, umesto blagostanja nudi basne i prodaje rog za sveću, zacelo pripada onim makabejskim bandama koje u ime slobode pale rimske magacine, iako znaju da je jedina sloboda, ovako izborena, ona pružena Rimljanima da za svaki spaljeni džak brašna razapnu po jednog nedužnog Jevrejina!

Nadajući se da će Marta urazumiti neuračunljivu sestru, svojski se predadoh poslovima oko odbira i pripremanja grla za sutrašnju prodaju, pa u tom majanju po torovima i pojatama potpuno zaboravih na Marijin neumesan san.

Moram da nađem pogodno mesto za lomaču, čestarom zaklo- njeno od pogleda, ali dovoljno prostrano i nenadgranjeno da ne bih zapalio šumu. Čini mi se da onaj omanji gaj pinija zadovoljava prvi uslov, a krčevina usred njega drugi. Da, tu će biti moj krematorijum. Drveni bedem će propustiti dašak vetra da se odar razgori, ali ne prekomerno da okolne pinije buknu. Najpre ću ovamo preneti oboreno drveće, a onda ću mu skresati grane i iseći ga na jednake oblice u dužini od nekoliko lakata.

To će biti sasvim lepa lomača, mali ali žestok vulkan, koji će zauvek spržiti telo i sakriti ga u trunju pepela kao što se so sakriva u bezbrojnim morskim kapljicama. Jer tako beše dogovoreno. Ni koščica, dobri moj Hamrije, ni najizlišnija žilica, pokvaren zub, dlaka ili nokat, ništa ne sme da preostane; nikakav, ni najbezobličniji oblik koji se prstom može pipnuti, delić lika koji se može prepoznati, organ koji se može upotrebiti. Ništa nije učinjeno ako se prođe kao Oziris, koga je zli Set rastrgao na četnaest delova ne brinući se dalje o njima, pa ga je rogata Isis sakupila a Horus ponovo skrpio i oživeo. Ne sme biti nikakvih komada, komadića, ostataka, okrajčića, otpadaka, samo pepeo koji i slučajan pogled mrvi u nevidljivu prašinu.

Ja, Hamrije sin Elhananov, zaklinjem se Onim čije ime ne smem ni da spomenem, jedinim, bezličnim i svedržećim da će tako biti.

Marta, međutim, ne postiže ono što se s pravom očekivalo od njene trezvenosti. Četvrtog dana od sahrane, tek što se vratih sa sto- čne pijace, pojavi se Galilejac, noćna utvara, čovek sa dvostrukim likom krvnika i njegove žrtve, on – Sin božji, Izbavitelj, Isus iz Na- zareta. Sa njim iđase nekoliko gejava, lica turobnih i prašnjavih od puta. Izgledali su kao mlinari. Oni i behu mlinari koji melju brašno čovečije. Ali ne hitajte, mislio sam, ovde više nema brašna za vas!

Stadoh ispred njih i zabranih im da uđu u dvorište.

– Ko si ti da ne otvaraš vrata onome koji dolazi u ime Gospo- da? – upita jedan pratilac zlovoljno. (Sad znam da je taj galamdžija bio Juda ben Simon, zvani Iskariotski).

– Ja sam sluga mrtvog Lazara. A on ko je da u njegovo ime do- lazi?

– On je sluga živog Boga.

– Onda ćemo razgovarati u komori za poslugu – rekoh u želji da ga odvučem van Marijinog obožavateljskog domašaja. – Jedna stara hananejska poslovice traži da pokažemo svoje sluge da bi nam se reklo kakvi smo. Zar vaš bog nije čuo za tu narodnu mudrost?

Budući da je ovaj zloguki Galilejac bio običan samozvanac, uzurpator slavnog položaja božjeg sluge, znao sam da vređajući ga ne izazivam nikakvog moćnog poslodavca.

– A sluga mrtvog gospodara – upita Galilejčev doglavnik – da li bi trebalo da i on bude mrtav da bi se po njemu gospodar poznao?

Pretnja je bila jasna. U Svetim spisima ona bi važila za mudru izreku koja u alegoriji raspravlja o vrlinama odanosti, i bila bi jedan od sijaset stubića na kojima se drži vera, ali u razgovoru sa mnom imadaše onu sporednu i grublju svrhu da me zaplaši. Nije bilo po- trebno da mi jedan od galilejskih uljeza došapne:

– Čuo si Judu? Ukloni se s vrata da ti ne bi čitali Kadiš!

Nije bilo potrebno ni da drugi, izgleda, brat blizanac prvom, za- vuče ruku pod ogrtač gde mu je ispod levog pazuha kao kod svih judejskih razbojnika visila kanija sa sečivom.

Ja se mudro povukoh. Nažalost, pre nego što sam mogao ma šta da preduzmem (a nameravao sam da alarmiram nadničare sa imanja i isteram ovu nazovi spasiteljsku bandu iz Vitanije), iz kuće

istrčeaše sestre. Marija dotrča sva zajapurena ne gledajući nikog do Isusa, koji je stajao po strani spokojan, pomalo rasejan – što da ne priznam – neodoljiv, i na neki nemaran način svestan svoje vlasti, dok se Marta izbegavajući moj prekoran pogled držala bogobojažljivo ali i rezervisano, kao neki suigrač koji ne veruje u koristan smisao igre pa ipak pristaje na nju da ne bi kvario društvo, ispao nevaspitan ili bio preskočen pri deobi dobitaka ako do njih ipak dođe.

Ove žene su me izigrale, pa ipak nisam imao šta sebi da prebacim: kako sam mogao pretpostaviti da će Marija obrlatiti svoju trezvenu sestru, i da će Galilejčev povratak u Vitaniju biti posledica poziva koji su mu one uputile; kako sam mogao pretpostaviti da će detinjasta halucinacija, šašavo snoviđenje jedne osamnaestogodišnje balavice (izuzev ako ceo san o vaskrsenju nije izmislila da bi sebi pridala važnost ili inscenirala još jedan susret sa omiljenim prorokom) otvoriti ubici ona ista vrata kroz koja iznesosmo njegovu žrtvu?

– Gospode – uzviknula je Marija umesto pozdrava – da si ti bio ovde moj brat ne bi umro!

– Tako mi Hašamajima, ne bi – primetio sam zajedljivo – ovaj Galilejac bi umro umesto njega.

– Tvoj brat će ustati, Marijo – reče Isus blago.

– To znamo i bez tebe, mladiću – umešah se opet. Marta me je vukla za rukav a učenici gledali kao svinjski izmet. – Ustaće o vaskrsenju u poslednji dan, mada ne verujem da će ti biti mio susret sa njim.

– Ja sam vaskrsenje i život. Ko veruje u mene ako i umre živeće. A nijedan koji živi i veruje u mene neće umreti zauvek. A ti, sestro, veruješ li?

– Verujem! – reče Marija i leže u prašinu.

Nisam mogao da se savladam:

– Trta vrta! Trta vrta! – viknuh. – Šta se događa sa vama, sestre Lazareve? Jesu li vam vrane popile mozak? I da li smo, sahranjujući vam brata, u život strpali i vašu pamet da bi ga na ledini večnosti zabavljala? – vikao sam. – Zašto dopuštate da vas vara ovaj dronjavi Galilejac za kojim su izdate poternice i koga su doktori Sinedriona anatemisali sa doksata Velikog hrama! – vikao sam proročkim

glasom i proročkim samopouzdanjem ređajući tmurne slike budućnosti, koje su mi, vrag bi ga znao u kakvom jurodivom nadahnuću, padale na pamet. – Vidim gospodara uvrćenog kao mornarsko uže kako se kida, slama i puca istežan rukama sadukeja koji ga vuku za glavu i ovih jeretika koji ga tegle za noge! Vidim gospodara iz koga vrcaju varnice dok položen na pravoverni nakovanj biva mlaćen spasiteljskim čekićem! Vidim njegov nag, izmrcvaren i raskrvavljen leš gde se krije u pustinjskom žbunju, i njegove mrtve tabane kako vitlaju prašinu s judejskih drumova! Vidim horde leševa u bekstvu, čopore mrtvaca koji biju bitku za svoju smrt kao za nasušni hleb!

– Ta umukni, Hamrije, i prestani da kukumavčiš – obrecnu se Marta pa se obrati Isusu. – Hoćeš li oživeti mog brata? – njeno pitanje je bilo suvo, poslovno kao pitanje koje bezbroj puta u mom prisustvu postavljalaše vitanijskom veterinaru kad je naše goveče bilo bolesno a lekareva reputacija sumnjiva.

– Gde ste ga metnuli? – upita on opet kao veterinar koji ne može ništa da kaže ili obeća pre nego što vidi bolesno goveče.

– Već je četvrti dan otkako mu je očitani Kadiš i otkako leži u stanu svojih predaka – reče Marta. – Hamrije će te odvesti na grob.

– A jok! – uzviknuo sam – Hamrije nije potkazivač!

– Neću mu naneti nikakvo zlo – kaza Isus.

– Ne možeš ni da hoćeš – odgovorih pakosno. – Mrtvi su neranjivi, Galilejče!

– Ne mogu jer neću, brate Hamrije – reče on. – Ja sam ljubav.

– Ma šta nas košta da probamo, bandoglavče bandoglavi! – sik-tala mi je Marta u uvo. – Možda je Bog a možda i nije. Ako jeste, uskrsnuće Lazara i ja ću mu verovati. Ako nije, neće ga uskrsnuti i ja ću ga mirne duše prijaviti sinedrionskoj miliciji. To je prosto kao pasulj i ne zaslužuje da se oko toga prepiremo.

Ovome se ništa nije moglo dodati ni oduzeti. Pobeđen praktičnom logikom jedne domačice pođoh za celom tom spasiteljskom i posmatračkom bulumentom, koja se kroz sunčanu mećavu žagoreći uputila prema vitanijskom groblju. U rulji suseda, badavadžija, slugu, robova i dečurlije beše i mesni levit po imenu Fanuilo, koji je na pijavičastim usnama bio obesio onaj plašljivo superioran izraz što

ga imaju priznati hirurzi kad, pošto su sami digli ruke od pacijenta, prisustvuju operaciji nekog ismevanog i poricanog kolege. Kao posvećenik el Šadaja, on se nije smeo približiti mrtvacu više od dva-deset koraka, te kad pristupismo gospodarevoj humci ostade iza nas na propisanoj udaljenosti, kriveći šiju da bi što bolje video i neprestano se osmehujući na onaj prepreden, poluzloban, polunesiguran način.

Grob beše zatvoren neotesanim kamenom, koji nije dotaklo gvožđe, i na kome je pisalo aramejskim pismom gospodarevo ime i godina njegove smrti računata od postanja sveta.

Galilejac naredi da se ploča digne i da svi odstupimo dvadeset koraka od pećinaste rake, što bismo mi i bez naređenja učinili, jer čim dobrovoljci, koji su morali biti obrezani da bi dotakli samrtničku kuću jednog izabranika, podigoše kamen, prhnu iz zemlje neopisiv smrad, toliko gust da je njegova crvotočna senka, pošto se kao sabijen dim uspravila, ličila na džinovskog leptira – balegara s mesnatim, masivnim krilima. (Kasnije se tvrdilo da se to budio anđeo – zaštitnik, ali ja neću da verujem da bi jedan stanovnik neba mogao tako skotski da zaudara.) Senka se na septembarskoj pripeci rastvarala, kidala i množila u mnoštvo leptirića smrada, koji su lebdeli nad grobljem ne pojući himne, što je već samo po sebi dokazivalo da se ne radi o anđelima. Ma koliko beše naše poštovanje prema pokojnom Lazaru, mi pritiskusmo maramice na lice, čineći se da plaćemo.

Galilejac dunu u pravcu pećine i pozva:

– Lazare, izađi napolje!

Ništa se ne desi. Galilejac ponovo pozva:

– Lazare, izađi napolje!

Ni sada se ništa ne desi. Samo se levit prezrivo nakašlja. Galilejac pozva i po treći put:

– Lazare, izađi napolje!

Čekaj, Hamrije! Šta to čuješ? Čujem li šušanj, bauljanje guje kroz travu, treperav sudar ptice s lišćem? Ne, biće da je to krhot granja, suljanje kamenja koje se, evo, već pretvara u sasvim jasan lom. Šum se penje jerusalimskom strminom, a u njenoj pozadini monotono jauče i čiči Golgota. Nadam se da je to neka zver zalutala

s planine Juda. Nažalost, nije. To su ljudi, muškarci nesumnjivo. Čujem udar sandala o kamen, cepanje haljina onih koji se neoprezno provlače kroz žbunje, psovke i dozivanje na aramejskom. Kad bih samo mogao da raspoznam dijalekat u kome govore, znao bih na čemu sam! Ali oni su još daleko, možda tek na čistini na kojoj sam se nedavno odmarao. Gospode, a moj leš! Šta će biti ako mi otkriju leš, ako se neko od tih govornara spotakne o mogilu kojom sam ga prekrrio?

Šćućurio sam se u šikari i užurbano pitao koju molitvu da izmolim kao predohranu? Nema molitve protiv života, nema obreda za očuvanje smrti, niko nije sročio molepstviye protiv vaskrsenja! Smrt mogu da prizivam, ali ona je već tu, zatvorena u vreći od kopolje, obezbeđena, izvojevana. Muka je u tome kako da se ne razaspe?

I kukah s Davidom: „Prizivam Boga višnjega, Boga koji mi dobro čini; da pošalje s neba i sačuva me, da posrami onog koji traži da me proždre; da pošalje Bog milost svoju i istinu svoju. Duša je moja među lavovima, ležim među onima koji dišu plamenom!”

Možda su to samo robovi s pilane, koje nadzornici dogone u barake? Jerusalimski izletnici s kotaricama gljiva? Lovci ptica pevačica u obilasku svojih klopki?

Ne, Elhananov jedini sine, to su isusovci, apostoli, lešinari. Čujem kamenit glas Simona Joninog gde više: „Nema ga!”, i zapovednički glas Matije carinika gde odgovara: „Nema ga ni ovde!”, dvostruki glas Zavedejevih sinova kako izveštava da me nema ni tamo gde oni tragaju, i zvonak uzvik Jude Iskariotskog, koji obznanjuje da me nije pronašao u maslinjaku u kome me je tražio.

Sad mi ostaje samo da se molim: Adonaj, načini zid oko mene i mog leša, zid neprobojan kao vrata mrtvih, kao nevidljivost tvog lika, oslepi neprijatelje moje da se vrte u krugu kao igrači u Hramu i da uzalud kruže oko mog zamumljenog leša, jer on pripada samo tebi, Elohime, on je tvoj, Elohime, tebi, Elohime, posvećen pa otet, opet posvećen pa preotet, još jednom posvećen pa preotet, i evo četvrti put ti je posvećen, Silo i Slavo moja! (Više od toga ne mogu da smislim, gospodaru Lazare, nikad nisam bio jak u molitvama). Po-

gledaj ga, Hašem, kako je ugotovljen za raj, čedan, zaptiven, kako je besprekorno mrtav, razgrni grančice i raširi pokrov da se uveriš koliko je mrtvo mrtav, mrtvijat kao sodomski prokletnik u tvom slaniku, i da će biti najmrtviji mrtvac u tvojoj mrtvačnici ako mrdnuvši samo malim prstom ne dozvoliš da ga ove apostolske hijene izdrlija-ju iz zemlje, za šta te u ime svih mnogogodišnjih paljenica i žrtvovanih jagnjadi moli Hamrije, sluga Lazara vitanijskog!

Hvala ti, Veliko ime, hvala ti za račun gospodara Lazara: apostoli odlaze, suljaju se glasovi naniže, niz strminu raselinastu opet prema Jerusalimu, prema šiljastim jaucima sa gubilišta, koji kao zatrovane sulice, probadaju zlatan Hram – pupak božjeg grada, kotrlja-ju se glasovi kao odvaljeni točkovi, odskaču niz kamenite grbe, dro-be se o drvene grudobrane maslinjaka, i razgrebani trnjem zamiru u sanjivom žamoru Judeje, koja se sprema u krevet. Zavedena je, mimogred skrenula hajka, promašila je strela vitlejemska! Otišle su aramije i nad mojim lešom u maslinjaku spustio se mir, mekan kao božji dlan. Opet mogu da opaučim sekirom po drveću i da požurim s lomačicom.

E, i kako rekoh, iz rake je izašao moj gospodar Lazar. Pošto ga je razlučeni Galilejac i po treći put pozvao, on je izašao, ali izraz „izašao”, ma koliko da izražava činjenicu gospodarevog pojavljivanja, ne odgovara načinu na koji je on to izveo. To ne beše, kako se zbog natprirodnosti čina moglo očekivati, dostojanstveni izlazak od Boga prozvanog i dozvanog, kraljevsko iskoračivanje trijumfatora nad smrću, niti razdragano istrčavanje oslobođenika zasenjenih očiju koje žude da sagledaju svet nadušak, to nije bilo obazrivo razmrđavanje bolesnika koji je iznenada prohodao pa nepoverljivo razrađuje svoje odmrtvljene noge, spretno iskakanje šetača koji je slučajno upao u vučju jamu, ni razdraženi poskok čoveka koji se prenuo iz nesvestice. To beše neizrecivo smešno i tužno, klovnovski šeptrljivo iskopcavanje, izbauljivanje, četvoronoško ispuzavanje, kome je pret-hodilo stenjanje, meškoljenje, kašljanje, šmrkanje, i pljuckanje, začinjeno prigušenim kletvama na aramejskom. Cepajući pokrov i razbacujući odronjenu zemlju, Lazar se podizao postepeno i u lomljivim predasima kao izgažena šiba. Uspravlja se izbacujući iz usta sa

crvotočnim žvalavim trnjem i mesnato bele crviće koji hitahu da što pre napuste ovo neukusno živo meso i poispadnu iz zuba, ispod kapaka, noktiju i tek prosvetljenih mrlja putrifakcije, a sve pred nama koji smo kao na predstavi u cirkusu istezali šije da bi bolje videli, i pred Galilejcem, koji je sa bespomoćnom zebnjom navijača pratio ovo tegobno vaskrsavanje, dok se Lazar nije sasvim iskobeljao iz rupčage, ceo celcat izmigoljio iz razrivenog groba, prilično pomodrelim, rekao bih prozeblim udovima umotanim u usmrdelo platno, i s krpicom oko vilica koje su zveckale, i dok nije iskašljujući prašnjave oblačiće pogledom prošvrljao po okupljenim Judejcima i, kao da nas ne prepoznaje, konstatovao s veličanstvenim nerazumevanjem:

– Majko moja, ala ovde bazdi!

Eto kako je vaskrsao moj gospodar Lazar. Pošto se pozdravio sa sestrama, dozvolio da mu poljubim ruku i zahvalio čudotvorcu na čudu, usrdno ali uz fini prekor zbog onog nezaslužnog jerusalimskog kamenovañja, on pozva sve okupljene Judejce da proslave njegovo oživljavanje. Povede ih kući, gde se najpre okupa, mastima namaza modrice od kamenica i presvuče se kao za praznik, a zatim sede za svečanu trpezu, koju smo u međuvremenu postavili i za kojom je Isus Nazarećanin sa svojim turobnim pomagačima zauzimao počasno mesto. Odevena u galilejsku nošnju od jednog komada tkanine, sa mnoštvom sisita koje su je podsećale na Zakone, Marija je čučala pored njegovih nogu kao one večeri kad smo ga prvi put upoznali. Ovog puta nismo imali obraza da joj prebacimo zbog obožavanja iskazanog gostu: (momak je zaista znao svoj posao, a njen san se pokazao delotvornim.

Jakov Alfejev, jedan od njegovih učenika, koji sebe nazivahu na grčki način apostolima, što znači „oni koji su odaslani ili poslanici”, objasni mi ponosito da je ovo čemu smo prisustvovali treće uspešno vaskrsavanje, posle oživljavanja dvanaestogodišnje kćerke poglavara Jaira u Kapernaumu i jedinca neke nainske udovice, koga su već odnosili na groblje. Stoga Galilejci behu raspoloženi, i preko običaja govorljivi. U svojoj zdravici Jehuda iš Kariot reče da je Lazarevo vaskrsenje Mesijina lična pobeda nad sadukejima, koji nisu verovali ni u čuda ni u zagrobni život, i prema kojima je povratak

mrtvaca iz mrtvih bio isto tako nemoguć kao razgaranje vatre u vodi. Naravno, rekao je on, sadukeji su grešnici i bezakonici, i njima ne ide u račun da ustanu na Dan gneva, jer od njega nemaju šta da očekuju do strogu kaznu za svoje prestupe, ali on im je sada dokazao da će ipak morati da ustanu i prime ono što im je dosuđeno, dokazao na njegovoj sopstvenoj žrtvi, čiju su mučeničku smrt ispod firme sa Eskulapovim petlom u krugu zlatnih grčkih slova zvanično utvrdili i sveštenici Hrama i opštinski lekari. A to beše velika, verovatno odlučujuća pobeda u bici što je vodi za pravu veru Novog zaveta; trijumf kome su zajapureni apostoli svaki čas nazdravljali kupama penušavog hebronskog vina.

Jedino njihov učitelj, mada najviše zaslužan za čudo, nije učestvovao u gozbi rođenja, ne uzimajući udela ni u pesmama radosnicama ni u razgovorima koji su se vodili o svemu i svačemu, a naročito o razlici između ovakvih pojedinačnih ustajanja iz mrtvih i, onog opšteg Ustanka na završetku Vremena, kada će se nebo, rastrojeno trubljama, preobratiti u Sudište, i kada će razvrstani po gresima i prestupima svojim svi ljudi od Postanja do Smaka stati pred Gospoda da prime zarađenu platu. Bio se sasvim osamio iako je sedeo sa nama, dok mu je Marijina vrana kosa kao pokrov od crne svile grejala šiljata kolena. Bio je, vere mi, usamljeniji nego moj Lazar juče u ćivotu. Samotniji, a možda i nesrećniji.

Što se tiče vaskrslog Lazara, on je pio zajedno sa ostalima, pevajući himne – zahvalnice višnjem Mestu i hvaleći Novo carstvo u tu prisutnoj osobi njenog osnivača. Pevao je tustim, od grobne memle i vina malo prozuklim basom, koji je zvonio u trpezariji kao u poklopljenom bronzanom kotlu. Ali o tome kako se osećao dok je bio mrtav ništa nije govorio, kao da ga za to vreme, za ta četiri beživotna dana, ne vezuju ama baš nikakve uspomene.

Hvaljasma tako čudo do kasno popodne. Tada se na Judino upozorenje, Isus izvini poslom koji ga je očekivao u obližnjoj Tekoji i, blagoslovivši Lazara, goste i trpezu, ode praćen učenicima koji se teturahu, a mi pijani kao ćuskiye zaigrasmo oko sofre pa zatim i po dvorištu vrtoglave plesove – zahvalnice, ispod sumračnog neba koje je žuborilo u ustavama oblaka, sumračnog sunca koje se varničavo

brusilo na tocilu judejskih vrhova, i pod senkama koje su zevale između tankostrukih kiparisa.

Posle izvesnog vremena više i ne znađasmo za sebe.

Sekirčetom sam iskopao plitku jamu dužine tri a širine dva koraka, pa sam ukrstio nekoliko kedrovih palica na kojima će se kao na temelju držati lomača. Onda sam preostale isečene oblice ređao da jedan sloj bude okrenut severu a drugi jugu, pa tako naizmenično severu – jugu, severu – jugu, rasprostirući posle svakog trećeg nivoa pokrov od krtog žbunja, suve trave i balege koju sam mogao da pokupim u blizini.

Prvo što je moj gospodar Lazar ugledao kad se otreznio (a to mi pripovedaše tek posle svog drugog vaskrsenja) beše brižno lice sadukeja Nikodima. Lice je padalo s velike tamne visine pa se ponovo dizalo, stropoštavalo niz vazduh da se potom odskaćući propne, kao rumeni balon našaran staračkim likom, sa kojim se poigravaše Lazarev isprekidani dah, izduvavajući ga ili usisavajući, onako kako je pri buđenju disao. Balon se najzad zaustavi u vazduhu. Lebdeo je iznad gospodara kao zgrudvana lopta okačena o motkast vrat i naprsila na mestu gde su usta, koja se rastvarahu najpre bešumno, a onda izgovarajući starohebrejski pozdrav:

– Mir s tobom, Lazare vitanijski!

On se promeškolji. Loptasta glava Nikodima tresla se zajedno sa Lazarevim grčevitim trzajima i njihala s tavanicom koja se uspinjala i spuštala kao blesak nekog udaljenog prozora. Najpre je razaznao sadukejevo lice u smeđem protivsvetlu, onda njegove smeđe haljine sa oznakama svetovnog dostojanstva i s lepezastim rukavima iz kojih su ispadale smeđe sjajne ruke, pa smeđi ledeni prostor one iste ćelije u kojoj je čekao odluku Svetog Sinedriona, i rupčagu uskih vrata na kojima je, kao slika iz rata zalepljena na gvožđu, stražario vojnik jevrejske narodne garde u smeđem, kožnom poluoklopu. Ponovo potraži firmu sa Eskulapovim petlom u krugu zlatnih grčkih slova, uspomenu koja bi mu dokazala da je živ i, ne našavši je okačenu nigde na smeđim zidovima koji su ga pritiskivali, pomisli da je Isusovo čudo delovalo kratko, jedva koliko i gozba u njegovu čast, i da je ponovo vraćen u drveni ćivot. Mrtav, samo ovog puta svestan

svog žalosnog stanja. Ali šta će Nikodim u njegovom kovčegu? Šta će u toj smrti živi sadukej koji se saginje i blagosilja ga:

– Mir s tobom, Lazare vitanijski!

Glava mu je krckala, zujala, prskala. Iznad skorelih usta lebdeo mu je kisela oblacić smrada kao vinska para nad bačvom, njegovi gnjecavi udovi počivali su na tamničkoj klupi kao slomljeni štapovi, a sa obraza se slivala voda pljusnuta iz krčaga koji je Nikodim rasejano njihao u ruci:

– Mir s tobom, Lazare vitanijski!

Lazar se uspravi i protepa podrigujući:

– Po svoj prilici vino je bilo prejako, gospodine! Nadam se da u pijanstvu nisam prekršio ni jednu od dvesta četrdeset osam Mojsijevih zabrana? Ili ipak jesam, inače ne bih bio ovde?

Sadukej ga umiri. Ne, nije se ogrešio o Zakon, nije prekršio ni jednu od dvesta četrdeset osam Mojsijevih zabrana, i u tom pogledu, on naglas odredbu „u tom”, nema šta da brine. Da, bio je pijan, ali u takvom stanju nije učinio ništa nepopravivo, ništa što bi iziskivalo gonjenje ili anatemu, i što bi spadalo pod jurisdikciju Sinedriona.

– Dobro, to me raduje – rekao je Lazar tupo – ali zašto sam onda ovde?

Nikodim reče da će o tome biti govora kasnije. Za sada, želi li brat Lazar da se okrepi kupom vina iz sinedrionskog podruma? Marmurluk se najbrže razgoni onim što ga je prouzrokovalo. Ne čekajući na pristanak, Nikodim dade znak stražaru. Ovaj se ubrzo vrati s krčagom i dve bakarne kupe sa srebrnim inkrustacijama koje su predstavljale grozd s vinovom lozom – simbol Izraela. Nikodim napuni čaše, jednu pruži Lazaru, a iz druge otpi gutljaj pre nego što produži:

– Vojnici koji su došli po tebe morali su da te natovare na mazu i kao vreću tegle sve do Jerusalima. Gosti koji su proslavljali tvoje vaskrsenje još uvek leže u dvorištu.

Lazar postade oprezan, Nikodim je pominjao vaskrsenje koje su sadukeji poricali. Verovanje u ustanak iz groba na Sudnji dan, danas – pola milenijuma posle Sokrata, kad ukroćene zvezde poslušno vode trgovačko brodovlje umesto da mu propisuju sudbinu, kad se priroda ne sluša kao zastrašujuće živopisna bajka, kad se ne sriče

kao bukvar tuđinskog jezika, nego čita kao priručnik za blagostanje, i kad anatomi, secirajući leševe u potrazi za Genijem smrti, nalaze samo jetre u cirozi ili čitave kamenolome u mokraćnim bešikama, bilo je narodna praznoverica inspirisana rdavo shvaćenim biblijskim alegorijama i negovana još gorim tumačenjima nadriučениh tradicionalista, koji su pod državom podrazumevali samo privremeni vid postojanja naroda, neku vrstu nepredviđene kolektivne odmazde za edensku neposlušnost, i koji su joj kao neumesnoj tvorevini dvo-nožaca napuštenih od Boga odricali pravo da izriče konačne kazne, rezervisane samo za nebo, za dan vaskrsa, za gnevni čas obračuna između Tvorca i stvorenih. To farisejsko učenje u osnovi beše protivdržavno bez obzira da li se odnosilo na rimsku okupacionu upravu ili na neku buduću nezavisnu Judeju. Jer, protivurečili su sadukeju, ako naše odluke nisu punovažne u ovom po našem mnjenju jedinom svetu, nego se moraju podvrgavati reviziji nekog navodno idućeg i vrednijeg, pa tek tamo naknadno biti potvrđene ili odbačene, na čemu će se održavati autoritet države, ugled njenih vođa i svrsishodnost civilizacije, koja bi u međuvremenu postala razroka, jednim okom drljajući zemlju, drugim zverajući za predznacima neba? Iako samo seoski plemić – zemljoposjednik, Lazar je bio nklonjen sadukejima, imao je i nekoliko prijatelja među njima, a jedan od najuglednijih beše Njegovo preosveštenstvo Nikodim Bar Tara, koji bi mu s vremena na vreme ukazivao čast da pod njegovim maslinjacima rashladi po neko naročito usijano podne jerusalimskog leta.

Lazar se čuvao da ga ozlojedi. Pitanje egzistencije vaskrsenja bilo je za Nikodima važno, koliko je ravnoteža cena između hananske pšenice i plantažnih robova bila važna za seoskog plemića: onaj je na neponovljivosti života gradio državu, ovaj na stabilnosti cena gazdinstvo. Osim toga, još ga tištahu modrice, i mada one nisu imale ništa s dogmom o vaskrsenju ni s Nikodimom, već su, kako mu ljubazno objasniše, bile posledica nesporazuma za koji sam snosi krivicu, on se osećao obaveznim da bude obazriv i nepoverljiv prema svemu što je moglo da ih obnovi. Sve dok vaskrsenje nije iskusio na sebi, on ga je zajedno s jednomišljenicima iz sadukejske stranke

uporno odricao. Sada više nije mogao to da čini, ne bar u onako beskompromisnom obliku: kako bi oživljeni smeo da poriče oživljavanje? Kako predmet uspešnog čuda može da prezire čudotvorstvo kojim se koristi? Zar ovaj svetli pokret nije njegova desna ruka koja se nervozno igra s kupom vina, loptica vlage u ustima – njegov jezik koji pljuvačkom isplače nepca još uvek memljiva od četvorodnevne smrti? Nije li ova nesigurnost s kojom očekuje Nikodimove zaključke strah živog stvora koji ne pristaje da opet postane meta kame nicama? Onaj izvaljeni nadgrobni kamen, zagađeni pokrov, čiji je ustajali smrad još uvek izduvavao iz nozdrva, crvići koje je ispljučkivao oko sebe dok je puzao iz jame, pa to se nije tako jednostavno moglo prebrisati. Njegova smrt beše činjenica potvrđena od lekara, dijagnozom prema kojoj je izdahnuo usled izliva krvi. Od udaraca sva mu krv beše istočila. Njegov sadašnji život takođe je činjenica. A između činjenice smrti ispod firme sa Eskulapovim petlom i činjenice života u sinedrionskom zatvoru moralo je negde biti mesta i za činjenicu vaskrsenja na vitanijskom groblju.

– Zna li neko da sam ovde? – upita samo da ne misli o nezamislivom.

– Tvoje sestre i sluga Hamrije, koga smo doveli s tobom – reče Nikodim ne gledajući u sagovornika već u movu zunzaru koja se gušila ispod oguljene tavanice.

Lazar je nalazio da je lepo od njih što su se postarali da pri ruci ima pouzdanika koji će ga dopratiti u Vitaniju kad se ovaj mukotrpan razgovor završi, ovaj pipav razgovor koji, po svemu sudeći, još nije čestito ni počeo. Sad će ga, verovatno, upitati kako se osećao dok je bio mrtav, a on neće umeti da mu odgovori, ali Nikodim ništa ne upita nego mu nazdravi:

– U tvoje zdravlje, Lazare vitanijski! – i srknu iz pehara sa koga su mlitavo visili srebrni grozdovi.

Lazar se učtivo pokloni i, ne dotakavši svoju kupu, koja je ne jako blistala na mermernoj klupi, čekaše napregnut, pribran, vrlo lucidan. Ipak se na njegovom nabusitom licu, koje je razmekšao podliv, opazio izvestan mrzovoljni nemar.

– Kad sam spomenuo tvoje vaskrsenje – reče sadukej – mislio sam, naravno, na onaj smešan događaj na seoskom groblju – sad je piljio u hapšenika jogunastim, hrapavim očicama koje su ličile na žuljeve – imao sam na umu tvoje vraćanje iz letargije, koje sujeverni meštani tumače kao vaskrsenje.

Dakle, u tome grmu leži zec: Nikodim ne veruje da je on bio mrtav. Onesvešćen – to da, ali ne i mrtav. Jer ako nije bio mrtav nego samo umrtvljen, onda se vaskrsenje moglo objasniti u skladu sa učenjem koje ga poriče. Lazar htede da upita kako je onaj apostol Isus mogao da računa sa tom mogućnošću kad je bio na Kišonu, u dolini jezdelonskoj, kad je propovedao kilometrima daleko od Jerusalima, dok je on izdisao ispod firme sa Eskulapovim petlom? Nije se mogao osloniti na katepsiju za koju nije znao, pa ipak je pristao da ga oživi. To znači da je bio siguran u svoje sposobnosti, da se pouzdavao u mogućnost vaskrsenja, pod uslovom da se toga poduhvati neka božanska priroda ili neki njen posrednik, sam Bog ili njegov sin.

Ali ne upita ništa. Čekao je i dalje.

– Pa ti i sam znaš da nisi bio mrtav.

Lazar ćutaše. Bilo bi neuputno da se prepire.

– Ti nisi mogao da budeš mrtav zato što je nemoguće da neko ko je mrtav vaskrsne – produži sadukej, slažući svoje premise jednu na drugu kao gvozdene kocke – to je protivprirodno.

Lazar miroljubivo priznade da je vaskrsenje odista protivprirodno. To se slagalo s njegovim ličnim prosadukejskim ubeđenjem, a što se ono ipak dogodilo to nije umeo da objasni ničim drugim do nerazumljivom omaškom u funkcionisanju prirodnih zakona, na koje se učeni Nikodim s pravom poziva.

– Dobro je što smo u tome jednodušni – zaključio krepko sveštenik. – To će nam znatno olakšati stvar.

Lazar se snuždi. Mogao je očekivati da će sveštenici Sinedriona, naročito oni iz sadukejske stranke, biti ozlovoljeni čudom, čiji je predmet bio on. Ali nije verovao da će ga zbog toga progoniti. U stvari, on je bio samo slučajni povod, najbeznačajniji i najzamenljiviji delić čuda, irelevantan točkić u njegovom tajanstvenom meha-

nizmu. Svaki leš širom Judeje mogao je isto tako dobro da posluži Nazarećaninovom cilju. On nije želeo to vaskrsenje, nije ga insceni-
rao ni u njemu sudelovao, osim kao zamorče, a kad se već zbilo, Jahvea mu, pa, nije mogao da ostane u onoj usranoj rupčagi u dru-
štvu crva i u oblaku sopstvenog smrada, samo da se jedno lepo uče-
nje ne bi dovelo u sumnju. Setio se Judinih pakosnih primedbi na račun sadukeja, setio se da je Juda o vitanijskom čudu govorio kao o Hristovoj ličnoj pobeđi nad sadukejima, o trijumfu Novog nad Starim zavetom, njegove vere nad lažnom verom ovih bezakonika. Apostolske reči dokazuju da Lazar ne može biti kriv za svoj novi život, i da je bio samo slučajno oruđe u ratu koji su vodili hrišćani i njihovi neprijatelji.

– Nažalost, dragi moj Lazare – produži Nikodim raščesljavajući prstima svoju helensku bradu – nisu svi tako razboriti kao ti i ja. Tvoji Vitanjani, recimo, oni priprosti judejski mamlazi koji su prisustvovali tvom tobožnjem vaskrsenju, veruju da se ono odista zbilo. Šta ti misliš? Ja mislim da si ti za njih čovek koji je ustao iz groba. Oni veruju ušljivom Hristu.

– Pa, rekao bih da veruju, Preosvešteni! Kao očevici oni i ne mogu drukčije.

Sadukej Nikodim odloži pehar na klupu, skupi kolena ispod unutrašnje sveštene odežde, bezobrazno bele u vašaru priljavih senki, naže se nad vaskrsim, oduzimajući mu i ono malo vazduha što je izdisalo ispod svoda, i upita razgovetno, neobuzdano:

– A ti?

Kasnije mi je gospodar potanko objašnjavao šta je tom prilikom mislio (pokušavajući, valjda, da to o istom trošku objasni i sebi), ali ja ga nisam razumeo: bio je pristalica sadukeja, a poslužio njihovom protivniku; nije verovao u vaskrsenje mrtvih, a morao je da ga na sopstvenoj koži podnese; znao je da je bio mrtav, ali je znao i da to nije mogao da bude; živeo je samo da bi, iskreno ubeden, to porekao.

– A ti?

Nije ni pokušavao da raščlani ono što se uistinu dogodilo na groblju da bi Nikodimu pružio pošten odgovor. On nije bio očevidac čuda, nego njegov sudeonik, nije neutralno zazijavao iznad rake, već

se bacakao, valjao, koprcao u njoj, u buđavom leglu između trule zemlje, drveta i platna, nastojeći da se što pre iskobelja iz rupe za koju je, to se dobro seća, mislio da je zinula pred njim za vreme neke šetnje kroz Jerusalim, i to u trenutku kada je iznad sebe ugledao Eskulapovog petla u krugu zlatnih grčkih slova.

– A ti?

– Ja ne verujem – odgovorio je skoro bahato. – Ja nisam bio očevidac.

Nikodim odahnu, maši se pehara i, mučnuvši njime kao da na površinu vina isteruje neku komičnu sliku, dobroćudno se nasmeja:

– Ja bih zapravo morao da držim rastojanje od dvadeset koraka između nas – smeja se bez Lazareve saradnje. – Zar ti nisi mrtav, a ja sveštenik koji poštuje Zakon? Ali, sve su to besmislice, moj Lazare, puke besmislice – sad je opet bio ozbiljan – štetne tričarije, kao one priglupe priče o krilatim anđeoskim deranima koji jurcaju nebom prenoseći božje poruke, i čije zapaljene oči vidimo u obliku zvezda, one besmislene bajke o raj u gde ljudi uživaju u svojoj bestelesnoj sreći kao u nepoderivom odelu, ili o paklu gde se kupaju u svojoj nepresušivoj krvi. Trice i kučine! Ali opasne trice i još opasnije kučine! Koliko budala zapušta imanjanje na zemlji misleći da ih na nebu očekuje neko unosnije, ne postaju bolji ovde nadajući se da će na nebu za to imati više vremena i prilike, ne žive kao pravi ljudi, jer su ubedeni da će to postati tek kad umru, i ne umiru kao pravi ljudi, jer uobražavaju da smrću tek počinju ono što njome samo završavaju. Oni veruju da si ti vaskrsnuo. Kako da ih razuverimo? Šta da radimo, dobri moj Lazare?

Nikodim beše iskreno ojađen, lice mu se zaroza, ostare, zgužva kao svitak papirusa primaknut jari, dok su mu suve ruke landarale iz proreza lepezastih rukava kao dva slomljena, bleđa cveta.

– O, Gospode, Gospode, šta će biti sa Izrailjem? – kukao je klateći se tamo-ovamo, tamo-ovamo, i pocupkujući s noge na nogu kao žene narikače. – Šta će biti s našom lepom zemljom koja nam je obećana? Hašamajim, Hašamajim – dozivao je – osvrni se u milosti na narod Jakovljevi!

Mada nije video neku vezu između svog vaskrsenja i propasti Izrailja, Lazar se sažali.

– U čemu je stvar? – upita nežno, gotov da pomogne.

Nikodim se obuzda, osveži vinom i prozbori, naglašavajući svaku reč kao da je od tuča koji, gle, bije po nakovnju Lazarevog pažljivog uha:

– Stvar je u tebi, crni Lazare, i u tome što si živ, a po svim prirodnim zakonima u koje verujemo morao bi da budeš mrtav. Stvar je u tome što će ovi naši blentavi sunarodnici gde god te sretnu vikati: „Eno Lazara iz Vitanije, koji je četiri dana ležao u grobu, a sada šećka ulicama!” ili: „Eno onoga koji je vaskrsnuo iz mrtvih!”, a onda im to više neće izgledati dovoljno, pa će govorkati: „Eno Lazara, koga je oživeo Isus Nazarećanin” i: „Eno Lazara, koga je naš Spasitelj digao iz groba!” Najzad ćemo doživeta da ih čujemo gde govore: „Sadukeji kažu da nema vaskrsa. Otkuda onda Lazar? Dakle, sadukeji nisu u pravu, u pravu je Isus Nazarećanin. On je uistinu Sin božji!” Nadam se da se razumemo, dobri moj Lazare? Pošto, zahvaljujući tebi, izgube veru u nas, oni će prezreti i naše učenje. Prestiž bez koga ne možemo izvesti naš program preporoda jevrejskog naroda biće uništen. Zatim, tu je i naša biblijska misija: svuda prisutni, nevidljivi, bezoblični i univerzalni Adonaj Elohim izabrao nas je na brdašcu Moriji a preko praoca Avrama da budemo njegovi poslanici, lučonoše sveta. On nije tražio da čuvamo njegovu nevidljivo lice od pogleda bezbožnika, nego da ih njime zasenimo. Naložio nam je kao Isak Isavu: „Uzmi oružje svoje, tulac i luk, iziđi u planinu te mi ulovi lova!” Svet je taj ulov koji će jevrejstvo položiti pred noge svog Boga. Ti poznaješ naš ideal, Lazare? Zar nije veličanstven?

Lazar reče da jeste. On se solidarisao sa tim programom, sa tim preporodilačkim, univerzalnim pozvanjem Izrailja, verovao u njega i služio mu na izvestan način u vremenu koje mu je preostajalo između proučavanja aleksandrijskih berzanskih izveštaja i nadzora nad imananjem. Zaista, svet – to beše ideal, i za njega se isplatilo živeti.

– Kad bi se on ispunio, potomci Sima, Hamai Jafeta živeli bi kao braća, vuci bi čuvali jagnjad, zmije spavale sa žabama i mačke

dojile miševе. Vera Avrama, Isaka i Jakova postala bi vera svih ljudi, a Obećana zemlja vaskoliki svet.

Lazar i ovo potvrdi svim srcem, neobuzdano, plahovito.

– Eto, a ti si sa tim tvojim idiotskim vaskrsenjem sve ovo doveo u pitanje – završi Nikodim ustajući. To nije zvučalo kao prebacivanje, sadukej je samo žalio okolnosti koje su od Lazara, privrženika jedne ideje, načinile njenog krvnika. – Razmisli malo o tome, Lazare!

Zatim se oprostio od vaskrslog i ode ostavljajući za sobom žut miris sandalovine, škripu zarđale brave i preteći odjek svojih jere-mijada.

Kad ostade sam, Lazar ponovi ceo razgovor ne bi li pronašao neki napukao, rašiven šav u tom čeličnom pojasu koji je spajao njegovo vaskrsenje s propašću jevrejstva i njegove internacionalne misije, ali je pojas ispleten Nikodimovom neborivom logikom bio neraskidiv. Danas je svima jasno da on nije kriv, ali sutra ko će ga za to pitati? Niko neće reći: „Gle Lazara, koga su vaskrsli!” nego: „Gle Lazara, koji je vaskrsao!”

Kad je idući put obišao ćeliju, Nikodim naredi da se za njih dvojicu postavi sabatska večera. Jelo koje se u dan odmora nije smelo kuvati, bilo je podgrejano na sanducima-pećima zamotanim slamom.

Sadukej je dobro raspoložen. Ne pokazuje nameru da nastavi razgovor tamo gde su ga prekinuli. U subotu – objašnjava on – nije preporučljivo govoriti o poslovima.

– Kada bih se usudio da zapitam zašto sam optužen – primeću-je Lazar učtivo – da li bi se to smatralo razgovorom o poslu?

– A ko kaže da si optužen? – čudi se velikodostojnik, vrti jednu smokvu među prstima, zatim je zagriže. – Ti uopšte nisi optužen. U stvari, ti si samo doveden na razgovor o nekim opštim principima koji su ugroženi tvojim nemogućim vaskrsenjem.

Nikodim ne nastavlja da raspravlja o Lazarevom vaskrsenju. Veran zabrani poslovnih razgovora u subotu, on prelazi na jevrejsku istoriju i oduševljeno iznosi primere herojskih žrtvovanja pojedinaca za stvar Izrailja. On znalacki citira Sveto pismo, naročito Berešit ili Stvaranje, Šemot ili Izlazak i Bamidbar ili Brojeve iz Petoknjiž-

ja, zatim knjige Isusa Navina i Samuilove, knjige o sudijama i one o carevima, najzad prvu i drugu knjigu Dnevnika zajedno s petnaest knjiga trojice velikih i dvanaestorice takozvanih malih proroka. On priča o praocu Avramu koji kušan od Boga nije oklevao da zakolje sina mada do toga, zahvaljujući božjoj uvidavnosti nije došlo, da bi stekao njegovu naklonost i ostavio je u nasleđstvo rodu. Baš ta spremnost na žrtvu – obrazlaže Nikodim – izazvala je Tvorca da mu kaže: „Blagosloviće se u semenu tvojemu svi narodi na zemlji!” i da nas kraj Isakovog nesuđenog žrtvenika posveti u svoje izabranike. On s poštovanjem priča o Jesejevom sinu Davidu, koji se žrtvo-
vao za narod, izlazeći na neravnopravan dvoboj sa šestolokatnim Filistejinom Golijatom iz Gata, i premda se ta borba završila srećno po budućeg kralja, lako se moglo dogoditi i obrnuto. No David nije oklevao: praćkom obori diva i Izrailjci dobiše bitku u dolini Ili. Priča o Jestiri, koja se udala za tuđinskog cara Ahasfera da bi spasila svoj razasuti narod od istrebljenja. O prorocima koji su objavljujući istinu izlagali svoj život mukama, ali su čuvali savez Bog–Avram i sva predanja roda Jakovljeva.

Nikodim priča. Jedan primer sledi drugi, jedna živopisna slika drugu. Lazar se zadovoljava da pažljivo sluša. Ne stavlja nikakve primedbe, jedino nehotično i u sebi upoređuje svoj položaj sa položajem Avrama, Davida, Jestire i drugih pregalaca za domovinu.

Odlazeći, sadukej moli Lazara da razmisli i o ovome što mu je večeras kazao.

I Lazar je razmišljao. Nije bilo teško dokučiti šta se od njega zahtevalo. Uprkos sabatu Nikodim je ipak govorio o „poslu”, a „posao” se bez sumnje sastojao u tome da se pronade sredstvo za potiranje efekta, koji je oživljavanjem Lazara izazvao onaj smutljivac iz Galileje.

Međutim, šta bi on mogao da učini, čak ako se i ogлуši o zahvalnost koju je trebalo da oseća prema svom životodavcu? Mogao bi, recimo, svima da objavi kako je već bio živ, ali mu kad se ono dogodilo beše žao da osramoti i ponizi čudotvorca. To ne bi bilo dovoljno, jer i pod pretpostavkom da ga Isus nije oživeo, on je podigao kamen s njegovog groba, a bez toga on bi stvarno bio mrtav.

Mogao bi da rasproda imanje i da se iseli u neku drugu provinciju Hanana gde ga niko ne poznaje i gde ga niko neće moći da uzima za primer Nazarećaninove moći. Da ode u inostranstvo, u Suzu nezabožacku, ili Bogu iza leđa na Iberijsko poluostrvo.

To bi, uistinu, bila velika žrtva, i na svoj način dostojna istorijskih predaka na koje se Nikodim pozivao, jer Lazar je voleo svoju postojbinu, blagoslovenu dolinu Josafat pod crnim krilom Maslinove gore, ravan Jehošafat gde je okružen svojim plantažama i ergelama mogao spokojno da čeka na suđenje Judinim neprijateljima; voleo je presit, zagušljiv miris Judeje, ropac bujne zemlje koju su rilarala, prašnjava praskozorja u škripcu istočnih visoravni, razdirana mukanjem govedi i cilikanjem praporaca robova koji ustaju; voleo je vruć smrad štala i škrgutavu škripu čekrka sa bunara, tamnozlatan odblesak Velikog hrama na Har Habajitu u kome je stanovao nevidljivi Bog zatvoren u crnom kamenu, zavijanje magrefe, hitar topot hodočasničkih mazgi i leno njakanje magaraca natovarenih kotaricama; voleo je svaku ma i najbeznačajniju pojedinost na toj sočnoj, raznobojnoj i bučnoj slici, koja se kao truba iscrtanog i obojenog platna odmotavala pred njim čim bi u zoru otvorio oči i upravo ih na belu sen Svetog grada. No, više od toga nije mogao da žrtvuje, više od toga nije ni imao.

I kad ga Nikodim poseti po treći put, on potišteno predloži da ode iz Vitanije, ali da pre toga klečeći na trgu obelodani istinu o svom slučaju.

– Koju istinu? – upita sadukej rasejano. – Istinu da sam već bio živ kada me je onaj vaskrsao.

Pohvalivši njegovu dobru volju da im pomogne, Nikodim izrazi ozbiljnu sumnju u efikasnost ovakve žrtve. Ona je prema njegovom mnenju bila više atraktivna nego korisna. Očevici će pre verovati svojim očima nego Lazarevim rečima, oni će zahtevati dokaze koje im je Galilejac pružio, a koje Lazar nema. Kako da ih ubedi da je četiri dana živeo u grobu? Beh hrane? Bez vode? Bez vazduha? Pošto su mu kamenice isterale svu krv iz žila?

– Nijedan smrtni stvor ne može živeti pod takvim okolnostima – reče on samouvereno.

Lazar zgranuto upita da li to Nikodim najednom veruje u vaskrsenje jer, priznajući da je u grobu morao biti mrtav a gledajući ga sada zdravog i čitavog mora pretpostaviti da ga je neko oživeo.

– Koješta! – obrecnu se sadukej. Uopšte, postajao je sve neljubazniji, osorniji, grublji. Više nije bilo govora o peharima sa otromboljenom lozom u srebru, kojima su ranije osvežavali svoje susrete. – Govorim u ime budala koje ćeš morati da ubeđuješ. Ta tvoja ideja, Lazare, ne вреди ni prebijene pare.

– Kako bi bilo – predloži hapšenik – da se na neko vreme udaljim iz Vitanije. U gileadskoj Peli, s one strane Šerijat el-Kebira, imam tazbinu.

Namerno je upotrebio arapsko ime za Jordan, jer da je izustio ono svoje, ono slavno jevrejsko, osećao bi da čini svetogrđe, pored besprimerne žrtve koju bi podneo svojim odlaskom iz Zemlje date mu u leno od samog Jahvea.

– A kad se vratiš u Vitaniju da se kaže? „Vratio se onaj koji je uskrsnuo”, ili još gore: „Vratio se onaj koga je Mesija uskrsnuo”. Ne, ne ide ni to, Lazare!

– Mogao bih da rasprodam imovinu i da se preselim na sever, recimo u Galileju?

– Pa da te tamo dočekaju rečima: „Evo, došao je onaj što je vaskrsao”, ili: „Evo, došao je onaj što ga je naš Mesija oživeo?”

– Ne moram u Galileju, mogu otići u Siriju.

– I da sve bude dobro dok kroz tvoje novo obitavalište ne prođe neki Izrailjac, i prepoznavši te ne uzvikne: „Gle, pa to je Lazar vitanijski, koji je ustao iz groba!”

– A da odem još dalje, bestraga daleko u Suzu?

Sadukej odbaci i ovaj predlog.

– Ne, ti uopšte ne smeš da napustiš Vitaniju. Čim bi se odselio, čim bi im nestao sa očiju, oni bi rekli: „Otišao je onaj što ga je vaskrsao naš Gospod”, ili: „Gde se deo vaskrsli Lazar”, ili: „Ovde je stanovao onaj što ga je Isus iz Nazareta oživeo posle četiri dana”.

– A da promenim ime, šta tvoje Preosveštenstvo misli o tome da se iselim i uzmem novo ime? – Lazar se predano trudio da bude od koristi.

– Pa da kažu: „To je onaj koji je naš nagovor sadukeja promenio ime kad je ustao iz groba”, ili da se dovikuju: „Evo čoveka koji se zvao Lazar i koga je naš Spasitelj ustao na sramotu sadukeja?”

Porazen, Lazar diže izubijane ruke nebu. Izneo je sve mogućnosti: ponudio sva rešenja u kojima bi mogao da saraduje, sve žrtve do izopćenja, čak i da ga brišu iz spiskova izabrane zajednice, da bude prognan kao bezimena lutalica. Bio je izmrcvaren, smlavljen, isceden ovim razgovorima bez predaha, otegnutim u beskraj kroz uvek iste, bezlične, crne tamničke sate, a koje više nije vodio samo Nikodim Bar Tara, nego se svešteničke sudije, činovnici i teolozi Svetog Sinedriona smenjivahu jedan za drugim, motkasti, bačvasti, vretenasti, slaninasti, stubasti, grmaljasti doktori Svetih nauka (prema Zakonu bez ijedne fizičke mane), koji dolazahu, odlažahu pa se opet vraćahu, uvek sveži u svojim čistim zlačano smeđim odeždama, zlatousti, neumorni, bandoglavi, prodorni kao svrdla, neosetljivi kao tuč, uvek orni za raspravljanje i ubeđivanje, dok je on trnuo ukočen kao drveni kolac urastao u klupu, s natečenom zadnjicom, zapaljenim zenicama i rasprslim sluhom, mrdajući ispijenom glavom levo-desno, levo-desno, levo-desno, bez sna i okrepe, izuzimajući parče bajatog hleba i nekoliko gutljaja ustajale vode, i slušajući kako ga ubeđuju tonom zabrinutih očeva da zacelo valja umreti, ponovo krepiti ovog puta u višem interesu (još jednom, dakle, proumirati smrt, proizdisati taj dugi ropac), ili kako se deru u profetskoj razjarenosti, anatemišući njegovo kukavno izdajstvo principa, buntovničkim Galilejcem i njegov ponovo prisvojeni život. On je velik beznadan grešnik, i samo odgovarajuće velika žrtva može da ga spase u Jahveovim svevidim očima.

I kad je na Nikodima opet došao red da ga saslušava, Lazar gorko zaplaka:

– Gospode moj milosrdni – kukaše kao Job iz zemlje Uza – što mi nisu zatvorili vrata od utrobe i sakrili muku od očiju mojih, zašto ne umreh u utrobi, ne izdahnuh izlazeći iz utrobe, jer bih sada ležao i počivao, spavao bih i bio bih miran. Nebo, kamo da nikad nisam živeo, kamo da sam mrtvac!

– Eto, to je ideja! – uzviknu sadukej. Ozarena lica, on zapljeska rukama. Opet bi posluženo piće, one dve kupe sa srebrnim simbolima Izraela opet se pojaviše. Nikodim opet posta predusretljiv, tapšao je vaskrslog po izrovašenim leđima, bodreći njegovo uzdanje da će se, pošto je spasonosna ideja najzad pala, sve brzo i srećno rešiti.

– Šta treba da učinim? – upita Lazar. Još uvek se pomalo durio.

– Ništa naročito – odgovori sadukej – potrebno je samo da umreš iz početka.

Lazar neočekivano odlučno odbi da umre. Prvi put hajde de (bio je po svoj prilici nesporazum), ali još jednom umreti bilo bi nepodnošljivo, ma koliki bio njegov greh. Znaju li plemeniti i učeni oci kako to izgleda kad se pluća rasprskavaju i kad se svest drobi kao da se preko nje kotrljaju klinasti točkovi volovskih zaprega? On je svestan opštih interesa koji su ugroženi njegovim životom. On je svestan i zavetnih heroja koje mu doktori Sinedriona opet pominju kao uzor, on im veruje da njegov leš neće biti zaboravljen već ugrađen u temelje novog Izraela, možda u društvu časnih uspomena na Josifa, Mojsija, Davida i premudrog Solomona, ali znaju li plemeniti i učeni oci kako se čovek oseća kad mu kao razvezan ular creva gmižu po kaldrmi i kad u crnom, vatrenom hladu samrtnika samo u onom beskrajno dugačkom trenutku prožme jezivi strah od ništavila koje ga obuzima? O, ubeđen je da će njegov patriotizam ući u sve čitanke i da će stati uz bok mučenicima proroštva, moguće je da će o njemu govoriti: „To je Lazar, koga lažni Mesija nije mogao da vaskrsne, toliko je njegova vera bila jaka!” i: „To je čuvar istine, Lazar iz Vitanije”, ali ma koliko želeo da pomogne, on jednostavno nije kadar još jednom da preživi smrt, nije kadar da izdrži još jedno umiranje, prema kome je proces vaskrsenja prava dečja pesmica.

– Ne, moj verni Hamrije – pričao mi je kasnije gospodar – predloženo iskupljenje nadmašilo bi tvoj greh. Težina žrtve, neka je svaka čast Avramu, Davidu, Jestiri i inim velikanima, bila je u vapijućem neskladu s prestupom vaskrsavanja. Jer na kraju krajeva, posredstvom žrtvovanja oni ne postadoše leševi već patrijarsi, kraljevi i carice. Ja sam, međutim, imao da umrem. Delio sam Nikodimovo visoko mišljenje o sadukejskim idealima, koji su u neku ruku bili i

moji, ali to saznanje nije moglo da učini smrt bezbolnijom. Odbih da umrem, moj Hamrije! Odbih čak i da pregovaram o toj mogućnosti.

Dok su ta učena gospoda saslušavala mog gazdu, ja sam ležao u susednoj ćeliji sinedrionske tamnice i sa mnom se prilično pažljivo postupalo. Devetnaestog dana meseca elula izvedoše me u dvorište, gde mi rekoše da će gospodaru Lazaru suditi Sveti Sinedrion ili na našem jeziku Bet Din Hagadol za prestupe izvršene protivu vere Otaca, a da ću ja prisustvovati suđenju kao svedok. Zatim me odvedoše u dvoranu Velikog suda. Osim mene, sedamdesetorice sudija i Av Bet-Dina (Kajafe), koji je predsedavao Veću, niko ne beše u dvorani. Naravno, tu je još bio i gospodar Lazar sa svojim čuvarima.

Mada je izgledao dosta iznuren, držao se bodro i gazio krepkim hodom pravednika. Njegove su oči mimoilazile stvarne predmete sudnice, koji su mu se dosta bučno nametali, da bi u nekom nevidljivom predelu dana tražile svoje omiljene likove, a njegovo je ponašanje – neverovatno za tako trezvenog čoveka – imalo u sebi nečeg ludački blaženog i svetiteljski zabludelog. Činjenica da je prema propisima bio sputan olovnim lancem i da je oko vrata nosio simbolične oznake svoje bogohulne krivice bila je ublažena činjenicom da su ga sprovodila samo dva nenaoružana činovnika Sinedriona. Sve je ukazivalo na to da ga prvosveštenici ne smatraju okorelim zločincem i da je ovaj ponižavajući postupak samo puka, nažalost obavezna formalnost. Ovim utiskom ja sam objašnjavao i njegovo samouvereno držanje, koje bi pod drugim okolnostima i pri nepovoljnijim zaključcima prethodne istrage svakako izostalo.

Prvi uze reč rabin koji je imao da nabroji Lazareva nedela. On niskim, bestrasnim glasom objavi da se Lazar, sin počivšeg Zakheja iz Vitanije, po zanimanju zemljoposjednik i odgajivač stoke, optužuje pred Velikim državnim savetom jevrejskog naroda zbog toga što je sedme noći meseca elula pružio utočište narušitelju Zakona i samozvanom čudočiniocu Jošui ben Josifu iz Nazareta galilejskog, iako mu je bilo poznato da se ovaj traži kao težak prestupnik protivu otačke vere; što je prigrlilo njegovo jeretičko učenje i revnosno ga širio među meštanima kod kojih je uživao ugled imućnog i mud-

rog čoveka; što je, na rečima ispovedajući pravoverna ubeđenja, uspeo da se uvuče u zajednicu Nepokolebivo Pravednih, gde je uhođio za račun rečenog Jošue ben Josifa; a iznad svega što je u zavereničkom dogovoru sa njim inscenirao svoje tobožnje vaskrsavanje na vitanijskom groblju u cilju da naopaka hrišćanska učenja steknu što više privrženika i poštovalaca. Dokazi za ovu pretešku optužbu – rekao je crkveni tužilac – sadržani su delimično u proverenim iskazima očevidaca a delimično u neiznuđenom priznanju optuženog, kome kao naročito otežavajuću okolnost valja uzeti društveni ugled i perfidnost s kojom ga je zloupotrebljavao da bi podrio tekovine otačke vere i potpomogao širenje lažne vere nadriproroka iz Galileje. Stoga – završio je sveštenik – samo optužba sa svojim neoborivim dokazima, a ne prolazna ljudska zloba i pristrasnost, preporučuju okrivljenog Lazara Zakhejevog iz Vitanije egzemplarnoj kazni Svetog Sinedriona.

Optužba je bila sročena od najtežih prestupa, od kojih je svaki ponaosob povlačio isključenje iz verske zajednice, javno kamenovanje i anatemisanje s doksata Velikog hrama. Pa ipak, ja se nisam brinuo za ishod procesa. Znao sam da je moj gospodar nedužan i da će jednom jedinom reči odbrane opovrgnuti sve te besmislene krivice. Kakvo li je moje zaprepašćenje, kakva li je moja žalost bila kad sam umesto svega toga čuo prvi dijalog između Av Bet-Dina Kajafe i njega?

– Čuo si svoja sagrašenja, Lazare vitanijski – rekao je prvosveštenik. – Osećaš li se krivim?

– Osećam, Vaše preosveštenstvo.

– Kaješ li se zbog počinjenih grehova?

– Kajem, Vaše preosveštenstvo.

Kad se povratih iz prepasti, ispitivanje je već bilo u punom jeku, ne pružajući, onako kako je teklo, mom gospodaru nikakve izglede na oslobođenje.

– Ispričaj nam kako je došlo do toga da pružiš utočište tom prestupniku iz Nazareta? – pitao je Kajafa.

– Odavno sam ispovedao njegovo učenje – odgovorio je mirno Lazar – i odavno verovao u njega kao Sina božjeg, koji nam u svom

jevandelju o carstvu božjem donosi milost i oprostaj Onog protiv koga sagrašiše naši preci.

– A ipak si javno pripadao sadukejima i delio njihovo učenje?

– Moja zvanična pripadnost sadukejskoj stranci bila je maska kojom sam prikrivao stvarnu delatnost u korist Hrista i hrišćana.

– U čemu se sastojala ta delatnost?

– Najpre u prestupima koje je već iznela tužba: u širenju nove vere među Judejcima, u dostavljanju Jošui ben Josifu namere sadukeja u odnosu na njegovu ličnost, i u sakrivanju njegovih progone-nih pristaša; a zatim i u drugim nedelima koje tužba velikodušno nije pomenula: u redovnom kršenju svih svetih zabrana, nepridržavanju Torom propisanih običaja i sejanju nepoverenja prema doktorima Sinedriona, koji su propovedali poštovanje tih zabrana i običaja.

Onaj sveštenik koji je u početku potanko nabrajao gospodareva nedela ustade i reče da će ova novootkrivena nepočinstva pribrojati onima što okrivljenog već terete, ali da neće tražiti neku posebnu kaznu za njih, jer i već zatražena odmazda dotiče krajnju granicu izvršenja ukoliko se radi o mogućnostima smrtnih ljudi. Sa druge strane, reče, on se nada da dragovoljno priznanje Lazara iz Vitanije neće ublažiti tu prvozaiskanu kaznu, već i zbog toga što taj ublažaj ni za optuženog ne bi bio ni od kakve koristi: njemu, naime, mora biti svejedno hoće li tri, pet ili sedam puta biti osuđen na jednu istu smrt, ako samo jednom može da umre.

Ova izjava učini utisak na sud, i, premda sam znao da joj moj gospodar može staviti ozbiljne prigovore zasnovane na sopstvenom iskustvu, on se ne odvaži ni na jedan. Pretres bi nastavljen njegovim ispitivanjem. Na sva pitanja on je davao odrešite, uvek pokajnički potvrdne odgovore, pa se sticao utisak da se sa sudijama utrkuje u kopanju sopstvenog groba.

Sad ga je propitivao prvosveštenik Aleksandar:

– U više navrata, dakle, ti si pod krovom svoje kuće krio učenike Jošue ben Josifa?

– Jesam, Vaše preosveštenstvo.

– A onda si sedme noći meseca elula sakrio i njega samog?

– Jesam, Vaše preosveštenstvo.

– Jesi li znao koga kriješ?
– Jesam, Vaše preosveštenstvo.
– Jesi li bio svestan da činiš zlodelo?
– Vaše preosveštenstvo – reče Lazar – u to vreme ja sam bio hrišćanin i za mene bi zlodelo bilo da ga nisam sakrio.

– A sada?
– Sada više nisam hrišćanin. Uvideo sam svoju zabludu i kajem se zbog grehova koji su iz nje proistekli.

Moj gospodar hrišćanin!? Ama, šta on to priča? Da se nije nazvakaio mandragore pa bulazni? I kakvoj to nakaradnoj opseni prisustvuješ, Elhananov sine, mislio sam, uzaludno mu dajući molećive znake da se pribere.

U međuvremenu gospodar uglavnom verno ispričava kako ga je posetio Nikodim Bar Tara (sada je sedeo u drugom redu Velikog suda, ali se nije mešao u tok pretresa), kako se prilikom razgovora sa njim odao, bio uhapšen, isleđivan i prilikom sprovođenja iz namesništva u sinedrionsku tamnicu kamenovan u jednom jerusalimskom ćorsokaku.

– Ko te je kamenovao, Lazare vitanijski? – upita prvosveštenik Ana. Jer na kamenovanje ne beše osuđen.

– Narod, Vaše preosveštenstvo.

– A zašto? Zašto te kamenova kad si, kako veliš, u službi pravde božje stvari vršio svoje dužnosti?

– Zato što sam i ne znajući služio satani, Vaše preosveštenstvo, što sam metanišući pred lažnim prorokom uvredio i Boga i vas, služe njegove na zemlji. Narod je to osetio, narod je tu opaku službu poznao na mom licu.

– Narod svakoga prepoznaje po licu njegovom – reče Kajafa – i teško onome koji se od naroda odvoji da lice svoje drugde a ne u njemu pronađe, jer mu se neće znati ni početka ni kraja, i prah njegov biće predan vetru da ga razduva u ništa.

– Amin! – zapoja Sinedrion.

A prvosveštenik Joanan uze reč te zapita Lazara:

– A kamenje narodno kad te pogodi, šta bi?

– Padoh, Vaše preosveštenstvo, padoh izubijan.

– I bi li mrtav?
– Ne, Vaše preosveštenstvo. Možda polumrtav, nikako mrtav.
– Kažeš da mrtav nisi bio, Lazare Zakhejev. Dobro. Zašto si onda pustio da te živa sahrane i da ti čitaju zaupokojene molitve?

A Lazar bez razmišljanja odgovori da je onako polumrtav došao na pomisao da svoje očajno stanje i glas, koji se o njegovom kamenovanju počeo širiti, iskoristi za dobro Hristove vere.

– Preko mog slugu Hamrija javih Spasitelju da prividno mrtav ležim u grobu i čekam da me pred narodom oživi. To bi bio najbolji dokaz da je ustajanje iz mrtvih moguće i da sadukeji koji ga poriču nisu u pravu. Osim toga, mojim bi se tobožnjim vaskrsenjem potvrdila božanska priroda Jošue ben Josifa, jer je očigledno da takva čuda može da čini samo onaj koji potpuno ili delimično pritežava vlast nad tajnom življenja i mrenja. (Ovo što velim neka se ne uzme kao neko, božemprosti, prebacivanje Lazaru – ko zna šta su sa njim činili, te su ga naveli da sebi olakša a mene uvali – no istine radi moram reći da su me činovnici Sinedriona na Nikodimov mig istog časa uveli u nekakvu pokrajnju sobu te tu u meni boga ubili, pa više i ne pamtim koja sam imena vitanjanska izlajao, ni zašto).

– To znači – reče Kajafa – da pravog vaskrsenja i ne beše?

– Nije ga bilo, Vaše preosveštenstvo. To je bilo lažno vaskrsenje.

Tada Av Bet Din svečano zaključiči:

– Jer vaskrsenja iz mrtvih nema, nikada ga nije bilo, niti će ga biti od sada pa do vekovi vekova.

– Amin! – zapoja Sinedrion.

Ostatak suđenja, koliko sam od batina mogao da pratim, proteče u neiskazanoj hitnji, kojoj gospodar svojim samooptužujućim odgovorima dade odlučujući podstrek i doprinos. Zahvaljujući obimnosti i iscrpnosti njegovog priznanja svako se svedočenje pokazalo bespredmetnim, pa od mene i ne zatražiše iskaz koji bi me, uostalom, stavio na veliku kušnju, već me oteraše da u dvorištu čekam ishod većanja. A u tom pogledu nije bilo neizvesnosti. Gospodarevo držanje nije za nju ostavljalo ni najmanje mesta. Doista, ubrzo me služinčad Suda obaveste da je osuđen na izopćenje iz zajednice, javno kamenovanje i anatemisanje sa doksata Velikog hrama, koje bi se

onda ponavljalo u svim jevrejskim bogomoljama. Sve kazne trebalo je da se izvrše bez odlaganja, kako se držanjem u životu okorelog grešnika Bog ne bi izveo iz strpljenja, a da bi se sačuvalo kontinuitet zvanične, sudske smrti samo pogubljenje moralo je da se ponovi na onom istom mestu na kome je (pod Eskulapovim petlom u krugu grčkih slova) Lazar prvi put ispustio dušu.

Povorka sa osuđenikom na smrt kretala se uobičajenim putem koji je vodio prema ozloglašenoj dolini Hinom. Prolazila je grbavim uličicama, koje su odjekivale od zaglušujućeg tutnja kovačnica, jednolikog zujanja tocila, zvučnih udaraca kazandžijskih čekića, hrpavog šuma cepanja tkanine kojom su trgovali turskosidonski doseljenici, cilikavog zveka iz radionica duvača stakla, čiji su još mokri i nestinuti stakleni mehuri sažimali dan u sunčane konture raznovrsnog oblika, boje i veličine, a iznad svega i u svemu čuo se onaj nerazgovetan krkljanac bazara, kao žubor plime kroz neujednačene i nestalne glasove morskog žala. Pored zvaničnika i sinedrionskih stražara povorku je pratilo nekoliko delija dušmanskog izgleda, koji su se neprestano sašaptavali kao da se o nečemu dogovaraju. Ubrzo im se pridružiše još nekoliko grubijana njihovog soja, tako da je već ulicom lončara sprovod pratila oveća rulja Jerusalimljana, koja je gundala dajući oduške nezadovoljstvu što vidi živog prestupnika protivu Običaja i Zakona, saučesnika ujdurme koju su izveli zlotvori Izrailja da bi ponizili jevrejskog Boga i njegove izabranike.

A nalazili smo se u zabačenom sokaku u kome je Lazar i prvi put umro. U daljini kao majušno sunce sijao je Eskulapov petao. Ne bih rekao da moj gospodar nije bio svestan opasnosti. Naprotiv, činilo se da u njoj uživa, da je svojim svetački oholim držanjem izaziva, jer mu hod, dok smo se primicali onoj zloslutnoj firmi, postaje brži umesto da ga usporava, odlažući kraj koji ga je tamo čekao.

Tada prva kamenica, bačena istreniranom rukom vojnika praćkaša, pogodi gospodara. Koža na slepoočnici pršte. Njegova gola, šiljasta kolena zarovaše zemlju, a koščate ruke mu se u nekom neshvatljivom zanosu digoše prema nebu kao da prizivaju odobravajući smešak Vrhovnog posmatrača.

Ja se probih kroz rulju razularenih bogomoljaca, među kojima sam zapazio pisarčiče Sinedriona, vojnike narodne straže van službe i prislužnike Velikog veća, (treba li da kažem da su to bili oni ljudi koji su ubijali, neubivši, boga u meni?) i propeh se ispred njega da ga zaštitim ali me on grubo odgurnu.

– Makni se, Hamrije, i ne smetaj da se izvrši Zakon!

Tamo gde ne beše raskrvavljeno, njegovo lice je sladostrasno uživalo u mukama kao da ih je sam odabrao i odobrio, i da su svi ovi raspomamljeni linčeri u službi neke njegove potajne strasti a ne obični plaćenici sadukeja.

– Ako Lazar živi, umreće Izrailj! – vikaše gromko pod lavinom kamenja. – Umre li Lazar, Izrailj će živeti! Neka živi Izrailj!

Izdahnuo je kao i prvi put pod životinjskim likom petla koga su nama bili zabranili da crtamo, izdahnuo je koliko sam mogao da opazim vrlo iznenađen, kao da uprkos tako rečitim okolnostima nije očekivao da umre.

Natovario sam njegov leš na mazgu, prekrrio ga pozajmljenom ponjavom, odneo u Vitaniju i noću krišom, samo uz pomoć Marte i Marije, sahranio u istom grobu, u istom ćivotu, u istom pokrovu, zatvarajući raku onim istim kamenom koji je izvaljen počivao u prašini, i na kome je već pisalo aramejski njegovo ime i godina smrti računata od postanja sveta.

Lomača je najzad gotova. Nije ni carska, nije ni ubožnička. Napabirčio sam dosta suvaraka i njima posuo vrh lomače da bi je plamen što ravnomernije zahvatio. Zatim sam iskopao leš rašio pokrov pa platno pomoću nekoliko ukrštenih motki razapeo iznad odra. Učinio sam to da se dim ne bi razilazio iznad šume i tako odao moje prisustvo. Obnaženo telo položio sam na drva, s nogama okrenutim prema Jahveovom jerusalimskom dvoru, i počeo užurbano da gasipam zapaljivom kućinom.

Drugi pogreb obavili smo, kako rekoh, noću devetnaestog elula. Dvadeset drugog elula, takođe usred noći, tek što pojedoh drugi zrnašti obrok žalosti za Lazarem, on uđe ogrnut usmrdelim pokrovom, posrćući pade na sofu i okrenu užarenom ognjištu lice na kome su se prosto utrkivali izrazi bespomoćnog jada, panike i srdžbe. Izne-

mogao, uzdišući hroptavo kao probušen meh, Lazar je ležao na sofi dok sam mu ja nežno previjao melem na rane. Naslućivao sam šta se moralo slučiti na vitanijskom groblju, ali sam ga sigurnosti radi ipak zapitao:

– Isus? Isus Nazarećanin?

– Kućkin izmet – prosikta on – pogana, gubava svinja!

Tada iz njegovih dvostrukim kamenovanjem smrvljenih grudi provali sav jedak jad zbog uzaludnosti žrtve koju je prineo budućnosti Izrailja, nesavladiv strah od ponovnog, trećeg umiranja ako sadukeji doznadu da je ustao iz groba, i još nesnosniji strah od trećeg vaskrsenja ako Mesija sazna da su ga sveštenici Sinedriona po treći put pogubili, bojazan od toga da ga poricatelji vaskrsenja po četvrti put umore ako ga onaj opet oživi, i da on četvrti put oživi ako ga oni snova smaknu, užas pred mogućnošću da bezbroj puta umre, nebrojeno puta u samrtničkom otporu razdire sopstvenu kožu, čupa kosu pred nezainteresovanim likom ništavila i slama nokte o ravnodušne predmete kraj kojih gine, bezbroj puta sve dok žive Isus i Nikodim, njihovi naslednici i naslednici njihovih naslednika, dok žive njihove preporodilačke ideje u srcima ljudi, pa ma kako sebe nazivali i ma šta ispovedali, uvek, uvek do večnosti, ta ako je to moguće i duže od nje.

A kad se do dna iskali, usudih se da pitam zašto je ovaj drugi put umro dobrovoljno i bar naizgled srećan? Zar se, prema sopstvenom priznanju nije opirao ma kakvoj žrtvi u kojoj bi morao ponovo da umre? I šta su u podrumima Sinedriona činili sa njim da ga privole, mada im njegov pristanak nije bio neophodan (mogli su da ga ubiju kad god su i kako god su hteli), osim ako nije imao zadaću da zaludi narod?

– Vidiš, verni moj Hamrije – reče on duvajući u otekline za koje nisam znao potiču li od predsmrtnog batinanja ili od posmrtnog truljenja – tačno je da sam se opirao još jednom da umrem, ali ne beše to stoga što nisam shvatao društvenu opravdanost svoje pogibije, već zato što sam se bojao umiranja. Moj otpor ni u kom vidu nije pogađao princip po kome nema vaskrsenja, on je samo odbacivao mogućnost njegove primene na meni. Ovamo, bio sam ubeđen

da je Sveti Sinedrion u pravu, jer može li sedamdeset najmudrijih staraca Izrailja tako da omanu i poriču vaskrsenje ako se ono dešava? Onamo, bio je taj moj strah od smrti, jer kao što i sam znaš, ja sam oba puta zaista umro. U stvari, u toj dvoguboj pogibiji, u tom dvokratnom a odistinskom izdisaju bio je izvor svih neprilika koje sam priređivao svojim sadukejskim verskim jednomišljenicima. Da je trebalo prvi put da umrem, možda se ne bih toliko prepao. Međutim, već iskusih jedno umiranje. Već sam patio u onim granicama koje su svačijem životu određene kao konačne granice izdržljivosti. Već sam bio sa one strane bola. A sad se od mene zahtevalo da u ime ideje, čiju vrednost ne sporim, sve to ponovim, kao učenik koji svoju lekciju nije savesno savladao. To je, moj Hamrije, bila bezizlazna situacija. Onda me je posetio Nikodim i predložio mi rešenje koje bi istovremeno sačuvalo „princip neponovljivosti života” i učinilo da se meni ništa rđavo ne desi. Ja ću, predložio je, pred Vrhovnim verskim sudom pokajnički prizvati svoju krivicu onako kako to najbolje odgovara trenutnoj potrebi sadukejske politike, a u zamenu, smrtna kazna, koja će mi zbog naroda biti izrečena, neće biti izvršena. Odnosno, biće izvršena samo prividno. Jednom rečju, predstava za narod kome treba pouka. Neka vrsta državotvornog pozorišta. Ja pristadoh. Opsena mi se činila dvostruko korisnom: narodu je čuvala dušu, a meni glavu. Čuo si kako sam se držao na sudu i video šta se zbilo posle toga. I dok sam po drugi put padao ispod one proklete firme sa Eskulapovim petlom, jedva sam stigao od kamenica da pomislim da to oni mene odistinski ubijaju, i da ja, bena preispoljna, opet umirem. Samrtne muke su me osvestile, ali već je bilo kasno. Bio sam po drugi put mrtav.

– Pa kako ti je bilo? – upitah radoznalo. – Kako je to biti mrtav?

Lazar ne odgovori. Kao zagađeno i odbačeno odelo, prošlost za njega nije više ništa značila. Sve čemu je posvećivao pažnju beše budućnost, bolje reći, ograničeni delić budućnosti, njena žiža, koja je po svoj prilici sadržala njegovu iduću smrt i njegovo iduće vaskrsenje. Bilo je izvesno da ga sadukeji neće ostaviti u životu, kao što je bilo izvesno da ga hrišćani neće pustiti da umre. On je postao veličanstveno poprište bitke za spasenje sveta. Njegovo jadro, staračko,

izmrvljeno telo, koje je u ravnoj meri iskusilo bolove umiranja i bolove ponovnog rađanja, tako da ih je jedva razlikovalo, beše postalo savremena dolina Ili, o koju su se gazeći je otimali: nekada vojska Izrailjaca i Filistejaca, danas sadukeja i hrišćana, sutra ko zna čija.

Zatim ga, stideći se, priupitah:

– A što mene uvali, što slaga, gospodaru?

– Zar sam lagao? Ne sećam se!

I umesto odgovora on me uze za ruku te mi reče:

– Hamrije Elhananov, slugo i prijatelju, noćas, vraćajući se iz groba, razmišljao sam o svom položaju. On je teži i nezahvalniji od Jobovog, jer nema izgleda da se ikada popravi, ako ničim drugim ono smrću koja nas razrešava svih nevolja i ukida svaku potrebu za nadanjem. Znam da sadukejima ne mogu umaći, ali bih možda mogao da prevarim Isusa Nazarećanina. Skovao sam plan. Potreban mi je odan čovek koji će ga sprovesti u delo. Ne vidim nikog do tebe – on mi grčevito steže ruku. – Obećaj da ćeš učiniti sve što budem od tebe zahtevao.

Obećah. To mu ne beše dovoljno. Zaiska da se zakunem najstrašnijom kletvom, uzimajući ime Gospodnje u usta. Zakleh se u nadi da to pominjanje neće biti uzaludno. Tek onda mi na uvo kaza šta traži od mene.

– Ali gospodaru, to je smrtni greh! – uzviknuh preneraženo. – Greh koji nebo ne oprašta!

– Spomena mi Gospodnjeg, neka padne na moju glavu. Prihvatam rizik – reče on turobno. – Ma kakva da je kazna, gore ne može biti od muka koje sada preživljavam.

Zrikavci zriču, nalik na beli dim nebo sivi u zenitu, drveće posvuda obara na zemlju ponjave svojih hladnjikavih senki. Došlo je vreme da zapalim lomaču. Prethodno se okrenuh licem prema Velikom jerusalimskom hramu, čija su krovna koplja, obojena pepeljastim sumrakom, sprečavala ptičurine da zagade božji stan i više nespretnim monologom nego molitvom (za greh kome sam pristupao nije bio predviđen nikakav oprostajni ceremonijal) pokušah da pripremim Nebo na iznenađenje koje će mu prirediti moj gospodar, dolazeći mu kroz vatreni vazduh na rimski način, a ne kroz zemlju

kako je bilo propisano za pripadnike izabranog naroda, još dok se zvao Ivrim.

– Gospode Savaote – kazao sam klanjajući se Hramu u kome se odmarao njegov gromopucateljni glas, jedino što je od našeg Boga bilo kako-tako oblikovano – Gospode Koji Jesi, obraća ti se Hamrije Elhananov, rab tvoj i sluga Lazara iz Vitanije, čiji zemni ostaci, ako ih možeš prepoznati, leže na drvenom odru iza mojih leđa. Možda i nije vreme da ti dosađujem, jer sunce propada kroz provalije na zapadu, i ti si verovatno iscrpen od pohvala i molepstviya upućenih iz bogomolja u kojima služba tebi tek što nije završena. Izvinjava me nedostatak vremena. Gospodaru se žuri, a mene na žurbu obavezuje zakletva tek nešto malo više od lične osvetoljubivosti. Čuj me, dakle, Gospode: neću da verujem da si cepidlaka kakvom te predstavljaju naši mudrijaški sveštenici, teolozi i književnici, koji te nesumnjivo zamišljaju prema svom sitničarskom duhu, opsednutim sa onih šest stotina trinaest propisa i njihovim neprojenim zakonskim potomstvom, kojim su regulisani naši međusobni odnosi još od susreta na Sinaju. Čak da mrtvaci nose na tabanima uočljive izgoretine od vatre, kapi vode, studen vazduha ili kâl zemlje, po čemu bi poznao put koji su prevalili da ti predstanu, sumnjam da bi to zapazio. Sudim da je tvoje sjajno oko, ili ono što bezobličan umesto njega poseduješ, toliko gorostasno da vidi išta manje od sunca koje, ogledajući se u njemu, mora da izgleda kao zapaljen trun uskovitlan vasseljskom mećavom. Da nisi tako divook, toliko dalekovid da ne zapažaš ono što ti je pod nosom, davno bi preduzeo nešto protiv Rimljana, koji tlače tvoj narod, izgazio Edom ili bar prepolutio poreze, tu jedinu počast koju imamo što živimo u granicama njihove posrane imperije. Odavno bi video kako je zbrkano stanje na stočnoj pijaci, i da će uštrojeno goveče za vuču uskoro biti jeftinije od ulaznice za cirkus. Odavno bi uočio da nam se više isplati sejati korov nego pšenicu, jer ovu nam rekviriraju, a korov prodajemo za potpalu krstova, na koje nas naši gospodari iz predostrožnosti razapinju.

Obuzdaj se, Hamrije, mislio sam, prebacivanjem ništa nećeš postići, možeš samo da ga razdražiš i oneraspoložiš.

– Držim da bi u tom slučaju znao da ti Sin ili ono stvorenje što se sinom tvojim naziva lunja po Hananu, uvećavajući naše ionako nepodnošljive nevolje, time što nas bez pitanja, na svoju ruku i na svoj način spasava. Lazar, sin Zakhejev iz Vitanije, koga usrdno preporučujem tvojoj naklonosti, njegova je žrtva, hoću reći jedan od onih koje je on nezamoljen spasao. Pretpostavljam da nije jedini. Ne znam jesi li čuo za nekog Mesezeveila, mutavca iz Jerusalima, kome je vratio jezik na vreme da zbog njega strada, i za nekog ludaka iz Dothaima, koji se ubio čim je postao dovoljno pametan da vidi kako stvarno stoje stvari na svetu. Od svih moj gospodar najgore prođe. Samo da bi ismejao sadukeje i dokazao mogućnost vaskrsenja iz mrtvih, koju su oni poricali, Mesija je učinio da moj gospodar tri puta premine u najcrnjim mukama. A sećaš li se, Gospode, šta si rekao Adamu kad si se naljutio na njega zbog nekakve jabuke sa tvog imanja? Kazao si: „Sa znojem lica svog ješćeš hleb svoj, dok se ne vratiš u zemlju iz koje si uzet, jer si: prah i u prah ćeš se vratiti”. Nisi li time odlučio da svaki čovek umre samo jedanput? I nije li ta odredba važila čak i za Metuzalema, koji nije morao pet puta da umire da bi izgurao sto osamdeset sedam godina svog časnog života? No, tvoj sinak, tvoj prekrasni poluizdanak ne misli tako. On misli da je čovek izdržljiv kao samarjanska mazga i da može krepavati onoliko puta koliko se to od njega zahteva, svakog dana po jednom ako je to potrebno, svakog sata bogovetnog ako je to u višem interesu. Elem, Gospode, kad god bi sadukeji ubili Lazara da dokažu da vaskrsenja nema, on bi ga oživljavao dokazujući time da vaskrsenja ima, i svaki put su muke u kojima je umirao bile strašnije, a strah sa kojim je iz groba ustajao bio veći. Ne, ni bezgrešni Job nije mogao patiti kao Lazar. Uza sve to, nije kao Job bio tašt, i nije mu bilo stalo do toga da se proslavi vampirstvom. Naravno, ni: sadukeji, ni Mesija nisu ni najmanje vodili računa o njegovim ličnim željama. Oni su bili ovejani idealisti, njima nije bilo važno šta košta njihovo hiljadugodišnje carstvo ni koga košta, nego ko će ga i kako uspostaviti. A što će pri tom mnogima od nas po leđima pucati, to je bilo sporedno, jer na kraju krajeva leđa su ipak bila naša a ne njihova. Oni su se jednostavno otimali o Lazara kao o utvrđen grad, ubijali ga i vas-

kršavali, ponovo ga ubijali i ponovo vaskrsavali, na njegovoj koži isprobavali i dokazivali svoje dogme, na njemu slavili svoje trijumfe i oplakivali svoje poraze, poravnavajući njegovim mučeničkim telom poprište bitke između Starog i Novog zaveta. Uveravam te, o Gospode, to je nemio položaj i, što je najgore, nije bilo nikakve nade da će se izmeniti. Izgledalo je da Lazar mora umirati i oživljavati da bi ponovo umro i ponovo ustao iz groba, sve dok oni između sebe ne prečiste račune, a ti, brate, znaš da se to nikad ne dešava, da čistih računa nema, da se cifre možda nekada i svedu, ali samo da bi bile zamenjene novim, i da se tako kroz njih u svežem obliku nastavi večiti nesporazum. Da ne odugovlačim, Lazar je došao na ideju da onemogućiti to svirepo titranje s njegovim lešom. Pošto sadukejima nije mogao umaći, preostalo mu je da prevari tvog Sina. Da bi to postigao, bilo je potrebno da na neki način učvrsti, zaštiti svoju smrt, da iščezne zauvek. Pa me je zamolio i zakletvom obavezao da ga, kad idući put umre, spalim na rimski način. Eto, to je ono što se, ako nemaš ništa protiv, spremam sa zadovoljstvom da uradim. Kad više ne bude njegovog tela, Isus više neće imati koga da vaskrsava ni sadukeji šta da ubijaju, osim ako boj ne nastave na nekom drugom nesrećniku. Ali to je već stvar sluga onog drugog a ne Hamrijeva. Vidiš, moj Gospode, ja znam da je ova lomača smrtni greh s obzirom na „dok se vratiš u zemlju iz koje si uzet”, ali drugog načina nema. Gle, učenici tvog Sina bazaju Maslinskom gořom u nadi da će ga naći i odneti svom Učitelju da ga opet oživi, a ne mešajući se sa njima tom istom šumom švrljaju vojnici Svetog sinedriona da ga opet pogube ako se to dogodi. Ipak, Neizgovorivo Ime, tvoj svet nije antiohijski cirkus kome bi ovakva tačka dobro došla, ili bar ne bi smeo da bude. Zato primi dušu mog dobrog gospodara Lazara iz Vitanije, koju ti kroz vatreni vazduh šalje Hamrije Elhananov, kao da je stigla kroz zemlju, po Zakonu, i ne pravi, kumim te, od komarca magarca. On je veliki patnik. Ne uvećavaj, o, Gospode, patnju njegovu, nego ga sačuvaj od zla i života.

Tada se jektavo oglasi svirala magrefa. Jerusalim je rekao „amin” molitvama svom Bogu, a ja to zversko alaukanje posvećenog instrumenta protumačih kao više odobrenje da pristupim spaljivanju. Ce-

livah ono što je ostalo od gospodarevog obraza, pa užegoh lomaču sa četiri strane da bi brže gorela.

Proterana zmijskim šuštanjem dima i palacanjem samrtnog ognjišta, iz grmlja sunu jedna goluždrava ptičica, očerpuna kao i moj dobri Lazar. Možda je to bila njegova sumorna duša koja je žurila na nebo.

Moj gazda je imao pravo kad se bojao da se sadukeji neće pomiriti s njegovim drugim vaskrsenjem. Već sutradan dojahаше vojnici Sinedriona. Ovog puta ne beše nikakvih izgovora, izvinjavanja, okolišenja. Bez objašnjenja ga zgrabiše, i mlateći ga kopljima odvuče u Sveti grad. Tamo ga po odobrenju prokuratora Judeja prikovalaše na jedan od golgotskih krstova, u nadi da će promena u načinu umiranja neutralisati Spasiteljevu moć.

Taj dan sam proveo u grmlju, nedaleko od gubilišta. Gospodar je izdisao sporo, ravnomerno, ne obazirući se na susedne krstače, na kojima su cvileli njegovi sapatnici. Možda ih je ignorisao, ne smatrajući ih pravim i dostojnim sapatnicima jer je on umirao treći put dok su oni bili početnici. U umiranju beše odista najiskusniji među osuđenima, najiskusniji među svim ljudima, jedini kome je smrt dopustila da je prepričava iz sopstvenog iskustva.

U susednom grmlju ležala su dva apostola. Matija Carinik i Juda Iskariotski bili su određeni da jave svom Učitelju čas Lazareve smrti. Čim bude izdahnuo, ovaj će doći i ustati ga na noge.

Trud da ih uklonim bio je uzaludan.

– Ovde – reče mi Juda – uopšte nije reč o tvom gazdi. Ovde je reč o najvišem principu. Vaskrsenje je moguće, izvodljivo i prirodno, a ne nemoguće, neizvodljivo i neprirodno kao što tvrde oni sadukejski sektaši. Štaviše, vaskrsenje je neophodno da bi bilo koji zemaljski čin imao smisla. Na njemu se zasniva naše Novo carstvo, dobra vest koju vam nosimo. Ne možemo dozvoliti da nas gane patnja jednog čoveka, kad je u pitanju sudbina miliona. Zar ne razumeš?

– Ne – kazao sam osorno – ne razumem. Nisam razumevao zašto je potrebno da čovek pati da bi bio srećan, kad mu se to već ionako u dovoljnoj meri dešava.

Moradoh da pribegnem kukavnom lukavstvu. Rekoh da uviđam njihove više razloge, iako ih sasvim dobro ne razumem. Preda-

ću im Lazarevo telo čim mi ga straža sa gubilišta uruči. Prisustvo sinedrionskih uhoda pomože mom planu.

Pozivajući se na bojazan da ti plaćenici sadukeja ne prozru naš plan, zamolih apostole da se udalje s Kosturnice. Oni pristadoše, jer nije bilo prijatno posmatrati gospodarevo umiranje koje je bilo najduže i najmukotrpnije. Satima je tiho vrištao, a njegove krvave i iskollačene oči tražile su samo mene na suvoj ledini Golgote. Te oči su me pozivale na izvršenje zakletve, pozivale očajno, strasno, uporno. Tek oko podne dobroćudni stražari prebiše mu goleni ušicama od sekire i on ubrzo potom izdahnu.

Uručiše mi ono što je u ritama kostiju i razdruzganog mesa ostalo od njega. Strpah ga u vreću od konoplje koju sam bio pripremio, natovarih na leđa i umesto da nađem apostole kako je bilo dogovoreno, nagoh bežati u suprotnom pravcu.

Ubrzo su i apostoli i sinedrionski plaćenici ustanovili šta se dogodilo. Nadadoše za mnom hajku. Privrženost gospodarudade mi snage da umaknem i sad sam ovde. U polusvetlu Maslinske gore, u tvrđavi od granja, razdragano posmatram kako njegovo telo tinja i cvrči na plamenu koji uništava sve što bi još jednom moglo biti oživljeno ili umoreno. Starački poskakujem oko lomače. Kao levit u svetom plesu odajem poslednju počast velikom mučeniku Lazaru iz Vitanije.

Kad je telo sagorelo, ušicom sekire brižljivo istucah sve kosti u sitan prah i, pošto je u međuvremenu dunuo istočnjak, pustih tu prašinu da onako neuhvatljiva zaspe sve četiri strane sveta.

Gore, na maloj već potamneloj visini, još uvek je kružila goluždrava ptičica, odsev Lazareve duše, kao da joj nije dosta zemaljskih muka i da za njima žali.

Vreme umiranja

„A ovo sve bi da se zbudu pisma proročka.”

(JEVANĐELJE PO MATEJU, GL. 26)

Smrt na Hinomu

„Tada videvši Juda, izdajnik njegov, da ga osudiše, raskaja se i bacivši srebrnike u crkvu, izađe, otide te se obesi. I izvrši se što je kazao prorok Jeremija govoreći: i uzeše trideset srebrnika, cenu cenjenog koga su cenili sinovi Izrailjevi”.

(JEVANĐELJE PO MATEJU, GL. 27)

Ja sam Jehuda ben Simon, prozvan Iskariot, a poznat braći u Hristu kao „Juda Pismo” i „Juda neka se zbude”, najmlađi od Dvanaestorice, ali najstariji do Boga – sina u mucu zemaljskoj i slavi nebeskoj, koji da se otpuste gresi Izrailja za trideset srebrnih didrahmi izdade jedinca božjeg Isusa Hrista, viđenje mojih očiju, san mojih spavanja, krik nemušti moje i otkucaj mog srca, sveštenskim poglavarima Ani i Kájafi da ga razapnu, samo da bi se zbila pisma proročka, da bi se oživotvorilo što prorokuje Isaije, govoreći: „On će bolesti naše poneti i nemoći naše uzeti na sebe”, jer ako se ijedno slovo proročanstva ne izvrši kao nijedno da nije izvršeno, a šta se zaista zbivalo otkako ostavimo pustinjски Jefrem da bi došli na Pashu u Jerusalem, zapisivah aramejskim pismenima u blagajničke knjige iz dana u dan, iz sata u sat meseca nisana petnaeste godine vladanja cesara Tiberija, između izdataka za haznu, milosrđe, odeću, jelo i priloga što ih dobijasmo od obraćenika i neznanih darodavaca, da se na veri vekova pamti i hvali žrtva koju podnesoh za Spasitelja, Njegovog Svevišnjeg oca i vas, braćo moja, još nerođena.

U ime Oca i Sina i Svetog duha. Amin.

Za trinaest pari dušanki (pranja):	as
Za haznu o prazniku Purima (dug):	drahma
Ubogoj Jehovedi na sev. vratima:	as
Za masline:	tri novčica
Izdato prvog nisana svega:	drahma i po

Sedmi dan u Jefremu, dvadeset sedmi dan u Jefremu, sto dvadeset sedmi dan u Jefremu. Za koliko je Jefrem određen, Gospode?

Koliko će trajati Jefrem, Gospode? Koliko je izbrojano dana Jefremu, koliko je vreme Jefremovo?

Uzaman se Juda poziva na proroke, uzaman im Juda čita Isaiju, Zaharija, dvadeset drugi psalm kralja Davida, uzalud se najdalekovidiji među dalekovidima trudi da jagnje božje na vreme pripremi za sveto klanje.

On muči. Jedanaestorica muče.

Usnio je Jefrem na suvom, lomnom judejskom dlanu. Ne tovi se ovde jagnješce za Pashu dece Jakovljeve, ne boje se ovde Boga koji vrebava iz nebeske busije, ne misli se ovde na svet koji zatrpan grehom čeka da čuje spasonosne jauke sa gubilišta.

Umesto svetih krikova izbavljenja, čuje Bog hrkanje: spava Jefrem, spava mu Sin, čmavaju apostoli.

Ulazimo u nisan, a mi smo još u Jefremu. Proći će i Pasha, a mi ćemo još biti u Jefremu. Koliko je dano tom nerazbudivom Jefremu, Gospode?

I zaista vam kažem da čujem, čuje Juda ridanje proroka, lelek Jeremijin nad Izrailjem, vidi u crvenilu neba stid umesto vetra, u nabujalim oblacima suze umesto prolećnog dažda. Gde je Sin božji, zašto ne dolazi, što okleva?

Uzalud Juda rečito raspreda o njihovom poslanju, uzalud opisuje slavu koja ih čeka, Novo carstvo osvojeno u štrkljastoj senci krsta, u ropcu kao u materinjim trudovima ponovo rođen svet.

On muči. Muče apostoli.

Hrče zaboravni Jefrem naspram Gileada neznabožackog. U ledenim špiljama grohotom se smeju prognani bozi. Kumiri, idolčiči, Molosi i Baali, sva Zlatna telad riču na ustanak. Vreme njihovo je blizu, dovoljno je da pruže papke i kopita i da napipaju jefremske spavače. Pošto neće biti žrtve, neće biti ni spasenja, i nema opasnosti od jednobožackog carstva. Već mogu da pakuju kovčuge za povratak, već mogu da dele sfere obožavanja i da svoja zverska lica otkrivaju snovima snevača.

Ako se Pismo ne zbude o ovoj Pashi, moraćemo čekati još godinu dana do iduće, nesigurni čekamo li je samo zato da bi ga i tada zanemarili. A ovo je treća godina čekanja. Tri puta smo pred Pashu

polazili u pohode Jerusalimu, polazili iz Jerihona, polazili iz Hebrena, najzad iz sefalijskog Lida, i sva tri puta se pokunjeni vraćali, jer Gospod govoraše da još nije došlo naše vreme. A vreme naše koje je? Koja je godina izabrana za stradanje, Jahve?

Kad Juda citira Isaiju, On čuti, ništa s njegovih usana; kad Juda opominje, prigovara, nagovara, On opet čuti, sandal žustro rije zemlju; kad Juda preklinje, odlazi On čuteći.

Juda se onda obraća apostolima, izabranicima izabranog, jer su oni saučesnici njegovog pozvanja, sudeonici njegovog plena, baštiniči njegovih muka. Oni će, zacelo, razumeti. Međutim, čute i oni, a zatim odlaze. Niko ga ne sluša, niko ne mari za Judu. Naposletku vraća se Matija Carinik pa mi nasamo preporučuje da se posvetim kesi, računima i svom blagajničkom pozivu, a da ne učim Sina božjeg šta mu kada valja činiti. Jer, On to i sam zna, zna Agnec kad će njegov ražanj biti izdeljan.

– Ako zna moj najmiliji – rekoh – zašto oteže, zašto ne pohita u Jerusalim? Skoro će presni hlebovi početi da se mese, još malo pa će neprevarljivi prsti domaćina potražiti mane na žrtvenim jaganjcima da bi obeležene ma i jednom od sedamdesetpet pogrešaka izlučili iz obreda. Tada treba biti u toru zdrav, čist, nevin i bez belege.

– Ima dosta besprekornih jaganjaca u Judeji – odgovara Matija.

– Ali Bog je sit njihove krvi.

Ne objavljuje li Isaije Amosov: „Šta će mi mnoštvo žrtava vaših, Izrailju? – veli Gospod – sit sam žrtava paljenica od ovnova i preteline od gojene stoke, ne marim za krv juneću, jareću i jagnjeću. Ne prinosite više žrtve uzaludne, na kâd gadim se!”

Ne mari za krv jareću Gospod Savaot, svoju krv hoće Adonaj, meso čovečje iz čereka svog mesa, ropac svog tvoračkog daha ište da se prinese za naše bezakonje.

Odvlačim na stranu Petra ben Jonu i saopštavam mu da se Gospodu već dugo vremena, još od prorokovanja Isaijinog, gade Pashe kakve mu priređuju Izrailjci. Umesto odgovora on me učtivo pita koliko imamo novca u blagajni. Sreo je jednog ubogog zemljaka pa bi voleo da mu pomogne. Do besa s prošnjacima zemaljskim kad je sam Gospod prinuđen da se oda prosjačenju da bi od nas isprosio

jednu čestitu žrtvu! Ne rekoh li ti, Kifo, da Nebo ne prima više ja-
retinu?

Kifa stoji malo raskrečenih, zdepastih nogu kao da se održava
na masivnim pilonima i mrzovoljno pilji u mene šljunkastim očica-
ma. Isturivši razdihane litice grudi, stoji taj kameni fundament crkve i
odgovara mi kamenitim propitivanjem:

– Ko si ti, mladiću, da oglašavaš božje misli?

Ja sam Juda. Juda i ništa više. Sve i ništa. Najmlađi od Dvanae-
storice. Miljenik našeg Spasitelja. Čuvar istine. Prepisivač Pisma.
Truba proročka. Poverenik Onoga Koji Jeste. Možda čak i malter
Crkve, Kifo! Mogu da mu odgovorim bilo šta, no čuje li stena?

Ostavljam Petra da bih potražio Zavedejeve sinove.

Jovan i Jakov vežbaju rvanje na ledini izvan Jefrema. Jovan
revnosno podučava brata u modernim zašivtima. Nisan je, rekoh,
jedan, dva, tri, broji Jovan razdele zamršenog grifa, sad levu ispod
desne, nisan je, ponavljam, pa desnu ispod leve. Jakov stenje u klin-
ču, i koleno između nogu, ide praznik Presnih hlebova, nastavljam,
sad se drži, bratiću, Pasha o kojoj svedoče proroci, drži se dobro,
bratiću, u kojoj valja Mesiji postradati radi izbavljenja od grehova,
hoplahop! – i protivnik u blagom luku pada nauznak na zemlju.

– Hajde, Judo, vežbaj s nama! Izgledaš loman i bledunjav.

Ne marim za krv juneću, jareću i jagnjeću, ne marim za krv ži-
votinjsku – ponavljam, napuštajući ledinu – hoću krv svoju, dajte
mi krvcu Novog zaveta, veli Gospod. Iza mene kao bolne oštrice
noževa sevaju uzvici Voanergesa koji se rvu.

Od čoveka iz Bet Harona:	četiri drahma
Od čoveka iz Naina Gal:	tri drahma
U kesici bilo svega:	drahma i po
Od toga krčmaru Androniku (dug):	sedam i po drahmi
U kesici drugog nisana svega:	drahma

Poverljiv razgovor s Tomom Didimom. Časkanje u hladu smo-
kve. Njena sen, koja nam dršće pod petama, liči na mrežu debelih,
suvih niti. Ne zaobilazim. Ne krijem se iza proroka. Ne izigravam
nikakvog hijerofanta ni saobraćajca svete tajne, čistunca koji pati

što se Zakon ne izvršava. Govorim otvoreno, neobuzdano, divlje.
Ali sam i sasvim praktičan: dobro, neka mi se kaže da svet ogrezao
u grehu može još koju godinu čekati da se iz njega izvuče, količina
greha zacelo ne umanjuje njegove izgleda na pomilovanje, a kad se
ono jednom pruži, sasvim je svejedno da li predaje zaboravu jedan
ili hiljadu zločina. Ali vera ne može da čeka. Neopravdana ona ne
samo da trne, nego se okreće protivu sebe i kao pomahnitali skor-
pion, uhvaćen u klopku, nanosi svojim tvorcima smrtonosne ujede.
Naša vera se drži jedino o Hristovom stradanju. Bez oklevanja mo-
ramo u Jerusalim, da u srcu Izrailja i pod prismotrom Velikog hrama
oživotvorimo proročke utvare. Neka propovedi ustuknu pred delom,
gest mora zapečatiti besede, krv mora šiknuti iz svake reči koju je
govornik izgovorio. Šta su, inače, reči? Samo obećana i već do po-
jedinosti opisana Kalvarija može iz naše malobrojne, progonjene
sekte izliti more vere, samo pljusak koji poslušno sledi kapljicu
može potopiti bežbožničko kopno. Krst čeka. Dve ukrštene daske
prebačene na toplo materinsko nebo su most kojim će se premostiti
greh.

Hoće li Toma, jedini gospodin među nama, shvatiti jednostav-
nu logiku jednog galilejskog geaka, pa makar se ovaj ponešto razu-
mevao u finansije? Najzad, svet je nešto dublji od Judine kese, božji
račun zamršeniji od meničnog.

Toma sluša, uvredljivo je strpljiv, ne naročito zainteresovan, ali
po običaju nepodnošljivo učtiv.

Da, on zna da se bliži Pasha. Naravno, čitao je Isaiju. Međutim,
nije uživao. I suviše krvi, i suviše samopohvalne retorike nad tuđim
prestupima. Nepristrasnosti ni za lek. Uobičajena taština i sitniča-
vost sveca kome legenda nije dopuštala da greši pa mu je time odu-
zela i sposobnost da razume. Maroderstvo, dozvoljava sebi da kaže,
balvan u svačijem tuđem, nikad, ne daj bože, ni trunčić u svom oku.
Najzad, Isaijin besednički stil je kočoperan, provaljen, raspilavljen.
Činjenicu da iskopaš treba ti moba umova, u tehnicu izraza da uži-
vaš treba ti više nego vera: neobaveštenost. Uostalom, on misli da su
svi proroci bezazleno slatkorečivi. Sa izuzetkom Malahija, naravno:
„Evo, ja ću vam pokvariti usev (činjenica), i baciću vam balegu u lice

(činjenica), balegu praznika vaših (prva metafora, ali kakva!), da vas odnese sa sobom (opet činjenica).”

– O čemu je reč, Judo?

Da, poznaje i mesto koje sam citirao a koje se, nema sumnje, odnosi na pleme Jakovljevo. Bogu se gadi životinjska krv. U stvari, čudilo ga je što je u tim masakrima ikada i nalazio zadovoljstvo. Iskreno govoreći, gadi se i njemu. To krkljavo blejanje preklanih jaradi, razvlačenje masne sukrvice koja zaudara, pušenje izlučevina i iznutrice, vreo zadah lešine. Na stranu to što su Zakoni u tom pogledu izričiti, i što ih je sankcionisao – šta on govori – diktirao Mojsiju sam Gospod.

Dakle, šta sam hteo da ga pitam?

Ah, da, to proročanstvo. Isaije, Zaharije i ostalo vidovito društvo. To je činjenica, mada nije pretpostavljao da je toliko popularna i da se uzima tako ozbiljno, tako doslovno. Za spasenje sveta smatra se neophodnim preduslovom da Sin božji umre na krstu. Ko je to rekao? Neko je rekao. Nije važno, uzmimo kao da je to svakako rečeno. Ili, još bolje, uzmimo da se to što je rečeno zaista odnosi na našeg Spasitelja. No, stvar nije samo u tome da se nešto izbrblja. Pored proročkih proricanja, a na njihovu štetu, postoje i ljudi, u našem slučaju, pre svega, tela na koja se ta proricanja odnose. Tela su instrumenti reči, gruba oruđa sudbine. Ne možeš zanemariti telo, kao što ne možeš zapostaviti alatku. Ona je nepredvidljiv deo dela, kao što je telo nezamerljiv sastojak svake žrtve. Telo koje će se bacakati zakucano za taj proročki krst neće biti sušta apstrakcija, poetska metafora jedne neutažive žeđi za spasenjem, bezosećajan simbol koji će posetiti na gubilištu kao vreća ispunjena slamom. To će biti živo čoveče naličje Boga, jedno nemoguće, nerazmrsivo klupko bogočovečanskog, u kome, nažalost, ima po svoj prilici da pati ono što je ljudsko a da se uznese ono što je božansko.

– Da – reče Toma – šta ti, u stvari hoćeš?

– Ništa – kažem – baš ništa.

I odlazim da potražim Jakova Alfejevog. Tom bravu pristupam bez iluzija, gotovo podsmešljivo. (Sačuvaj me, o Gospode, smrtnog greha oholosti!) Naravno, on uopšte ne shvata šta hoću. Misli da

sam čeknut. Nagoveštava čak da bi mi zbog moje neuračunljivosti trebalo oduzeti nadzor nad zajedničkim novcem. Možda i jesam lud. Ali ne dam ja svoje ludilo. Lepo je moje ludilo. Kamo da nas ima više ludih! (Zar sam odista postao tašt?) Jakov Alfejev je obična galilejska mula. Ipak pokušavam. Kažem mu da treba ići u Jerusalim. On odgovara da o tome misli naš Učitelj. Treba postradati tamo, Jakove! I o tome misli Učitelj. Najzad planem: a ti, Jakove Alfejevu, šta ti misliš? Ništa – priznaje on nadmeno – ja ništa ne mislim, ja verujem.

Kad god slušam Jakova Alfejevog, prostota i sirova jednostavnost njegove vere

Mir s tobom, brate u Hristu! Nisam te našao, ali sam pronašao tvoju knjigu, pa ti ostavljam poruku. Gostioničar Andronik se raspituje hoćemo li kod njega pripremiti Pashu, ili kafansku prostoriju može da izda kome drugom. Opominjem te da je Andronik Grk, dakle, neobrezan, pa ne znam kako stvari stoje sa Zakonom. Pošto se ti staraš o svemu što se odnosi na Mojsijeve uredbe obavi taj posao, ili ako nisi siguran, pitaj preblagog Učitelja. Tvoj Matija.

...nateraju me da se pitam u čemu je neodoljiva snaga moje vere? U čemu je razlika između moje i Jakovljeve vere? Možda u tome što znam ono što on ne zna, znam da ako Učitelj misli za nas, onda proroci misle za Učitelja. Proroci, dakle, a ne On misle za nas.

Gostioničar Andronik se raspituje hoćemo li kod njega pripremiti Pashu! Nije nego! Ne pita to Andronik, nego ti pitaš, Matija. I zar bi jedan poslovani Grk, u najvećoj prazničnoj navali, od svih gostiju vabio baš najgore platiše? Matiji se ne ide u Sveti grad, jer strepi da ga tamo ne čeka komadić krsta, koji će morati da uprti na leđa. Njemu je ovde dobro. Svima je ovde, osim Judi, dobro. Zašto bi se onda potucali od nemila do nedraga? U Jefremu nema pogroma, nema podsmeha krivovernih da nas kud god se denemo zaogrće ludačkim plaštom, nema književnika, fariseja i doktora Sinedriona da nam postavljaju dvolična pitanja. Jefremljani su prilično uvidavni, dobrodušni, poverljivi. Učenim propovedima pretpostavljaju priproste Ravijeve pričice o kamili i iglenim ušima, o carevoj svadbi,

koja se zove još i „Mnogo zvanih, malo izabranih”, o detetu i carstvu nebeskom, o sinu razmetnom ili o ubogom Lazaru, priče s naravo- učenijem, koje ih neće obratiti ni obavezati, ali će im nesumnjivo pričiniti zadovoljstvo, ponekad i time što se – oni se nadahu – neće odnositi na njih. U Jefremu smo na izvestan način cenjeni, mada poštovanje koje nam se ukazuje sramno podseća na radoznanost koju izaziva kakva putujuća družina vračeva ili komedijanata. Da, u Jefremu je Judina kesa punija nego ikad, ali šta to vredi kad mu je duša pusta kao prokleta dolina Hinom, jer videlo očiju mojih i moj blago- čestivi Bog povazan brine, čučeci prignječen hladom kakvog krmjeg stuba, a Jedanaestorica bazaju opaljenim sokacima Jefrema, i ne rade ništa, do što danju čekaju noć a noću dan, i tako iz dana u dan, iz noći u noć.

Hoću, Cariniče, govoriću sa Učiteljem, ali ne o krčmaru An- droniku i Pashi u Jefremu. Govoriću o Jerusalimu.

U međuvremenu posećujem Andronika i na svoju ruku mu sa- opštavam da smo, uz najveće žaljenje, prinuđeni da se, nastupajuće Pashe, odrekemo njegovog tako svesrdno ponuđenog gostoprim- stva. Kao što sam očekivao on se zbunjuje, vidljivo je da nam nika- kvo gostoprimstvo nije ponudio, ali sad kad smo ga odbili može bez štete po sebe da ga bar naknadno pruži: zar smo nezadovoljni nje- govim profesionalnim uslugama? Umirujem ga obaveštenjem da ćemo Pashu proslaviti u Jerusalimu. Umesto da ga to odobrovolji, Andronik se razjaruje pa cela Matijina izmišljotina biva raskrinka- na: zar se usuđujemo – urla – da otputujemo ne izmirivši svoje ra- čune, mislimo li da se iskrademo kao lopovi, a još smo toliko bezo- čni da odbijamo gostoprimstvo, koje nam, uostalom, nikad nije ni ponudio?

Zar i ti, Matija Cariniče, zar si i ti na strani đavola?

Prenos iz drugog nisana:	drahma
Prosjacima na čitanju Šeme:	pet novčića
Ubogoj pred Zbornicom:	dvoparac
Trećeg nisana u kasi svega:	tri novčića

Noćas je pljuštala topla kiša. Izjutra, Jefrem se pušio kao kazan iz koga je istočila vrela voda. Lepljivi vazduh visio je u dronjcima ispod nadstrešnica u kojima su se gušile ptice.

Pored prozora naše spavaonice dva Samarjanina proteraše žrtvenu jagnjad svešteniku na pregled. Opštinski telal Zeebem pozi- vao je Jefremljane da kontrolu pashalnih žrtava obave što pre, a naj- dalje do desetog nisana kako bi se u pretprazničke dane izbegla gužva u sinagogi. Iako je bio sav tanušan, iscepkan i loman, Zeebe- mov zov je na mene delovao opominjuće kao pucanje božjeg gro- moglasa. Zar je Juda toliko tašt u svom poznavanju njegove volje, da ne može ni da gleda užurbane pripreme za Pashu, čija će živo- tinjska krv još jednom oneraspoložiti Boga? Zaista, bedan mi i uza- ludno uvredljiv izgleda trud naroda da Gospoda umilostivi žrtvom koja će ga naterati na povraćanje.

Ako računam i današnji, ima još samo dvanaest dana do Pashe, dvanaest dana vremena da prenem svoju braću i odvedem je u Jeru- salim, dok ne bude kasno i dok neko nepozvan ne zauzme naše krs- tove. Brzo se oblačim i odlazim u varoš. Ulučujem priliku da poraz- govaram s jednim od Dvanaestorice. To je turobni, jetki i zagriženi Filip, koji je pre obraćenja bio perač mrtvih u Vitsaidi na Genizare- tu. Filip me pažljivo sluša. Međutim, moja borbenost neosetno biva razoružana, plamen mojih opomena ugašen sitnim, ledenim osme- sima, koji mu se kao gnojavi čirići nabiraju po licu. A kad najzad ispovedih neizbežnost Isusovog stradanja da bi se ispunilo Pismo, buknu osmesi u pritvorno cerenje. Ne obrazuje tu porugu Filip; nju kao da iskiva i oblikuje svaka nova reč koju se usudim da izgo- vorim:

Isaije. Zaharije. David. Pismo. Jahve. Misija. Izrailj. Svet. Pra- roditeljski greh. Spasenje. Vera. Pobeda. Jagnje božje. Jerusalim. Krst. Stradanje. Vaskrsenje. Vaznesenje. Novo carstvo.

Moje reči protiv njegovih osmejaka, rečenice moje protiv nje- govog smeha. Led je naposletku ugasio plamen, ne dirnuvši u žar. Začutah.

– Judo – reče mi on bez ustručavanja – ja imam više iskustva s mrtvacima nego sa živim ljudima, pa mi nemoj uzeti za zlo što sam

prema tebi iskren kao što sam bio iskren i prema njima: ti si prokleti lažov, iako pretpostavljam da ni sam nisi toga svestan.

Očekivao je da se posle ovoga okrenem i odem. Ostadoh.

– Slušam te, Filipe – rekoh, ježeći se.

– Šta mi ono napriča, kome je neophodno Njegovo stradanje?

– Svetu.

– Koješta, bratac – zakikota se on – kakvom svetu! Tebi je ono potrebno, tebi je neophodno da On strada. (Udariću ga ako produži da se smeje.) Judu mnogo briga za svet. Tvoja vera je toliko jaka, samodovoljna, nepresušiva da joj nikakav svet nije potreban, ni grešan ni bezgrešan. (Udariću ga, Gospode, pa šta bude.) Ali ta granitna vera ima jednu manu, Judo! Ona stalno brine o sebi, strahuje za sebe, neguje svoje besprekorno telo, dvolična kao novac sa dva protivurečna lika, koji bi hitan u vazduh vazda padao kao „pismo”, ali se pri tom pribijavao da jednom rđavo ili nepažljivo bačen ne padne kao „kruna”, i tako sam sebi otkrije svoje odvratno naličje: veri bezverje. (Sad je sigurno da ću ga udariti.) Taj jerusalimski put s kojim nam probijaš uši i zagorčavaš ove mirne dane u Jefremu nema ništa ni sa Mesijom ni sa svetom. Juda želi da vidi hoće li bačena para kao i uvek pasti u vidu „pisma”, ili će se na samom kraju ove tegobne istorije obrnuti ona prokleta, zastrašujuća „kruna”, hoćeš da se uveriš da si bio u pravu, da tvoja bezoka vera nije bila uzaludna. (Moram ga udariti, Gospode.) Da se ti spaseš bezverja potrebno je da se sva proročanstva u dlaku izvrše. Dlačica jedna da ostane neispunjena ti si propao, jer vera tvoja i takvih kao što si ti ne trpi rupe, pukotine, ogrebotine. Ona deluje samo kad je neoštećena, kad je kao iz kutije izašla.

Nisam ga udario. Pustio sam ga da govori.

– Ne zavidim ti na ovakvoj veri, Judo, najvernijoj i najnepomirljivoj ali i najbezdušnjoj veri među svima nama. Ako se ona raspadne, šta će ostati od Jude?

– Slušam te, Filipe – rekao sam, ili sam mislio da sam rekao.

– Ako me moja vera izneveri, ja ću produžiti da živim s nekom drugom. A ti?

Sad se ne smeje. Lice mu je hladno, čisto, bezizrazno platno.

– Upamti, prijatelju – rekao je – ako iko uspe da ga otera u Jerusalim bićeš to samo ti, ali isto tako upamti da će to biti tvoj a ne Njegov put.

Odlazim.

Tvoj a ne Njegov put, odlazim, tvoj a ne Njegov put me prati u jarkim, upečatljivim slikama, na kojima On tetura pod oglodanim crnim raspelom, a ja mu sa zahvalnim i rastuženim mnoštvom

Program za četvrti nisan. Gospod besedi u Zbornici. Tema: ko veruje spašće se, ko ne veruje neće se spasti. Upozoriti ga da ne zaboravi na misao koju sam za govor sastavio juče: „Imajte veru Božju, jer vam zaista kažem: ako ko reče gori ovoj da se digne i baci u more i ne posumnja u srcu svojem, nego uzveruje da će biti kao što govori, i biće mu što god kaže.” Nadam se da ćemo uspeti da ručamo kod Andronika. Od tri do pet isceljenja bogalja na Severnim vratima. Paziti na red. Večera kod Navajotove udovice.

usrdno kličem: „Osana vo višnjih”, kad bih samo mogao sasvim da odem, ali dok odlazim, Filip mučki ponavlja: tvoj a ne Njegov put, i ja odlazeći pokušavam da sebe ubedim kako je to ipak Njegov a ne moj put, u izvesnoj meri možda zajednički, ovog puta u slikama, na kojima mučeničke grede krsta nosimo zajedno, obojica upregnuti u isti patnički jaram.

Najednom slike iščezavaju i ja sam ispred Zbornice. Sedeći na kamenim skalama Levej prozvan Tadija ćući s Kifinim bratom Andrijom. Čujem gde uzvikuje: majko moja, evo ga opet „Neka se zbude Pismo”, bežimo dok nas nije ugnjavio! Dakle, došao sam do tle da se svi uklanjaju od mene. Imam već i nadimak: „Neka se zbude Pismo.”

Levej ne mora da beži. Naglo skrećem u pobočnu ulicu i dugo, dugo šetam predgrađima učmalog Jefrema, nad kojim kao neocede- na krpa visi vlažno sunce nisana.

A zatim noć. Lojanica. Zapara.

Čiji će to biti put? Jedinorođenog? Judin? Ili obojice, zaprega muke u kojoj su za vuču oba parnjaka podjednako neophodna? Isus je izabranik a ti samo izabranik izabranika, izabran iz izabrane, dru-

ge ruke. Ili ipak? Ako Filip ima pravo: prokleti lažov, ti si, Judo, prokleti lažov. Možda je to uistinu moj put, kojim se Mesija samo služi, put vere ugažen npe verotvorca, brazda zaorana davno pre sejača. Proroci su ga usekli ralima svojih obećanja, popločali rečima utehe, omedili gotovim scenama kojima ostaje samo da se ispune. Uputili su put putokazima Zaveta. Ti si, Judo, samo putar. Putar puta. Sluga slugin. Izabranik izabranika. Ili prokleti l a ž o v ?

Mesec se belo leđi, cepti prozeblo nebo, zvezde su promrzline svoda a meni je vrućina. Imam li groznicu, šta li?

Nisam više Juda. Jedan od Dvanaestorice. Najmlađi od poslanika Gospodnjih. Ja sam Reč. Zavet. Pismo. Na mojim leđima počiva svet, moja su leđa bolesnička postelja na kojoj Izrailj čeka svog vidara. A šta ako padne „kruna”? Ne sme pasti, ne može pasti. Ulog je i suviše veliki. A žrtva, nije li ona još veća? Zar jedno mora da skonča moj Bog, moj najvoljeniji? Zar Juda vezanog da ga vodi u smrt? Zar je Juda pastir koji će dovesti ovcu na oltar u prinos za greh? Hoće Juda, mora Juda. Zbog koga, za koga, Judo? Za svet, ne za mene. Šta će meni zlosrećnom bez Njega Njegova pogibija? Nisam lažov, Filipe, ne drži se moja vera na citatima nego na ljubavi. Zar je važno veruje li jedan Juda ili ne veruje? Ali svet, za svoje dobro, mora verovati. Šta je ljubav u grešnom svetu do izopačenost, šta je slava do poniženje, šta čast do beščašće, vrlina do porok, hrabrost zločin, milosrđe saučesnik propasti. U drugom, očišćenom svetu i Juda će biti drukčiji.

Sutra ujutru moram videti da li je Andronik izdao sobe za Pashu.

Šta to reče Toma: boleće! Naravno da će boleti, raskidaće se kosti, cureće kašasta srž, pucaće koža u kaiševima, rastakaće se mozak po šakama koje će ga grabiti i dizati k nebu u neuslišivoj molbi za pomoć i to će trajati sate, dane, bez predaha, bez olakšanja. To je cena, tarifa milosti. Ovo nije berza, Toma! Ne cenjka se Jahve oko cene slave. Ovo je bitka, boj do istrebljenja. Rat za večnost.

Sutra ću videti da li je Andronik izdao sobe za Pashu.

To hladno, umirujuće blistanje napolju. Oblog od vetra. Moram da izađem, moram da se prostrem po zemlji, da trljam raspaljene

obraze o svežinu zemlje, da se tuširam žuborom ledenih izvora na gori Jefrem.

Patiće moj Bog, naravno da će patiti. Ali šta je meni, koji ga obožavam, do čovečnosti? Zbori li Adonaj o čovečnosti? Zbore li proroci o čovečnosti? A Mojsije, propovedaše li o čovečnosti? Zavet i Zakon, to je početak i svršetak, alfa i omega, a između njih ništa do božanskom bradvom usečen, prav, uzak i utaban put za Jerusalim i carstvo nebesko.

Gospoda mu boga, ko to tako dušmanski hrče?

Da li je Ravi kukavica? I da jeste šta to mari. Spasenje nije u načinu umiranja nego u fakti smrti. Mora da umre, no nigde ne piše kako, hrabro ili kukavički. Isaije doduše kaže: „Mučen bi i zlostavljan ali ne otvori usta svojih”, ali to ne znači da ih neće otvoriti iz odvažnosti. Možda će mučati iz straha? Ili će urlikati. Najzad, On je čoveče naličje Boga. Urlača čovek, priseban će ostati Bog. I niti će kricima čovek osramotiti Boga u sebi, niti će Bog ćutanjem prisiljavati čoveka na svoju izdržljivost.

Napolju se talasa ledeno more. Žagori studeno drveće, ježe se zidovi Jefrema.

Ne daj, Gopode, da se razbolim i zanemoćam!

Volim ga, kako ga volim! Ali mora umreti. Vera Njegova je iznad Njega, možda čak i iznad Boga. Vera je Delo. Delo je iznad Delaoca. Oboje se ne mogu sačuvati ako je Delo u smrti Delaoca, ako smrt Delaoca dela Delo.

Ti si, Judo, prokleti lažov!

Hoću li dovek slušati prljav glas tog perača mrtvih? Iščupaću ga iz sebe kao korov i sažeći na ognjištu vere, i reći ću u ime Gospoda: ti se bojiš Jerusalima, Filipe!

Svi strepe od Jerusalima.

Budi tvrd, neumoljiv, svirep, Judo: Pismo mora da se zbude pa makar sa svojim gresima propao i svet.

Bolje mi je, ležim ničice na zemlji, prilepljen uz zemlju kao list prignječen vihorom, nanos sam hladne zemlje moje.

Možda dvoličnu Filipovu paru ne treba više bacati, možda ne treba izazivati sudbinu? Jer, jednom može da se obrne i ona „kruna”

i tako otkrije naličje tvoje vere, Judo? A šta ako padne „kruna”, ako se jedno slovo proročanstva ne izvrši, ako su se proroci prevarili u svojim utvarama ili makar u jednoj od njih? Šta će od tebe ostati, Judo Iskariotski?

Adonaj! Adonaj! Osvrni se u milosti na slugu sluge svog, jer je velika nedoumica njegova, i njegove muke gde se mogu naći? Nauči ga šta da čini u ovom času kolebanja između njegove ljubavi i tvoje istine, između čoveka i bogočoveka, Hrista i sveta, tvorca i dela, daj znak odobravanja, saučesništva, pristanka onome u čije uho viču nestrpljivi proroci: „U Jerusolim! U Jerusolim!”, odluči, Adonaj, ti koji si sve ovo smislio, i ja ću se pokoriti.

Jefrem spava. Spavaju hladne kuće. Hladni bunari. Hladne senke drvoreda ispred Većnice. Hladan žubor kišnice.

Adonaj! Adonaj! Odazovi se Ti Koji Jesi!

Bezglasna, no rika koja para uho rasipa se u meni, reči pršte kao vulkani i, ne oglašavajući se a ipak trešteći, uzimaju bešuman oblik mojih misli, kroz čije ispražnjene hodnike preti moj Bog:

– Anatema te, porode uzoholjeni! Anatema te, bezobrazni nakote bezobraznih igrača oko zlatnog živinčeta, što misli da onaj koji otvarajući nebeske ustave za četrdeset dana potopi vaskoliki svet, i dok dlanom o dlan sumpornim pljuskom sažeže Sodomu i Gomoru, ne može taj svet spasiti bez ijednog čovečjeg pišljivca? Kakav sam ja vražji Bog, kad bih utulio bez vaše pomoći? U čemu bi bila moja svemogućnost kad bih za najmanju sitnicu morao da vrbujem pomagače među glinenim lutkicama, koje sam, razonođujući se, mesio prema svom liku ogledanom u vasioni, i tek šestog dana im iz puke dosade uterao svoj dah u mrtva usta? Slušaš li me, Jehuda?

– Slušam, Gospode!

– Ali jednom se izrekoh, utvare se moje javiše prorocima čovečjim govoreći im o izbavljenju, i što obrekoh moraće da bude. Ono već jeste, jer Bog što smisli ono se samim mišljenjem čini i ne može se izbeći a da se svet ponovo ne istrebi. Učestvovaće u svom spasenju kao što ste učestvovali u svojoj propasti, sami ćete graditi raj kao što ste gradili pakao. Radi toga vam poslaha Sina jedinorodnoga

da mi ga prinesete na žrtvu kao zalogu mira među nama Slušaš li me, Jehuda?

– Slušam, Gospode!

– Dosta mi je matorih jarčeva, na koje natovariste svoje grehe i oteraste ih dernjavom meni u pustinju. Puni su nebeski torovi vaših jaraca greha, vasseljena zaudara od nesnosnog krda, svemirska plan-dišta smrde na prčevinu. Ako vas ne očistim nego ostavim u grehu, slaćete mi te odvratne životinje sve dok se ne ugušim u njihovom smradu. Slušaš li me, Jehuda?

– Slušam, Gospode!

– Pa šta čekate? Šta radi Agnec, sin moj jedinorođeni?

– Spava, Gospode!

– Nikad se ne probudio dabogda! Otuđi se od mene krv moja Novog zaveta, uplaši se stradanja dete, a za Oca i ne haje. E, da li je Bog saveznik Avramov sa brda Morije, koji vas je izveo iz Misira i uveo u Obetovanu zemlju, zaslužio da se čekajući vaša blagorodstva udavi u prčevini vaših jarčeva?

– Šta da činim, Gospode?

– Odvedi ga u Jerusolim – kaza mi Bog – ostalo je moja briga. A ti ćeš, zaista ti kažem, postati stena na kojoj će biti sazidana crkva izmirenja, i o pojasu će ti umesto prazne kese zveckati ključevi Novog carstva.

Usudih se da se upitam, jer Bog beše u meni i iz mene govoraše, pa sam govorio sam sa sobom, čas ispunjen gnevnom tutnjavom Hašamajima, čas smernim cviljenjem Jude:

– A sa njim šta će biti, šta će biti sa Isusom?

– Za njega je pisano.

Moja tišina svedoči da je Bog otišao. Znak mi je dat. Sa zemlje ustaje jedan nov Juda, ovlašćenik Gospodnji, koga više neće ponižavati što i deca za njim viču: evo ide „Neka se zbude Pismo”. Ne plači, kćeri sionska, ružo miomirisna u zubima Izrailja, ne ridaj, narode izabrani, dolazi ti Sin božji na magarići i na magariću, sinu magaričinom. Juda jamči.

Jefrem spava. Neka spava. Budni su Bog i Juda.

Videti da li je Andronik najzad izdao sobu. Naći novac da bi se izmorio dug, čija bi naplata mogla da nas zadrži u Jefremu – sedam drahmi i lepta. Unajmiti mazgu za Učitelja. Tovarnu mazgu, takođe. Spremiti hranu za put.

Posle besede u Zbornici, ja mu pristupam. On se ne pomera, jedva diše, kamena je grba kamena na kome sedi. Oči su mu brašnjava od devičanski belog trunja, po kome gamižu izlomljeni obrisi predstojećeg gubilišta. Samo On i ja, Juda, vidimo crne crte ucrtane u pešćar, tlocrt izbaviteljskog mehanizma: šest izukrštanih crnih linija, šest primitivnih crnih poteza kao šest greda popadalih po beskrvnom licu zemlje, tri na brzinu sklepane krstače.

Zna On da sam tu. Moja senka udara u Njegove oči kao u ogledalo, koje je ne prima, niti odbija. On živi u danu koji još nije svanuo, ali čiji privlačan i zastrašujući odsev igra pod Njegovim nogama, nudeći muku i nagradu u nepristrasno umešanoj krvavoj smeši. On živi u negranutom danu, i suviše snažnom da bi se prosto oturio petom što pretura po prahu budućih slika, i suviše slabom da bi se poslednji bogočovek bacio u mučeničku provaliju njegovih časova.

Zna On da sam tu. Mi se prožimamo bez dodira, sporazumevamo bez reči, odmeravamo bez mera, osećamo bez nasilja. U tom međusobnom prostreljivanju, međustrujanju dve protivteže iste gravitacije, dve sile istog izvora i iste utoke, osećamo da nas sudbina spaja već i time što nas tako besprizivno, nemilosrdno razdvaja, i u tom razdvajanju izdvaja, namenjujući obojicu istoj veličanstvenoj sceni.

Same su dve žrtve.

Ljubavnici a neprijatelji u korak, stopu po stopu kroz slovo po slovo ispunjavaju Pismo; Juda i Jošua prinose žrtvu, koja će izbaviti i iskupiti sve osim njih.

Volimo se, to je neutoljiva međusobna privrženost, neodvojivost. Prikovani smo jedan uz drugog i ništa nas ne može raskovati a da ne pogubi obojicu. Koža sam Njegovog mesa, On meso moje kože. Kroz to zajedničko telo kruži gorka krv Novog zaveta i majčinski slatko mleko Novog carstva. Bez mene On nije ništa, bez

Njega ja sam ništa. Obojica smo neophodni za spasenje sveta kao što su čovek i čovečica neophodni za rađanje potomstva.

To mi daje odvažnost i ja samopouzdamo kažem:

– Ravuni, nisan je. Ide Pasha.

Sad me ispituje očima punim smolasto leplive strepnje, levo oko kaže „pa”, desno dodaje „šta”?, a ceo mi razbacan, razjedinjen pogled uplašeno poručuje „pa šta?”, ali On ništa ne odgovara i već idućeg sekunda ponovo ne postojim za dan u kome živi.

– Vreme je da se pođe u Jerusalim.

Reč je pala. Jerusalim. Sručila se kao preprezreo plod. Ne možeš je jednostavno odgurnuti nogom, ni petom utrti u jefremsku bagavu prašinu, u kojoj već kalja svoje zidine jedan sutrašnji Jerusalim, sveden na tri ovlašno urezane crne krstače. Jerusalim. Treba reći nešto. Ja to osećam. On oseća to. Jerusalim. Očekujem izgovor, izvinjenje, u potaji ispovest. Umesto toga dobijam poslovan protivpredlog:

– Zašto? Možemo je prigotoviti i ovde u Jefremu.

Zatim se ne jako našali:

– Jefremska jagnjad jeftinija su od jerusalimske, Judo!

Vraćam istom merom, istim udarcem:

– Bogu zato nisu milija, Gospode!

Vreme teče. Ptice divljakuše žamore nisko nad krovićima na koje se oburvava sunce, rasejano kao žuto more. Obnavljam pokušaj:

– Ravi, pisma kažu...

– Ah, pisma – sriče On s neizrecivom dosadom.

– Isaije prorokuje...

– Ah, Isaije – zatim deklamuje bez duše. – „Gle, nije okraćala ruka Gospodnja da ne može spasti, niti je otežalo uho njegovo da ne može čuti.”

U prvi mah se lecam, mislim da mi se ruga. Nije se rugao. Samo je glasno mislio, a što je izabrao da misli o neokraćaloj božjoj ruci, svedočilo je da me dobro shvata i da ću ovog nisana možda biti bolje sreće nego u nisanu prošle ili u nisanu preprošle godine, kad sam mu govorio ovo isto, uvek u drugom gradu (Jerihonu, Hebronu, Lidu) i uvek sa istim bednim rezultatom. Ako Njegovo uho nije otežalo

onda čuje struganje dleta što mu delju krst, čuje čekiće koji mu prostiru poslednju postelju.

– Ako je tako, pripremiću sve za put u Jerusolim.

Ne gledaj me tako krvnički, mislio sam, ne preziri me dok ne ispunimo kraj, zadate dane, molio sam, možda mene čeka neisplativa patnja i neizlečiva rana, čiji zavoj neće biti kao na tvojoj rani celo jedno lekovito nebo.

– Nestrpljiv si, Judo, kao da si ti a ne ja Sin božji.

Kamo da sam, kamo da sam.

– Da o tebi govori Isaije: „Prezren će biti i odbačen među ljudima.”

Kamo da govori, kamo da govori.

– I kao da na tebe a ne na mene misli kad proriče: „On će biti ranjen za naše prestupe i naša bezakonja.”

Kamo da misli, kamo da misli.

– Podneo bih to breme, Gospode – rekoh jetko.

– Zar? I bio srećan?

– Ne znam, Gospode! Nosio bih svoj tovar. Da li to znači biti srećan?

– O tome bolje može da te obavesti svaki tovarni magarac na judejskom drumu nego Sin božji – reče on ljutito. – A sad odlazi prijatelju i ostavi me da se bojim.

Otišao sam. Obojica smo znali da ću se vratiti i da će me On čekati. I obojica smo mrzeli taj čas.

U kesi petog nisana:	tri lepte
Od Navajotove udovice (prilog):	drahma
Od žene kovača Misaila (prilog):	drahma
Od žene tkača Elisafa (prilog):	drahma
Od žene drvodelje Gudila (prilog):	sedam lepti
U kesi šestog nisana svega:	tri drahme i pet asa

– Vreme je, Gospode!

– Kuda hitaš, Judo?

– U Jerusolim, Gospode!

– Pa idi, ne zadržavam te.

– Šta bih ja tamo bez tebe, Gospode.

– Onda čekaj, Judo!

Sedmog nisana u kesi:	tri drahme i pet asa
Od Navajotove udovice (prilog):	drahma
Od Joasa kasapina (prilog):	drahma i pet asa
Od nepoznatog Samarjanina:	didrahma
Sedmog nisana u kesi svega:	osam drahmi

– Čekaj, Judo!

– Čekam, evo, već četvrtu Pashu, Gospode!

– Kome je da umre u Jerusalimu, tebi ili meni?

– Tebi, oči moje! Tako je pisano.

– A je li vreme pisano?

– Da, Gospode! Rečeno je da će to biti o Pesah. O prazniku Pre-snih hlebova treba da strada sin čovečji.

– O kojoj Pashi? Je li rečeno? U kojoj godini od stvaranja sveta?

– Ne, Gospode!

– U kojoj godini od Mojsija?

– Ne, Gospode!

– Onda čekaj!

I ništa više, ni da ni ne, ni hoću ni neću, ni mogu ni ne mogu.

Izdato za hranu:	četiri drahme
Za uboge ispod hrama:	drahma i po
Za nove sandale Andreju Jon:	didrahma
Izdato svega:	sedam i po drahmi
Osmog nisana ostalo u kesi:	pet asa

Danas sam ga privoleo da mu čitam proroka Isaiju:

– „Mučen bi i zlostavljan, ali ne otvori usta svoja. Kao jagnje na klanicu vođen bi, i kao nema ovca pred onim koji je strižu, ne otvori usta svoja.”

– Čitaj dalje!

– „Od teskobe i od suda uze se, a rod njegov ko će iskazati? Jer se istrže iz zemlje živih, i za prestupe naroda mog bi ranjen.”

– Čitaj dalje!
– „Odrediše mu grob sa zločincima, ali na samrti bi sa bogatima, jer ne učini nepravde, niti se nađe prevara u ustima njegovim.”

Oklevao sam.

– Dalje – viknu On.

– „Ali Gospodu bi volja da ga bije, i dade ga na muke. Kad položi dušu svoju u prinos za greh...”

On me prekide:

– Kažu li proroci što pobliže o tim mukama, Judo?

– Ne, moj Gospode, ali u jutarnjem psalmu pevačkom načelniku kralj David govori o njima – ustezao sam se da navedem opis Njegovе kalvarije, ali On mi naredi. – Evo šta kaže kralj o tebi: „Razvališe na me usta svoja. Lav je gladan lova i riče. Kao voda razlih se, rasuše se sve kosti moje, i srce mi posta kao vosak, rastapajući se u meni.” Da čitam dalje?

– Čitaj!

– „Opkoliše me psi mnogi. Četa zlikovaca ide oko mene, probodoše ruke moje i noge moje. Mogao bih izbrojati sve kosti svoje: Oni načiniše od mene stvar za gledanje. Dele haljine moje među sobom i za dolamu moju bacaju žreb. I govore: oslonio se na Gospoda, neka mu pomaže, neka ga izbavi ako ga miluje...”

– Judo – reče On – čuo sam da si iznajmio neke mazge.

– Jesam, Gospode!

– Otkazi ih. Ne idem u Jerusolim.

Odlazeći razmišljam šta bi se dogodilo da sam ga podsetio na još jedan stih iz tog psalma, na reči koje su mu dosuđene da ih izgovori na krstu:

„Bože, Bože! zašto si me ostavio udaljivši se od spasenja moga, od reči vike moje!”

Te noći me budi. Seda na moju postelju. Lice mu je svetla rupa probijena u tami, prozor sa koga bije razređen sjaj. Iz spavaonice dopire hrkanje apostola. Isprva ništa ne govori, drži me za ruku i ispituje mrzovolju, koju su jefremski dani čekanja utisnuli na moje lice. Ne usuđujem se da narušim stravičan tajac ovog pronicanja.

Tek pred zoru, dok se u istanjenoj pomrčini gasio hladan plamen Njegovе siluete, On me upita:

– Šta bi uradio na mom mestu, Judo?

– Žao mi je, Najmiliji, ja bih tada umro.

– Bio mrtav?

– Rekao sam „umro”, nisam kazao da bih bio mrtav.

Sedeo je u vrhu mog ležaja razbarušen, dronjav, drven, kao truo krnjetak; u talasu svežeg razdanjivanja kao izlokani sprud noći. A nije imao ni trideset godina.

– Da, znam „i u trećem danu će ustati.” Trećeg dana ću se uzeti na nebo, ali da bi se to postiglo, da bi uopšte došlo dotle, treba umreti, što govorim, ne umreti nego umirati. Nije to gest kao kad pukneš noktom, to je proces. Je li, to traje izvesno vreme?

– Bojiš li se, Gospode?

– Bojim, Judo!

– Tim vrednija postaje tvoja žrtva.

Uzeo mi je ruku. Obe ruke behu znojave i užarene, pa ipak smo zebli kao da su spleteni prsti bili zavučeni u hladnu, mokru rukavicu.

– Voliš li me, Judo?

– Ti kaza, Najmiliji.

– Tim pre moraš da me razumeš.

U rasanjivanju svetlosti, šumovi nisu učestvovali. Sad obojica čusmo kako se meškolje vrapci u drveću ispred prozora. Bio je to obespokojavajući zvuk za jednog smrtnika, razdražujući inat života, inat grešne zemlje koja se napušta, ona slučajna trunčica slučaja, koju je još uvek očekivao da bi sakupio dovoljno hrabrosti za samoponiženje i zapitao Judu:

– Da li bi umro za mene?

– Gospode, umro bih, ali Juda nema života koji bi bio dovoljno vredan da umre za tebe.

– Ali kad bi imao, kad ne bi bilo te nezajažljive razlike u vrednosti između mog i tvog života, između čovečanskog i božanskog bivstvovanja, kad bi bilo moguće izbrisati te smešne razlike koje ljude unižavaju a bogove opterećuju?

– Kad bi te razlike nestalo nikome više ne bi bilo potrebno spašenje, ili ako bi i bilo potrebno, ko bi im rekao čime će ga obezbediti?

Vrapci se razdžakaše u retkoj svetlosti jutra i najmučniji trenutak prođe. Vazduh postade preprovidan za ispovesti.

– Ravuni – rekoh ponavljajući Tomu – ti si alatka. Ne može se zapostaviti alatka. Ona je nerazdvojiv deo dela, kao što je telo nezamisljiv sastojak svake žrtve. E da li bi tokar bez pravog noža mogao istokariti pravo tokarsko delo?

– Alatka se ishaba, slomi, nož tokarski se istupi i majstor ga zamenjuje novim...

– Nožem, Gospode, pravim nožem a ne opančarskom iglom. Kao što igla ne može biti nož za nož, tako Juda ne može biti Bog za Hrista, ni Hristos čovek za Judu.

– Zašto? Zar ja nisam čovek? Hej, Judu, u trudovima me izrodi žena, u mukama će me ubiti ljudi. Nije li to dobar dokaz da sam čovek?

– To je dokaz da si ti čovek, a gde je dokaz da sam ja Bog? Ne, Gospode, igla nije nož.

On se sklopi nada mnom kao mlak cvet od platna, mesa i panike, sa šuštavim laticama galilejske odežde, tučkom preosetljivih ruku, ustajalim mirisom jefremljanskog sna i krtim šapatom kroz čiji se oklop naporno probijaše deveti nisan Judeje: željezni škrgut reza, leno škripanje kapidžika, zvek praporaca o vratu marve i robova, ptičje tanušno dozivanje vodonoša.

– Ali može probosti, može probosti. Ako umreš umesto mene, umesto mene ćeš postati Bog.

– Nadribog, lažan bog, Gospode! Mogu da umrem umesto tebe, ali ne mogu umesto tebe da ispunim proroštva i iskupim grehe, čiji si dosuđeni jarac. Moja smrt bi bila uzaludna, Gospode, ne manje od života kojim bi ti produžio da živiš.

– Ma ko je čuo za mene, ko me je video? U celoj Judeji nekoliko prosjaka, nekoliko policajaca, rabina i dve-tri histerične žene. I ko će od tih što me poznaju biti na gubilištu u dan moje zemaljske slave? Proroci su mrtvi, a Dvanaestorica će ćutati. Ko može razlikovati Judu od Isusa na krstu?

– Ti, Gospode! Ti i ja.

– I?

– Zar to nije dovoljno?

Njegovo ostarelo, poabano, namrgođeno lice visi iznad mene u pokretljivom vazduhu, blede u tami, čađavo na jutru islikanom sunčanim mrljama. On ne gubi iz vida, ne propušta nijedan treptaj na mom licu, važe i najmanji oslonac koji može da otkrije u njegovoj mrtvoj nepomičnosti na uzglavlu. Čeka moj Najmiliji znak olakšanja, ponudu nade da se stradanje može na neki način izbeći ili bar odložiti, i da će moja ljubav nazreti neku pukotinu u nerazrušivoj tvrđavi Pisma.

Umesto toga ja ponavljam:

– Valja nam ići u Jerusolim, Gospode!

On skače s ležaja. Kao preko opustošenog predela, zelena zora briše Njegovim licem: jedna prava zora s prozora, i druga otrovna zora mržnje. Raste iznad mene kao utelovljena anatema, savija se ljubav Judina nad Judom da ga smrvi. Hamakom, zašto se Njegove ruke, jedine šake neukaljane istočnim grehom, ne stegnu oko mog vrata, da se sva ova muka obvrši. On, međutim, spušta na moje čelo poljubac blagodeti, i na prstima odlazi, ne rekavši ništa, ni da ni ne, ni hoću ni neću, ni mogu ni ne mogu.

Spisak priča za pričanje: priča o gospodaru i slugama, priča o pet ludih i pet mudrih devojaka. (Stražite, dakle...), priča o sudiji i udovici, priča o sinu razmetnom, priča o carskoj svadbi (Mnogo zvanih, malo izabranih), priča o dobrom Samarjaninu, priča o vinogradu i vinogradarima. (Prvi će biti poslednji, a poslednji prvi.) Smisliti još neke i kombinovati ih sa besedama.

– Pre neko veče razgovarao sam s tvojim nebeskim Ocem, Ravuni.

On me odmeri s nevericom. Dosada nije bio običaj da iko osim Njega opšti sa Svevišnjim, a otkad se nastanio u Jefremu i Pasha počela približavati, i On je to izbegavao.

– Raspitivao se za tebe, pitao je šta radi Agnec, Sin njegov jedinorođeni.

Nije se ni pomeo, samo se skupio.

– O Pashi biće u Jerusalimu da primi u naručje svog Sina.

– On je to rekao?

Oklevao sam. Izričito Bog to nije izjavio, ali je zauzvrat obećao da će se o svemu pobrinuti kad dođemo u Jerusalim.

– Jeste, Gospode! Poručio ti je samo da dođeš, a sve ostalo prepustiš njemu. Sve drugo će biti njegova briga.

Ne, nisam lagao. Da bi se pobrinuo o svemu, Bog mora biti u Jerusalimu. Doduše, nije govorio o naručju u koje će Mesija biti primljen, no to se samo po sebi razume. O tome govori proročanstvo Uznesenja.

Sad se više nisam mogao zaustaviti. Požudno me je slušao, očekujući nešto jasnije i određenije, nešto umirujuće u pogledu svoje jerusalimske sudbine. Zar smem da propustim ovu priliku?

– Ako sam ga dobro razumeo – rekoh – on će te izbaviti od muka.

Nije li kazao da će se o svemu pobrinuti? Svako je mogao iz tog obećanja da izvuče kakve god želi zaključke. Ne Judo, ti ne lažeš, ti samo na svoj način shvataš jednu božansku poruku.

Gledao me je ozaren i s neizmernim olakšanjem opustio ukočene ruke niz skutove.

– Zakuni se, Judo!

Duboko udahnuh vazduh i rekoh:

– Kunem se, Gospode!

– Dobro, Judo – kaza odlazeći – pobedio si. Sutra polazimo za Jerusalim – a onda kao da se nečeg opomenu, osvrte se kad se već beše udaljio i reče mi živahnim glasom pomilovanog mučenika. – Nadam se da Pismo, koje toliko staranja pokazuje prema meni, nije zaboravilo ni moje prijatelje. Kad dođe taj čas, ja ću se setiti ovog razgovora i najvernijeg među njima.

Pobedio sam u ime Gospoda, pobedio je Juda „Krpelj”, Juda „Pismo”, Juda „Neka se zbude”. Posle onog razgovora Ravuni je objavio da ćemo Pashu proslaviti u Jerusalimu i naredio da se apostoli sprema za put. Najzad će se proročanstvo zbiti, svet više neće grcati u grehu, niti će, čak i da je to činila, Judina vera tražiti bolju potvrdu za svoje Vjeruju.

Ti si, Judo, prokleti lažov. Zar sam slagao Hrista, nisam slagao, jesi, nisam, Filipe, kako nisi kad si prećutao da ti je bogojavljanje potvrdilo proroke, zar ti Bog nije otvoreno kazao da će se dogoditi kao što je pisano, jeste, ali je kazao da će u te dane boraviti u Jerusalimu i pobrinuti se za sve, naravno, Judo, pobrinuti se da sve bude po Pismu, a ne da spasavajući Isusa izneveri najvažnije njegovo slovo, jer Bog može preinačiti Pismo, ta ono je njegovo, a Isaije je samo posrednik, skoroteča, on može zadržavajući žrtvu za spasenje odustati od muka koje su uz nju propisane, koješta, Judo, kakva je to žrtva koja ne boli, uostalom, da to namerava, Bog ti ne bi kazao: „O njemu je pisano”, kad si zapitao: „Šta će biti sa Isusom?”, nego se umiri, čak i da si slagao učinio si to za dobro sveta.

Moji drugovi, moja braća u Hristu najpre žučno negoduju, iznose prigovore, opisuju opasnosti, zatim preklinju, bogorade, a onda uverivši se u neopozivost Učiteljeve odluke svu krivicu za ovaj put u Jerusalim svaljuju na mene. Petar zvani Kifa ide tako daleko da me javno naziva bogoubicom, krvnikom, sramnim ularom koji odvlači jagnje na stradanje.

Šta Judo mari? Sa njim je Bog.

Devetog nisana u kasi:	pola drahme
Prilozi na vest o odlasku:	osam i po drahmi
Devetog nisana u kesi svega:	devet drahmi
Od toga izdato:	devet drahmi
Za najam tovarne mazge:	dve drahme
Za dug krčmaru Androniku:	sedam drahmi
Ostalo u kesi svega:	ništa

Devetog nisana oko podne napuštamo Jefrem. Sabat je ali Mesija ne poštuje zastarele propise koji zabranjuju da se putuje sedmog dana.

Eto, završilo se i vreme Jefremovo, odbrojaše se njegovi dani, prenuše se spavači. Radujte se proroci, kliči Isaijo, nad utvarom koja se zbiva. I ti, Izrailju, raduj se, diže se peta na Edom. Raduj se, Sione, ružo mirisna: Izbavitelj ti dolazi u pohode!

A sada moram da zabeležim jedan događaj na putu iz Betela za Jerusalim. Sam po sebi događaj nije za svedočanstvo jer Jedanae-

storicu ostavlja u rđavoj uspomeni, pa bi bolje bilo da se zbog delikatnosti samog incidenta i viših interesa vere zabašuri a ne da se razglašuje i ovekovečuje. Međutim, za mene je on od tolike važnosti da spokojno prelazim preko svih razloga koji bi govorili protivu njegovog opisivanja, svestan da će korist uvek biti u prevazi nad štetom, ma kakva ona bila. Uostalom, ako je Juda ono čisto srce, jezgro prave vere, ono što je dobro za Judu, dobro je i za veru.

A evo šta se zbilo:

Putovali smo noću. Iznad nas se sudarala garava senka planine Jefrem s mesečinom. Meseč je bio nalik na prozor koji gleda u neki drugi blistav svet, svet oslobođen tmine, svet večitih dana. Daleko među čkaljem i pustinjским korovom promicahu kevuće siluete šakala.

Učitelj je usamljen i zabrinut koračao na čelu povorke, a mi smo se vukli za Njim, nimalo borbeni i bodri, kako bi to dolikovalo onima što gredu da spasu svet, nego pogruženi pred najezdom živopisnih slika stradanja, koje ga u Jerusalmu očekuje. Tad Petar Jonin reče da ćemo, ako sve pođe potaman, ostati bez vođe, i da bi Učitelj morao da između nas dvanaestorice prvih hrišćana izabere zakonitog zemaljskog naslednika, ruku koja će od njega preuzeti zublju božanske istine. Pri tome, za Petra ne beše sumnje da samo on ima tako sposobnu ruku, i da bi nepristrasan izbor mogao da padne jedino na njega. Odmah mu beše stavljeno do znanja da je u tom uverenju sasvim usamljen. Apostoli su priznavali da je Petar prvi i najstariji obraćenik među njima, ali ne i da je izlapekost povoljna preporuka za dobrog vođu. Svoju protivkandidaturu prvi objavi Matija Carinik. On se pozva na iskustva u državnim poslovima, koja je sticao carineći robu na kapernaumskoj trošarini. Jer, šireći se, vera će sve više dolaziti u doticaj s državom i njenim zakonima, pa ko se od bivšeg državnog činovnika može bolje snalaziti u nesporazumima koji bi otuda proizašli? Toma Didim izrazi svoje neslaganje sa ovakvom simplifikacijom, ovakvim nerazumevanjem Isusovog nasleđa. U prvom redu njegova uvažena braća u Hristu nisu izabrala pravi kriterijum za određivanje naslednika. S obzirom na razvitak vere, o kome Matija ispravno ali iz pogrešnog ugla sudi,

taj kriterijum bi mogao da bude samo uglađenost, obrazovanost i društvena snalažljivost budućeg vođe. On bi morao da potiče iz boljih društvenih krugova od onih u kojima je sam Mesija odrastao i pokupio sve nas, naime – reče – vas jedanaestoricu. Vera će u svom neustavljivom širenju dotaći i srca gospodska, pa bi bilo pogibeljno ako bi im se ona tumačila na negramatičkom, seljačkom dijalektu Galileje, i kad bi je otelotvoravao jedan mucavi gejak, koji prstima useknjuje nos i olakšava se gde god stigne. Umesto da postane univerzalna, crkva bi ostala utočište bednika, i najzad se – on beše u to siguran – izrodila u leglo nemira, nasilja i prevrata. Pošto svima beše jasno da bi takvim uslovima odgovarao samo Toma, moja braća odbiše i njegove primedbe kao neumesne, jer ne beše li rečeno da će i kamila lakše proći kroz iglene uši, nego što će se bogataš prodenuti u carstvo nebesno? Onda Zavedejevi sinovi, Jakov i Jovan, saleteše Učitelja da njih izabere za naslednike, hvaleći se svojim rvačkim mišićima, kojima se – u nedostatku efikasnijih sredstava – vera najbrže može uterati u kosti bezbožnika.

Samo sam ja ćutao, mirno čekajući šta će im Gospod reći.

A On kaza da će Njegov naslednik biti onaj među nama, koji može piti iz čaše gorčine, koju će On ispiti i koji pristane da se krsti bolnim krštenjem, kojim će Njega krstiti.

– Neka istupi moj naslednik, neka istupi onaj koji to može?

Apostoli se ne pomeriše. Da bi se postalo Njegovim naslednikom treba, dakle, prethodno umreti? Kako će se onda preuzeti dobijeno nasledstvo, kako pritežavati nasledeno pravo i uživati nasledeno dobro?

Onda istupih ja, Juda.

– Očekivao sam te, najverniji među vernima – reče On i, položivši mi ruku na kosu, predade mi svoje zemaljsko nasledstvo pred apostolima koji su rumeneli od stida i zavisti. – Ispiceš piće koje ću ja piti i krstićeš se krštenjem kojim će mene krstiti.

Blago tebi, Judo!

Blago tebi, verni Judo!

Blago tebi, nasledniče Gospodnji!

Vitanija. Jutro. Iznad naselja se propinje kameniti šator Maslinske gore. Kule Siona, te neuporedive Solomonove dragane i neve-

ste, nadiru prema nebu, koje izmenjuje svoje ubledele senke s raspaljenim odsevima Velikog hrama. Magrefa objavljuje Judeji da se Bogu prinosi prva žrtva zornjača. Molimo se okrenuti prema božjem dvoru. Mesija se ne moli. Netremice gleda u Jerusolim. Bezizraznim očima puškarnica, Jerusolim uzvraća pogled svom caru, Sinu Davidovom, Sinu božjem. Oni se ne iščuđuju, ne odmeravaju kao stranci, ne cenjkaju pogledima kao trgovci. Ishod ovog pashalnog susreta davno je poznat, opisan, razrađen u tančine. Ništa se ne može ni dodati ni oduzeti, ništa izmeniti u ovom susretu krvnika i žrtve, kasapina i njegovog jagnjeta. Kaljave zidine sionske ruže lagano rasklapaju latice sa gotovih, nestrpljivih scena budućnosti: u mlakoj jerusalimskoj izmaglici ponovo se ocrtavaju tri krstače s jefremskog peska, šest crnih poteza kao šest unakrst prekrštenih crnih greda. On ne može da dozna od Jerusolima ništa što već ne zna od proroka; Jerusolim ne očekuje od Njega ništa do ono što su mu svečano obećali proroci.

Vitanijsko groblje. Obuzimaju nas neprijatne uspomene: pokojni Lazar, Hamrije, jurnjava za lešom uzbrdo i nizbrdo Maslinske gore. Učitelj navaljuje da svratimo. Možda će ipak zateći Lazara u grobu, možda je podli Hamrije, kad postideeni napustismo Vitaniju, ponovo položio gospodara na njegovo mesto? Uzalud, poprište našeg jedinog poraza je prazno. Izvaljen kamen počiva na domaku podrugljivo razjapljene rupčage. Neće biti nikakvog naknadnog trijumfa, ne bar posredstvom Lazara. Mesija će vlastitim vaskrsenjem morati da dokaže ko je u pravu, on ili sadukeji. U svakom slučaju, lepo bi bilo ruku pod ruku s mrtvim Lazarem ući u Jerusolim.

Vitanija. Večera u kući Simona gubavog. Marija, sestra pokojnog Lazara, mirom od nara pere Isusove noge. Zatim ih otire kosom. Smatram to izlišnim. Za tako skupoceno ulje mogli bismo da dobijemo trista groša, a naša kesa je prazna. Čime ćemo prigrotoviti Pashu? Uostalom, o tome miropomazanju ništa ne piše u Pismu. Sasvim glupo harčenje vremena i novca.

Vitfag. Uzimamo prenoćište u Vitfagu, na desetak potkališta od Jerusolima, u koji ćemo ući sutra, jedanaestog oko podne.

Od Simona gubavog (prilog):	tri drahme
Od nepoznatog Vitanjana (prilog):	dve drahme
Od nepoznatih Vitfažana (prilog):	dve drahme
Od Marije Zakhejove pozajmica:	pet drahmi
U kesi jedanaestog nisana svega:	dvanaest drahmi

Podne. Ravi daje znak za polazak. Ja se protivim upozoravajući da Sin Božji ne može ući u Sveti grad pešice. Proročanstva su u tom pogledu izričita i nedvosmislena. Navodim Zahariju:

„Raduj se mnogo, kćeri sionska, podvikuj, kćeri jerusalimska; evo, car tvoj ide k tebi, pravedan je i spasava, i jaše na magarici i na magaretu, sinu magaričinom.”

Apostoli me, naravno, grde. Ama, otkuda nam sada magarci? Tvrde da se pravim važan i da sitničarim. Ne sitničarim. Meni je jedino stalo da se Pismo doslovno ispuni, jer ako se ijedno slovo ne ispuni, kao da nijedno nije ispunjeno.

Zato nagovaram Učitelja da pošalje Zavedejeve sinove u selo. Neka nađu magaricu s magaretom, mladuncem magarice. Ubrzo, oni se vraćaju, vukući na ularu dve mule, mulu i mulca, obe šantave od rintanja. Besnim: zar u celom Vitfagu nema nijednog čestitog magarca na kome bi Sin božji mogao da uđe u svoju prestonicu? Uvređeni Voanergesi se pravdaju nevidavnošću meštana. Jedva su došli i do ovih mulaca, pa ako mislim da su pogrešili, zašto ne idem sam? Zatim pripovedaju: kad od Vitfažana zaiskaše magarce za Gospoda, ovi zauzvrat zatražiše novac. Oni nisu imali novac. Umesto novca ponudiše im svoj blagoslov, ali bezbožni seljani pljunuše na taj blagoslov, govoreći da na njemu ne mogu jahati. I kakav je to vajni gospodin koji nije kadar da unajmi ni dva magarca? Kad se pozvaše na Pismo, oni nabusito odgovoriše da nikakvo pismo niodakle nisu primili, a i da su, ne bi ga razumeli, jer su svi od reda nepismeni. Na povratku nabasaše na ove rage i, da ne bi imali reči s vlasnikom, odrešiše ih bez njegovog znanja. Zar je baš tako važno hoće li Spasitelj ući u Jerusolim na magarici, kravi, bivolu, mulcu ili kozi, samo ako uđe i ako se ispuni ono bitno?

Učitelj beše spreman da popusti. On nikada nije imao smisla za finese proročanstva (sećam se naše prepirke oko izlečenja jabnelske

gubavke na izlasku iz Hasora, umesto na ulasku u Kapernaum, kako je bilo pisano), ali ja ostadoh nepopustljiv. Juda nije mogao dopustiti da njegovo mukotrпно delo propadne samo zbog oskudice u magarcima ili zbog naše neumešnosti.

Lično sam otišao u Vitfag i pronašao ono što nam je trebalo: magaricu i njeno magare. Vlasnici nisu pravili nikakvo pitanje od ove pozajmice koju će im Gospod kad-tad stostruko vratiti. Životinje ne behu bogzna kako držeće, koža im beše popucala kao skorelo blato, a dostojanstvo ispod onog što je potrebno za nosioce jednog novog Boga. Ipak, kakvi-takvi, behu magarci a ne mule.

Sam ulazak u Jerusalem takođe je iziskivao izvesne aranžmane. Pismo (Psalam Davidov, broj sto osamnaest) predviđaše da Jerusalimljani oduševljeno dočekaju svog Spasitelja i Oslobodioca: „Glas radosti i spasenja čuje se u kolibama pravedničkim... Hvalim te što si me uslišio i postao mi Spasitelj... Blagosloven koji ide u ime Gospodnje...” Međutim, pri sadašnjem stanju stvari, nije se smelo očekivati da ovo proročanstvo bude ispunjeno samo od sebe, dakle, silom svoje božanske prirode, bez izvesnog delikatnog podsticaja s naše strane, pa čim Gospod usede na magaricu, gotov da krene kad njoj to bude po volji, nekoliko apostola po mom nalogu otrčaše do gradske kapije da po kaldrmi prostru haljine i, mašući vrbovim grančicama, viču kao što je pisano:

– Osana Sinu Davidovu! Alal! Alal!

I:

– Blagosloven koji ide u ime gospodnje!

– Osana vo višnjih!

– Aleluja! Slava! Slava!

I:

– Car judejski, naš Izbavitelj!

– Živeo Isus Nazarećanin!

Dok ulažasmo u Jerusalem, apostolima se, kao što to obično biva, u klicanju pridružiše građani, koji nisu znali o čemu je i o kome reč, ali su svesrdno uživali u uličnom metežu i odavanju javnih poštovanja (mada ga naša procesija nije mogla uliti u većem obimu), pa se

Davidovo proročanstvo ispunilo preko mere koju bi i najoptimističniji tumač Pisma smeo da očekuje.

Do večeri, prema dogovoru, preblagi Učitelj istera iz hramovskog trema menjače i prodavce žrtvenih grlica, koji su bogomolju pretvorili u hajdučku pećinu, isceli nekoliko bogalja, i stiže još i da se čestito dohvati sa sveštenicima i teolozima.

To beše Jerusalem za taj dan, a to je samo prvi dan.

Nažalost, isterivanje menjača iz predvorja Hrama nije imalo nikakvog odjeka u javnosti – mada sam ga u tančine isplanirao – osim što sam morao da platim dvodrahmu globe zbog narušavanja javnog reda; isceljenje dvojice uzetih ostavi nešto snažniji utisak, no za našu nesreću to behu bogalji iz unutrašnjosti, na lečenju u banji Vitezdi kraj Ovčijih vrata, koje Jerusalimljani nisu poznavali, pa su pronošene glasine da to i nisu bogođdani bogalji, nego čudotvorčevi pomoćnici, ko dren zdravi momci inače, njima izvodi on sličnu predstavu u svakom gradu; što se tiče prepirke sa sveštenicima, takve veleučene svađe u gradu bogomolja i verskih akademija behu toliko uobičajene da jedna više ili manje nije mogla uzbuditi oguglale duhove Judejaca.

Ne gubim nadu. Ovo je tek prvi dan u Jerusalemu. Ako još ne sretosmo bezbožnike kojima je suđeno da pogube našeg Gospoda (i tako učestvuju u spasenju sveta, dodajući plemenitim alatkama za ovo delo i svoj poganski greh), to je samo stoga što još nije vreme, još se ne kolje Pasha. U međuvremenu se trudimo da budu što bešnji kad nasrnu iz železne knjige proročanstva.

Program za dvanaesti nisan. Pre podne: isceljenje bogalja ispred Velikog hrama, odmah posle službe božje (pronaći nekog domaćeg bogalja, po mogućnosti slepca), beseda ispred tvrđave Antonija u kojoj valja žestoko napasti fariseje (priča o vinogradima, vinogradarima i slugama); o vaskrsenju, propoved protiv sadukeja ispred Većnice; anatema na sve bezbožnike, baciti je na Trgu ispred Irodove palate, (što više psovki, kletvi, uvreda!) Posle podne: jahanje na magarici kroz Akru i Donju varoš (apostoli, izmešani s narodom, da viču: živeo Isus Nazarećanin, c a r j u d e j s k i ! Od toga mnogo očekujemo); uveče: čekati ishod.

Dok Učitelj ispred Većnice besedi o vaskrsenju iz mrtvih (s obzirom na neuspeh s Lazarom, možda vaskrsenje i nije najsrećnije izabrana tema za obračun sa sadukejima?), ja ispitujem kakav utisak ostavljaju Njegove grdnje na slušaoce. Nisam zadovoljan, reakcija je prilično mlaka. Nema sumnje, teolozi su vrlo nerasploženi prema Spasitelju samozvancu, ali još uvek nespremni da mu nanesu zlo u meri koja nama odgovara. Ograničavaju se na to da ismevaju, retko da mu protivureče. Najčešće su nadmoćno indiferentni.

Ovako nikuda nećemo dospeti. Mora se preduzeti nešto odlučnije, nešto što će ih primorati na zločin.

Konsultujem javno mnjenje. Obilazim zabačene sokake, bazar, pijace. Svraćam u bogomolje, radionice zanatlija, skladišta. Vrtim se po čekaonicama kancelarija.

Niko ne zna za Gospoda.

Da, poneko ga je i video kako se šećka na magarici i pomislio da se to neko praznički rasploženo društvo šali sa seljačinom iz Galileje. Ta, momak je izgledao jadno i za nadničara, a kamoli za vladara. Da li je on čitav, u stvari?

Razgovaram sa sredovečnim lončarem koji je slušao njegovu besedu pred tvrđavom Antonija. Lepa beseda, nema šta, samo malo smuvana, reči zbrda-zdola. Onda, za govornika nije dobro kad se žesti, čim mu neko protivureči. Čuo ga je gde psuje. A Mojsije je zabranio psovke.

Jedan kolar iz Tekoe pita me ko je taj Galilejac? Odgovaram da je to Davidov sin. Koga Davida? Ima puno Davida. Davida opštinskog pisara ili Davida ben Tare iz Akre? Ili možda tokara Davida iz Gornje varoši? Ne, objašnjavam – to je sin kralja Davida. Tekojanin smatra moj odgovor neumesnom šalom. Pravim li ga ja budalom? Ta, David je živio pre deset stoleća. Kako mu ovaj tridesetogodišnji junoša može biti sin?

Situacija postaje alarmantna. Zanosutra je Pesah, sedmodnevno čišćenje u spomen Izlaska iz misirskog ropstva, vreme koje su proroci odredili za stradanje Sina božjeg: Pasha i Pedesetnica da se ne poborave sinajska lutanja, i onaj slavni dan, u kome je Mojsije užaren od ognjenog prisustva Onoga Koji Jeste sa Gore na leđima sneo

Tablice Zakona. Nažalost, za sada ništa ne ukazuje na to da će do stradanja doći. Narod je miroljubivo praznički nastrojen, sveštenici se ne osećaju ugroženi, a u pretendenturi jednog galilejskog drvodelje na judejski presto Rimljani vide samo ono izrailjsko nacionalno ludilo veličine, koje im dopušta da zemlju drže u malodušnoj pokornosti. Dok god samo priča protiv svoje sabraće, Rimljani se neće mešati. Njima je, uostalom, smešan, možda pomalo i simpatičan ovaj narod odrpanih besposličara, lenjih obdelača zemlje, neumešnih stočara, okretnih lihvara i vičnih zanatlija, ovaj narod bogalja, proroka, čudotvoraca, prosjaka i fanatika, koji pola veka troši na prepirku oko suštine svog nemogućeg, nevidljivog, bezobličnog svuda prisutnog i ne spomenljivog boga, a drugu polovinu na svađe oko toga kako mu najbolje treba služiti. Međutim, ako počne sa gužvama i neprilikama, daće ga legionarima da ga išibaju i proteraju iz grada.

Gospode, na visinama, zar je moguće da se nešto tako strašno, tako ponižavajuće dogodi? Zar iz svih mojih muka da nikne džinovski cvet podsmeha? Ne, ne sme se Jerusalim pretvoriti u Jefrem, vreme Jerusalimovo nije vreme spavanja, to je vreme stradanja, dani osvećenja Novog carstva. Pismo će se zbiti. Juda se kune Onim Koji Jeste da će do slova biti ispunjeno sve što je pisano u knjigama Istine.

Besede, besede, besede. Reči, reči, reči. Šetnje na magarici. Osa na sinu Davidovu. Aleluja! Opet besede. Teško vama, književnici i fariseji, licemeri, teško vama, vođi slepi! Zatim šetnja na magarici koja spada s kopita. I opet besede, kletve, anateme, psovke. Zmije, porodi aspidini! Teško tebi, Jerusalime, koji ubijaš proroke! Nadvikivanje ispred namesničke palate (legionari ne znaju ni reč aramejski!), nadvikivanje u Akri, nadvikivanje u Donjoj varoši, nadvikivanje u ulici grnčarskog ceha, u sokaku lončara, u sokaku platnara i tkača. Besede, besede, besede. Reči, reči, reči.

A ovamo ništa.

Trinaesti nisan. Program. Gospod će pred Većnicom izjaviti da je Sin božji i car izrailjski. Zatim da može razvaliti crkvu božju i za tri dana je ponovo podići. To isto objaviće u Bezeti, Podgrađu i drugim mestima. Govore mu sastaviti tako da izazivaju gnev irodovaca i sumnju Rimljana.

Cele besane, pretpašne noći lupam glavu: šta se to događa? Zašto Bog ne prima jagnje svoje, žrtvu koju je iskao? Gde smo pogrešili? Pretresam ceo put od Jefrema dovde, upoređujem ga s proročanstvima. Dobro Juda zna: „Ako se ijedno slovo ne izvrši, kao nijedno da nije izvršeno.” Sve je u redu, o svemu je vođeno računa. Gde se onda prekinula pupčana vrpca između proročanstva i stvarnosti? Isaije, Zaharije, Amos, Jeremija, svi proroci mogu biti zadovoljni. David takođe. Psalam dvadeset drugi, psalam četrdeset prvi...

Psalam četrdeset prvi!

Kako sam samo mogao da ga prenebregnem? Kako sam mogao da ispustim psalam, koji jedini utire put do kalvarije? Užurbano listam svitke papirusa ispisane kvadratnim pismenima:

Psalam treći, kad je bežao od Avesaloma. Nije to. Načelniku pevačkom na osam žica. Ni to. Uz getsku muzikalnu spravu. Psalam dvadeset drugi, peti, šesti, sedmi. Nije ni to. Psalam Davidov. Kad se sveti Dom. Kad se pred Avimelehem učini lud. Nije ni to. Načelniku pevačkom Iditunu. Četrdeset prvi. To je.

Sričem što brže mogu:

– „I ČOVEK MIRA MOJEGA, U KOJEG SE UZDAH, KOJI JEDAŠE HLEB MOJ, PODIŽE PETU NA MENE.”

Tajac.

Jedanaestorica stoje ispred mene: Andrija ben Simon i brat mu Petar prozvan Kifa, sinovi Zavedejevi Jakov i Jovan, Vartolomije alijas Natanailo, Jakov Alfejev i Levej prozvan Tadija, bivši perać mrtvih Filip iz Vitsaide, Matija s nadimkom Carinik, Simon Kananit i jedanaesti Toma Blizanac. Njihova ukočena tela obrazuju neprobojan front neverice i podozrenja, a lica su im isturena prema meni kao glatki, nepoderivi štitovi od štavljene kože. Prvi se snalazi Kifa:

– Ponovi taj psalam, Judo, reč po reč.

– To je četrdeset prvi psalam, deveti stih, između „neće više ustati” i „Gospode, smiluj se na mene”, i glasi: „I čovek mira mojega, u kojeg se uzdah, koji jedaše hleb moj, podiže petu na mene.”

– I kako ga tumačiš?

Podrobno i sasvim otvoreno izlažem im otkrića do kojih sam došao u svojim sinočnim istraživanjima:

– Najpre, braćo moja u Hristu, najpre valja znati da četrdeset prvi psalam, zbog koga vas sazvah, nije jedini koji izdaju prorokuje, tačnije naređuje kao neposredan povod Spasiteljevih muka, mada je u njemu ta zapovedna misao izražena najsažetije i najneopozivije. O tome rečito govori i psalam pedeset peti, koji nije tako koncizan, ali je određeniji u pogledu kruga u kome treba tražiti konfidenta: „Ne ustaje na mene javni nenavidnik, od njega bih se sakrio, nego ti koji si bio isto što i ja sam, drug moj i prijatelj moj, s kojim mi radost beše deliti tajnu”. O tom izdajniku slikovito svedoči proročanstvo proroka Avdija: „Do granice te dovedoše svi koji behu s tobom u veri, prevariše te i nadvladaše koji behu u miru s tobom, podmetoše ti zamku da se ne opazi.” Ne može biti sumnje u značenje tih proročanstava. Već i sama opominjuća činjenica što večeras počinje praznik a ništa se ne događa, primorava nas da ispitamo nismo li gde pogrešili, što od proročanstava propustili, slovo neko prevideli. Jer slovo jedno ako se ne izvrši, kao nijedno da nije izvršeno. To je najviši, rekao bih, jedini suštastveni Zakon vere. Prekopavajući noćas Svete spise, imao sam sreću da uz pomoć Svevišnjeg otkrijem slovo proročanstva, čije neizvršenje za dlaku može da gurne svet u večiti pakao. Pogledajte, braćo moja u Hristu – rekoh nadahnuto – „I čovek mira mojega”, dakle, jedan prijatelj, jedan iz Njegove najintimnije okoline, što će reći, nadam se da povodom toga nema primedbi, jedan od nas dvanaestorice „u koga se uzdah i koji jedaše hleb moj”, ova parafraza samo podcrtava, varira i osnažuje prvobitnu odredbu izdajnika, naročito ako se pod hlebom podrazumeva vera kojom nas je hranio, „podiže petu na mene”, izazva, dakle, Njegovo stradanje. Pedeset peti psalam, mada uvijenije, ide još dublje u karakterizaciju izdajnikove ličnosti kad prorokuje da će na Gospoda ustati onaj što je isto što i On sam, jer koga naš preblagi Učitelj poistoveti sa sobom ako ne nas, svoje prve, među nama rečeno, za sada jedine sledbenike? Ako proniknemo u smisao stiha „s kojima mi radost beše deliti tajnu”, videćemo da učesnici u deobi

Njegove tajne možemo opet da budemo samo mi, nas dvanaestorica, kojima je Gospod poverio svoje zemaljske ciljeve, i zajedno s nama se radovao njihovom ispunjenju. Najzad, rastvorimo li ljusku Avdijevog proročanstva, zapisana sudbina biće nam potpuno jasna. „Do granice te dovedoše svi”, ta granica može da bude jedino međa između života i smrti, brid stradanja, ona naoštrena ivica mučeničke agonije koja čini neophodno naličje svake svete žrtve, „koji behu s tobom u veri”, evo gde se opet govori o nama, jer u ovom svetom trenutku, samo nas dvanaestorica delimo sa Spasiteljem istu veru; najzad „podmetoše ti zamku da se ne opazi” ima da znači što i završnica četrdeset prvog stiha: izdaće te, u klopku sudbine uhvatiti, otvoriće ti vrata patnje. Sve u svemu braćo, sva ova proročanstva imaju jedno isto značenje, na istovetan način opisuju mehanizam Spasiteljeve propasti, i na isti način određuju našu ulogu u njoj: jedan od nas dvanaestorice, koji je isto što i On sam, deleći radosti Njegove tajne, koji bejaše u veri i miru s Njim i jeđaše hleb Njegov, podići će petu na Njega, podmetnuti mu zamku i izdati ga svešteničkim poglavarima i bezbožnicima da ga razapnu da bi se Sveto pismo zbililo. Dodajem da ovo izdajstvo mora biti plaćeno od onih koji ga koriste s trideset srebrnika, da bi se ispunilo što prorokuje Zaharije govoreći: „I rekoh im: ako vam je drago, dajte mi moju platu, ako li nije, nemojte; i izmeriše mi platu trideset srebrnika.”

Porazan je utisak koji moje tumačenje ostavlja na Jedanaestoricu, ali autoritet Pisma suviše je neprikosnoven i njegova neizbežnost toliko puta posvedočena da se niko ne usuđuje na otvoren otpor. U Jefremu su još i mogli da mi se suprotstavljaju: odista, ako je pisano da će sin božji stradati o Pashi (kad jagnje može da strada nego pri Svetom klanju?), nigde nije pisano o kojoj Pashi će to biti. Sad, kada se to već događa, kada smo u Jerusalimu, niko više ne može natrag.

Simon Kananit ipak pokušava: osim nas dvanaestorice ima još nekoliko ljudi za koje bi se slobodno moglo reći da dele našu veru i da očekuju Novo carstvo, da su u miru s Gospodom i da su kad-tad delili hleb sa Njim. Joeif iz Arimatije, na primer, uglednik koji se za nas prilepio još od Betela. Tu je, zatim, neki deran po imenu Stefan

ili Stefanue, koji bi zbog svoje lakomislene mladosti najbolje odgovarao ulozi nevinog izdajnika. Simon dodaje da se Pismo, ni kroz Davida, ni kroz Avdiju, ne izjašnjava u pogledu izdajnikovog pola, što on lično smatra veoma važnim. Nije li se oduvek za Učiteljem vukao čitav čopor žena, zanetih Njegovim vatrenim besedama? Zašto izdajnika ne potražiti među njima? Šta da kažemo za sestru Lazarevu, Mariju, koja je već sada toliko u tajnama vere da se može smatrati prvim ženskim apostolom? Ili za Solomiju? Koliko puta Gospod jeđaše hleb zajedno s drugom Lazarevom sestrom Martom?

Odgovaram:

– Simone, Pismo kaže da će izdajnik biti onaj koji je „bio isto što i on sam”, a ne onaj koji će možda to tek biti. Znam da je ovo breme najgrozniji zahtev proročanstva, teži možda i od samih Spasiteljevih muka, ali mi ga ne smemo prenositi na neovlašćene, jer bi to bilo izneveravanje onog slovceta pisma koje bi moglo učiniti ništavnim sva ona ranija ispunjena.

Andrija pokušava da stvar gleda sa obrnute strane. On reče: Avdije zapoveda „do granice te dovedoše svi koji behu sa tobom u veri”, a ne samo jedan od njih. Prema tome, trebalo bi svi da ga izdamo. To bi, uostalom, bilo najpravednije.

– Tačno je – rekoh – ali zar to već ne učinismo? Zar ga nismo doveli do granice smrti svi zajedno? U smrt mora da ga gurne samo jedan. Psalmi kažu: „TI koji si bio isto šta i ja sam”, pa „TI, drug i prijatelj moj”, pa „ČOVEK mira mojeg”. Ne vi, ni ljudi, nego TI i ČOVEK. Nego neka se jedan od vas jedanaestorice odluči. Nema mnogo vremena do noći.

– Dvanaestorica nas je, Judo – primeti Filip – dvanaestorica a ne jedanaestorica. Ili si zaboravio da brojiš, ti koji se brineš o našoj kesi?

Neosetno se odmičemo jedan od drugog i bedem vere puca na dvanaest usamljenih gromada, od kojih se svaka slama u sebi, strepi za sebe i za sebe se odriče.

Obraćam se Petrovom bratu:

– Andrija, hoćeš li ti da izdaš Sina božjeg pa da zaslužiš slavu večnu?

Andrija saginje glavu i ćuti. Njegova je vera nejaka, a duh prost da shvati veličinu šanse koju odbija.

– Petre?

– Petar je i suviše skroman da bi se usudio da slavu spasenja sveta deli s Gospodom.

Matora bitanga!

Isto pitanje postavljam Zavedejevim sinovima za koje odgovara Jakov:

– Sa zadovoljstvom, Judo, ali nas je dvojica, a u Pismu se govori o jednom izdajniku. Ne možemo obojica da izdamo, ni u izdaji da se rastavimo.

Filip se smeška. To je onaj isti ogavni smešak proziranja, kojim me je razoružao u Jefremu, i njegov je odgovor samo završetak našeg razgovora što ga vodasmo pre polaska za Jerusalem.

– Žao mi je, Judo. Poštujem Pismo, ali mi je Učitelj važniji od učenja.

– Matija?

– Neka me bog sačuva.

– Simone?

– Zašto ja kad ima drugih? Evo ti onog derana Stefana.

Preskačem Jakova Alfejeva. On je toliko tup da ga ne bih poslao ni na bunar, a kamoli u Sinedrion prvosveštenicima.

– Toma?

Toma govori sporo, otmenim dijalektom jerusalimske visoke škole. Spada u one ljude za koje sam ubeđen da bi, kad bi im bilo saopšteno da je svet propao, mirno zapitali: „U kom stilu”? On shvata neophodnost održanja proročanstva, mada se čudi prorocima što su tako vulgaran zločin stavili u osnove Novog carstva. Ako mu to počde za rukom, spreman je da ne prezire čoveka koji bi na sebe uzeo da izda Hrista. On lično, međutim, ne bi bio kadar da se toga prihvati, jer ako bi se i savladao da ne prezire drugog, jedva bi uspeo da poštedi sebe. On, naravno, ceni svet za čije se dobro sve ovo čini, ali ne toliko da bi potcenio sebe. Svestan da se lišava najviše svetosti, on sa žaljenjem odbija da bude nitkov iz idealnih razloga.

To sam mogao i da očekujem. Aristokratska svinja. Može da bude čist za veru, ali odbija da se radi nje uprlja. O, razbiće se kad se budemo prebrojavali, kao sud lončarski u smaku će se razlupati.

Osvrćem se za Levejem Tadijom, ali njega nigde nema. Hulja je jednostavno umakla. Ostaje Vartolomej.

– Vartolomeju, u svoje vreme bio si razbojnik i ubica. Hoćeš li da izdaš Sina božjeg i tako mu se odužiš što te je izbavio večnog ognja?

– Ne smem, Judo! Bojim se. Šta će posle biti sa onim koji izda sina jednog nebeskog Oca?

– Čega bi se bojao? Izdajnik je neminovan kao i izdani, prorečen zajedno sa njim. Da nema jednog ne bi bilo ni drugog. Kao alatka u spasenju sveta, ti ćeš biti pod zaštitom proroka koji su te nagovestili. Ako Isus sedne s desne strane Oca, ti ćeš stolovati s leve, jer su izdajica i izdani dva lica velikog dela iskupljenih naših grehova.

– Ako je tako – reče Filip zajedljivo – zašto ga ti ne bi izdao? Ne daje li psalam pored opšte odredbe za ličnost izdajnika, pored njegovog sumarnog opisa kao što je „čovek moga mira” i drugi bliži kao što je „u koga se uzdah”, a koji može da se odnosi samo na tebe, miljenika našeg Gospoda? Nisi li ti onaj „s kojim mi beše radost deliti tajnu” i onaj „isto što i ja sam”? Nisi li ti Juda „Čuvar istine”, Juda „Neka se zbude Pismo”? Ponesi sad ovo svoje slovo Pisma na svojim leđima, i nemoj ga kukavički tovariti na tuđa.

Stojimo sučelice kao dve obale iste reke, koje nemaju izgleda da se ikada sliju i koje baš tom rastavljenošću omogućuju proticanje vode. Juda na jednoj strani, a Jedanaestorica na drugoj. Tuđi, daleki, nedostižni. Onda kažem:

– Neka Gospod odluči.

Četrnaestog nisana da se ne zaboravi: kraj bunara u Bezeti vadiće vodu vodonoša – veli Gospod – idite za njim i on će vas odvesti domaćinu kod koga mi priugotovite Pashu. Zatim, pripremiti za seder dosta gorkog zelja, peršuna u slanoj vodi i presne hlebove (misva-kolače). Prokontrolisati nema li kvasca u njima. Pošto se Bogu gadi krv jagnjeta i jareta, isključivo je klanje Pashe i pomazivanje dovratka okrvavljenom kitom od izopa. Uostalom, neće li sam Spasitelj biti jagnje koje ćemo noćas prineti ocu Njegovom?

Pred veče me učitelj poziva da se dogovorimo kako ćemo proslaviti Pashu. Koristim priliku i saopštavam mu šta sam o njegovom stradanju našao u prorocima i Davidovim psalmima. Iznenađen je, da ne kažem obradovan. Živahno se interesuje za pojedinosti proročanstva, raspituje se, raspravlja. Naročito je impresioniran četrdeset prvim psalmom, i ja moram nekoliko puta da ga ponavljam da bi ga on dobro utuvio.

Zatim mu priznajem da niko od Dvanaestorice nije voljan da ga izda, pa kako među sobom ne možemo da se nagovorimo, a proročanstvo bez odlaganja mora da se ispuni, predlažem neka sam izabere svog denuncijanta.

On se osmehuje. Od Jefrema prvi osmeh kravi Njegovo sumorom zazidano lice. Osmeh je razvučen neprijatan, opor. Unutrašnje cerenje koje jedva razmiče kožu oko usana i oči pušta da hlade sve čega se dotaknu.

– Dobro – kaže – a sada me ostavi.

Pashu smo pripremili u jednoj neuglednoj kafanici Bezete. Hteli smo da budemo što bliži Ovčijim vratima, kroz koja vodi put za Vitaniju i naše prenoćište u kući Simona gubavog. Iznajmljena odaya beše uzana kao tunel i jedva ozarena lučom koja je duž zidova gorela u konzolama od šupljih ovnujskih rogova. Trpeza je bila nezastarta. Na ugasitoj čamovini stajahu činije sa zeljem, presni hlebovi u zdeli sedera i kondiri za vino s trinaest zemljanih bokala.

Sedismo kao i obično, Učitelj u pročelju, ja s njegove desne, a Simon Petar s leve strane. Ostali apostoli raspoređiše se oko svečarskog stola bez nekog naročitog reda, sem što je svako nastojao da ovog puta, za razliku od ranijih, sedne što dalje od Učitelja, kako bi i na ovaj način sveo na najmanju meru mogućnost da bude izabran za Njegovog izdajnika. Svi besmo napeti kao strune, ne zbog bogobojažljivosti pred činom kojim ćemo odati godišnju hvalu Jahveu za pomoć ukazanu na Izlasku, nego što je za vreme ove večere – stoga ću je nazvati Tajnom – naš Spasitelj trebalo da izabere među nama „petu koja će se na njega podići“, onoga kome će pripasti deo slave za osnivanje božjeg carstva. I neka se zna da je ta nepodnošljiva napetost, napregnutost duše koja svim žarom dobija da beščaćem

zasluži najviše počasti, da je, velim, ta strašna neizvesnost a ne nepodaštavajuće nepridržavanje propisa, kome smo u drugim prilikama bili skloni, učinila da se d i m o z a s t o l o m umesto da, kako je od davnina zapovedeno, s t o j i m o o k o t r p e z e u pohodne haljine odeveni, kajišima opasani, i da držeći putničke štapove pod miškama kusamo jelo u hitnji i strahu pred uspomenom na misirske zlotvore.

On je oklevao. Kao da je namerno odlagao izbor da bi nas kinjio neizvesnošću. Iako u izvršavanju starozavetnih kanona nikad nije bio naročito savestan, jer je baš kroz taj nemar prema prošlosti gradió novozavetnu budućnost, sada je sve uobičajene obrede vršio s nemogućom sporošću, ne prenebrežući nijedan propis koji se odnosio na Pashu, nijednu ceremoniju koju je zahtevao Zakon. Međutim, On je drevnim levitskim radnjama, kao što je lomljenje pogače, davao novo značenje, zasnovano na zlehudoj sudbini koja ga je od ove noći vrebala, i kojoj je sam imao da iznađe oruđe. Iako je stalno objavljivao i beše mu žarko stalo da se u to poveruje kako nije došao da pokvari Zakon i proroke, već da ih što vernije ispuni, on ih je na tanan način izopačavao, prilagođavao svojim ciljevima ne dirajući nikako u njihova spoljašnja obeležja. U stare rituale unosio je nov duh. To je umirivalo poštovaoce običaja i verske pedante, dozvoljavajući im iluziju da time što prihvataju duh Novog zaveta ničim ne vređaju Stari. Tako i Pasha odsele neće više biti zahvalnica za oslobođenje iz faraonovog ropstva. Uostalom, zašto jevrejski rob kulučar da bude zahvalan Jahveu samo zato što je uz njegovu pomoć promenio robovlasnika, iz misirskog pao u rimsko ropstvo? Ne, bogočovek je imao na umu nešto drugo. Ne verujem da izričito treba pomenuti da sam sve što se tiče tog „drugog“, JA imao na umu, i da sam još jutros, pored sve brige oko onog Davidovog psalma, u tančine razradio protokol svih pričesnih radnji (sa novim značenjima, naravno), koje će On sada imati samo pažljivo da ponovi.

Najpre blagoslovi hleb, izgovarajući propisanu formulu, pa pošto ga razlomi na dvanaest delova, dade nam ih, svakom po jedan i tako ustanovi Sv. euharistiju govoreći:

– Uzmite, jedite, nasitite se. Ovo je telo moje.

Potom uze pehar vina i, pomolivši se nad njim, dade nam da iz njega pijemo, i dok je čaša kružila oko stola, On govoraše:

– Uzmite, pijte, napijte se, jer je ovo vino krvca moja Novog zaveta, koja će se prolići za mnoge radi opraštanja grehova.

Sad je bio pravi trenutak da nam kaže na koga je pao njegov izbor – pričešće beše prikladan uvod – ali umesto da pređe na stvar, On stade propovedati o tome kako ćemo se, kad dođe čas Njegovog stradanja, razbeći na sve strane i Njega ostaviti samog.

Nisam više mogao da budem u neizvesnosti.

– Gospode – prekinuh ga baš kad je upoređivao sebe s prvim čokotom a Jahvea s vinogradarom – izvinjavam se što remetim ovako lepu i poučnu besedu, ali već je prilično kasno, pa bismo te zamolili da izvršiš što je na tebi, da bi onaj koga odabereš otišao na posao, a ti posle nastavi s pričom tamo gde si stao.

– Ah, da – prenu se On – taj psalam: „Koji sa mnom hleb jede, podiže petu na mene.”

– Jeste, Ravuni – smerno ću ja – taj psalam.

– Da li baš ja moram to da obavim?

– A ko bi drugi, Gospode? To je tvoje stradanje, pravo je da sve njegove konce držiš u svojim rukama.

– Dobro – pristade On uzdišući – onda vam kažem: zaista, jedan od vas izdaće me.

Požuri, zaboga miloga – mislio sam – pa to smo ti mi kazali, ali ko, ko?

– Ko, Gospode?

– Onaj kome ja, umočivši, zalogaj dam.

I UMOČIVŠI ZALOGAJ U ČINIJU SA SOKOM OD POVRĆA DADE GA MENI.

I reče mi:

– Što činiš, čini brže.

Ustajem. On se osmehuje sitnim, zatvorenim osmejkom, koji sam samo ja sposoban da vidim, jer je meni upućen, zbog mene se nasmešio. Ustajem. Jedanaestorica pilje u mene kao da u čoveku koji ustaje ne prepoznaju svoj dvanaesti deo, dvanaesti razlomak

prvoučeništva. Gledaju me sa gađenjem i poštovanjem, nijednom osećanju ne dajući glasnog oduška. Ustajem. Čini mi se da bih hteo da se branim, da vičem, urlam ili da se kitnjasto zahvalim na ovoj počasti – slavno je neposredno učestvovati u spasenju sveta – ali ne govorim ništa, samo vazduh usiljeno šišti iz pluća na koja se navalio nadgrobni kamen pogleda moje braće i Njegov nevidljivi smešak kao zajedljiv anagram utisnut na toj ploči, ispod koje se Juda istovremeno stidi i ponosi.

Ne rekavši ništa izlazim.

Na vratima me stiže njegov milozvučni glas:

– Kao što vidiš, Judo, Sin čovečji ide kao što je za njega pisano i kao što si ti hteo, ali TEŠKO ČOVEKU KOJI IZDA SINA BOŽJEG BOLJE BI BILO DA SE TAJ ČOVEK NIJE NI RODIO.

Jerusalim, četmaesti nisan, noć.

Zašto mene, Gospode, zašto izabra baš mene?

Zašto izabra baš Judu s travnjaka vere?

Vasceli Jerusalim slavi Izlazak, samo Juda, taj prvi kušač svetog sakramenta, doglavnik i izabranik izabranog, lunja kao besna psina podvijena repa kroz pustu varoš, kroz unakrsno treperenje uljara, mangala, kandila, sveća i baklji iz kuća jerusalimskih, u kojima će ljudi prema običaju ostati sve do jutra, zaštićeni raskrvavljenim pragovima i dovracima s kojih se cedi a do malopre se i pušila vruća jagnjeća pena, zaštićeni po svoj prilici i samoobmanom da Jahve uživa udišući njen otužan kâd, i pojući himne zahvalnice – sa svih strana, iz svih pravaca, odozgo i odozdo bruje praznične klikta-lice i udružuju se u brujanje, orenje, divljanje mora zahvalnosti niz prazne sokake sionske – a nigde nijednog čoveka da prođe, nijednog bogalja da čmava umotan u prosjačku asuru, nijednog pijanca da se kaljuža u jarku, jer su čak i oni s nekim negde združeni, samo Juda kao strvinar kruži oko Morije, ide prema Većnici a sve je dalje od nje, stisnut zabravljenim kućama od kojih je svaka noćas jedna tvrđavica, prignječen unjkavim, kreštavim, kliktavim, šištavim urlanjem Svetog grada u ovoj ispražnjenoj noći Pashe, zabarikadiranoj pred uspomena na faraonove najamnike čije džinovske utvare,

naoružane kijačima, satarama i kopljima sa glavicama Jevrejčica na šiljku, još uvek tragaju za prestravljenom decom Izrailja.

Zašto ne Petra? Filipa? Tomu? Zašto ljubimca svog najljubljenijeg?

Zato što te voli. Zato što želi s tobom jedinčetom da deli svoje Delo, s tobom jedinčetom u svom Delu da živi za vek vekova.

Da me zaista voli, ne bi meni ustupio da obdelavam prljavo naličje Dela, a za sebe zadržao njegovo čisto lice. Ne bi me uputio da kupim izmet velike žrtve. Dvolično će Delo stajati pred licem budućeg sveta. Hoće li ono moći da ne razlikuje Judu od Hrista, spasilački zločin od spasilačke žrtve?

Mastan miris pečenog mesa, višeglasno pojanje, mljackanje iza raskriljenih prozora, žamor bogougodnih ćaskanja, klokotanje vinca u gušama, raznežena lica isprljana mrljama vatre. Do jutra Niko ne sme napolje. To je Zakon. Divovske utvare Misiraca s bradama i batovima vrebaju iza ćoškova. To je istorija.

Ovo je tvoja noć, Judo! Noći, Judo, u praznoj jerusalimskoj noći.

A šta ako me on u stvari, mrzi? Ako je zalogaj, što mi ga umoživši daje, osveta?

Zašto bi se svetio onome koji mu pod nogama prostire Carstvo?

Zato što je dolazak u Jerusalem moje maslo. Maslo moje i proroka, naravno.

Dobro, Judo, kazao je, ići ću u Jerusalem. I kazao je još: nadam se da Pismo, koje se toliko stara o meni, nije zaboravilo na tebe. O, ne brini, nije. Već sam u Pismu, urakljen u proročanstvo, uzidan u sudbinu.

Šta da činim, šta da činim Gospode?

D a s e z b u d e m i l i d a s e n e z b u d e m ?

Mlitavi zanatlija kusa zelje, eno ga do pojasa uvaljen u činiju, žderući odaje počast oslobođenju. Prejeda se onaj čiji su se preci-kulčari održavali o meni nebeskoj i lišaju sinajskom.

A Filip veli da sam prokleti lažov. Nisam lažov. Kako da budem lažov? Nemam svoj jezik da bih bio lažov. To što govorim, to je samo zahvaljujući Pismu.

A nisi li potajno žudeo da te izabere? Zar nisi, tašti kopilane, mislio da si samo ti dostojan ove žrtve koja je veća i od Njegove,

ovog svetog zločina koji je veći od svake vrline, vrlji od same čednosti? Jer on će dati svoje smrtno telo u prinos za greh, a ti svoju besmrtnu dušu.

Nisam žudeo. Jer ko je bdeo besano dok je On spavao? Juda. Ko ga je hranio? Juda. Ko ga je, podmećući svoja leđa, spasao kamenovanja u Timnatu? Juda. Ko ga je podsećao na svako slovo proročanstva da ga se Bog ne bi odrekao? Juda.

Manje si se ti brinuo za Njega nego za Njegovo delo. Da bi sačuvao Tvorevinu, morao si, hteo ne hteo, da čuvaš i Tvorca.

Kako je podao, kako ga volim, kako je zao, kako ga obožavam!

Prazni sokaci, prazni trgovi, prazni tremovi, prazni Jerusalem, sav ispunjen krcat Judom, njegovim koracima i odjekom njegovih koraka i odjecima odjeka koji se odbijaju o oguljene zidove da bi se motali po noći. Na svetlim pozadinama njišu se Judine senke, razmnožava se Juda u mučeničkim trudovima na kamenitim ležajima jerusalimskih kuća: duguljaste, zdepaste iskočene Jude dočekuju me iz svetlosnih procepa.

U Većnici prvosveštenici proslavljaju Pashu. Tamo su Ana i Kafafa, tamo je ceo Sinedrion. Njima treba da odem i kažem: evo vam Hrista, dajte mi mojih trideset srebrnika. Evo ti pedeset. Ne, želim samio trideset, odmerenu cenu cenjenog.

(Nikad.

Plašiš li se prezira, Judo. Plašiš li se da ti ime kao erkotina ne bude vučeno po bunjištu, dok će Njegovo, umiveno mirom čistote, čistiti svaka usta koja isplakne? Kako je to nepravedno, je li, Judo? Kako svirepo?

A ko to može da me prezire? Ko sme da nipodaštava božju alatku? Jer da mene nema, ne bi bilo ni spāsjenja. Ja sam Spasitelj, a ne On. On, je obična žrtva. Jagnje kao i svako drugo. Malo krvi, koja se puši s krsta.

Oh, okani me se, okani, sotonu!

Za nezastrtom trpezom porodica ždere u hitnji. To je Zakon. Brzo treba jesti, jer se svakog časa očekuje božji poziv na Izlazak. Denjci su već spremni i po Jahveovom savetu pokradene misirske dragocenosti. To je pravedna, mada prisilna plata za kulučenje. Pla-

ta za Pitom i Ramzes pod čijim kulama trunu kosti Izrailja. Verna uspomena, jerusalimska porodica brzo ždere, ne znajući da je posmatra jedan od Spasilaca sveta. Jedite samo, žurite, nasitite se! Još malo pa će vas Bog pozvati u pustinju.

„Čuj, Izrailju” poje Jerusolim. Ulice, tamne kao tuneli krčićnjaka, trešte od hvale.

Iznenada uviđam da stojim pred Većnicom i da me stražar lupka po ramenu:

– Šta je, momče? Šta tražiš napolju u svetoj noći?

Šta tražim? Odluku? Utehu? Istinu? Boga? Spas?

– Zar ne jedeš svoje jagnje?

Oh, jedem vojnike, kako da ne jedem, žderem ga u halapljivim zalogajima. Kasapim, čerečim mog Hrista, moje jedino jagnje.

Okrećem se i bežim, a vojnik se smeje za mnom, njegov smeh trči za mnom, sustiže me, baci mi se u lice i pomamno ga grebe zašiljenim noktima poruge.

Dalje, Judo, što dalje od sudbine!

Trči trkom, beži begom, nađi ili iskopaj neku rupicu, ništarijo, kukavico, kopilane! Pusti neka sve ode u materinu! I svet, i vera, i Bog, i proroci. Zavuci se u svoju rupicu, ne izviruj iz nje, lepo će ti biti tamo u tvojoj rupici, bićeš čist kao vazduh nad morem, u jamici svojoj nevin kao mrtvac.

Stojim ispred jedne udžerice i posmatram čas stopljene, čas rastopljene senke kako užurbano glođu jagnjeće kosti. Kosti krckaju. Zubi škrguću. Navali, Jeruslime, tek što se Bog nije oglasio da te izvede iz ropstva.

A moje jagnje? Ono sedi za trpezom i čeka. Smeška se. Jagnje koje me posla da mu dovedem kasapina koji će ga zaklati. Vreme je, Judo! Vreme za šta? Vreme za izdaju. Ne mogu, Gospode, ne mogu! Moraš, Judo! Pismo se mora zbiti. Ti to znaš. Ovako ili onako.

Onda bolje onako nego ovako.

Izabran si, ne možeš menjati izbor. Najzad ti si ga naterao da dođe u Jerusolim. Ti si ga terao da izaziva sveštenike i fariseje, tvoja ideja beše onaj rusvaj s menjačima u hramu. Ono su tvoje reči, kojima On kunjaše govoreći: porode aspidin kurvari i kurve, bezakonici,

bitange grešne! Seti se žustrog koraka, kojim si iskoračio kad je bilo zaiskano da istupi onaj što sa Isusom može piti čašu koja se Njemu sliva, i koji je kadar da se krsti krštenjem koje se za Njega gotovi. Evo te čaše srama. Pij! Evo tog krštenja stida. Stegni srce i krsti se njime! Evo sočnog, presočnog zalogaja s trpeze, iz činije Boga. Žderi!

To prokletu pojanje! A tvoja vera? Zar zločin? Vera ne poznaje zločin, ona zna samo za neuspeh. A tvoja ljubav? Vera ne poznaje ljubav, ona zna samo za sredstva. Tvoja besmrtna duša? Vera ne zna za duše, ona poznaje samo besmrtna dela. To prokletu pojanje, kad će prestati? Pojanje je prestalo.

Pomazani sveštenik Kajafa me odmerava bledim, rasplnutim pogledom čoveka u godinama. Mora da mu je već osamdeset. Iza njega, u prvosvešteničkoj odeždi, opasan i s putničkim štapom u rukama (zbog uspomene na hitnju s kojom je prva misirska Pasha pojedena) stoji mršavi, kočoperni Ana. Za trpezom nekoliko članova Svetog Sinedriona glođu kosti i kusaju jagnjeću drob. Među njima samo sadukej Nikodim obraća pažnju na moju ponudu.

– Ko je taj Nazarećanin? – Kajafa pita Anu.

Ana sleže ramenima. Nikad nije čuo za to ime. Jošua ben Josif? Vrlo često ime u Galileji. Međutim sveštenik Ohozije, podseća Njegovu preosveštenost Kajafu na slučaj nekog slepca Vartimeja Timejevog, to je bilo poodavno, kome je čovek sličnog imena vratio vid. Doduše, Vartimej je iz nepoznatih razloga iskopao sebi oči ubrzo pošto ih je dobio, ali se čudo tog Jošue neko vreme ipak održalo. Kajafa ne može da se seti. Ni Ana.

Možda još ima nade za Judu, mislim, možda će sve samo od sebe propasti, i misleći mrzim svoju misao, jer znam da je cena za Judino spasenje propast sveta i poraz vere zasnovane na njegovom izbavljenju.

Nikodim pruža Njegovom preosveštenstvu Kajafi nekoliko štu-rih obaveštenja o Hristu. Galilejac. Seljak, u stvari, seoski zanatlija. Čudotvorac. Slab besednik. Pomalo spletkaroš. U osnovi, prilično bezazlen. Nikodim ne preporučuje nikakve kaznene mere. Možda jedno pošteno batinanje, u krajnjem slučaju proterivanje iz grada.

– Vaše preosveštenstvo – umešam se – usudujem se da protivu-
rečim vrlo poštovanom Nikodimu. Taj čovek misli da je dete božje!

– Svi smo mi deca božja, mladiću – odgovara Kajafa.

– Ali on misli da je jedinac.

Sveštenici prestadoše da glođu koske.

– I da je car, gospodaru!

– Car? A gde mu je carstvo?

– Na nebu, gospodaru!

– Prilično daleko odavde – promrmlja Ana. Osećao se bezbednim.

Molim se da ne prime moju izdaju, molim se da je prime i te se
dve žarke molitve prožimaju u meni kao dva protivtalasa iste uzbur-
kane vode.

– On krši Zakone, gospodaru!

Kajafa reče ožalošćeno:

– Ah, moj mladiću, time se bavi dobra polovina ovog nevaspita-
nog naroda.

– On čini čuda.

Sveštenici se opet baciše na jelo.

– U subotu – dodajem potišteno. Računam da će to ozlovoljiti
teologe koji su smatrali da se svet drži na poštovanju subote. Ni to
ne pomaže.

Najzad gubim živce:

– Neka mi Njegova preuzvišenost oprostí slobodu, ali taj Naza-
rećanin javno govori da je Sveti Sinedrion odbor za svinje, u kome
ste vi nerast, a Njihova preosveštenstva za trpezom prasad bezakonja!

– Ohozije – obrati se Kajafa jednom od onih za trpezom – po-
daj ovom mladiću nekoliko stražara da dovedu amo tog bogohulnika.

Juda se zbi kako je pisano.

– Ako li vam je drago, dajte mi moju platu. Ako nije, nemojte –
rekoh kako mi je rečeno.

I izmeriše mi platu: četrdeset srebrnika. Ja uzeh samo trideset.

Zatim odvodim najamnike Sinedriona do krčme. Krčma je pra-
zna, loj kaplje s lojanica koje dogorevaju, gaseći sobu u kojoj miru-
je trpeza prekrivena koricama hleba, listićima zelja i prevrnutim pe-
harima. Krčmar me obaveštava da je Gospod otišao u Getsamaniju.

Jerusalim još uvek pije. Poju krovovi rašireni prema nebu, poju
kule sionske bledunjave u tmíni, urlaju kaldrme, bedemi, prozori,
okrvavljeni pragovi kapija. Ždere Jerusalim svoju žrtvu. A Juda tek
hita da zakolje svoju.

Gazim potok Kidron i vodim najamnike Sinedriona kroz Getsa-
maniju, po kojoj se sablasno oteže prejutarnja magluština. Prolazi-
mo pored apostola koji spavaju umotani u svoje ogrtače. U snu vare
svoju Pashu. Ne znaju šta se događa, ili neće da znaju. Hrču dok se
Hristos i ja, dva pregaoca, nalazimo na poslu spasavanja sveta. Njega
nema nigde. Da nije utekao? Pretražujemo aleje, vojnici guraju koplja
u grmlje, traži se izgubljeno jagnje.

Najzad čujem neko nerazgovetno mrmljanje. Jecaj dopire sa či-
stine na kojoj se vedri tama. Ravi leži ničice i moli:

– Oče moj, ako je moguće, neka me mimoiđe ova čaša.

Tajac. Nebo ne odgovara. Jerusalim više ne bruji od pesme. Sve-
čari se spremaju da sa osvitom prekorače okrvavljene pragove.

– Oče moj – ponavlja On usplahireno – ako je moguće, neka
me mimoiđe ova čaša.

Nema odgovora. Ili ga ima. On je u ćutanju. To je odgovor obo-
jici, neopoziv odgovor našem kukavičluku, Njegovoj kuknjavi za po-
štedom i mom stidu pred zločinom. Bog hoće svoju pravu žrtvu. Do-
sta mu je krvi jagnjeće, krvi jareće, krvi juneće. Ne oklevaj, Judo, inače
ti uteče Pasha. Bio je izgubio svu muževnost, sklupčan jecaše na
zemlji koja se crnela spram vedrine, mutne mirnoće neba u raspadanju.

Pristupam. On se brzo diže, ali kako ne vidi nikog iza mene, lice
mu na zori postaje zahvalno do snishodljivosti, smatrajući, valjda da
je u mom povratku bez dželata dobio očekivani odgovor od svog Oca.
Poslednji poljubac, celov mog opraštanja na celov Njegove nespora-
zumom izazvane zahvalnosti, i sve je svršeno. Još jedno slovo Pisma
nije više samo reč. Sasvim smo blizu jedan drugom. Licem uz lice, mi
međusobno najudaljeniji, sastavljamo dve polutke spasilačkog dela.

Tada, obojica u isti mah, nemajući vremena ni o čemu da mi-
slimo, čujemo korake sinedrionskih najamnika, koji nam pristupaju,
mašući fenjerima napunjenim zarom novog dana, dana stradanja.

Četrnaestog nisana u kesi, svega:	dvanaest drahmi
Najam prostorije za Pashu:	tri drahme
Šest kila zelja, pola efe brašna:	četiri drahme
Presni hlepčići:	drahma i po
Pribor za trpezu (upotreba):	pola drahme
Lojanice, kandila, baklje:	drahma
Rashod prvog dana Pashe:	deset drahmi
Prihod prvog dana Pashe:	30 srebrnika
Petnaestog nisana u kesi, svega:	30 srebrnika i didrahma

Ništa više nema u Judi. Ništa u „Čuvaru istine”, Judi „Neka se zbude Pismo”. Prazan, istočen je Juda „Krpelj”. Ima li što u Judi „Izdajniku”, u Judi „Spasitelju?” Ima li što u novom Judi, pošto je istekao stari?

- Nema.

Ni stida, ni gordosti, ni panike, ni osionog samopouzdanja; ni žaljenja, ni bezdušnosti; nema prošlosti, ali ni budućnosti. Nema više Pisma, ali gde je sloboda za uzvrat? Bez nade je i bez tereta njene odsutnosti, bez zadovoljstva i bez stida što je izostalo, bez odbrane i bez potrebe da je podigne. Ni vere, ni bezverja; ni vlasti, ni bezvlašća; ni trijumfa, ni poraza. Nisam ni vruć, ni studen; nisam ni moker, nisam ni suv. Ništa nema u Judi. Čak ni praznine, manje od praznine. Ništa. Manje od ravnodušnosti. Ništa. Manje od odsustva. Ništa. Manje od ničeg Ništa.

Sinoć je Jerusalem bio prazan a Juda pun, prepun. Sad je opet Jerusalem pun, a Juda prazan. Sinoć sam punio, sitio puste ulice, sad prolazim tim istim ulicama, ali ništa ne ispunjavam Ništa sam. Ne mogu ništa ispuniti. Gle krv se osušila na pragovima, na kojima se neispavani Jerusalimljani mimoiđoše sa zorom da bi ispunili Sveti grad koji sam ja u tom istom osvitu ispraznio. Na mrkoj krvi jaganjaca počiva svež obraz dana, dok se deca Izrailjeva guraju kroz moje odsustvo, kroz moje tesno nepostojanje, škripac ničega, dok se deranjaju pustim hodnicima moje bezglasnosti i odjekuju bezobzirno među nenastanjenim zidinama Judinog dela.

Prolaze lica osušena i omlitavela od molitvenog bdenja i ona mokra, tek izvađena iz bunara nalik na drvene budže, izlizane nov-

čiče, masne kaplje, gužve vune, lica mamurna od pričešća, štucava od žderanja hleba bez kvasca u jasnom danu, koji je razvejao utvare faraonskih najamnika sa izmahnutim satarama, lišća žućkasta, plavkasta, crvenkasta, crnkasta, zelenkasta, sivkasta, zlatasta, narandžasta, majušne maske u gustom isparavanju tamjana – kako ih sve, ovako neispunjen i prazan, pronicem, raspoznajem do besmislenih pojedinosti, hvatam u munjevitom mimoilaženju, možda stoga što sam prazan, i tako ispražnjen, neiscrpan u praznini, predubok za sve što se sleva i zdesna, spređa i pozadi, odozgo i odozdo sunovraćuje u ždrelo moje praznine – onog kao ugalj neispranog kovača što je izveo porodicu u jutarnju šetnju, ovog levita, kopile Aronovih kopladi užurbanog da stigne u Hram pre prvog alaukanja Sveta magrefe, bogalja – ne zove li se Gedeon Beznogi? – koji se na žuljevitim patrljicima kao na točkicama vuče između gusto izukrštanih koraka građana, onog veterana Desete, koji teško oslonjen na džilit i pritešnjen tuđinskim mesom sanja svoje bestijalne saturnalijske u decembru, sred krša i loma istočnjačke svetine nesrećan i usamljen, ali i tada gospodarski nesrećan i despotski usamljen, ovu kurvicu koja se češe o mene mrzeći Pashu jer se slavi u porodici, i koja izbezumljeno pokušava da nadoknadi sate prinudnog uzdržavanja u medvedem naručju Irodovog pešaka najamnika, zatim ovu dečurliju, nadutu od zelja, koja se u valovima što urliču razbija o neprobojan front prazničnih šetača, kako prozirem svu tu unezverenu, uzmuvanu, razularenu gomilu, što se valja tamo-ovamo, tamo-ovamo, između okrvavljenih kuća i prozora iz kojih se vetri bogu mrzak smrad loja, jagnjećih drobova, tamjana, prokislog vinskog taloga i ustajalog soka.

Kroz Judu kao kroz prazan hodnik spasenja prolaze nepresušive povorke spasenih.

Evo me opet pred Većnicom. Evo tvrde kapije kroz koju je ušao apostol, a izašao denuncijant. Evo i straže. Straža je, naravno, promenjena od sinoć, ali i udvostručena. Sada gore sude našem Gospodu.

Jesi li Sin božji?

Ti kaza.

Jesi li car judejski?

Ti kaza.

Kršilac Zakona?

Ti kaza.

Čudotvorac?

Ti kaza.

Čudotvorac na sabat?

Ti kaza.

U dvorištu jedne kasapnice, preko puta, Jedanaestorica čekaju ishod procesa. Pristupam, ali se oni čuteći odmiču, uzimajući rastojanje koje je Mojsije propisao za opštenje sa gubavcima i anatemi-sanima. Sedam koraka od Jude.

Zar sedam koraka od žrtve? Zar sedam koraka od Spasitelja? Nije li sve ovo bio dogovor, kurvini sinovi? Šta sam ja do vaša dugačka ruka, jezik vaš opojni, telo vaših misli. Zašto tih sedam prokletničkih koraka, kurvini sinovi?!

Kifo? Tajac. Toma? Tajac. Filipe? Tajac. Jakove Alfejevu, balvane gospodnji, zar dotle dođoh da se i tebi obraćam? Tajac.

Kurvini sinovi, kurvinski nakote kurvinskih sinova!

Najzad Kifa progovara. Ali se čuva da ne poremeti sedmokrakno rastojanje. Govori ne gledajući ni u šta (jer ja sam ništa, nešto u šta se valjano i ne može gledati), kao da se iz neke nepremostive udaljenosti obraća nečemu-ničemu, što postoji privremeno samo posredstvom njegovog obraćanja, njegovog milostivog glasa:

– O, Judo, slavo naša, diko vere!

Jedanaestorica melodično otpojaše:

– Aleluja! Aleluja! Slava Judi na visini!

– O, Judo, prvi među prvima, najveći među velikim, spasitelju među spasenima!

Jedanaestorica odgovoriše:

– Aleluja! Aleluja! Slava Judi na visini!

– Mi se smerno klanjamo tvojoj žrtvi prinetoj za izbavljenje od grehova.

Čemu onda sedam koraka odstojanja? Čemu u apoteozi – jer to je, nema sumnje, poniznost pred jednim obogotvorenjem, priznanje nadčovečanskog dela – taj ništa upravljn pogled, više uvredljivo naziranje nego viđenje, koje kao da ne traži Boga tamo gde se javlja,

ne podrazumeva ga tamo gde se natura pobožnim očima, tamo gde kraj ograde Juda stoji sam i raste u nebo da bi ga i sav Jerusolim, da nije trešten pijan, mogao slediti kako se uzdiže nad krovovima, bogomoljama, bedemima kao krvavi odsev neuglednog Galilejca, koji još uvek okleva da u kaljavom dvorištu jedne sionske kasapnice primi neočekivane ali zaslužene znake najvišeg dostojanstva. Čemu ta zatvorena lica – nije li ovo apoteoza, predavanje, prožimanje? – presvetla površina bez izraza, preliava, senčice senke, i bez odgovarajućih osećanja; na razdirućem, razgolićujućem, izdajničkom suncu aviva jedanaest mrtvih poklonika, jedanaest vrećica uginulog mesa?

Nije li Juda više Bog nego Isus? Više prineh, više žrtvovah, više trpeh nego Isus. Više sam čovek, nisam li time više i Bog? I više Bog, pa više i čovek? Nisam li ja Onaj koji jeste, a Isus samo ono što ja htedoh da bude? Proroci proricahu kroz mene, i nije li svaka njihova poruka – On nije mario ni da čita – bila izgovorena Judinim glasom? Ni za jedno proročanstvo nije znao, čak ni za ona kojima je osobno bio dužan. Ko ga je doveo u Jerusolim? Juda. Ko ga je posadio na magaricu? Juda. Čije je bilo ono: „Osana sinu Davidovu! Osana vo višnjih!”? Judino. Ko mu je pripremao jerusalimske besede? Juda. Ko mu je zgotovio poslednju Pashu? Juda. Najzad, ko ga je prodao za trideset srebrnika, samo da bi se Pismo o Njemu zbililo? Juda. Sve što je urađeno, uradio je Juda. On, Gospod, ni prstom nije maknuo. Ograničiće se jedino na to da posle tri dana vaskrsne i da se uznese. Možda čak ni to neće biti kadar sam da obavi. Možda će i to posvršavati Juda umesto Njega.

Sad shvatam ponašanje jedanaestorice. Sedam koraka Mojsijevih nije rastojanje straha, već poštovanja, nije otkoračaj prezira, već obožavanja. Stari zavet je postao novi.

Najednom Kifa prekide svečanu atmosferu i nastavlja poslovno:

– Našeg su Gospoda, kao što i sam znaš, jer si ga izdao, podvrgli ispitivanju u Velikom veću, a zatim sproveli prokuratoru Pilatu. Ne znamo šta se događa u namesničkoj palati, sada mu baš sude, ali je izvesno da će ga osuditi, ako ni za šta drugo, ono da bi se zbililo Pismo. Ti, koji si toliko polagao na proroke, nadam se da te to nije prošlo, znaš kako glase predviđanja. Gospod će u društvu razbojnika

biti razapet na krst, trećeg dana će ustati iz groba, i pošto nam se u astralnom vidu bude javio, uzneće se na nebo. Time će se sva proročanstva ispuniti, proročeno izbavljenje obaviti, sudbina iscrpsti i svako slove Pisma oživotvoriti, svako osim jednog, onog koje se odnosi na tebe, Judo Iskariotski!

U redu, kad umrem stolovaću licem uz levi obraz Ravuniju, kao nerazlučiva trećina Svetog trojstva Spasitelja: Juda – Jahve – Jošua, JJJ, ali šta osim poštovanja mogu da očekujem ovde na zemlji?

I rekoh:

– Ne preterujmo, Kifo! Pismo za mene kaže samo da ću podići petu na Gospoda, s kojim sam bio što i on sam, i da ću ga za trideset srebrnika, cenu cenjenog koga su cenili sinovi Izrailjevi, izdati neznaošćima, da bi se proročanstvo ostvarilo i svet izbavio iz praroditeljskih greha. Ništa više.

Međutim, Kifa primećuje:

– To je samo deo proročanstva koje se na tebe odnosi. Nije li Gospod, kad te za zlo izabra, kazao: „Sin čovečji, dakle ide kao što je pisano za njega, ali teško onome čoveku koji izda sina čovečjeg; bolje bi bilo da se nije rodio onaj čovek?”

Planuh:

– Isus nije prorok. Isus je i sam reč proroka.

Htedoh reći: „Delo moje” i „delo Judino”, ali oćutah. Delo je iznad Delaoca i van njega, kao toplota izvan plamena. Tvorevina je važnija od Tvorca, Učenje od Učitelja, Spasenje od Spasilaca.

– Dozvoli mi da ti protivurečim, Judo! Proročeni je onaj, što kao proročen, neizmenljiv, gotov pre nego što je počeo, stiće pravo da proriče, da druge čini neizmenljivim i gotovim pre nego što i počehu da se gotove. Rođen iz Pisma, On ga iznova rađa, rađa novo Pismo. Gospod je izašao iz Starog zaveta kao njegovo poslednje slovo. Iz Njega će izaći Novi zavet, u kome ćeš ti Judo, biti prvo slovo.

– Šta hoćete – kažem – šta hoćete još od mene?

Petar (Kifa) okleva da se izjasni. Poduprt zidom, Jakov Alfejev je dremao preživajući Tajnu večeru. Filip se smeškao onim pospanim, jefremskim osmehom, Zavedejevi sinovi me gledahu ubilački buljavim očima šakača u ringu, ovejana kukavica Vartolomije kao i

uvek beše iznenađen, i u tom nametljivom iznenađenju čoveka koji ne zna o čemu je reč, već je brižljivo izgrađivao izgovor za neprilike koje bi ga – ako se situacija preokrene – mogle snaći.

Zatim Petar (Kifa) reče:

– Hoćemo, Judo, da se raskaješ, da vratiš sveštenicima trideset srebrnika, za koje će se od lončara kupiti njiva i upotrebiti za groblje gostima, da bi se na vekovi vekova zvala Hakeldama, njiva krvna. Hoćemo da ispuniš ono „Teško čoveku koji izda sina čovečjeg” i da umreš.

I još reče:

– Mislim da će biti najzgodnije ako odeš van grada i obesiš se u miru.

To nije moguće – urlam – ali ono što se, i to jedva, čuje samo je grub šapat kao trljanje hartije o hartiju;

– Zašto da se vešam? Šta sam skrivio? Ja sam samo ispunjavao Pismo.

I opet reče Petar:

– Svi mi to znamo, Judo! Nismo li ti za sve to odali hvalu? Nismo li ponikli glavom pred tvojom veličajnom žrtvom? Ne obožavamo li te naporedo sa Gospodom našim? Ali, ako se njegovo proročanstvo ne izvrši i ti se ne ubiješ, niko neće poverovati u moć i istinu onoga koga si sledio. Ljudi će se pitati kakav je to bedan Bog koji dopušta da ga nekažnjeno izdaju, nekažnjeno pogubljuju i nekažnjeno mu zaboravljaju naredbe. Čime onda da održimo veru, na čemu da zasnujemo crkvu?

To je tvoja misao, Judo! Tvoj rečnik. Tvoja istina koju slušaš sada kao đaće: Delo je iznad Delaoca, Tvorevina iznad Tvorca, neka se Pismo zbude pa ma propao svet. To si ti što razgovaraš sa sobom.

– Evo šta kaže proročanstvo o tebi – nastavlja Petar – Psalam Davidov sto deveti. Načelniku pevačkom: „Kad se stane suditi, neka izađe kriv, i molitva njegova neka bude greh”.

Ni da se moli ne sme više Juda. Bez priziva ga sude. Kriv je pre krivice, zločinac pre zločina. Kurvini sinovi!

– „Neka dani njegovi budu kratki, i vlast njegovu neka dobije drugi.”

Ti, Petre, ti kurvin sine! Ti si taj drugi vlastodržac.

– „Neka mu uzme dužnik sve što ima, i neka razgrabe tuđini muku njegovu.”

Delo hoće da mi otmu kurvini sinovi, da mi zagade žrtvu, da se kurvini sinovi goje od moje muke, i da kao gotovani planduju na veri mojoj neizmernoj?

– „Neka se ne nađe niko ko bi ga ljubio, ni ko bi se smilovao na sirote njegove.”

Nema Juda nikoga kome bi valjalo milosrđe. Nikog osim sebe. Nikog osim sebe kurvini sinovi! Sačuvaće se negde neki poljubac i za Judu. Uprkos proročanstvu, uprkos Pismu!

– „Najdraže njegovo neka se zatre, u drugom kolenu neka pogine ime njihovo!”

Od apoteoze – anatema, od obogotvorenja – ođavoljenje, iz slave u kletvu, s neba u kaljugu, malopre više od Boga, sad manje od sotone. U čemu je onda istina, kurvini sinovi, ili je ima dve? Obe istinite, dve neprijateljske istinite istine, jedna u drugoj, spremne da se, protivurečne u istom svetu, na istom mestu u istom vremenu obistine podjednako istinitošću?

– „Bezakonje starijih njegovih neka se spomene kod Gospoda, i greh matere njegove neka se ne izbriše.”

Ceo svet možeš da spaseš, svoju majku ne možeš. Ah, kurvini sinovi! Fino ste to smislili: od smrdljive magdalske prostitutke iz kupleraja Juda može da napravi sveticu ali ne može da okaje greh u kome ga je njegova rođena majka rodila. Zar je Juda crveneo za bitange? Za drolje? Za propalice?

– „Zato što se nije sećao da čini milost, nego je gonio čoveka poniženog i ubogog, i tužnog u smrt terao, što je ljubio kletvu, neka ga i stigne, što nije mario za blagoslov, neka i ode od njega.”

Nisam se sećao da činim milost? Spasti svet, to nije ništa? To nije milost?

To je Pismo. Proročanstvo je spaslo svet.

Naravno, samo preko Judinih leđa.

Gonio sam ubogog, a evo gde sebe doterah, i nije li to moje srce u kome sam tražio smrt? Odgovorite, kurvini sinovi! Prolajte psi!

– „Neka se obuče u kletvu kao u haljinu, i ona neka uđe u njega kao voda, i kao ulje u kosti njegove. Neka mu ona bude haljina u koju se oblači, i pojas kojim se opasuje!”

A jedanaestorica složno otpojaše:

– Amin. Proklet da si, Judo Iskariotski! I opet munjevito komešanje lica. Bujica, poplava, vodopad lica preliva prokletog Judu, rascvetavaju se oko mene ljubičasti cvetovi lica, pucaju sočne bobice lica, sudarajući se jedno s drugim u bestijalnom vrtlogu masne kože, haljina u jednom komadu, nazarejskih bradurina i pastirskih štapova kojima deca Jakovljeva žurno mere svoj put kroz Sinajsku pustinju. Kao da bežim kroz svoj san, sve brže bežeći a nikud ne dospevajući, ne dospevajući čak ni da se maknem, dok se oko mene rasprskava nisko između zidova, huk mnoštva jerusalimskog, što dalje, dalje od istine, dalje od sudbine, od sto devetog, od apostola zalepljenih na ogradi kasapskog dvorišta.

Petnaestog nisana valja pripremiti ubruse i čisto platno za sahranu Gospoda našeg Isusa Hrista. Oka ulja od smirne i aloje, da se pomaže telo. O tome razgovarati sa ženama, naročito Solomijom i Marijom Kleopovom. Takođe, naći grob u kome ćemo ga sahraniti. Obratiti se Josifu iz Arimatije, no tako da...

Zašto ja sve to pišem? Šta me se tiče. Hoću li i dalje, proklet i odbačen, da vršim deo službe svoje.

Neka se Jedanaestorica pobrinu o tome. Ona propalica Kifa neka brine o pogrebu. I nije li Filip bio perač mrtvih u Vitsaidi? Ti se, Judo, brini za sebe. Pohitaj, traži jako drvo i dobro upredenu štrangu, kamen sa koga ćeš se propeti prema nebu da bi proturio glavu kroz omču. Slovo po slovo, reč po reč, ispunjavaj svoj kraj: raskaj se, baci srebrnike pred noge sveštenicima, otidi izvan grada i obesi se o prvo jako drvo na koje naiđeš, obesi se okrenut Jerusalimu, božjem stanu i beskonačnom istoku neba. √

Hajde, Judo!

Svet to očekuje od tebe. Još samo tu uslugu dužan si svetu. Neće se osećati bezbedan u svom spasenju sve dok ti živiš. Verovati neće sve dok te ne vidi kako viseći pucaš preko sredine.

Hajde, Judo!

Obesi se, pucaj preko sredine za svet, ne za svoju majku, nego za one drolje iz cezarijskog pristaništa, koje povraćaju po ribljim glavama lađara, za ove jerusalimske propalice, ne za svoju majku, već za Kajafu i njegovu majku-kurvu, za Anu i njegovu majku-kurvu, za sve majke sveta, osim za svoju majčicu, judinu roditeljku.

Hajde, Judo!

Obesi se, pucaj po sredini napola, da bi se održalo proročanstvo, prepukni za veru i njenu crkvu, ne otirući bale prezira sa svog lica, pucaj na vešalima kao suva tikva na mrazu. Hajde, Judo!

Jerusalimski edil razmiče svetinju: povorka se približava sa Givate. Najpre četica pijanih legionara iz prokuratorove garde, a onda iznad zatalasanog sliva jerusalimskih šetača, onih šest crnih crta s jefremske prašine, šest crnih greda ukrštenih u tri gola krsta. Mog Gospoda odvođe na Kosturnicu. Razbojnici, koji će – da bi se Pismo obistinilo – visiti levo i desno od njega dosta durašno nose svoja raspela. Međutim, Gospod se povija pod svojim, tetura se, u tesnom koridoru od Jerusalimljana posrće On čas na jednu, čas na drugu stranu sve do mekanih zidova od mesa, mlatarajući dužim krakom krsta, koji se vuče po kaldrmi i udara katkad posmatraču po golonima. Ovi psuju, oturuju krst nogama, zanoseći tako i osuđenika s jedne na drugu stranu tesnaca. On pada prignječen svojom poslednjom posteljom, postelja leži na Njemu (uskoro će biti obrnuto), pa se diže na kolena koja, mršava kao šiljci, vise iz krvavih dronjaka, opet pada grunuvši o zemlju celim izubijanim telom, dok sinedrionski sprovodnici, ne mogući da mu dohvate trnjem ovenčanu glavu, mlata štapovima po krstu koji krcka i ivera se pod udarcima.

Jedan zarđao čovek pored mene šapuće: Hajde, reci sada: „Oprosti im, Gospode, jer ne znaju šta čine.” Hajde reci, care judejski! Varava je svoje rekao. Reci i ti svoje!

On se diže i produži da grabi prema kapiji za Silhem, odbijajući se o zidove Jerusalimljana kao o elastične strune luka. A tamo, na samom izlazu iz grada, nepoznati čovek odmenjuje Gospoda, tovarajući na svoja oronula leđa Njegov krst. Ako taj nepoznati starac

može da ponese tuđ krst, iako mu to nije dosuđeno, zašto Juda ne bi mogao da ponese svoj prorečeni?

I zar će neki anonimni Jevrejini biti na Dan suda veći od Jude?

Hoće li se za Judu reći: „Nisi ni studen ni vruć. Budući mlak, a ni studen ni vruć, izbljuvaću te iz usta svojih”?

Izbavljenje je tvoje Delo, čedo tvojih trudova, plata muke tvoje. Sad ga se ne možeš odreći, čak da više u njega ne veruješ. Ali ti veruješ verni, i nećeš umreti nepopravim ojađen što je tvoje rođenje bilo uzaludno.

Zato odmah posle službe božje, dok je zov magrefe još uvek je-njavao u procepu ulica, odlazim u Hram i vraćam trideset srebrnika sveštenskim starešinama. Oni neće da ih prime. Zato ih bacam na kameni pod: zvečeći se kotrlja cena cenjenog po Domu oca Njegovog. Pre odlaska upozoravam ih da za faj novac obavezno kupe njivu i uredi je za groblje strancima i da je nazovu Hakeldamom.

Zatim se bacam u potragu za užetom. Pošto su radnje zatvorene, molim apostole da mi nabave neki konopac. Održavajući neprestano onih sedam koraka rastojanja, oni odbijaju da bilo čime, osim prijateljskim savetima, učestvuju u mom vešanju. Pismo, naime, o njihovoj saradnji ništa ne govori.

Uže od nekoliko lakata dužine kupujem od nekog samarjanskog vodiča karavana, koji ga za dve moje preostale drahme skida s mazge. Uostalom, pravo je da se konopac za Judu plati iz zajedničke kese. Probam njegovu čvrstinu, tek onda plaćam. Obesiću se, dakle, o ular. O jaram. Uostalom, nemamo li ja i samarijska mazga istu sudbinu oboje na svojim leđima nosimo tuđe breme.

Ostaje da izaberem mesto. Tu mi proročanstva nisu ni od kakve pomoći. Ne govore o tome gde bi bilo najzgodnije da strada stvaralac Stradanja, onaj koga su naterala da podigne petu na Gospoda. U tom pogledu Juda ima potpunu slobodu: može da umre gde mu je volja.

Jedino što se od mene traži to je da crknem izvan Jerusalima. Znači li to da mi se daje vreme da obiđem ceo svet da bih pronašao mesto dostojno da se na njemu Juda uguši? Od Herkulovih stubova do hirkanskog mora, od ledene Skandije do bezdne jame crnog Juga

mogao bi Juda da traga za svojim grobom a da ga nigde ne nađe, pre nego što grob nađe njega. Ali Juda nije podlac. On se seća Jefrema:

– „A je li vreme pisano?

– Da, Gospode! Rečeno je da će to biti o Pashi. O prazniku Presnih hlebova treba da strada sin čovečji.

– O kojoj Pashi, je li rečeno? U kojoj godini od stvaranja sveta?

– Ne, Gospode!

– U kojoj godini od Mojsija?

– Ne Gospode!

– Onda, čekaj!”

Mogao bih, da pitam je li i za mene vreme pisano? Od Spasiteljeve smrti koliko treba da prođe do moje? U kojoj godini od nje treba da se obesi Juda? Mogao bih im reći da čekaju: čekajte još nije došlo moje vreme, još nije vreme da umre izdajnik.

Doveo si Gospoda do Grada, dovedi i sebe do Drveta.

Samo tri mesta van Jerusalima dolaze u obzir: dolina Hinom, dolina Jozafat i Golgota.

Na Golgoti bi žrtva i žrtva žrtve visile jedna pored druge. Isus na krstu, Juda o drvetu. Kakav prizor? Lice i Naličje spasenja na istom mestu, sjedinjeno Delo u jedinstvenom času otkrovenja, pre nego što će prorečeno obožavanje Licu istrti svaki izraz, a Naličju ga gnušanje još dublje utrti. Međutim, tamo je sada mnogo sveta. Uvek ima ljudi koji vole da posmatraju stradanje. Ponesu obed, porazmeštaju ćebad po travnjaku i posmatraju. Ponekad povraćaju, ali to je rizik na koji su spremni. Ponekad ih vojnici oteraju, oni bez protesta odlaze pa se vraćaju s druge strane. Zauzeće nove, možda neudobnije položaje, i produžiti da posmatraju, biće tu, prisutni, zainteresovani; neće bežati od patnje, nego će je priznati kao tuđ podvig za koji sami nisu sposobni, podvig koji uvažavaju, bez obzira smeju li se nespretnom trzanju raščepljenog trupa koje ih podseća na lažna umiranja u putujućim cirkusima, da li se groze ispišavanja nekada semenosnih budža kojima svet duguje postojanje, i koje sada mokre od jada a ne uživanja, bez obzira jadikuju li – ako to čine – nad tuđim umiranjem ili možda već nad svojim, ridaju ili nad tuđim krstovima ili nad svojim krstićima, stvarnim kao i ovaj u koji bulje,

samo ucrtanim na njihovim plećima od kojih svako nosi svo, poniženja, udaraca, laži, bola, bola praštanja i bola pokajanja. obzira na sve to, oni su na pogubljenjima nasmejani, prepadnuti, tišteni, zgađeni, zbunjeni gnevni, ravnodušni, na gubilištu a ne kod kuće, za krstovima a ne za trpezom, na krvlju oznojanoj zemlji a ne u ložnici pred nakaradnim licem umiranja a ne pred rađanjem (mada je u slučaju Gospoda ništavna razlika između smrti i rođenja, jer se on u agoniji rađa), ali za njih će i to biti svejedno, pošto neće znati ko umire, sa čijim će mukama bar ovaj dan živeti i čiju će kalvariju sutra za večerom živo prepričavati. Ponekad se i klade. Ko će prvi izdahnuti, a kome će nestrpljivi vojnici morati da lome goleni. Golgota. Publika. Onaj duvač stakla na ćebet. Ova domaćica, kojoj kod kuće kipi mleko a koja na stradalištu posmatra kako kipe životi, zaboravljajući čak i da krcka semenke bundeve među zubima. Ona gospoda pod suncobranom koju si umesto svoje majčice spasao. Ovaj užurbani prodavac šikera, medovine, datuljare, slatkog mošta, vina i osvežavajućeg voća. Stranac, kome njegov varvarski bog ne zabranjuje, a ugašena mu duša ne odbija da crta Smrt na tankoj daščici a zatim da je boji živim bojama. Jedra dečurlija koja se igra žmurke između nogu, krstova, žbunja i kamenih grudobrana. Bogalji zadovoljni što najzad, prisustvuju većoj nesreći od njihove. Naposljetku, mrzovoljni vojnici koji ispod krvave kiše sa raspela ubijaju dosadu masnim šalama. Ne, Gospode, Golgota nije groblje za Judu. Dolina Josafat više odgovara Pismu. U toj plodnoj i preplodnoj ravnici Gospod će suditi neprijateljima Izrailja. Ali ja nisam neprijatelj Izrailja. Ja sam njegov spasilac. Šta ću ja u toj čekaonici poslednjeg suda?

Ostaje dolina Hinom. Predanja tvrde da je u toj sivoj, nagoj pustolini, kapija pakla, a ipak zemljište je rasprodano i sve ugledne jerusalimske zanatlije imaju u njoj svoje njive. Plododavna imanjska u neposrednom susedstvu pakla. Bilo bi pravedno da se obesim baš na onoj njivi koju će sveštenici kupiti za groblje gostima. Nisam li i ja gost u Jerusalimu, stranac u svojoj zemlji? Neizbavljen u svom Izbavljenju? Proroci nisu mislili na Judin grob – o njegovim koskama pobrinuće se psi – ali da mišljahu, mogli bi da izaberu samo Halkeldamu, njegovu bogatu zaradu. Čak i sudbina ima svoju sudbinu,

svoje međe. Neki, možda i nevoljan, nepromišljen, nenameran nago-
veštaj stvara čitavo stoleće, njegovo odsustvo stvara drugo stoleće.

Hajdemo, Judo, u dolinu Hinom.

Put do Hinom doline vodi kroz Gornju varoš.

Put do smrti vodi pored Javne kuće.

Na prozoru bludišta leži Marija iz Magdale.

Da, i Marija je u neku ruku moje delo.

Ona maše tankom, ispranom rukom. Ne osvrćem se. Gospod je
obavio posao sa njom:

– Ravi – rekao sam – oduzete si prohodao slepe provideo, ojezi-
čio mutave, očistio nečiste, čak si i mrtvace uterao ponovo u život,
pretvori Magdalenu, kurvu iz Gornje varoši, u sveticu, jer je pisano:
„Sa carinicima će se družiti, s kurvama i grešnicima”. Učini neka se
zatvori kao grob, o, Gospode, zabravi je pred muškarcima, neka se
ne otvara ma koliko kucali na vrata njene čednosti.

Ušao si. Ja sam ušao s tobom. Platilo si, u stvari, ja sam platilo za
tebe iz zajedničke kese. Razgovarao si sa podvodačem iz Sarepte,
koji ti je podmetao najpre jednu sirijsku devojčicu, običnu bambuso-
vu trsku, opisujući njene trbušne veštine kao da su njegove sopstve-
ne, zatim jednu bačvastu Numidanku za koju je tvrdio da je prava
mašina *perpetuum mobile*. Tražio si Jevrejku Mariju iz Magdale.
Morao si da čekaš, jer je ona bila zauzeta. Kada je došlo tvoje vre-
me popeo si se uz stepenice a ja sam, žudeći za čudom novim u
svojoj vrsti, išao za tobom. Tražio si Magdaleninu sobu. Brojevi su
se ređali kao sveti psalmi, jedan, dva, tri, četiri, sedam, osam, u pre-
grejanom hodniku u kome se isparavahu zagađene posteljine i kisel-
kasto disahu pljuvaonice, a zidovi iscrtani neobojenim udovima je-
čahu od škripe, krckanja, krša postelja i grubih nežnosti. Ti si ušao
a ja ostao pred vratima. Kao i uvek. Ja pripremim sve, a onda ti uđeš,
a ja ostanem pred vratima. Sve se odigralo iza tih vrata, u gvozde-
nom prstenu ključaonice kao u željeznoj klopci: ivica ležaja sa iskr-
zanim pokrivačem od lana, ispucali tabani gospodnji i Magdalenina
butina koja se sijala pod polumrtvim okom kandila na zidu. Te noći
si je zatvorio, a ja sam virio kroz ključaonicu. Kao i uvek.

Zbogom, Jerusalime! Zbogom, zabravljena device iz Magdale!

Do videnja, Jerusalime, na Dan suda. Do videnja, Magdaleno,
ti što ležiš na prozoru.

✓ Zdravo, Hinome, razastrta posteljo Judina, uzglavlje kraja.

Hinom je ravna pustoš nad kojom se prevrće neka sumanuta
ptica, vukući senku po zemlji. Sasvim udesno, dirajući kidronska
dolju, vene jedno drvo. To je Judino drvo, vešala koja mu je brižljivo
odnegovala i sačuvala priroda. Ničeg nema na toj stvrdloj ravnici
između mene i mog drveta, između dve nedužne alatke proročanstva.
O, moje nevino drveće! Raspoznaješ li čoveka na mesečini koji žuri
da ti se baci u drven zagrljaj? Izdržalo si, venući, još toliko da pone-
seš Judu. U stvari, drvo se samo povinuje sudbini, svom mudrom
određenju. I drveće ne može da se otme svom slovu. Kamenje se
kotrija kuda je pisano. Voda, gle, teče gde je vreba utoka i svetlost
se vuče prema zalasku. Vetar se, doduše, kolebajući, ipak zaustavlja
u crnoj omorini. Ništa se ne dešava što ne treba da se desi, ništa nije
što ne treba da jeste. Ničeg novog nema pod kapom nebeskom, veli
Kohelet, sve je smišljeno, pa prema tome i bilo, sve predviđeno, pa
prema tome i dogođeno.

Nemoj živeti, čoveče! Čemu? Umesto toga sriči bibliju, proči-
tavaj proroke, poj psaltir! Kad ćeš se roditi, kazao je Jeremija. Kako
ćeš živeti, o tome se pobrinuo Isaija. Smrt ti je pripremio Zaharije.
Muke nabrojao Joilo. Ovamo te gurnuo Amos, onamo Avdije. Ovu-
da ćeš proći, jer tako hoće Jezikilj, tamo gde smeráš nećeš stići, jer
to Danilo izričito zabranjuje u tom i tom proročanstvu, u toj i toj
glavi, u tom i tom stihu. Izdeljan si ne prema ocu ili majci, nego
prema Osiji, a Jona i Miheja su te zajedničkim trudom saobrazili
svojim potrebama. Kad podigneš ruku, jedino je neizvesno, da li je
to prorekao Naum ili Avakum, kad se spotakneš naći ćeš tu scenu
podrobno opisanu kod Sofonija ili Ageje, kad kineš prevrni časnom
knjigu proroka Malahija, pa ćeš naći gde kaže: „I tada kinu.”

A za moje drvo: uvenueće čim se obesim, čim obavi svoj deo služ-
be proročanstvima. Posle toga više nije važno, i može da precrkne.

Nema razlike u slobodi između mene i mog drveta. Ono je ni-
klo samo zato da bi se ja o njega obesio, a ja se rodih samo da bi se
o njega vešao.

Sad će zemlja da se zatrese i objavi Spasiteljevu smrt. Zaista, evo trese se. Jer tako je pisano. Preko vedrog neba (ne očekivano ukoliko čovek ne zna Stari zavet napamet) navlači se debela skrama oluje. Puca desetak munja. Jer i to je pisano. Sve traje vrlo kratko zato što to nije prirodna oluja nego nevreme proizašlo iz Pisma i za njegove potrebe. Noć opet postaje jasna i razgolićuje preda mnogom dolinu Hinom. Naravno, moje drvo stoji. Nijedan grom nije se usudio u njega da udari. Jer, tako nije pisano.

Sranje.

Dobro. A šta bi se desilo kad se Juda ne bi obesio? Uprkos Isaiji, Jezikilju, Zahariju. Uz nos Jeremiji. Kad bi jednostavno pljunuo na sve to, drvo ostavio da ga uzaludno čeka i vratio se u Jerusalim?

A delo? Spasenje sveta? „Ako ijedno slovo ne bude ispunjeno, kao da ni jedno nije ispunjeno.”

Zemlja se zatresla. Svet je spasen čim je Gospod preminuo. Ovo moje vešanje je sasvim izlišan ritual. Kome je ono potrebno?

Ne huli, Judo! Seti se: hajdemo, Gospode, u Jerusalim. To će boleti, bojim se. Pisano je, Gospode, da stradaš u Jerusalimu. To će boleti, bojim se. Tim ćeš mukama, o Gospode, isplatiti istočni greh. To će boleti, bojim se.

Ali Hristova smrt je imala nekog smisla. Judina nema smisla. Judina smrt je običan ćef.

Ako se ne obesiš, srušiće se Crkva. To će boleti, bojim se. Ako se ne obesiš, ko će još verovati u pravdu? To će boleti, bojim se. Ako se ne obesiš, na čemu će se zasnovati posthumna moć tvog Učitelja? To će boleti, bojim se.

Opipavam moje verno drvo. Ima hrapavu, izboranu kožu. Omatirilo je u čekanju na mene. Ja, međutim, ne verujem da ono žudi da uvene. Verujem da i drveće nastoji da preživi.

Hajde, Gospode, u Jerusalim. Penji se Gospode na magaricu. Kuni, Gospode, sadukeje. Hajde, Gospode, isceli ovog. Hajde, oživi onog. Najzad, ponesi, Gospode, svoju krstaču.

A kako bi bilo da ovo moje drvo i ja ostanemo dva neispunjena slovceta proročanstva, da preživimo Pismo, da se ne desimo?

I evo gde se opet javlja moj strogi Bog iz Jefrema i urnebesno riče kroz mene: na drvo, Judo, na drvo, a ja ga molim neka me mimoide ova čaša, punim glasom vapim kroz tu nesnošnu galamu, jer mi se ne umire s trideset godina (a Sin moj zemaljski koliko imadaše na krstu?), jer nisam ni jedan dan čestito proživeo (a koje čestite dane je On proživeo?) i jer neću da umrem samo zbog nekog mahnitog proroka i njegovih bolesnih utvara. Na drvo, Judo, na drvo, riče Bog probijajući se silnom vikom kroz prašumu moje kuknjave, kroz telo Judino koje se nošeno kletvama i bacano pogrđama valja preko doline Hinom.

(Na drvo, Judo, na drvo!)

Ne mogu, Gopode!

(A kako je On mogao?)

On je imao cilj van smrti, a moj je bio u Njegovom stradanju, i sada sve što je ostalo od mog života ne pripada nijednom kučkinom proroku, nijednom kučkinom slovu proročanstva, već Judi nepisanom, nepredviđenom, slučajnom, slobodnom (na drvo, Judo, na drvo!) i imam prava da radim sa sobom što god hoću, da se vešam ali i da preživim, jer više nisam u Delu, i deo Dela koje ti je ovim malopredašnjim zemljotresom predato gotovo u ruke.

(Na drvo, Judo, na drvo!)

Evo, već ispod ogrtača izvlačim konopac, evo već ti pletem omču, vezujem trostruki čvor, vešam uže o drvo i učvršćujem ga za granu, evo već ti dovlačim kamen da na njega stanem, utiskujem ga u zemlju da se ne klati, već rukom potežem konopac da vidim hoće li me izdržati,

zatim se vraćam u Jerusalim.

Jerusalim, šesnaesti nisan. Juče je sahranjen Isus Hristos. U petak noću da se pogrebom ne bi skrnavila sabat. Sahranió ga je Josif iz Arimatije.

U vreme u koje se ja, Juda, vrteh oko svog drveta oko svojih ne-suđenih vešala u dolini Hinom, nekoliko vernika sahraniše Gospoda. Sahranió su ga odmah posle onog zemljotresa, kojim se zemlja oprostila od Sina božjeg, ili se to sotona, pucajući od muke, opraštao od

čovečanstva. Da li su ljudi tada osetili neku promenu, olakšanje snevača koga ostavlja mora ili rasterećenje posle upornog bola koji je iznenada uminuo? Ja nisam osetio nikakvo rasterećenje. Ali ja sam izuzet iz spasenja. Ja i moja majka. I moja deca, ako ih budem imao. Jerusalimljani koje srećem na ulici ne izgledaju bezgrešni ništa više nego juče dok su grcali pod stolecima tuđe krivice. Ništa čistiji. Nimalo svesniji oslobođenja koje ih je neopaženo zadesilo sinoć dok su sedeli za večerom, ili ćaskali pored mangala iz kojih se pušila vrela balega.

Sad opet mogu da počnu iz početka. Da jedu zabranjene jabuke. Da nasedaju zmiji. Da Kain ponovo ubije Avelja. Da se sodomski kurvaju. Da neki budući Jakov ponovo obmane nekog budućeg rutavog Isava. Da Josifa braća još jednom gurnu u bunar. Sad opet mogu da igraju oko zlatnog teleta, ili nečeg drugog isto tako blistavog što će im ličiti na mogućeg Boga.

Svet je opet prazan i čist list hartije, na kome sam ja jedina stvarna mrlja. Nešto što nije izbrisano i što u svojoj usamljenosti sjedinjuje starozavetnu i novozavetnu povest.

U sokaku grnčara srećem Kifu. Gleda u mene kao u Judinu utvaru, koja šeta Jerusolimom, pošto se pravi Juda obesio prema podrobno razrađenom projektu proroka. U stvari, Kifa zna da se nisam obesio. Rđavo odglumljenim zaprepašćenjem želi samo da izrazi svoje nezadovoljstvo. Zašto oklevaš, Judo? Zato što mi se ne umire, Petre. Nikakav bolji razlog nemam.

Znam da me uhodite. Zar mislite da nisam video Zavedejeve sinove kako čuče u kamenjaru iznad doline Hinom i kako me, ne prilazeći, cele noći prate? Voleo bih da sam mogao videti njihove njuške dok su me gledali kako biram drvo, vezujem omču, dovlačim kamen oslonac, a zatim sve ostavljam i vraćam se u Jerusolim!

Ni u gradu me ne ispuštaju iz vida. Zar taj ološ očekuje da ću se obesiti samo njemu za volju, i za volju njegovih suludih proroka koji su mi sve do sada slepo služili? Neka me uhode, neka čekaju. Šta Juda mari?

Vučem za sobom te dve debele senke. Rasprostirem ih oko sebe, kud god krenem, bacam ih gde god stanem da predahnem. Pođem li

napred sreću Jovana, vratim li se, tu je Jakov; skrenem li desno, čeka me Jakov, levo udaram na Jovana. Nema ulice bez Voanergesa, nema vidika sa koga me ne bi dočekala njihova pljosnata, šakački bezizrazna lica.

Danas posle podne napustiću Jerusolim.

Nažalost, subota je – dan mirovanja – i karavan za Sidon, kome želim da se pridružim, neće krenuti pre zalaska sunca. To je Zakon. Ja nemam vremena za Zakon. Nemam vremena da čekam. Nije li moj Gospod činio čuda u subotu. Zašto Juda u subotu ne bi bežao. Ako je sedmi dan dobar za umiranje, dobar je i za spas.

Jakov. Jovan. Jakov. Jovan. Jakov. Jovan.

Šta hoće od mene? Niko mi ništa ne govori. Samo se vuku za mnom. Uporno, mirno, hajdučki. Ostale ne vidim. Voleo bih da imam pred očima svu Jedanaesticu. Možda bih onda mogao dokučiti šta smeraju. Oni misle na mene. To je izvesno. Svedoči ta omorina, grdno leto u meni. Ali šta će preduzeti? Kad će to (šta je to?) preduzeti?

Samo da izađem iz Jerusolima i sve će biti dobro. Otići ću u Gevuru. Zašto upotrebljavaš jezik vere ako je više nemaš, Judo? Reci: otići ću u Rim, tamo uvek ima posla za strance. Ne, reci ću: idem u Gevuru, idem u Kohbu. Nijedno prokletost proročanstvo ne može da mi oduzme veru. Ona govore o tome da ću umreti, ali prećutkuju kako ću to podneti. Ona se brinu samo za moje meso, njega vešaju. Kome je od proroka stalo hoće li Juda umreti kao vernik ili kao bezbožnik? Svakako moram otići u Rim. Uzeću lađu u Cezariji, ispod Karmela, i otploviti za Rim.

Na severnim vratima, kroz koja vodi put za Silhem, stražare Vartolomije i Jakov Alfejev.

U Rimu ima Jevreja više nego u Jerusolimu, mogao bih da zasnujem novu Crkvu. Da obnarodujem istinu o Svetom trojstvu: Juda – Jahve – Jošua. JJJ. Vratio bih veru Svetom zločinu izdajstva, njenom prirodnom izvoru, napravio bih u slavi mesta za prvu žrtvu, umesto legende o jagnjetu, objavio bih svetu svoju istinu, koja se do sada služila tuđim jezikom. Izabrao bih učenike, redigovao Stari zavet, očistio Zakone, napisao Istinsko jevanđelje.

Vraćam se na jerihonski drum. Tamo me čekaju Filip i Levej, prozvan Tadija.

Sve ću da ostavim nedirnuto. I laž o stradanju, i laž o žrtvi, i laž o Judi. Neću doći da srušim, nego da ispunim Novi zavet. Kunem se Gospode, samo me pusti da izađem iz Jerusalima. Očuvaću ti veru. Jer Delo je iznad Delaoca, Tvorevina iznad Tvorca.

Na kapiji za Hebron paze Andrija ben Simon i Matija Carinik.

Ostaje mi jedino drum za Jafu. Uzeću lađu u Jafi. Nećeš, Judo: Zapadnu kapiju čuvaju Kifa i Simon Kananit.

Jerusalim se zatvorio, stegao oko mene kao pesnica samrtnika. Opet se skupljaju na okup proročanstva. Sto deveti psalm. Zaharije. Isaija. Steže se omča Pisma oko Judine guše.

Samo da ne padne noć, samo ne noć. Sve dok su ulice pune sveta, ništa se ne može dogoditi. A oči, šta mi mogu? Oči Jakovljeve, oči Jovanove, koje me ne napuštaju. Tromo, bez naprezanja, kao da su stvorene da počivaju na meni. Ali, kad se Jerusalim zatvori, kad se sva vrata koja sada otvorena škripe na promaji sklope za ljudima, prepuštajući ulice mekom trku pasa, što će onda biti od Jude?

Istok se crno senči, mrke mrlje izbijaju na prestarelom i rošavom licu dana.

Mogao bih da se stavim pod zaštitu Prokurate, da se sklonim u tvrđavu Antonija. Ona dvojica legionara, iako nisu u službi, neće odbiti da me odvedu u namesništvo. Ali Rimljani ne razumeju šta želim, ne znaju ni reči aramejski. Izvesno vreme posmatraju me sa interesovanjem – Jerusalim je krcat svakojakim čudacima, dragi moj Rufuse – onda produžuju u korak ne osvrnuvši se.

Hajde, Judo! Trči za njima! Stani, Judo! U kakvu bezbednost će te odvesti ta dva okupatorska vojnika pred penzijom, koji misle da pod maskaradom svog nevidljivog boga obožavaš magareću glavu? Šta oni mogu da ti pruže što već nisi imao, šta mogu svojim disciplinovanim i u vrstu poravnatim mozgovima da smisle tebi u pomoć što ti već nisi iskusio? Mogu li ratnici zemlje biti moćniji od ratnika neba, i gde je taj jezik kojim bi se sporazumevali vojnici vere i vojnici bezverja? I može li se medved koga hajkaju sakriti u lisičiju jazbinu?

Na druga vrata treba lupati, druga vrata treba pronaći, dok noć pada, ne obazirući se na mene.

Mora da postoje vrata koja se mogu razvaliti. Jerusalim je pun vrata. Vrata su uz vrata, kapija uz kapiju. Kucaj na svaku, udaraj o svaku. Ne zabravljaj se, Jeruslime, ne ostavljaj me na ulici samog među psima. Ja sam Juda, tvoj Spasitelj! Nije li rečeno: „Kucajte, otvoriće vam se?” Rečeno je, gluhi! Rečeno je, sanjivi! Ja sam to smislio, a Isus samo izgovorio.

Mrak, Jakov i Jovan padaju iznenada i ujedno. To su tri ravno-pravna sastojka ove noći. Vrata – drvena srca Jerusalima ostaju zatvorena. Zavijanje pasa s klaničke ledine cepa mir između naših koraka. Druga vrata. Treća vrata. Nijedna se vrata ne otvaraju. Nijedan prozor. Slepe ostaju oči Jerusalima. Nisam lopov, ja sam pokraden! Pomoži mi, Jeruslime! Vrata kao smrznuto lice mržnje. Noć i Kifa. Pomozi Judi, prijatelju! Vrata bez duše. Levej, Jakov Alfejev i noć. Trči, Judo! Lupaj, viči, urlaj! Vrata glatka, bez čula. Ja sam onaj koji vam je savetovao: „Kucajte”. Eno jedne rupe u mraku. I to su vrata. Ko lupa? Juda. Koji Juda? Postoji samo jedan Juda. Znam samo Jehuda ben Gomara, a to nije njegov glas. Noć i Vartolomej u noći. Ruke ispružene kao čaklje, beli potezi u zguri crnila. Nema Jeruslime, samo beskonačni, zatvoreni zidovi koji se strelovito vrte ukруг. Vrata bez očiju, vrata bez stida, vrata bez imena. Nikad nećeš saznati čija su. Filip, noć i Filip. Možda u onoj ulici neka vrata čekaju na moj udarac? Lupaj, Judo! „Lupajte, otvoriće vam se”. Ništa, noć bez odziva. Još malo, Judo, izdrži još malo! Možda će noćas dan ranije pasti? Još jedna vrata. Kakva vrata? Vrata su ono kroz šta se može ući. Opet dolazi noć sa svojim društvom: Kifa, Filip, Jakov, Andrija, Jovan, drugi Jakov, Matej, Levej, Vartolomej, Samo nema Tome. Deset zatvorenih ljudi, nijedna otvorena vrata. Proklet da si, Jeruslime! Proklet, Izrailju! Neposlušnost te je koštala vekova, neka te nezahvalnost košta večnosti!

– Gospodaru, ovi ljudi me progone!

Stražar ispred Sinedriona se dosađuje. Možda će moju stvar primiti k srcu, srcu koje se samo u noći dosađuje.

– Naš prijatelj se šali, vojniče – kaže Kifa smejući se.

Smeje se i stražar, koliko mu to dostojanstvo dopušta. Urlam:

– Oni će me ubiti!

– Eto, vidiš da se šali – Simon Kananit je blag prema meni dok me uzima pod ruku. – Mnogo si pio, brate! Hajde da se isprovraćaš.

– Ja sam Juda, koji je izdao Hrista!

– Je l? – odgovara stražar. Ta mu imena ništa ne govore.

– A oni me sad teraju da se ubijem da bi se Pismo zbililo!

Sad je i stražaru dosta. Zavedejevi sinovi me uzimaju pod ruku, vojnik usrdno pomaže, gura mi ruku pod Jovanovu mišicu: svako se, zaboga, može napiti na praznik!

– Samo vi njega pod vodu, glavu u vodu – više vojnik dok odlazimo. U stvari, oni odlaze a mene vuku preko kaldrme, kolena mi udaraju o kamen, kao da nosim krst. Moj krst su četiri ukrštene ruke Zavedejevih sinova. Četiri gvozdene grede. Hoće li biti nekog da ponese moj krst, nekog nepoznatog prolaznika, hoće li biti odmora za Judu?

Juda se oteo. To mora da je učinio neko drugi, a ne ja. Ja ništa ne znam. Jerusalim juri oko mene, zvižde zidovi, sevaju jerusalimska vrata. Magdaleno! Magdaleno! Koji od ovih mračnih hodnika vodi do male device iz Magdale?

Noć. Opet je Kifa ovde. Tamo je Simon. Eno Jakova. Gde je Jovan? Magdaleno, mala moja Magdaleno, ti što ležiš na prozoru, kurvajući se sa svetlošću, trudneći s planinskim vazduhom, moja mala, zaptivena Magdaleno! Vrata javne kuće uvek su otvorena. Otvorena čak i za Judu.

Otvora masni Sirijac. Uza me se provlači mršavko. Korača kao da su mu noge prebijene. Teraju ga sa praga na kome skiči, pokazujući na prozore iza kojih plavi stenjci jedva osvetljavaju debele, bele grehove. Odgone ga vičući: „Odlazi Elkane, ludo, i ne smetaj gospođi da u miru uđu!” Zar za Judu ima mira?

Marija Magdalena, gde je mala Magdalena, ali najpre zatvori ta vrata, kopilane!

Ruku na srce, ne bih vam savetovao, naprotiv preporučio bih vam...

Hoću Magdalenu!

Imam izvesnih dobrih razloga kad vam nudim drugo devojče.

Da Magdalena nije zauzeta, kopilane!?

Nije, kamo da jeste, ali baš o tome bih hteo sa vama da...

Zatvaraj ta vrata, kopilane!

Do sada sam hteo da sva vrata budu otvorena, sad hoću da se sva vrata zatvore, zapečate, zakuju.

On bi uporno želeo da mi skrene pažnju na nešto što se tiče Magdalene, ali ja ga ne slušam. Istrulele stepenice, kiseo zadržavanje, sveže okrečeni zidovi iz čije žutinjave vlage izbijaju rečiti crteži i brojevi soba.

Devica, koja leži, mala devica. Odmah me prepoznaje: Juda? A gde je onaj drugi?

Koji drugi?

Ona svinja, onaj koga si doveo da mi istera đavole?

Ah, on je stradao, hoću reći umro.

Šta ja imam od toga? Kakva svinja, da samo znaš šta mi je učinio?

Marija, mene progone.

Došao je kao i svaki pošten gost. Naivna Magdalena se hitro svukla, uostalom, nije rđavo izgledao. U svakom slučaju nije bio starac.

Gone me, devojko, zatvori prozor.

Da, napolju je prilično sveže ovog nisana, i tako ti kažem, ja sam se svukla, a on je sedeo odeven i ništa nije bilo među nama, ni ovolicno. Samo me je gledao i gledao kao da je očekivao i kožu da svučem, i krv da razodenem da bi se najzad zadovoljio.

Marija, mene će ubiti!

Da, srce, čujem, srce, samo se ti raskomoti!

Onaj Sirijac dole, nadam se da je pouzdan?

Hajde, skidaj se pa ću ti ispričati sve natenane, jer si za sve ti kriv, doveo si ga ovamo da me upropasti.

Marija, ima li ova kuća sporedan izlaz?

Zamisli, otkako je on legao na mene, kao da imam hiljadu godina, ništa mi ne uspeva, nikog ne mogu da obradujem.

Ništa se iz ove sobe ne čuje, je li?

Možeš biti bez brige, ovde svako brine o sebi.

Pobogu, devojko!

Ja mislim da me je on urekao, zatvorio, zaboravio i sad me ovde drže još samo kao ukras, i to će tolerisati još malo, dok ne vide što će stvarno sa mnom biti, i neću li se iznenada ponovo otvoriti.

Marija, mene će ubiti ako me nađu ovde.

Dobro što si došao. Ja to, doduše, probam sa svakim, ali ti si kriv što sam zatvorena, pa ćeš me možda baš ti i otvoriti.

Ubiće me, ženo!

Hajde, raskomoti se lepo, moj Judiću, moj laviću!

Ja nisam slobodan, devojko, prorečen sam.

Hajde u krevet, jer i ja sam kurva od koje je tvoj prijatelj silom napravio sveticu.

Marija!

Svlači se huljo!

Marija, mala Marija!

Napolje sa njim.

Marija!

Tako.

Ko to lupa dole?

Ah!

Pa to je Kifin glas?

Ah, ah, ah (nemoj da to vičem reda radi!) ah!

Molim te, ženo!

Gospode, kako je ranije to bilo lepo!

Dolazi!

Ništa ne dolazi, osetila bih.

Je li to Alfejev ili Filipov glas pod prozorima?

Marija Magdalena gola stoji pored kreveta. Sa visine padaju šiljci njenih pogleda na mene. Zatim se ogrće i izlazi, a da se nije ni okrenula.

Moraš umreti, Judo!

Pismo se pošto-poto mora zbiti.

Kurva mora postati svetiteljka, mutavi progovoriti, slepi progledati, oduzeti prohodati, gubavi se očistiti, ludi opametiti. Mrtvi moraju oživeti. Živi Juda mora da umre. Tako je pisano.

Ti si mrtva, Judejo, zemljo moja, mrtvim rukama negovana, iz mrtvih usta zalivana, mrtvim suncem paljena. Mrtvi te vetrovi hladne, ubijene kiše oplaku. Gle, drveće na tebi dlake su mrtvacu koji teško poživaju pod tvojim pogubljenim travnjacima, ovi gradovi su čirevi tvoje pogibije, Judejo, koji gnojavo pucaju gde je Jerusolim, pucaju gde je Jerihon, a tamo gde još pucaju, tamo je Hebron. Mrtva si, zemljo moja izabrana, zemljo obetovana, zemljo moja naređena. Mrtva je i tvoja smrt, o, Mojsije, mrtvija i od tvojih mrtvih očiju koje su je gledale sa Horiva dok si umirao. Mrtvija od večnosti. Nema plača koji bi oplakao tvoju smrt. I plač ti je mrtav. Zemljo mojih Otaca i dece moje, mrtvih Otaca i mrtve, nerođene dece, ti si dolina Hinom bez ijednog drveta osim za vešala, bez ijednog kamena osim kamena za vrat davljeniku, bez mirisa do otrova, bez daha do ropca, bez ijednog skloništa do grōba, zemljo moja jedina, zemljo mo . . .

(OVDE SE ZAVRŠAVA BLAGAJNIČKA KNJIGA JUDE ISKARIOTSKOG)

Kifa ih je pametno rasporedio. Andrija i Matija su stražarili pred glavnim ulazom. Zbog noćne rimske ophodnje, na ulici su ostali Vartolomej i Simon Kananit. Sporedan izlaz trebalo je da čuvaju Jakov i Levej (Tadija). Pod prozorima se šetao Filip. Marija Magdalena odvede gore Zavedejeve sinove, predvođene Kifom. U njihovoj pratnji vukao se ludi Elkan, nežno pronoseći u ruci kozju balegu koju je još juče izabrao za dar lepotici iz Magdale, ali je tek sada, zahvaljujući metežu na vratima bludišta, došao u priliku da joj ga u znak obožavanja izruči.

Juda je ležao na izgužvanoj postelji sa blagajničkim svitkom pored sebe. Ležao je zatvorenih očiju, bez pokreta, bez reči. Ruka mu je visila niz ležaj, dodirujući oguljen pod. Bio je u takvom položaju da Zavedejevi sinovi nisu imali nikakve muke da ga postave na noge. Sad je stajao. Samo pri prvim koracima moradoše da ga pridržavaju. Na vratima se zadržao i razveza kesu sa pojasa. Zatim je nežno gurnu u ruke ženi. Kesa je bila prazna, ali sveta na neki način. U

njoj je nekada ležalo trideset srebrnika, cena Hristova. Kurva nije bila potcenjena, mada više ne beše kurva nego svetica.

Izveli su ga napolje. Sirijac se ponizno klanjao, pozivajući ih da, kad budu u boljem raspoloženju opet navrate, jer su njegove devojke najstrasnije u Jerusalimu, a njegove cene najpristupačnije.

Napolju je još bila noć, ali put do Hinoma svi su znali. Uostalom, ovako u društvu, dolina smrti i nije izgledala tako strašna, malo prazna i ništa više. Jakov i Jovan su ga vodili držeći ga ispod ruke. Ostali su išli bez ikakvog reda. Ličili su na mamurne prijatelje koji se osvežavaju šetnjom pre nego što će se razići kućama.

Najzad su došli i do drveta koje još uvek nije svenulo u očekivanju dosuđenog tereta, do kamena koji je malo rasklimatan još uvek stajao u podnožju, i do užeta koje je crno visilo o nevidljivoj grāni, kao da je vezano za samo nebo. A sitna videla na nebu, behu li to oči krilatih anđela?

Zavedejevi sinovi popeše ga na kamen, a Kifa mu natače omču oko vrata. Ali pre nego što je ko zna ko od njih petom gurnuo kamen, Juda se prenu i reče:

– Ne zaboravite na Pismo, braćo u Hristu: „Vaskrsnuće i trećeg dana će ustati”. To je noćas.

Kad je izdahnuo, veoma brzo uostalom, zemlja se nije zatresla. Bila je mrtva još pre njega.

Smrt na Moriji

„A glavari sveštencički i starešine i sav sabor tražahu lažna svedočanstva na Isusa, da bi ga ubili. I ne nađoše; i premda mnogi lažni svedoci dolažahu, ne nađoše. Naposljetku dođoše dva lažna svedoka...”

(JEVANĐELJE PO MATEJU, GL. 26)

I.

Sve doskoro nije Varlaam iz Ramataima, po rimskom izgovoru Arimatije, imao osobitih briga u životu, ako se izuzmu njegove noge, koje mu od rođenja behu oduzete, a i one mu onako neupotrebljive više koristiše nego što su mu štetile. Gledajući svoju braću Justa i Arimeja kako ceo bogovetni dan oru, prekopavaju, drljaju i riljaju posnu njivu Lamehovu, i kako jednom mesečno hebronskim drumom, na kome je Varlaam prošnjácio, teraju dve štrkljaste mule naduvenih trbuha da bi na Davidovom trgu prodali oškudan tovar zmevlja, ovnujskog loja i sićušnog voća, on postade ubeđen da je njegova oduzetost Jahveov dar i znak posebne naklonosti neba prema njemu. Mora biti da su njegovi roditelji – ništavila i neradnici inače – ipak učinili nešto što se Bogu svidelo: presvukli kakvog rimskog derikožu, usnułog na pragu gospodske kuće, ili, ne dozvolivši da vo brata njihovog uzaman luta, odvukli ga u svoju štalu izvršavajući tako jednu od Mojsijevih dvo-smislenih preporuka. U svakom slučaju, božja zahvalnost pade na noge njihovog tek začetog sina pa, budući teška, slomi ih zasvagda.

Dosta dugo njegovi roditelji i ne znađahu da je blagosloven, misleći da je Varlaamova oduzetost obična lenost nasledena od predaka. Kasnije, kad je ona prepoznata i priznata kao bogonaklonost, porodičnom dogovaranju o njegovoj budućnosti ne beše kraja. Karajući ga što se po ceo dan izležava na asuri, otac mu je uz podršku majke predlagao da se oda proricanju sudbine. Pri tome nije mislio na onu vrstu pretećih proroštava koja je u svoje vreme upražnjavao prorok Jeremija. Nije mu savetovao da svakog s reda naziva bitangom, bogohulnikom i grešnikom, da proklinje sve narode a ponajmanje sve njihove kraljeve, i da sa uživanjem opisuje muke na koje

će biti osuđeni kad dođe do obrečenog suđenja u dolini Josafat. Naprotiv, na umu je imao ona unosnija proroštva, koja svojim predviđanjima ugađaju svačijim prohtevima, koja samo preslikavaju basnoslovne snove što ih ljudi snevaju o svojoj budućnosti.

Otvoreno govoreći, braća su mu nalazila da je suviše zaostao za izmišljača prijatnih utvara. Oni su ga nagovarali da plete korpe, škatule, kolenke od pruća, koje bi oni prodavali na jerusalimskoj pijaci. Tako bi i on sudelovao u izdržavanju kuće, bez potrebe da je napušta.

Umesto svega toga on izabra da, pokorno sledeći božansku milost koja mu skrši noge, postane prosjak. Ova profesija, doduše, nije bila tako unosna kao carinička, sveštenička ili obrtnička, ali je bila u neku ruku tradicionalna u Obetovanoj zemlji, u kojoj su mnogi poglavari jednom bili prosjaci, a da se ne spominju prosjaci koji su jednom bili poglavari.

Moramo dodati da nije postao jedan od ovih modernih ubožnika koji se trude da svoju milostinju zarade kojekakvim smešnim radnjama kao što su duvanje u frulu ili dresiranje pustinjskih guja. Oni su mislili da se radom preporučuju Bogu. U stvari, oni su ga izazivali protivu sebe, jer su baš tom izlišnom preduzimljivošću nipodaštavali njegov blagoslov koji se na njihova tela bio spustio u mnogim vidovima ćoravosti, gluvila, mahnitosti i gube.

Jedan od takvih beše njegov prvi sused i pobratim Enos, sin Enosov. On je za vreme prosjačenja svesrdno duvao u nekakvu izbušenu trsku, oduzimajući dobročiniteljima ugodno uverenje da milostinju udeljuju zabadava.

Ali sve to nije važno. Važno je da je Varlaamova sreća minula kao srna u gorama miomirisnim, da je radost njegova uvenula kao grozd u vinogradima engadskim.

A evo kako to beše.

Sve je počelo na prvi sabat meseca kisleva u Amonahovoj krčmi. Neki Moabićanin na proputovanju iz Rabat Moaba za Zarpata reče da će Jerusallimljani uskoro imati priliku da upoznaju jedno sasvim izuzetno stvorenje. Ništa pobliže nije umeo o njemu da kaže, osim da govori u zagonetkama koje posle sam odgonetava, i da jednako

preti nekim novim carstvom koje dolazi. Varlaama ova vest nimalo ne uznemiri. Svakom, osim carstvu prosjačkom, bili su potrebni prosjaci da bi ljudi imali na kome da čine dobra dela i ispunjavaju brojne Mojsijeve zapovesti. Pouzdavao se u svoje sposobnosti koje će mu pomoći da se snađe i u tom novom carstvu, pa ma kakvo ono bilo. Premda je znao da je biti Mojsije zahvalnije nego biti mojsijevac, umeo je da se sa svojim podređenim stanjem pomiri, i da sve vreme posveti njegovom što boljem korišćenju.

Ne pridajući nikakav značaj Moabićaninovoj priči, Varlaam se uz pomoć uvežbanih laktova dovuče na drum da malo otpočine u hladu vrba i smokava. Čim ga vide, njegov pobratim Enos upita da li je čuo šta se priča u varoši? Varlaam mrzovoljno odgovori da nije čuo ništa vredno pomena.

– Seljaci iz Vitfaga pričaju da nam u pohode dolazi prorok Ilija, koga nazivaju Gromov.

– Mani se proroka, Enose – reče Varlaam nabusito. – Oni nikad nemaju ni prebijene pare. Dele samo blagoslove, a ko može živeti od blagoslova?

– Seljaci iz Vitfaga pričaju da dolazi jašući magaricu i magarence, dete magaričino.

– To je i prirodno. Proroci su oduvek jahali magarce. Da nema magaraca da ih nose, ne bi bilo ni proroka da prorokuju.

– Seljaci iz Vitfaga pričaju da taj isceljuje bogalje, čisti nečiste i oprašta grehe grešnicima – nastavljao je uporni Enos.

– Tebi je, izgleda dojadilo da hleb zarađuješ ležeći kao što ga zarađuje naš hiljadu puta presvetli i prokleti Cezar?

– Pa nije mi dojadilo – priznade Enos – samo ja ne zarađujem toliko kao ti, Varlaame, sine Lamehov.

– A ti onda ne duvaj u tu kopilansku trsku, Enose, sine Enosov! – rasrdi se Varlaam. – Ne rugaj se Bogu i ne petljaj u poslove koji su rezervisani za neblagoslovene, nego radi za šta te je Hašamajim stvorio. Kukumavči, bogoradi, moljakaj!

Mada je potcenjivao Enosa kao pouzdanog vesnika, Varlaam se ipak prepade. I prepade se u njemu izdanak onog Lameha, koji je kao sluga Nojev izabrao da se udavi ležeći tamo gde je trčeći prema

kovčegu od drveta gofera mogao da se spase, i prepadoše se u njemu svi praoci njegovi: Hevron i Ozilo, Avusije i Vukija, Osija, Sadok i Joanan, i grozno zadrhtaše u njemu svih pet hiljada sedam stotina bogalja predaka računajući od postanja sveta, čiji se uboški štap tupio od Patala na Indu do Lutecije na Sekuani, od sive Panonije do crvene Tebe. I pošto se u njemu prepade celo pleme Lamehovo, drhtaše kao da ga trese pustinjska groznica.

I moljaše se:

Nećeš valjda, o, Gospode nad vojskama, bilo kom usijanom prevratniku, kome padne na um da prepravlja svet i tako javno pokaže kako mu se tvoje početničko šepRTLjanje ne dopada, dopustiti da dirne u moje posvećene nožurde?

Nećeš mi kao kukavičje jaje podmetnuti noge kojih bi se i Adam odrekao da je znao kuda će ga iz Edena odvesti?

Nećeš dozvoliti da se carstva zaslužuju i osvajaju moje razbacujući netragom?

Nećeš me ubiti spasenjem kao što Nemrod ubi strelom jelena u pustinji Zif?

Moren groznicom, te noći usni Varlaam strašan san. A san je bio ovakav:

I beše u snu kao da je taj prorok već stigao u Jerusalim i da je poisceljivao sve bogalje. I beše kao da je Varlaam jedini ostao kljast zato što se krio u grobovima izvan varoši. I beše kao da ga je, zavi-rujući za poslednjim ostacima bogaljskog staleža, video jedan od prorokovih pratilaca. I beše još kao da je ovaj podigao hajku na njega, te ga stadoše vijati ne bi li ga uhvatili i iscelili. Ali, gle, on najmi nekog lakonogog Nubijca, te ga ovaj na leđima ponese ispred potere.

– Držite poslednjeg nevoljnika! – vikaše prorokov doglavnik, trčeći za njim.

– Držite poslednjeg nevoljnika! – ponavljali su njegovi poklonici, nastojeći da ga steraju u ćorsokak.

– Držite poslednjeg nevoljnika! – urlali su već izbavljeni bogalji pridružujući se hajci.

– Držite poslednjeg nevoljnika! – kliktao je narod pripremajući mu busije.

Ali Varlaamov crnac, prašumska životinja oplemenjena u osvajačkim pohodima presvetlog Tiberija, pomisli da to prokuratorovi izaslanici novače dobrovoljce za idući rat, pa udvostruči brzinu otkrivajući uzgred svom poslodavcu kako je sve prethodne vojne preživio.

A zatim beše kao da su mu progonitelji dovikivali da stane i da se bez bojazni preda spasenju, jer ono nimalo ne boli, nego se vrši neosetno, a tek kasnije se vidi šta se zbilo. I još da se ono pošto-poto mora obaviti da ne bi bilo nijednog nespasenog stvora na svetu, koji bi kvario opštu harmoniju novog carstva.

A Varlaam je bežao, iako mu se činilo da se ne miče s mesta i da ga spasitelji opkoljavaju u sve većem broju. A onda više nije bežao samo od jednog proroka. Beše mu kao da je bežao od čopora proroka i proročica, mesija, čudotvoraca i čudočiniteljki, i bogova većih i manjih, a bilo ih je velikih kao Davidova kuća i majušnih kao prosino zrno, štrkljastih kao koplja i oblih kao bivolje bešike, čupavih, ćosavih, razgolićenih, natrontanih odeždama, usamljenih ili s vojskama pod zastavama, i svi oni jurahu za njim da ga spasu, dok ga ne stigoše, oboriše na zemlju i navališe po njemu ćudima, darovima, blagodeticima i milostima raznim, da je bilo strašno gledati a nekmoli trpeti, prepravljajući ga svako na svoj način koji bi bio protivurečan tuđem, a pošto ih beše sijaset i pošto ga svako isceli u ime svog carstva koje je najbolje, ostaviše ga kao grdobu s desetak pari ruku i nogu, a da se ostala umnožena ćula i ostali prevrati u telu i ne računaju. Tu se Varlaamov san prekide, pa se nastavi u nekom nepoznatom kamenjaru gde vide sebe kako argatuje za deset ljudi odjednom, i na taj prizor, nepodnošljiv za jednog Lamehovića, on se probudi stenjući grozno.

A kad tamo beše velika galama koja ga je prenula. Poćivao je na svojoj ubožnićkoj asuri, a visoko iznad njega, kao sunce među tmurnim oblacima, sijaše dobroćudno lice jednog nepoznatog ćoveka. U prvi mah Varlaam i ne obrati pažnju na njega. Zadićvljeno je posmatrao svog pobratima Enosa, koji je, do juće kljast, sada bodro skakao oko njih, govoreći neznancu:

– Evo mog pobratima, Gospode! Smiluj se i na njega da se večno slavi ime tvoje!

A ovaj, pogrešno tumačeći Varlaamov strah i trud da nešto preduzme, reče:

– Ne boj se, sinko, opraštaju ti se gresi tvoji. Hajde ustaj, hvataj svoj odar i idi kući!

I Varlaam, sin Lamehov, ustade bez spoticanja, zgrabi svoj odar i ne obazirući se uteče kući. A oni koji videše šta se na njihove oči zbi, divljahu se vrlo, i čoveku koji to učini verovahu da dolazi u ime Gospoda, čiji je jedinorodni Sin, da ih izbavi od greha i nevolje svakolike, i da ih čiste preda u naručje neba. I slavljahu ga mašući grančicama finike i pojući:

– Osana! Osana vo višnjih!

2.

Otada minu nekoliko leta gospodnjih. Za to vreme pobratimi Varlaam i Enos ništa nisu čuli o čoveku koji im je nesposobne noge zamenio za čile. A i kako da čuju? Dobar deo godine provodili su u efraimskim rudokopima daleko od Jerusalima, gde su za bednu nadnicu – ni prineti prosjačkoj zaradi – argatovali od crnog jutra do još crnje večeri.

Noge im, dakle, ne donesoše nikakvo dobro i oni su, podižući svaki kamen da ga natovare drugu na leđa, zamišljali da u njemu podižu dušmanina koji ih je izlečio. Da ga visoko podižu, a zatim bacaju o stenu, slušajući kako se o nju razbija u komade.

Varlaam je, doduše, imao razlog da bude kivan i na Enosa. Enos se prvi iscelio pa je, ne uviđajući sav domašaj čuda, izmolio od proroka da isto čudo bude izvedeno i nad njegovim usnulim pobratimom. Da nije bilo Enosa, Varlaam bi još uvek počivao pod britkim hladom kakvog drveta, i prosjačeći milostinju činio ljude boljim nego što u stvari jesu. A što mu ipak nije prebacivao, treba da se zahvali Enosovom pokajničkom držanju i mržnji koju je ovaj prema proroku gajio, a s kojom zbog njene izuzetne žestine ni jednako pođeni Varlaam nije stizao da drži korak.

Svake godine, dva puta tokom rudarske sezone, pobratimi su spojeni istim jarmom a u povorci ostalih najmljenih nosača donosili iskopano kamenje u Jerusalim, gde ga je Prokurator Judeje koristao za gradnju javnih ustanova i vladarskih rezidencija. Nemajući nikakvih planova za budućnost, osim da od nje prezaju, niti kakvih obaveza prema prošlosti, osim da za njom žale, oni su boravak u Svetom gradu koristili da potroše svu ušteđevinu, obavljajući taj kratkotrajan posao s ravnodušnošću ljudi koji žive samo u tesnom i beznadnom vidokругu svakidašnjice.

Tako se meseca nisana petnaeste godine vladanja cesara Tiberija Klaudija Nerona (onog koga je posinio božanski Avgust), pobratimi opet nađoše u Jerusalimu. Kad su kamenje istovarili na koljemoj ograđenoj čistini ispod južnog zida – time je, do naređenja za povratak u rudnik, njihova uloga bila završena – kao i obično svratiše u Amonahovu krčmu da se nađu s ljudima s kojima su na ovaj ili onaj način delili istu sudbinu. Sve to behu nekadašnji bogalji koje je na svojim pohodima kroz Judeju iscelio onaj isti prorok što je onako uspešno na noge digao Varlaama i Enosa. Jednom je vratio ovo, drugim ono, ali ni kod koga ne izazivajući neki bolji obrt sudbine. Naprotiv, posle čuda, njihove sudbine izreda uzeše nepovoljan tok. Da Bog nije stvorio prirodu da bi se sa njom poistovetio, reklo bi se da se sama priroda buni protivu nasilja izvršenog nad njenim pojavama. U svakom slučaju, pre ili kasnije spasenje presede svima. Bivši prosjaci su gorko žalili i njegove zločeste posledice i sopstvenu nesposobnost da ih, povratkom na staro stanje, poprave. Zajednički udes ih je približio pa se sastajahu s vremena na vreme da obnove uspomene koje su mu prethodile, kao što se o godišnjicama sastaju daci iste škole ili pripadnici istog garnizona.

A behu među njima: neki bivši mutavac iz Jezrela po imenu Jututun, bivši slepac Naum s planine Naftali, bivši ludak Zavulon, čije se poreklo nije znalo, mada je izgledalo tuđinsko, čak i jedan bivši mrtvac koji je izgovarajući se urokom odbijao da se predstavi.

Združeni nevoljom pili su neumorno, pa kad se dogodi da u krčmu svrati neki ulični svirač na sistri, oni ga pozvaše za sto i počеше da uz njegovu neuku pratnju jedan po jedan opevaju svoja stra-

danja. A kad svaki od njih završi svoju pesmu, skladno zapojaše (kažemo skladno jer su je pevali pri svakom susretu) jednu zajedničku, koja je najpre izražavala nostalgiju za stanjem koje im je čuđom bilo oduzeto, a potom neprijateljsko osećanje prema vinovniku ove otimačine.

Prvi, zahvalni deo, glasio je otprilike ovako:

Bog je naš na nebu i radi šta hoće!

Aleluja!

Usta imaju, a ne zbore!

Aleluja!

Oči imaju, a ne vide!

Aleluja!

Uši imaju, a ne čuju!

Aleluja!

Ruke imaju, a ne grabe!

Aleluja!

Noge imaju, a ne hode!

Aleluja!

Pamet imaju, a ne misle!

Aleluja!

Život imaju, a ne žive!

Aleluja!

Bog je naš na nebu i radi šta hoće!

Bog čuva čuda nad svecima svojim!

Drugi deo, koji bismo mogli nazvati kletvenim, glasio je ovako:

Bože osvete, bože osvete, pokaži se!

Kada stane suditi nek izađe kriv.

I molitva njegova neka bude greh.

Dani njegovi neka budu kratki.

I njegovu vlast neka dobije drugi.

Sve što god ima nek mu uzme dužnik.

I muku njegovu nek razgrabi tuđin.

Neka se ne nađe ko će da ga ljubi,

I deci njegovoj milost da udeli.

Bezakonje predaka nek dođe pred Boga,

I materin greh neka se ne prašta.
Bože osvete, bože osvete, pokaži se!
Zato što je gonio nišćeg i bogalja,
I veselom u srcu tražio je smrt.
Ljubio je kletvu, neka ga i stigne,
Kao u halju nek uđe u kletvu.
I kletva nek uđe kô voda u njega,
Kletva kô ulje u njegove kosti.
Bože osvete, bože osvete, pokaži se!

A kad otpojaše pesmu do kraja i dva puta ponoviše refren posvećen bogu osvete, priđe im jedan gost – mršava delija glomaznih udova i britkih crta lica – koga do sada niko nije primetio, jer je sedeo u zabačenom ćošku krčme, i zapita ih da li se opaki čovek koga proklinju ne zove možda Jošua ben Jōsif, da nije možda iz Nazareta galilejskog i da se možda ne predstavlja kao Sin božji?

A bogalji, bolje rečeno bivši bogalji, odgovoriše da se tako zove i tako predstavlja čovek o kome je reč u njihovoj kletvi.

U tom slučaju – reče neznanac – srećan je što je u mogućnosti da im saopšti vest koja će ih zacelo obradovati. Njihov zlotvor je vrgnut u tamnicu pod teškom optužbom da krši i ljudske i božje zakone, da se izdaje za cara izrailjskog i Sina božjeg i da lažno prorokuje šireći prevarno jevanđelje o carstvu nebeskom.

A oni se grdno uveseliše i radosnim poklicima dadoše oduška zadovoljstvu što je Bog najzad uslišio njihove dugogodišnje svesrdne molbe i svoju tešku tojagu slomio nad glavom njihovog dušmanina. Varlaam i Enos behu osobito ushićeni, pa da bi se odužili strancu za najlepšu vest koju su ikad dobili, oni ga pozvaše za sto da se pridruži slavlju koje je inspirisano Hristovim nevoljama imalo tek da nastane.

Neznanac se nerazgovetno osmehnu i reče, da imajući u vidu njina opravdana osećanja, shvata žurbu s kojom pristupaju proslavi ove blagovesti, ali da je ni u kom slučaju ne odobrava. Po njegovom mišljenju, a ono nije bez značaja baš zato što je on nezainteresovan u celoj stvari, radovanju još nije vreme. Ono je, štaviše, i neumesno, jer samo uvećava razočarenje ako do njega dođe.

Bivši bogalji se uozbiljiše. Nekoliko najvatrenijih zauze preteći stav. Drugi su bili staloženiji. Međutim, i jedni i drugi htedoše odmah da saznaju šta znači strančev govor. I šali li se on to s njima? Nije li im sam rekao da je lažni prorok zatvoren i da u sinedrionskoj tamnici čeka na suđenje za dela koja bezuslovno povlače smrtnu kaznu? Kako se, u tom slučaju, oni mogu razočarati u ishod postupka protivu njega?

– Biti optužen – reče stranac nestrpljivo – ne znači još i biti osuđen. Ma kakva bila optužba, ona sama a bez sadejstva ostalih faktora nije dovoljna da dovede do presude. Potrebni su i dokazi koji će optužbu potkrepiti, a izrečenoj presudi obezbediti verodostojnost. Ne zahteva li Mojsije u Zakonima ponovljenim da „...ne ustaje jedan svedok na čoveka ni za kakvo zlo i ni za kakav greh između svih grehova što se čine, nego na rečima dva ili tri svedoka da ostaje stvar?“ Mojsiju je, dakle, bio nedovoljan jedan svedok kao dokaz krivice bližnjeg, a vi biste ga bez ikakvog svedočanstva osudili. Bogohulnici! Zar ne znate da Sinedrion sudí prema Tori, dakle, prema Mojsiju, dakle, i prema samom Bogu. Optužba protivu onog čoveka je teška, ali nedelatna, jer joj nedostaje duša. A duša tužbe je u njenim dokazima. Zato Sinedrion, nadležan za verske prestupe, traži svedoke iz naroda koji bi potvrdili Nazarećaninovu krivicu. Do sada nije bilo naročitog uspeha u tim naporima. Pribavljeno je, doduše, nekoliko svedoka, ali oni su mogli da posvedoče šta je taj prorok besedio, nikako šta je radio. Pošto reči nemaju snagu dela, može se desiti da prorok bude osuđen na kakvu blagu kaznu srazmernu grehu na jeziku koji mu je jedini kako-tako dokazan, ali nesrazmernu zlu koje vam je, izgleda, naneo. Čemu onda da se veselíte?

Bogalji se snuždiše. Sad su i sami uviđali koliko je njihova prerana veselost bila neumesna.

Stranac ih u tom sumornom raspoloženju ostavi tek toliko da im pokaže svoju superiornost, pa im se onda obrati umirujućim glasom:

– Čujte me, prijatelji – reče. – Kao što nema razloga za veselje, nema ga ni za žalost. Vaša stvar, ako je takvom mogu nazvati, ipak ne stoji tako rđavo. Potrebno je samo pronaći svedoke koji će dokazati Isusove protivprirodne radnje. U obzir dolaze osobito oni koje

je prorok izlečio, kršeći tako i božje zakone koji su čuda rezervisali za nebo, i ljudske koji su ih poricali. Koliko sam po pesmi mogao da zaključim, vi ste baš pravi ljudi za to, jer ne biste svedočili samo o njegovim rečima, već i o njegovim delima, i ne biste svedočili rečima, već bi sveštenicima podneli na uvid svoje noge, jezike, oči i ostale proizvode čuda. Na taj bi način doprineli prorokovim nevoljama umesto da u njima samo uživáte. Sama odmazda bi bila potpuna.

Bivši bogalji, kojima su strančeve ozbiljne i mudre reči ulile samopouzdanje, odmah poustajaše, raspitujući se gde se valja javiti da bi čovek bio saslušan povodom krivice Isusa Nazarećanina.

– U kancelariju Svetog sinedriona – reče stranac sumorno. Činilo se da ga cela stvar više ne interesuje. Naprotiv, da mu se na neki čudan, polovičan, dvosmislen način i gadi i sviđa.

A Varlaam zastade na vratima, na kojima su se gurali užurbani prosjaci, i upita ga:

– Reci mi pravu, prijatelju, jesi li ti neki činovnik Sinedriona kad se toliko brineš da se onom proroku smrse konci?

– Ne – odgovori čovek muklo. – Ja sam Juda ben Simon, koga zovu Iskariotski.

I pošto ga niko ne poznade, opet se povuče u senku potamnelog zida, te zarida gorko i neutješno, vapeći: „E da li ima još šta Juda da učini da bi se proroci ispunili, Pismo zbililo i svet spašao? Reci da nema, Gospode svedržitelju, smiluj se meni umornom i reci da je najzad došao sedmi dan odmora i za Judu!“

3.

Slédeći savet neznanca, bogalji se prijaviše sinedrionskoj kancelariji, gde behu uvršteni u spisak svedoka protivu proroka iz Nazareta. I behu svi vrlo zadovoljni što će doprineti njegovoj smrti. Naročito su Varlaam i Enos bili ushićeni tokom koji su uzeli događaji. Obojica nijednog trenutka nisu sumnjali da će njihovo svedočenje biti uzeto u obzir, jer ih bezmalo svi činovnici Vrhovnog suda poznavahu kao bogalje, a oni se, evo, pojavljuju kao zdravi ljudi. I nestrpljivo očekivahu da na njih dođe red da svešteničkim glavarama

pokažu svoje živahne noge kao neoborive dokaze Nazarećaninovog zločina.

A kad ih prozvaše, provedoše ih kroz predvorje puno bogalja koji su čekali na red za svedočenje, i uvedoše ih u Zbornicu. Tamo, prvi put posle nekoliko teških godina, videše morskog proroka. Stajao je između dva stražara, s rukama vezanim ularom, čiji je kraj držao jedan od sprovodnika. Masnice od udaraca činile su njegovu sivu kožu još sivljom. Kao da je valjana po pepelu. Jedno oko bilo mu je zatvoreno, a preko drugog se spustio pramen prijava i oznoje-
ne kose. Bio je sav u traljama koje su mu se motale oko nogu otkrivajući mršave butine i tanke listove. U svemu drugom izgledao je dostojanstven, što je poticalo verovatno od ravnodušnosti s kojom je pratio zbivanja oko sebe.

A prvosveštenici upitaše Varlaama i Enosa poznaju li uhapšenika koji je pred njima stajao? Oni odrešito odgovoriše da ga poznaju, da ga na svoju nesreću vrlo dobro poznaju. I upitaše uhapšenika poznaje li svedoke, a ovaj odgovori da ih se ne seća, jer Bog ne može da se seća svakog svog stvora ponaosob. A to se sve zvalo suočenje. Onda upitaše Varlaama i Enosa gde su upoznali optuženog, a oni odgovoriše da su ga sreli na hebronskom drumu kojim je dolazio iz Vitfaga, jašući magariću i magare, sina magaričina. I upitaše optuženog da li je dolazio označenim putem jašući pomenutu živinčad? A on odgovori da je to istina, rekavši: „Ti kaza”. I svedoke upitaše kome je pripala inicijativa za taj susret, jesu li oni presreli optuženog ili im je on bez dopuštenja prišao? A bivši bogalji odgovoriše, utrkujući se, da im je optuženi sam pristupio, dok su oni, i ne hajući za njega, mirno ležali na svojim prosjačkim asurama. I upitaše uhapšenika da li je to istina. „Ti kaza” – reče on – „jer nije ovci da prilazi pastiru, nego pastir obilazi ovce svoje.” Onda upitaše svedoke šta im je optuženi učinio, a oni srdito odgovoriše da ih je izlećio, rekavši svakom ponaosob da ustane, uzme svoj odar i ode s mirom. A pre toga beste bogalji, pitahu ih sveštenici? Jesmo, odgovoriše, jesmo, poštovani Oci. A kad upitaše uhapšenika da li je istina što prosjaci zbore za njega on reče: „Ti kaza. Ako se čudo zbilo, ja ga učinih, jer ko bi ga drugi učinio do Sin božji?” A sveštenici na

ovu hulu digoše ruku k nebu i odmazdiše samozvancu koji im je uništio sreću „Smrt!” i „Anatema! Anatema!”

Zatim otpustiše Varlaama i Enosa. Dok su ovi izlazili iz Zbornice, radosno misleći da su odmazdili samozvancu koji im je uništio sreću, on im se obrati govoreći:

– Danas učiniste veliko delo pred Ocem mojim. I zaslužiste večnu hvalu ljudi. Idite s mirom!

A oni se čudahu, misleći da je taj čova lud kad ne uviđa kuda su ciljala njihova svedočenja, kad ne vidi da će ga ona odvesti pravo na gubilište. I hvaleći se pred bogaljima u predvorju Zbornice šta su učinili, iznesoše mišljenje da je prorok iz straha od smrti pomahnitao, kad im se tako svesrdno zahvaljuje za osvetu.

– I vas dvojica svedočiste da se čudo zbilo i da ga je on počinio? – upita ih starac po imenu Vartimej Timejev. Umesto očiju imao je dve plave i hladne rupe.

– Jesmo stari – odgovoriše Varlaam i Enos ponosno. – Ne misliš li možda da je trebalo da ga štitimo?

– A vi? – obrati se starac ostalim bogaljima i ne mareći za svadljive pobratime. – Šta vi posvedočiste?

– Isto što i ova dvojica. Rekosmo da nas je izlećio. Rekosmo da je izvršio čudo nad nama.

– A zašto dođoste da to posvedočite?

– Čuj, matori – reče Varlaam – da je taj i tebe iscelio, kao što vidim da nije, drukčije bi mi pesmu pevao. Ovako, nama je a ne tebi učinio nažao, pa je prirodno što smo žudeli da mu se osvetimo. I duša nam neće biti mirna dok ne bude visio na krstu.

– Osim ako on to i sam ne želi – reče starac.

– A ko je to ikada želeo da visi na krstu?

– Zašto vam se onda zahvalio na svedočenju umesto da vas pokudi?

– Odista – priznade Varlaam nespokojno.

– Učinio je to. Mora da je poludeo.

Onda se starac obrati ostalim svedocima:

– A vama, šta reče?

– Što i njima. Reče da smo danas učinili veliko delo pred Ocem njegovim i da idemo s mirom. Odista, mora da je lud.

– Nije on lud! – riknu starac divlje. – Vi ste ljudi! Zbilja počiniste veliko delo bezumlja!

Enos je bio uvređen:

– Zar pošteno ne pomogosmo da se osudi? – upita.

– Baš zato ga i počiniste. Jer, znate li, bene benaste, što on mišljaše i govoraše, zašto dođe na svet?

– Pa da ga spase od greha, starče.

– A kako, znate li?

– E to ne znamo – odgovoriše u horu bivši bogalji.

– Naravno da ne znate! Ništa vi ne znate! Jer da znate, ne biste učinili što učiniste. Prema proročanstvima Mesija mora svojom smrću da iskupi ljudske grehe. Ako nema smrti, nema ni spasenja, ako nema krivice, nema ni smrti. A krivice nema bez svedoka. Dakle, da ne beše vas koji posvedočiste, ne bi bilo ni smrti njegove. Ni smrti, ni spasenja sveta. Stoga vam zahvali, lude ijedne, jer bi bez vas sada lunjao po Izrailju kao prezreni potukač, prevarant i lažni prorok, za dug ljudima i Bogu. Ovako, pomoću vas izvrši svoje pozvanje, a vi, maloumni bednici, misleći da mu se svetite, činjaste mu najveću uslugu. Umesto da mu nahudite, uznesoste ga do Boga. Umesto da razobličite to takozvano spasenje sveta, vi u njemu učestvovaste kao ovce. Prokleti da ste, hiljadu puta prokleti!

Sa tim rečima Vartimej Timejev, slepac iz Jerihona, napusti predvorje Zbornice.

Ubrzo, pošto je suđenje završeno i predvorje ispražnjeno, usplahirena služinčad dotrča da prvosveštenicima dojaví neverovatno oskvrnuće koje je pod njihovim svetim krovom otkriveno. U jednoj od prostorija nađen je leš Varlaama sina Lamehovog. Bio se obesio o kuku o koju su prislušnici Hrama vešali zaklanu jagnjad za žrtve paljenice.

Što se tiče drugog pobratima, Enosa sina Enosovog, on je produžio da nadniči u efraimskim rudnicima i da svake godine s proleća u nisanu i s jeseni u tišriju donosi na očvrslim leđima iskopano kamenje u Jerusalim.

Najzad, od nečega se moralo živeti.

Smrt na Gavati

„A u vas je običaj da vam jednog sužnja pustim na Pashu, hoćete li da vam pustim cara judejskog? Onda svi povikaše: ne ovoga nego Varavu. A Varava beše hajduk”.

(JEVANĐELE PO JOVANU, GL. 18)

Zardaó, izbrisan kao srebrna didrahma trljana palcima i grižena zubima trgovaca, Varava ben Tahat, odmetnik s moabićanske, sužanj s judejske obale Jordana, stajaše u neprovidnoj katakombi jerusalimskog ergastuluma u očekivanju da nadzornik Tiron izvrši prokuratorov dekret i oslobodi narodnog izabranika. Kovač mu je već razbio okove na udovima i Varava jedva izmoli tučano đule da ga odnese u Kir Moab, sinovima na dar. Dečica će se, bez sumnje, obradovati tradicionalnoj uspomeni iz božjeg grada.

Kao svi siromasi bio je u odevanju istančanog ukusa: iz vreće od krute ovčje kože virili su udovi, čađavi kao spaljeni gromom – prorocateljem sudbine, a u ruci držaše četvrtasto parče bičje mešine, oskudnu uspomenu na njegov građanski šešir. S vremena na vreme navlačio bi mešinu na izbrijano teme i prinosio stražarévom štitu da oceni kako taj smežurani ostatak njegovog razbojničkog dostojanstva izgleda, pošto su ga petnaest godina ždrali pacovi Tiberijevih mlinova. A onda pljunu i ponizno se obrati legionaru:

– Najhrabriji – vojnik ustuknu i maši se koplja. – Misli li nadzornik skoro?

– Nadzornik će doći kad mu bude volja – reče Rimljanin bez srdžbe – a ti umukni, Varavo!

– U redu, ali ja ga čekam od jutros – i začuta, osluškujući oštru škripu žrvnja, koja je odjekivala iz mlina ili njegovog pamćenja, nije mogao razabrati, jer se unj već poodavno bio uvukao tanak i za-gušljiv smrad brašna, kao ubod igle u nozdrve, kojim disaše njegova ispucala koža.

Tada, treći put od svanuća, ču svetinu ispred Većnice da viče: „Raspni ga! Raspni ga!”

– Najhrabriji – izjavi zamišljeno – moje ponizne uši već godinama uživaju u ovoj izrailjskoj uzrečici. Zašto je ne uzmete za pozdrav? Irod Četvorovlasnik, neka ga zapadnjački bogovi štite, mogao bi da izda odgovarajući ukaz.

– Umukni, Varavo – reče vojnik zevajući.

– U redu, neka se samo zna da se Tahatovom sinu dopadaju jevrejski narodni običaji.

Dok je ovo govorio, Varava gledaše kroz četvrtast otvor širine lakta u dvorište ergastuluma, koje je sevalo na suncu kao da je namazano zejtinom. Tri kestena su rasla ispred magazina za brašno i sa njih je mlitavo visilo lišće, džinovska žuta perut. Perut se klatila levo-desno, samo je usamljeni list, obešen okomito, uzalud pokušavao da se okrene oko korena, i Varava, budući dobrodušan, zahvali nevremenu koje je dolazilo: pljusak beše sve čime je nebo moglo da se oduži onome koga će umesto Moabićanina večeras raspinjati na Kosturnici.

A ti, čime ćeš se ti odužiti? Jer, ako se i moglo posumnjati da je Jošua ben Josif, koga su omamljeni bigoti zvali Mesijom, spasao sve ljude, izvesno beše da je, izvukavši iz škripca Varavu, spasao bar najzlosrećnijeg od njih. Ali, Moabićanin nije imao vremena da misli na stradalnika čiju su presudu izrekli proroci, a Sinedrion je samo potvrdio. Imao je svojih briga. Brige bi, naravno, izostale da ga namesnik Judeje nije o Pashi pomilovao, i mada je spasilački elan Nazaretskog bogočovaka oduzeo Varavi dragocene godine u kojima bi se, bodren olovnim kamdžijama, definitivno spremio za dan obračuna, Varava nije osuđivao Hrista. Ali mu ne beše ni zahvalan, i nije kao što se mislilo nameravao da čim ga puste odmagli na goru Abarim, brže od oluje kada se povlači u česte iznad Mrtvog mora. Jer, niko nije znao za Varavinu pustolovnu tajnu, ni Spasitelj koji se brio samo hoće li se ustoličiti s leve ili s desne strane Boga oca, ni Pilat koji je iz Judejaca kao iz prezrelog grožđa cedio svoju starosnu penziju, ni fariseji zabrinuti da dokažu kakve boje beše palica kojom je Mojsije rascepio more između Misira i Hanana. Ni narod. Narod se računao samo u bitkama. A tajna ta beše sve što je imao, i, gle, kako ga osvetoljubivo grize kao crv državno brašno u ergastulumu.

Ne, neba, mi, neće biti dovoljno ako staneš pred Lučija Kajusa Tirona i izrecituješ:

„Hiljadu puta presvetli, osećam duboko zadovoljstvo što sam vas za svih petnaest godina provedenih u cezarovim mlinovima obmanjivao gde god sam stigao, i sudeći po tome što mi verovaste, sada na rastanku – za koji se nadam da će biti večan kao pakao – imam pravo da zaključim da je vaša mudrost možda dovoljna za nekog le-nog roba, ali sasvim nedovoljna za nadzornika državnog zatvora.”

Dobro, Varavo, jedini sine Tahatov, dobro, samo malo monotono. Zvekećeš kao šuplja kanta, i samo nebo zna hoćeš li stići da mu saspeš u njušku sve godinama birane pogrde pre nego što te ispujda iz kancelarije, jer – mislio je Varava – ništa mi ne može dok me štiti Pasha i prokuratorovo obećanje zamenjeno za muke onog ćaknutog novoverca iz Nazareta, ali ga može zaustaviti kad izrekne „imaš pravo na zaključak” ili još ranije kod „dubokog zadovoljstva”, jer kakvo zadovoljenje može on da ište osim krvi koju ne bi uspela da iscede sva nevina srca od Idumeje do Fenikije, i najednom bolno saznade koliko je petnaest godina patnji malo da se od njih skrpi ostatak života, i da bi još petnaest narednih poletno i sa oduševljenjem okretao mlinsko kamenje samo kad bi bio siguran da će za to vreme popraviti svoju rečenicu, našavši za nju one prave, jedine, nikad neizgovorene ni izmišljene reči. I kaza snuždeno:

– Što se Varave tiče, on ima vremena.

– Umukni onda – obrecnu se vojnik. – Zar ne vidiš da razmišljam.

Varava je zavideo mladom ratniku Desete legije, osećao je strahopoštovanje pred pismenošću, mučan nedostatak sposobnosti u tom za njega tako važnom pravcu. Doduše, to strahopoštovanje beše novijeg datuma, i moglo se reći da se začelo u ćorsokaku njegove rečenice, u ponižavajućoj neumešnosti da je zamisli, dotera i saobrazi mrzovolji koju je osećao prema nadzorniku Tironu. I jadaše se pomilovani: kad bih ja bio tako obrazovan kao Rišvani, gde bi bio kraj mojoj rečenici? S malo svešteničke činovničke ili vojničke škole, ona bi mogla da bude najduža, najvažnija, najglasnija i najzanosnija psovka na svetu, i iz nje bi Judejci, Idumejci, njegovi Moavci, uobraženi sinovi tibarske kuje, a da ne govorimo o bezazlenim odrpancima

zapadnih pustinja pili nadu, sve dok im kao šira samarijskih vinograda ne udari u glavu. Samo školovane ljude, zaključio je, trebalo bi slati u koncentracione logore; samo mudrace i proroke, koji bi svoje oprostajne rečenice (pod uslovom da uopšte dođe do oprostaja) lili smrtonosno prirodno kao što robovi liju slan znoj na vodeničnom kamenju; svoje beskrajne, mudre, zlatouste rečenice.

– Cenim mudrost – priznade Varava skrušeno.

Mesija je, bez sumnje, bio prilično obrazovan, ali slavna misao koju mu posle presude Varava izmami, ne beše ni beskrajna, ni mudra, još manje zlatousta. Prema Varavinom sudu bila je blesava, pa se, ne ulažući trud da je zapamti, ograniči jedino na izmenu stradalničkih iskustava s popularnim čudočiniteljem, o kome su novodošli hapšenici pričali da zabavlja svetinu po seoskim vašarima. Šta li je to profet iz Nazareta galilejskog smerao da kaže svojim sudijama?

Beše li to: „Neka ste blagosloveni, jer ubijajući čoveka radate Boga?”

Ne, ne beše.

Beše li to: „Šta me se tiče vaš sud, ja se ne mogu ubiti?”

Ne, ne beše.

Ili beše: „Ako me poštediti, radiću za vas i činiti čuda za vas?”

Ne, ni to ne beše.

Varava je gledao u prazno dvorište po kome je vetar mešao majušne senke lišća. Na zidu mlina se trošio jedan zatureni zrak.

Iako nije mogao da se seti Nazarećaninove rečenice, znao je da je bila neobična, suva i kratka. On je i mogao da bude kratak. I kratak i nerazumljiv. O njemu se znalo da je celog života samo pričao, a Varava je za to isto vreme izgovorio jedva stotinak reči, od kojih polovina behu molitve a polovina psovke, u stvari, molitvene psovke koje su njegovom službenom odnosu sa Bogom davale odlike drugarske neizveštačenosti. Zato je Moabićanin morao da žuri, morao je sada da kaže sve što je propustio i prećutao od postanja sveta.

Samo, bože mojih Otaca, šta da kažem?!

O, Varavo, goviedo pustinjsko, kravo hranjena bunikom, pa ti si mané svoje rečenice osetio još dok su ti skidali volovsku rogu s vrata, dok si pakovao svoje dronjke u magazinu, dok te je ključar pre-

tresao (oprezno kao da opipava eksploziv zaostao posle nekog uništavajućeg rata, kao da bi i neko vičniji iz carskih mlinova mogao izneti drugo do šumove žrvnja, fijuk bičeva i romor kletvi, koje će se prepevati celog života), u pisarnici gde su ti na voštanoj tablici ime zamenjivali čudotvorčevim, i ovde dok čekaš na Lucija Kajusa Tirona da ga uvrediš sa četiri reči na godinu stradanja, svaka se svećila jednom godišnjem dobu, i sa šezdeset reči za petnaest godina. U stvari, bilo je šezdeset tri reči u rečenici. Suviše behu odmazda za zlo koje je do kraja godine nadzornik Tiron mogao da nanese Varavi, da ga nije preduhitrio prokuratorov dekret.

Ali, pored upadljivih mana koje se za tričavih petnaest godina nisu mogle lako izbeći, njegova rečenica imadaše i neospornih vrlina: otmenosti u izrazu jer mu u terminologiji pomagaše neki džeparoš iz aristokratskog predgrađa Aleksandrije, smelosti u idejama zahvaljujući umesnim savetima Joanana, hohštaplera iz Baal Harmona, i neke bestrasne poslovnosti u duhu pošto u radu na njoj učestvovaše Somna, trostruki ubica iz ravnice Saron, sve dok ne steče dugo izbegavanu i neoduševljavajuću počast da, premazan smolom, umotan u crnu kućinu i pripaljen posvećenom vatricom, obasjava predstavu pozorišta lutaka za decu rimskog garnizona.

I Varava je, iako pokoleban, s gordošću nepriznatog umetnika mislio na trud koji je kroz petnaest mučeničkih godina ulagao u tih šezdeset reči, računajući čak i one od ciglo dva slova kao što bejahu: u, da, za, je, mi, na.

Proletos, u sivanu, dok je tucao kamen u efraimskom kamenolomu, mogao je da prođe čitav mesec a da rečenicu ne dirne. Teška kao teg o vratu utopljenika počivala je ona na samom podnožju njegovog utrnulog pamćenja, ali svaka rudonosna steña, koju bi podigao da je prenese na mesto sa koga će je već u idućem trenutku morati da vrati na staro, bez nade da je tu i ostavi, dizaše i ohlađeno telo njegove rečenice sve dok se opet nije zakotrljalo i, lomeći sve pred sobom, postajalo sve drukčije, on se nadao sve savršenije.

Verovao je u nju kao Nazarećanin u svoju. Ipak prednost beše na strani ubice, jer on je još nije izrekao i zloupotrebivši šansu učinio nešto nenadoknadivo, nešto što bi u bescenje utrošilo godinama

projektovanu nadu. Uobraženi prorok nikada nije posumnjao u svoj bedni izum, nikada nije ni pomislio da samilošću prema neprijatelju – da, s milosrđem ili nečim sličnim ta je rečenica počinjala – izneverava zdrav nagon za odmazdom kao ravnotežom, nagon koji mu je, uzgred stvarajući civilizaciju, obezbeđivao obožavaoce. Varava, međutim, pošto je celog veka opštio uglavnom s govedima ili s robovima koji se u govornosti nisu razlikovali od rogate marve, počeo ozbiljno da sumnja. Nedovoljno uobražen da bi negovao osećanje svemoći tek začeto u jednoličnim slogovima osvetničke rečenice, uživao je da radi na njoj kao na steni Efraima, koja obećava rudu, da je kao pregršt šiljastih kamenčića prevrće među zubima, ili jednostavno da misli o njoj sve dok je nije znao naizust.

Ali, nijednom je nije čuo. I mrtva beše za njega, bestelesno živa senka zvuka koji mu se nemošt ali opominjuće nestrpljiv motao po pameti.

I stojeći u neprovidnoj katakombi jerusalimskog ergastuluma sećao se Varava ben Tahat kako je morao da pribegne podmićivanju: Joilu, idiotu koga fariseji optužiše za sknavljenje sinagoge, ustupio je svoju porciju zobene kaše – bilo je to teško odricanje, no Moabitćanin ga je morao prihvatiti ako je želeo da napreduje u poslu – a zauzvrat mu luda, prikovana za njega sigurnosnim lancem, glasno deklamovaše spasonosnu rečenicu. Pri tom su morali da budu veoma oprezni, jer se nadzornici, podnadzornici i nadnadzornici šunjašu među njima u nečujnim sandalama. Da bi prigušio Joilov pileće piskav glas, Varava je sa žestinom koju inspirišu samo nadljudski ciljevi drobio efreimsko kamenje, pa mu taj zapanjujući priliv elana omogućio da od svakih dvadeset udaraca bičem, namenjenih zajedničkoj zaprezi za svoja leđa obezbedi bar petnaest. A beše to stoga što ekonomični Rimljani nisu trpeli da se osuđenici ističu ni lenošću ni entuzijazmom, i ako su na apatičnog roba sumnjali da potkrada državu svojom mlitavošću, preduzimljiv rob beše podozriv zbog koristoljublja: bilo je očigledno da računa na pomilovanje, pa ako bi ga izmamio – što se, uostalom, jedva kad događalo – opljačkao bi Imperiju za nezamenljive godine prinudnog rada.

Da li stoga što je Joilo izgovaraše bez predanosti, bez razumevanja i bez ikakvog akcenta, a u seljačkom narečju Gornje provincije, ili što je rečenica uistinu bila nedovršena, jalova i beznačajna, tek Varavu, kad je prvi put sasluša, obuze stid: bogohulno je bilo čuti najrečitiju izreku njegovog života kako se kao žvala tegli s mucavog jezika jednog ignoranta. Mora da se tako ponižena osećala i sinagoga, u kojoj je fanatični Joilo, odan nekom privatnom i samo njemu znanom bogu, žrtvovao svoj oskudni izmet, jedinu monetu koju je u neočekivanoj prinudi verskog zanosa a u prepredenom očekivanju božanskog uzdarja imao pri sebi. Izgovorena, rečenica ispade sluzava kao ispljuvak gubavca u siloamskoj banji, i slušajući je Varava je zamišljao da na Abarimskoj visoravni trulo voće udara o zemlju:

„Presvetli, zadovoljan sam što sam vas za sve ovo vreme obmanjivao, a vi ste mi verovali, pa sve nešto mislim da vi i niste za ovaj posao”.

Zar je mogao odoleti iskušenju da Joila zadavi lancem kojim behu zbratimljeni? Nadao se da će ga iduće sezone okovati sa bistrijim robom ili s nekom prepredenom gradskom protivom koja „zadovoljan sam” ne izgovara „zaovoljan sam”, i koja „državni zatvor” ne naziva „zemaljskom apsom”, ili u najsrećnijem slučaju sa nekim glumcem, zlatna grla, osuđenim zbog uvrede rimskog veličanstva, mada je mogućnost da takav umetnik sačuva i jezik-instrumentat zločina bila minimalna: čupao ga je gradski dželat još pre nego što bi osuđenik stizao do logora. Nažalost, od svega toga ne bi ništa. Parnjakov leš baciše psima-čuvarima, a njega okovaše uz nekog poživinčenog Numidanina, koji nije znao ni slovo aramejski. Varava ne izgubi strpljenje – pred njim je bio ceo život – i preduze da crnju nauči jeziku iz koga je crpao reči za svoju veličanstvenu misao, i dobro napredovahu prvih godina, kad učenik izdahnu, ne mogavši da istera propisanu normu za kamen koji se od izlaska do zalaska sunca morao vaditi iz kopa. Pre nego što prečrče, Numidanin zaista izgovori rečenicu, samo ne Varavinu nego svoju, na jeziku koji niko živi nije razumevao.

– O, mogu ja da čekam, najhrabriji – kaza smerno. – Mogu da čekam i ceo dan.

– Da čekaš, Varavo, nego šta! – ogłosi se mrzovoljni legionar.

– I celu noć, najhrabriji! Nije to za mene ništa.

A uto, četvrti put od svanuća, pored Većnice prođe svetina urlajući borbene pesme iz ratova sa Filistejcima i skandirajući: „Na krst sa carem judejskim!” Galami se pridruži i željezni kovitlac mlina koji se okretao u podzemlju.

Varava nije mislio ni na jedno ni na drugo. Sav se posveti predstojećem oprostaju od nadzornika Tirona. Pri tome je pokunjen morao priznati da su njegove oprostajne fraze, ukoliko behu starije bile sve nezgrapnije i malokrvnije. A u početku ih uopšte ne beše.

Postojao je samo život za kojim je po vaspitanju žudeo: jaka hrana, zdrav san i drumovi puni neopreznih trgovaca, sudbina koju su pismeniji od njega uspeali da preobrase u žive game zemlje dembelije i da mu ih zavetuju kao bogomdani Zakon praotaca, koji je još od pravremena uspeo da nadživi sve porazne ratove i sve grabljive okupatore s njihovim uzurpatorskim božanstvima, nametima i običajima, i da kroz usijano nebo karavanskih puteva nađe tesnac do Varavinog razbojničkog srca, a ono ovako bez iskustva u višim sferama politike ne mogaše da odoleva lepoti propovedničkih vizija, uzvišenosti nadahnuća s kojim behu otkrivene i ugledu vatrenih neznanaca, koji su ih pod zaštitom pustinjaških dina širili sa obe strane Jordana. Jedva se i sećao tih čudnih reči, koje su tajanstveni govornici odapinjali na njega, kao što samum hita pesak u oči kamilaru u ravnici Juda. Sloboda, na primer. Sloboda je bila jedna od njih, druga Obračun ili Osveta, nije bio siguran, i Rimljani behu pomenuti, i Gospod ne beše zaboravljen, dve reči kojima ga je, kako kad, majka uspravljivala ili plašila. Najzad, ako se ne vara, govorilo se o povratku nekoga ili nečega. Te su ga reči, inače bez ikakvog korisnog smisla, uzdrmale kao zemljotres koji zapenušanim jezicima Mrtvog mora liže nebo Moaba, i on je – vrat slomio dabogda – izmolivši prethodno nekoliko molitava koje oslobađaju, digao ruku na jednog tetarhovog konfidenta, koji je preobučen u kravara uz karavansku vatru hvalio okupatore sa zapada. Obazrivo, da ne upropasti haljine koje se mogahu unovčiti, Varava mu slomi kičmu nadvoje, razode nu ga i sahrani u pesku, najpre sa glavom okrenutom prema zapadu,

jer beše zlopamtilo, a onda s glavom okrenutom istoku, jer još više beše pobožan. A kad se obrete u ergastulumu, uvijen znojnim di-
mom od brašna, po kome se u mlinskim vrteškama zaudarajući na strvinu okretahu robovi kao užagrene seni vrelog vetra, i kada htede da izbegne propadanje, ponovo dozva u pamet reči koje je učio od judejskih agitatora, i preduze da te izazivače nesreće pretvori u saučesnike spasenja. I slagaše ih sve dok ne dobi rečenicu, pramajku svih potonjih, formulu koja ga nije razočarala ali ni oduševila:

„Gospod će se osvetiti Rimljanima i vratiti nam slobodu.”

Nešto se u tome poretku pojmova nije slagalo. Gospod je smetao Varavi, jer ako je bio obavezan da se lično obračuna s porobljivačima, zašto je Moabićanin morao da mu otima posao iz ruku, a ako spasenje nije bilo zamišljeno isključivo kao božji poduhvat, zašto je njegovo ime prizivano osim da izmišljenim garantijama naivnog razbojnika navede na tanak led? Već tokom te prve krize Varavi postade jasno da program kome stremi mora biti njegov lični a ne narodni, još manje Jahveov, i da mora podrazumevajući sve čime su ga zaludivali propovednici, izražavati njegovo autohtono mišljenje o poretku zla u svetu.

Bez sopstvene ili grčke krivice postade filozof i dade se na posao da izmisli najbrže i najdelotvornije spasenje za jednog osuđenika koga je očekivala nezamenljiva smrt zapreznog konja. U tome mu pomože potpuno odsustvo oduševljenja za okretanje žrvnja i odvratnost prema izvesnosti da će ga okretati dok ne crkne.

A beše još dobro očuvan, i nije bilo izgleda da u dogledno vreme skonča. Još bezbroj krugova imao je da opiše oko mlinskog potpornja, za čiju ručku beše prikovan, još bezbroj vreća pšenice imao je da samelje pre nego što jedne noći, neutešen ni od koga, ne ugine kao prastari dolapski konj. Mислеći o svom nezavidnom položaju, on oseti samopoštovanje što je zadavio parnjaka Joila. Spasavajući ga, zdipio je rimskim gospodarima dve pokorne i po svemu sudeći dugovečne ručerde.

Iz praroditeljske rečenice – tako je zvao onu početnu da bi je razlikovao od narednih – izbacio je sve opšte i neupotrebljive termine: slobodu, koju nije poimao, Gospoda, kome nije verovao, Rim-

ljane, kojih se bojao i Povratak, koga se otarasi iz sujeverja. Mišljaše, naime, da će ga dosadnim prizivanjem odložiti. Uostalom, lišen istorijskog predznanja – šta je on mogao znati o Davidu, Solomonu i drugim carevima Izrailja – kako je mogao imati pojma o svemu što je u prošlosti bilo tako valjano da bi zasluživalo naše želje za ponovni povratak? Od svih reči zadržava samo Osvetu i od nje počne svoje grandiozno delo.

Prvo pitanje koje postavi sebi beše šta je – ako se steknu povoljne okolnosti pa ga o kakvom prazniku pomiluju – moglo nadzorniku Tironu naneti neizbrisivo zlo, i da bi do odgovora došao morade pomno da prouči inicijalnu prirodu nadgledničkog poziva. Posle napornih istraživanja, od kojih se neka završiše bičevanjem a neka višednevnim postom, nađe da je ona u postojanom ubeđenju svakog nadzornika, a u odgovarajućem procentu i svakog podnadzornika da su svevideći, svuda prisutni, neobmanljivi, jednom rečju da su bogovi u prostijem ali efikasnijem izdanju. E pa, odlučio je da bar jednom od njih i to najsujetnijem, stavi do znanja da se prevario i tako sazida novu rečenicu, koju je za razliku od prve dugovao samo ličnoj sposobnosti, isprva u vidu skromnog priznanja: „Presvetli, ja sam vas varao”, a onda kao uvredu, kojoj je moć davalo vreme: „Presvetli, ja sam vas celo vreme varao.” Odista, to utisnuto „celo vreme” i nije bilo neki izvanredan napredak, iako rečenica sa njim postade duža, a dotično „celo vreme” davaše uvredi neku prituljenu beskrajnost, kao da si – ubeđivao se osuđenik – večnošću napumpao devet kratkih slogova, devet munjevitih trzaja tvog do sada beskorisnog grla.

Ne, Tirone, nije reč o nekoj bezazlenoj i privremenoj laži, jednom satu zabušavanja ili korici pogače ukradenoj iz magazina, nego da u tebi izazovem nepodnošljivu pomisao da iza roba Varave ben Tahata stoje meseci i godine ukradene tvojoj smrdljivoj imperiji i brda pogače uskraćena njenim lopovskim legijama!

Varava se nije sećao zbog čega ga nadzornik tog leta kazni sa još tri kilograma olovnih ukrasa na rogi, pa je bio prinuđen da kao protivudar doda rečenici i neko privatno osećanje. Od tada je ona zvučala dosta gospodski:

„Presvetli, zadovoljan sam što sam vas celo vreme varao.”

Posle upadljivog uspeha u naporu da je oplemeni strastima, rečenica nije trpela nikakve ozbiljne izmene osim u sitnim pojedinoštima koje je unosio ili uklanjao više iz navike da se njome bavi no iz nužde da je produži ili ukrasi. Tako si – opomenu se – umesto „celo” stavio prvo „sve”, pa u nastupu obeshrabrenja „čitavo” kome si dodao „ovo”, a onda sve sa gnušanjem poizbacao za račun prvobitnog „celo” kome si, zbunjen mnogobrojnošću varijanata i kombinacijama među njima, priključio naknadno iskovanu „ovo”, te je sporni deo tvoje rečenice sada glasio: „Celo ovo vreme.”

Iduće zime reši Varava da iz pozdrava izbacila titulu. Ovo mu pade na pamet kad posle tri meseca presovanja izmile iz čučavca, u kome su čuvani, bez mogućnosti da sede, leže i stoje, neposlušni robovi ili oni na koje se sumnjalo da su u odsustvu nadzornika bili neposlušni, ali i sam beše svestan svoje pristrasnosti, pa kad na proleće – uspomene na čučavac izvetriše pod gustim zadahom trava udisanim iz priča novodošlih kažnjenika – ponovo i hladnokrvno razmisli o nameravanoj izmeni, zaključila da je neumesna i vrati pozdrav „Presvetli” na staro mesto, pravdajući popuštanje izgledom fraze, koja bi bez titule bila osakaćena u podsmehu pa bi pre ličila na izvinjenje nego na porugu.

Čuvaj se, Varavo, sine Tahatov. Perfidni Rimljanin je sposoban za svaku pakost, a najokrutnija koja mu stajaše na raspolaganju beše da te ne razume, da – strašne li bezazlenosti ugnjetača! – ne shvati tvoju porugu sadržanu u preteranom naslovu. Da bi se osigurao on „Presvetli” zameni sa „Hiljadu puta presvetli”, pozdravom koji je palatinski protokol bio rezervisao samo za cezare. Znajući da u toj skorojevičkoj državi svaka šušnja od nadzornika robova do kostoboljnog veterana ima nade i stvarne šanse da dignuta na pretorijanske štitove postane samodržac, nije strahovao da će ga začuđeni Tiron prekinuti pre nego što bude saznao uvredljivo naličje Varavinog mišljenja sačuvano za kraj rečenice.

Naredne zime, negde oko Hanuke u kislevu, zamalo se ne pokoleba kad mu Somna – saradnik u neku ruku – izrazi bojazan da je rečenica i suviše kratka i da je Tiron neće uzeti u obzir, jer će mu

mного vremena biti potrebno da shvati da mu se obraća jedan rob, a još više da se sa tom drskošću pomiri. Kad će u tesnacu između ta dva osećanja stići da povrh svega još i shvati šta mu se govori?

– Znaš li šta će ti taj gad reći, Varavo? – kazao je Somna. – Reći će: „Prokurator te je pomilovao, moabsko pseto, ali ako se još jednom sretnemo, Tiron će te razapeti, i to tek onda kada postigne da ga ti za smrt preklinješ!” A znaš li šta ćeš ti uraditi, Varavo? – kazao je Somna. – Ti ćeš, da se ni u snu ne bi sreli, uteći na tvoj Abarim i ostatak života provesti na jednoj nozi kao čaplja. A znaš li zašto? Da ne bi zaspao, Varavo! Eto – završio je Somna svoju pridiku – tako će se završiti tvoja odmazda.

Obeshrabreni Varava priznade da Somna ima pravo ako stvar posmatraju sa stanovišta nadzornika. Posmatrana iz njegovog, Varavinog ugla ona je izgledala drukčije, i lapidarnost rečenice imala je svoje opravdanje. Varava ga iznese prijatelju:

– Moja rečenica – reče – kratka je kao božja zapovest izdana na Horivu, to bez žaljenja priznajem, ali ja ne mogu celog života držati Tirona ispred sebe da bi mu potanko objasnio sve što mislim o njemu lično, njegovom posranom caru i njegovom kukavnom narodu. Čak da moja rečenica, kako sada izgleda, daje nade da će sadržati reči koje nikad neću umeti da izgovorim ili one kojih još nema. Ko će ikada, prijatelju Somna – reče – sročiti psovku bez daha, koja bi se izgovarala do smrti, onako lako kao što se diše u svežem jutru, psovku, čiji bi poslednji glas bio ropac?

Somna se, ne povlačeći nijednu primedbu, složi da je takva anatema isključena, i da bi njen tvorac morao da bude naročito moćan bog, koji bi bio kadar da sve svoje svetove od početka do poretka iscrpi u jednoj jedinoj munjevitoj gadosti.

– Ah, prijatelju Somna – snuždi se Varava – kakav bi to pesnik morao da bude?

Te kritične zime malo je nedostajalo da se Varava povuče s posla i produži da crkava bez cilja;

iduće zime osveži ga u krvi koju su mu obilno pustile Tironove olovne mačke;

iduće ga zaboravi; jer beše i suviše umoran da bi osećao išta drugo do umor;

a iduće ga ponovo vaskrse, jer je nekim čudom još uvek živeo, pa je za tu okolnost morao da nađe pametnije opravdanje od svoje izdržljivosti i rimskog milosrđa.

Stojeći u neprovidnoj katakombi jerusalimskog ergastuluma, Varava je sa zavišću posmatrao stogodišnjeg roba Lavana, koji je bio začet ispod mlinskog kamena, i koji nije imao nikakvog razloga za strah da na njemu neće i izdahnuti. Zveckajući bukagijama iskovanim još u doba Pompeja Velikog, Lavan je preko tamničkog kruga ćuškao kolica za đubre; zašiljenim štapom nabađao je suvo lišće pa ga uredno trpao u sanduk. Eto, kad bi imao vremena kao matori Lavan, mogao bi smisliti nešto neviđeno još od Izlaska, kad bi kojom srećom prokuratovo pomilovanje bilo greška administracije ili bi se prevrtljivi narod predomislio u korist Nazarećanina, sastavio bi najrečitiju i najefikasniju psovku na svetu, bar bi imao poštenu šansu da je sastavi, pa i ako ne bi uspeo, smeo bi da proklinje samo svoju nesposobnost i neumešnost.

I mrzeći Hrista što mu je, zainteresovan samo za svoju misiju, oteo dragoceno vreme za njegovu, Varava zapeva, na svoje reči drevnu kravarsku popevku, kojom je David zauzdao Saulove besove, a on raspirivao svoje.

Veoma zadivljen, legionar reče da odavno nije čuo umiljatije himne. Može li bivši osuđenik da je ponovi?

Ali, gle, iz peristila izbi vod prokuratorove garde sprovodeći na gubilište čudotvorca iz Nazareta. Judejski car-samozvanac beše gotovo go i krvav kao ovca koju su bezuspešno pokušavali da prekolju mesarski amateri.

Varava se prenu. Zašto da od Hrista ne izmoli savet? On je dužan da mu ga pruži. Da nije bilo njega, Varava bi još ko zna koliko godina okretao mlinsko kamenje i imao nedogledne mogućnosti da usavrši svoju osvetu. Nazarećanin bi mogao da mu ustupi onu svoju oproštajnu rečenicu, koja mu, kao nijedna druga, uostalom, više neće biti potrebna.

– Šta si mi rekao onomad, Gospode?

A Isus rasejanim pogledom kratkovidog čoveka obuhvati ovog koščatog odrpanca i, podozrevajući u Varavi jednog od onih nesnosnih bogomoljaca koji – inače ravnodušni prema pravoj veri – koriste poslednju priliku da mu radi sopstvene sigurnosti iskamče neku nebesku privilegiju, grubo odgovori:

– Ne znam – i htede da prođe.

Varava nije popuštao. Jedva uzdržavajući srdžbu ščepa Nazarećanina za ruku:

– Reci mi, Gospode, pomози da i ja kažem i zaslužim carstvo tvoje!

Isus ponovi s dosadom: – Prođi me se, dobri čoveče, ne vidiš li da ne znam? – i zabrinuto se osvrte na legionare koji se smeјahu iza dugulјastih štitova.

– Ja nisam dobar čovek! – ciknu Moabićanin. – Ja sam razboјnik Varava!

On zakorači prema osuđeniku, koji je naslonjen na zid da zaštiti leđa bacao molećive poglede čas prema neznanom nasrtlјivcu, čas prema vratima iza kojih odjekivaše huka gomile sakupljene ispred Većnice, hroptavo disanje poživinćenog naroda, nad kojim se kao zujanje divovskog tocila oglašavalo kolo mlinskog žrvnja.

– Odgovaraj! – urlao je Moabićanin.

– Ne znam! – šaptao je Nazarećanin.

Legionari se smeјahu zdravim smehom ljudi, koji, ne razumevajući jezik svađe ipak naslućuju da je ovaj krhki čovečulјak, koji je bacio oko na nebo, dužan nešto, novac valјda, ovoj grdosiji od roba crnoj kao zemlja, i da sada taj dug odriče.

Najpravdolјubiviji od njih gurnu pred Varavu kratko koplje. Ovaj ga zahvalno ščepa za šilјak, pa drškom uze mlatiti Nazarećanina, ne popuštajući u zahtevu da mu se oda ona čudotvorna rečenica, kojom se prorok rešio svih zemalјskih briga i strasti.

– Ne znam – branio se ovaj raseјano pre nego odlučno, i svakom osim ostrvlјenom Varavi bilo bi očigledno da je zlosrećni prorok doista više nije znao ili da joj je već samim zaboravom odrekao svaku moć. – Ništa ne znam! – zavapi i pade.

Zgađeni prizorom, koji u sebi nije imao ničeg ratnički krvoločnog nego je ličio na šeprtlјavu tučnjavu derana nejednake snage, vojnici ritnuše Moabićanina u čošak, a napadnutog blago, čak nežno odvukoše na zajednički posao koji ih je u toku dana očekivao.

Varava se iskobelja iz čoška i, obrisavši krvave dlanove o zid, predano kao da tera inat kaza stražaru:

– Ipak ću čekati.

Naivno beše njegovo poverenje u doslednost rimske bezdušnosti: tešio se da je ima napretek za sve narode i sve zemlje, dok su godine prolazile, a on još nije bio skovao svoju rečenicu, čak joj ni površni obris nije naslutio. Tri zime je u društvu jedne apatične domorodačke mule okretao žrvanj, i za to vreme reši da rečenici doda još nekoliko izraza, iduću sezonu utroši da utvrdi prirodu i posledice dodatka, a sledeću da ispita njegove gramatičke oblike. Od svežih reči koje izabra uze najpre „silno” pa ga stavi ispred „sam zadovolјan”, a zatim se opredeli za jedno sasvim umesno pojačanje u vidu „svih ovih petnaest godina”. Cifra će – nadao se – udahnuti psovci egzaktnost, koja joj je nedostajala.

Posle nekoliko izuzetno nesnosnih sušnih meseci, koji su imali i svoje dobre strane, u prvom redu kugu od koje krepavahu njegove kolege na lancu, pa je češće nego obično menjao parnjake i tako živeo intenzivnijim društvenim životom, Varava se zgrozio: prevideo je jednu značajnu činjenicu. Cezarovi mlinovi, samo mešto radnje, nigde ne behu pomenuti, i stoga „celo ovo vreme, za svih petnaest godina” produži sasvim skladno sa „provedenih u cesarovim mlinovima”, a drugi, odsudni deo uvrede „obmanјivao gde god sam stigao” usavrši pomoću premise „i sudeći po tome što mi verovaste”, pa je sa ovim i još nekim sporednim i formalnim izmenama rečenica trebalo da glasi:

„Hilјadu puta presvetli, silno sam zadovolјan što sam vas celo ovo vreme, za svih petnaest godina provedenih u cesarovim mlinovima varao, i sudeći po tome što mi verovaste imam pravo na zaključak da baš i niste za ovaj posao”.

Jedine promene koje je do neočekivane amnestije dopustio behu što je „silno sam zadovolјan” zamenio sa otmenim, takoreći

patricijskim „osećam duboko zadovoljstvo” – rođendanski poklon rečenici od Joanana, hohštaplera iz Baal Harmona – što je „varao” zamenio sa bezobraznijim „obmanjivao gde god sam stigao”, i što je na terenu na kome se to najupadljivije oseća naučio da Rimljanin podjednako bezrazložno od bitange postaje cesar, ništa ne gubeći od prvobitnog stanja, kao što od cezara postaje bitanga, zadržavajući sve mane prethodne počasti. Tu mogućnost metamorfoze iskoristi podsećanjem na poslovičnu lenost robova, pa skova svoju poslednju psovačku rečenicu:

„Hiljadu puta presvetli, osećam duboko zadovoljstvo što sam vas za celo ovo vreme, za svih petnaest godina provedenih u cezarovim mlinovima, obmanjivao gde god sam stigao, i, sudeći po tome što mi verovaste, sada na rastanku – za koji se nadam da će biti večan kao pakao – imam pravo na zaključak da je vaša mudrost dovoljna možda za nekog lenog roba, ali sasvim nedovoljna za nadzornika državnog zatvora”.

Eto, kako je psovka postajala sve deblja i lepša, a ti sve mršaviji i ružniji. Ali, važna je bila ona a ne ti. Ona je bila najbolji deo tebe, Varavo, tvoj jedini besmrtni zaostatak, jedino potomstvo.

I Varava pogleda u sunčani sat u dnu dvorišta, okruglo kameno lice menjalo je izraz svakih pet minuta. Još samo malo, kleo se usrdno, odmah ću svršiti sa tom gnusnom rečenicom, bože mojih Otaca, daj mi još trun vremena, daj mi iverje večnosti na koje i ne računaš, tako si prebogat i tako ti se rasipa, i koje nikad samoživi, nevidljivi zelenašu, nećeš iskoristiti za nešto valjano i od koristi ljudima. Dao si mi petnaest godina muka, daj mi poštede jedan sat.

I mišljaše Varava brže nego što je ikada mislio: „duboko zadovoljstvo” ide napolje, „provedenih u cezarovim mlinovima” ide napolje – ma to su brlozi za svinje a ne radionice za ljude! – pa zbog novouvedenog „brloga” vrati „provedenih”, a umesto „obmanjivao gde god sam stigao” izabra delotvorni, seljački izraz njegove domovine „nasamario”.

I mišljaše Varava brže nego što je ikada mislio: neću preterivati sa „hiljadu puta presvetli” i kazaću „veselim se” umesto hermafroditiskog „osećam duboko zadovoljstvo” – u božju mater sa finim ma-

nirima! – i neću otezati „za celo ovo vreme”, nego ću biti vulgarno tačan pa reći „za svih petnaest godina” i neka rađam tikve ako kažem „i sudeći po tome što mi verovaste, sada na rastanku, za koji se nadam da će biti večan kao pakao”, umesto samo „i sada na rastanku”, jer ću se potruditi, Tirone moj, da se još jednom suočimo, ma skapao čekajući te, i da jedino što budeš sa tog viđenja poneo, Tiro- ne moj, bude posprdan osmeh Varave sina Tahatovog, razbojnika s moabićanske, sužnja s judejske strane Jordana.

I Varava je mislio brzo, brže nego što je ikad mislio: staću ispred Lucija Kajusa Tirona i reći: „Presvetli, veselim se” – nego kako! – „što sam vas za svih petnaest godina provedenih u ovom brlogu nasamarivao, i sada na rastanku baš mislim da je vaša pamet dovoljna za roba ali nedovoljna za gospodara”.

Pljuje Varava na tvoju pomoć Spasitelju sveta. Može on i bez tebe. Staće ispred nadzornika Tirona i kazati mu u lice:

„Znaš li, Kajuse, da mi je čef što sam te u tvom domaćem brlogu petnaest godina vukao za nos”.

Ne, ovako ćeš mu reći, tako ti Adonaja, reći ćeš mu:

„Slušaj ti, rimska kučko, ti gubavo kopile!...”

Tako mi Adonaja i mojih muka, reći ću mu:

„Ti... ti... rimska kučko!...”

– Uđi, Varavo – reče legionar. – Plemeniti nadzornik je došao.

Varava uđe u nadzornikove odaje ponavljajući jedinu misao koja mu je ostala posle uništenja svih misli na svetlu, a kada izađe – malo se unutra zadržao – ljubazni vojnik ga upita kako mu se sviđa Marko Lentul, novi nadzornik ergastuluma?

Ne kazavši ništa, Tahatov sin ode u božji grad, vukući noge kao da nisu njegove. Bio se već setio rečenice koju je molio od Isusa Nazarećanina i koja je glasila: „Gospode, oprostite im jer ne znaju šta čine”. Ali šta mu je ona sada vredela. Nije bilo misli na ovom svetlu, koja bi mogla da ga povрати. Sat kasnije jedan gonič mazgi otkrio je razbojnikov leš u slivniku; konjanik, verovatno skoroteča, koji ga je pregazio, beše već daleko na putu za Hebron.

Smrt na Golgoti

„I kad ga povedoše, uhvatiše nekog Simona Kirenca koji išaše iz polja i metnuše na njega krst da ga nosi za Isusom“.

(JEVANĐELJE PO LUCI, GL. 23)

Ono što je danas iskusio, nema sumnje, beše smrt.

Smrt se sastojala od četiri kao trnje šiljasta bola zabodena kroz njegove žile u drvo, i on raspet na četvorokrakom bolu kao na vreloj plaži gledaše u sunce što je nalik na upaljenu kučinu hitnutu iz balearske pračke padalo niz nebo na Kosturnicu. Tanak hlad kao dlan umočen u vodu prešao bi preko njegovih očiju a zatim bivao razvejan na pripeci. Na žbunju i strnjici sušile su se senke kao crn veš. A na jugoistoku, s litičavih ramena sionskog brega, Jerusolim se dizao protiv novog Boga, kome je posle toliko prestupa najzad došao crni petak.

Levo od njega kleo je čvornovat glas na filistejskom, sa desna je čuo disanje razapetog kao trljanje plime o peščani sprud, ispod tabana u provaliji senki drven udar o šlemove u koje su bacali kocke prokuratorovi stražari, i veoma daleko, gotovo bespomoćno udaljen od njega, plač glatkih silueta šćućurenih u čestaru aloje. Samo iznad krstova beše tišina; iznad trokrstja se praznilo nebo, bez ptica koje je odavno pobila letnja kuga.

Gubilište je ključalo na suncu. Smrt beše dobro osvetljena, jasna na jari u kojoj se tri krsta okretahu kao tri užarena ražnja.

Smrt nije bolela samo njegove ruke i noge smrskane gvozdenim ekserima; ona ga žuljaše između butina zamotanih u jeftino platno, jer tu bi zakovan drveni klin, o koji je oslanjao telo. Taj peti delić smrti bio je i najnesnosniji: smešan i uvredljiv nije ozbiljno pripadao umiranju osim da ga unizi i trup osuđenika pretvori u glem vodnjikav plik.

Hoće li doći njegov Bog, mislio je, slušajući prostake sa Zapada kako se glože o njegove prnje? Znao je da se oni ne otimaju zbog

vrednosti tih obojenih, okrvavljenih krpica, već zbog toga što, kao čupa mrtvačeve kose ili krnjetak njegovog zuba, donose sreću, naročito ako je pogubljenik bio ugledna ličnost. I baš ga je to uveseljavalo, to što su uobražavali da je ugledan, i da njegova zaostavština, obešena oko vrata kao amajlija, može otklanjati bolest, uroke i nemilost sudbine. I zakikota se pakosno:

– Bože, oprosti im jer ne znaju šta čine!

Ti rimski bukvan i zaista ne znađahu šta su činili i to će jednom uvideti, jednom kad bude kasno i kad krstovi i za njih budu izdeljani; beskonačan red ražnjeva za orgiju neba. Osetio je kratku razdražanost što nije jedini obmanut, ali ga ona ubrzo prođe: kakav je to sulud podvig prevariti nekoga sopstvenom smrću?

Sa krsta je kao sa osmatračnice mogao da vidi krov kuće Kirenjanina, majušnu pesnicu sa crvenim opekama nalik na žuljeve. Šta li radi sada Temna? Možda se izležava na čaršavima poprskanim mirišljavom vodicom, da bi posle podne obišla kakvu prijateljicu iz Akre i za večerom mogla da raspreda najsvježije jerusalimske spletke? Možda se pita zašto je njen Simon zakasnio za ručak, on koji je uvek bio tako pažljiv i tačan? A možda – šta je vredelo razmišljati na ovakvoj žezi – nadgleda dvorkinje koje se, tapkajući sandalama, vuku kroz studene tremove i čiste srebro pepelom iz bakarnih legencića?

Hoće li doći Bog kao što mu je obećao? Ili je pametnije da se pita – zanemarujući Jahvea, koji ga zacemento nije ni poznavao – hoće li doći n j e g o v Bog, koji mu doduše ništa nije obećao, ali koji je kad-tad morao da se vrati, ako ne zbog jedne šeptrlje, a ono zbog prvorođnog greha sveta?

Ali Bog nije dolazio a bilo je kasno podne i straža je hrkala u tankom hladu njegovog nepomičnog trupa. Bog nije dolazio a ti si mu verovao, Ruf se kleo njegovim imenom, a Izrail grdno zabavljao čudima njegovim, jer ma šta brbljahu fariseji po hramovima i zadrte starkerle po tržnicama, ona behu čudnija od vratolomija vavilonskih mađioničara i haldejskih vrača, čudnija od trikova čarobnjaka hramovnika zemlje Kema, čudnija od škakljivih veština Astartinih

devica, čudnija čak i od Mojsijevih čudesa, o kojima se, uostalom, zna samo po njenom kazivanju u petoknjižju Humeš.

Što se tiče samih čudotvorstava, on je bio samouk. Čuda mu behu nova i originalna. Da li su bila i korisna nije najzad ni bilo tako presudno, jer se od čuda ne zahteva da pomažu već da menjaju, a od onih najvećih ne da izopačuju sadašnjost već da razgrađujući je grade budućnost. Naposletku ona ga svojski obrlatiše. Voda iz Kane galilejske udari mu u glavu. Znao je, doduše, da u kamenim sudovima za obred čišćenja nema ništa osim kišnice, ništa od vodurine, ali ga ni ta obaveštenost nije mogla održati u treznom stanju. Opi se zajedno sa ostalim svadbarima, i pevaše čas pesme, čas uličarske pesmice, dok je Ruf, pobožno i ulizički čak i u pijanstvu, noktom crtao krstače na golim butinama jedne Kananke. Naravno, samo moćan Bog ume nešto tako neizvodljivo da izvede. Možda i po neki okretan krčmar.

A on te je, evo, ostavio da u njegovo ime crkavaš.

Šta si ti to, magarčino, da zaslužiš njegovu pažnju? Crv među crvima, sin među sinovima, Izabranik među izabranima, i tako mi Hašema, budala među budalama. Mlatio si se po bogomoljama, trčkarao po judejskim raskrscima od Ziklaga do Dana i od Jerihona do Joppe za brzom ni varljivom senkom Boga, koji je izmicao kao fatamorgana pred žednom lutalicom, kapao u Judinu jareću kesu srebrnjake znoja svog, da bi najzad bila navršena sa trideset srebrnih kapljica najskupocenijeg smrtničkog znoja koji je svet omirisao, umesto da se za njih čestito našljemaš – ostavljajući Rufa da tu božju senku što izmiče i dalje vija – i tako bez komplikacija i neprilika stekneš rajsko naselje, najbolje od svih mogućih, zato što bi bilo samo tvoje i što bi mogao ako ti počem dosadi da ga rasturiš ciglo jednim krčagom kišnice. Obijao si pragove odeven u rite, družio se sa gubavcima i kurvama, živeo s mrtvacima i besnima kraj svinjskih čopora spremnih da prihvate njihove demone ako se ko nađe da ih tamo uputi, kamenovali su te, pljuvali i naganjali motkama kao kaju s kantom oko vrata, koja njuška za tragom nekog svog psećeg božanstva; nisi oko šije nosio praporce, ali si zveckao prevratničkom istinom kao da ih nosiš; bio si nelojalan prema svojoj

krvi da bi došlo Novo carstvo, prezreo si zavete Otaca da bi to carstvo došlo, čak si i susede olajavao, ti koji si mogao imati sve na ovoj zemlji. Novo carstvo nije došlo, a i da je došlo, u jurnjavi glvolomnoj ti ga ne bi ni opazio.

Kakvo vraško Novo carstvo? Umesto Novog carstva podignuta su stara raspela. A što se tiče jednakosti pred Bogom, ona je u tome što, evo, umire zajedno s razbojnicima, između jednog rodoskrvniatelja i jednog ubojice, i što nema ponižavajuće razlike u crkavanju između njih.

Bog je klisnuo u svoje nebeske podrumne, a ti, naivčino moja, visiš na krstu kao vepar raščepjen za dranje u prljavoj bibloskoj kaspnici, i Petra, koji je Kifa, vijaju nevernici po celom Jerusalimu, a Zavedejeve sinove eno gde ispod sionskih zidova mlata mokrim prućem, remenjem i trskama.

A Boga nema među nama, kao što obreče. Izvrdao je i kidnuo, šta li?

Gde je istina koja nam na Gori beše objavljena, gde je carstvo osvojeno za nas, gde je otvorena Knjiga života u koju besmo pozvani da zavirimo, gde je „desno” a gde „levo” od Oca, kad Oca nema i kad moj krvav pogled puzi po praznoj judejskoj ledini po kojoj kao crne munje padaju vrane?

Gde je istina kad ja umirem?

Šta je istina kad ja umirem?

Koja istina može svetla obraza da preživi moju smrt?

Je li bar ovaj moj krst na domaku neba koje nas u obećanjima proroka oberučke čeka? Ah, kurvo slatkorečiva, ah, kurvo božanska, zar si me za crkavanje odabrala? Ah, kurvo prorečena, ah, kurvo štal-ska – mislio je ogorčeno – zar je to tvoj blaženi život?

I to mučko sunce koje se žuto peruta kao da će zderati isušenu košuljicu čim on umre da bi preživele peklo svežim, hladnim sjajem, ta usijana perut koja mu se lepi na rane, mrtvi vazduh kao rebro u grlu, trnov cvet u zenicama, ključali gejziri u ušima, ti krilati nokti koji mu čupaju mošnice. Gospode, zar je to moguće?

Sve je za njega imalo svež lik hlada. Tri dromedara na silhemskom drumu, koji klekoše da bi njihovi goniči videli šta se dešava

na stratištu, behu tri prljave mrlje na pesku, tri neznatna, grbava hlada u poplavi jare. Zatim krilat i živ hlad strvinara koji je kružio po Golgoti, uvek na jednom mestu kao točak zapao u blato. Krt, lomljiv i prašnjav hlad trnja; vitak hlad džilita naslonjen na krst, šiljat hlad krstova nauznak položen na zemlju, i zemljani, vreo hlad koji je retko kamenje bacalo oko sebe; okrugao hlad naherene kaci-ge i pljosnat hlad bokala sa sirćetom, koji se sijao pod uklještenim tabanima; prozračan, svetao hlad njegovih haljina koji se selio s ruke na ruku, hlad uzdaha, bestelesno vetrovit hlad umiranja koji je mirovao između strelastih raspela.

Koji dan beše danas?

Beše li petak? Poslednji dan muka pred subotu odmora, poslednji dan života pred večitu subotu. Crni petak pred belu subotu.

Bio je vrlo mršav, izmožden i bolestan. Lukavo se nadao da neće visiti dugo kao neki grmalji koji su crkavali natenane po tri dana i noći, derući se kao jarci na golim derikožarskim rakljama, pa je izgledalo da ih rdavo leče a ne ubijaju. Neće mi prebijati čukljeve, mislio je zajedljivo merkajući filistejskog medveda koji se ispružio na svom krstu kao da sred sefalijske ravnice, umotan u jagnjeće krzno, osluškuje preživanje gospodarevih goveda. Snažan je, žilav kao Mojsijeva stena i dugo će palica udarati po njegovim prsima dok ne iscure sva voda njegovog pasjeg života. Taj će, svega mi, imati vremena da se pošteno privikne na svoju smrt, a ti ćeš, nesrećo moja, ispuniti proroštvo ne da bi ovaj ili onaj proročki drekavac imao pravo, već stoga što ćeš prećri pre nego što iko bude imao prilike da ti lomi goleni.

Njih trojica bila su na krstovima tog petka. Uprkos žagoru stražara i retkim opaskama posmatrača koji su mljackavo žvakali svoju užinu, oni behu veoma sami, svaki na svom krstu kao u svojoj rođenoj kolevci. Možda i postoji j e d n a smrt, Oče mojih Otaca, ali kad me spopadne, ona je samo moja; nije Zaharijeva, koji sa svojom visi na desnom, ni Medvedova, koji sa svojom golemom (jer i Filistejac beše golem pa je na njemu imalo šta i da umre) visi na levom krstu. Najzad, magariče, sine magaričin, imaš nešto što je samo tvoje i što ne moraš deliti sa carinicima, ni od toga odvajati desetak

za hiljadu puta presvetlog čezara. Kako bi, uostalom, izgledao deseti deo tvoje smrti bačen u žrtveni bokal Jahveovog hrama, prvina od tvog izdisanja data u prinos? Kako bi izgledao deseti deo tvoje smrti u carskoj riznici, i kako bi mu čistoću i težinu merio carski haznadar? Kako bi carinik mogao da zagriže tvoju smrt, zubima da proba deseti deo tvoje pogibije, kad bi njome plaćao trošarinu ili mostarinu? Kako bi to izgledalo kad bi svojom smrću izdržavao familiju? A Temna, da li bi mogla svakog dana oblačiti moje skupoceno umiranje?

Ova ga ideja malo razgali pa požele da je podeli sa susedima, ali odustade iz pakosti.

A Boga nema pa nema!

Nema pa nema!

Nema pa nema!

Bog tvoj dao se u beg!

Zvuči kao gajilejska poskočica o svadbi, pomisli i reče:

– Žedan sam.

Centurion s riđim paperjem na vilicama kopljem nabode sunder, potopi ga u ocat pa pruži osuđeniku. Ovaj ga pohlepno usisa, potom zgađen ispljunu žut sok na Rimljaninovu zardalu njušku. Neko se vreme zabavljao vojnikovim psokama. Vojnik nije smeo da ga dirne, jer beše strogo zabranjeno mešati se u sudsku smrt. Pravda se bez ičije pomoći morala obračunati s krivcem. Srdit, centurion se povuče u hlad Zaharijevog krsta.

Bestraga, oh bestraga, bestraga sa tim plačljivim Zaharijem, njegovim dosadnim dešnjakom, koji mu se bez predaha obraćao sa glupavim molbama koje nije razumevao:

– Opomeni me se, Gospode, kad stigneš u carstvo svoje!

Šta li mu to znači?

– Idiote! – razdra se osuđenik sa srednjeg krsta.

– Zove Iliju – znalački objasni neka žena iz žbunja.

A on nije zvao nikog do svog lažljivog Boga, koji ga je u presudnom trenutku napustio, pa i njega tiho, medeno kao da mami ptičicu u klopku razapetu ispod jarkog neba. Šta će mu taj nesnosni prorok Ilija? I zar mu je sada stalo do društva?

Četiri je sata, a Boga nema. Nema pa nema. Nema i svi su izgledi da ga neće ni biti. Bogu se ne žuri, njega ništa ne boli, on nema četiri gvozdена екsера забодена у шаке и стопала, он нема дрвени клин под мошницама и трнов венач му не рилја чело, у njegovim zenicama не пеће углјевље распалјеног sunca, а под језиком му не ври крвав испљувак.

U nedelju je trebalo da odeš na svadbu Rufovog prijatelja. Nije verovatno da ćeš otići. U nedelju ćeš, ako sve bude teklo kako valja, biti mrtav. Namazan jeftinim uljem i umotan u kamen. Kamen će bar biti hladan. Neće te više peći ovo mučko sunce. Nećeš se više kuvati na danu kao u kazanu. Počivaćeš na odru pokrivenih rana. Narikaće će vođene frulama i dvojnicaма zapevati, opisujući tvoje vrline i podvige (ne pominjući, naravno, oве koji su te ispeli na krst visoko iznad Siona), i Temna će razdirući saki vapiti „Hoj ahib” i „Hoj adon”. Ali, Ruf će otići na svadbu. Taj skot ne mari za oca. Kamo, mislio je, da svi tako ne marimo za svoje očeve zemaljske i nebeske. Nebeske pogotovu. Adonaj, kleo je, vidiš li kako me je onaj tvoj odbranik povukao za nos? I eto gde od drvodeljе поста ljudodelja.

Zaharije se požali na dosadu, pa Medved koji sve češće zevaše predloži da razgovaraju kako bi im vreme brže prošlo i kako bi zaboravili da umiru u najcrnjim mukama.

– Šta ti misliš, Sine božji? – upita ga kreveljeći se.

– Nisam Sin božji – odgovori on rasejano.

A zašto si onda poneo krst zašto trčao

nisam trčao

potrčao si ustrašen da ti krstača ne izmakne oprostaj da te ne zaobiđe

ali povorka se ona srećom

kakvom šugavom srećom

zaglavila na Vratima Pravde u sred severnog zida kao božji pečat udaren na poslednji list grešne istorije kao znak kraja krajeva kao proročki rovaš koji se vo veki vekova neće pomeriti ni napred ni nazad niti će se ikada izlizati

ispljuvak Izrailja kakav rovaš i pečat i znak

rulja crvena plava žuta bela zelena crna a sred šarene vrteške boja samo jedan čovek zbunjen i zatečen kao dete e da li si to ti bio zbunjen i zatečen kao dete jer ko će nas razlučiti kad su sve razlike izbrisane i potrte među nama i kad ja visim za obojicu

visiš za boga i visiš za čoveka

visim za sebe umesto boga i umesto čoveka

pa mi je tégoba a šta bi bilo da sam na leđima morao da nosim svet kao što nošah krst znajući ono što niko nije znao i ispunjavajući ono što nikome nije palo u deo da ispunjava

da sam sve vreme znao kako ću da skončam znao kako mi je mreti znao ovaj bol gromove ove u mišićima i suve munje u zenicama

ali krst ovaj nije moj

ništa nisam znao pa mi nije bio težak i jednostavno nije pripadao meni kao što nije nosačev tovar koji za gazdu prenosi

izvesno vreme sam imao da ga teglim samo do Golgote da ga iznesem i u tome se za mene sastojala sva njegova težina i muka

iako mi Temna zacelo nikada neće oprostiti što sam utekao sa ležaja

treba čisto misliti

jer su i krstovi postelje ležaji čovečiji i ležaji božji

hajde povuci potegni nosi i sve u hitnji iako je smrt njegova

smrt moja

već ugotovljena pa su i ražanj i zec već na istom mestu u zagrljaju jedan drugom

šta sam ja onda ovde i ko sam ja onda ovde

evo nosim krst bez naprezanja i ništa ne mari što mu se duži krak koji mi spada sa ramena vuče po kaldrmi i ivera jer će to biti lep debeo krst za lepe debele muke od kojih će se pokolenja gojiti

i gledam pognut između dužeg i kraćeg kraka mimo ramena kako mu mršavi i maljavi listovi nestaju zagrađeni tuđim listovima

kakvih je sve bilo majko moja

tuđim haljinama crvenim plavim žutim belim zelenim crnim...

U šest sahata nebo posive kao trbuh bolesnika i on pomisli: možda stiže moj Bog sa trbuhom tamnim od gneva. Umesto toga pade noć.

...tuđim nestalnim glasovima i tuđim milosrđem sve dok ga nisam izgubio iz vida kad je brisao oznojeno lice maramom naše su-setke Veronike

tako Temna golubice kasno beše da zbacim krst jer me je on sad pritiskivao kao da je moj i za mene po meri izdeljan

kako boli kako boli

ali čisto ću misliti i sa dostojanstvom

o čemu kad nema povratka nema mog boga

eno prekrasne senice krov doma mojega i crvena opeka nad tobom koja snevaš na hladnim čaršavima a jauk je tako blizu pod prozorima da ga prstom možeš pipnuti mali prst umočiti u vino i pružiti jauku da ga lizne

bože moj bože moj zašto si me ostavio

hajde povuci potegni nosi jer si stigao na vreme posle čitavog života traganja ipak na vreme da se sretneš sa bogom sa istinom sa sobom koji si najpreča istina

i sve ove godine znate li ljudi šta to znači sve godine koje će ostati prazne kao plitke stope u živom pesku...

U sedam časova ću disanje koje nije moglo poticati od njegovih suseda. Možda se vraća moj Bog nad vojskama, mislio je rastrojen žamorom posmatrača ispod krstova. Umesto Boga, sa sionskog brega dunu vetar i razgali ga dovoljno da je mogao osećati sve bolove koje je iziskivao njegov neudoban položaj.

...jao kako boli taj klin ispod jaja i laž u grudima

hoću čisto da mislim

koliko je sati do smrti do boga do odmazde do majke

vрати mi moj dlan Temna koji je na tebi zaboravljen zaturen na tebi jer će mi trebati da se branim a ovi su mi dlanovi probodeni i nemoćni i povрати mi moje slučajne smrti sačuvane u tebi ako ih pamtiš da ih upoznam sa ovom koja boli stvarno Temna boli i da ih združim sa smrću koja me mrzi možda zato što nije moja nego sam je ja oteo za kosu vukao i preklinjao da bude moja a sad evo hoću

da je vratim samo nemam kome nema boga nema njega među haljinama crvenim plavim žutim belim zelenim crnim i među dlakavim nogama da je pokupe sa prašnjavog oltara prašine jer šta će reći sveznajući proroci šta će kazati njihova proroštva koja izreda vapiju za ispunjenjem šta će otkukati Jeremija Isaija Amos i sva dečica Izrailja koja čekaju da on umre za njih a za mene i ne znaju i šta će reći Jahve kad mu stignem bez dokaza da sam na zemlji učinio išta od zadanog a toliki posao i tolike muke gde su?

...uzalud straćene a onako ja bih možda i mogao da sednem sa desna kada bih bio siguran da ima nečeg sa čije se desne strane može sedeti vode a ne istine vode ljudi Rimljani majko neću sirće pseto i zašto se nisi setio Rufe sine da zagledaš malo krstonošu dok je povorka prolazila kroz Kapiju Pravde i da vidiš oca i ne oca sveta ni Jerusalima ni Izrailja nego tvog oca smrvljenog ispod tuđeg krsta ne veruj sine ne veruj ničemu ne veruj nikome kako mogu da mislim na nešto osim na vođu vode mi dajte ja nisam hteo da budem bog jer kako može da bude bog onaj koga su prevarili i koji tegli krst za druge kao magarac uhvaćen na putu i upregnut u tuđa razbojnička kola za koga za čije srećne trenutke za čije stolovanje za čije stolovanje s desna skloni se Temna kad prizivam boga kako boli kako me boli ljudi i da li se to meni Lazar obisnuo oko vrata poluživ polumrtav i bejah li ja taj prvi koga su slepci videli gluvi čuli oduzeti ispratili gubavi zagrlili nemi pozdravili a kad se sve znalo unapred zašto se ja nisam zvao i zašto mene niko nije prorekao pa kazao uzmi onaj krst kad dođe vreme i iznesi ga na Golgotu a zatim se skrajni da se sve izvrši po Pismu ja nisam Slovo Temna ja sam greška dajte mi vode za laž ko zove laž ja sam jedina laž a sve drugo je istina jer nema laži mimo sluge koji je podnosi i nema laži tamo gde nema vere a ovde nema vere ni za lek najvoljenijem pa kako ima laži ili je ovo istina ovaj bol ovaj moj bol veći od sveta Rimljani vode Rimljani sirćeta Rimljani ma i rugali se mukama ma i ne znali šta činite jer će muke i sutra doći i nema muka koje nikada neće doći ili koje će mimoići ili koje će doći drukčije a mogao sam da umrem na hladnoj travi u sočnom ledenom lisju u senci od studenog granja kao na praznik lutanja držeći za ruku svoju Temnu a ne pod ovim suvim hebrejskim i

grčkim i latinskim pismenima proklet bio bože zašto si me ostavio vode molim sirćeta molim braćo dajte i neka bude čudo kao u Kani od vode vino od sirćeta voda kako to prija kako hladi kako leči...

Kad dođe k sebi, ču suvo šuškanje i vedro pomisli: možda plače moj ožalošćeni Bog? Umesto toga pade kiša koja ga oprala od krvi i, osveživši ga, obnovi sposobnost tela da podnese nove muke.

Zašto cmizdre one ženturače u žbunju? Kako bi bilo da ih pošaljem po Boga? Ali gde je sada Bog? Ko može naći jednog Boga u vreme kad se umire? Kako bi bilo da ih pošaljem po Temnu? Temna bi mogla da sakupi prijatelje i da ode u Prokuraturu, ali one su tako daleko da me čestito i ne vide pa kako da ih pošaljem? I ko može naterati ove žene, Solomiju i Mariju Kleopovu ili mater Zavedevijevih sinova da odustanu od posmatranja jedinstvenog prizora: pred njima je umirao Spasitelj sveta, pred njihovim se očima – bar kako su se one nadale – odvijao tajanstveni i neponovljivi proces sveobuhvatnog praštanja grehova, i one su verovala da osećaju kako se sa svakim mojim ropcem spira sa njih po jedna mrlja prljavštine od praroditeljskog greha. A bejahu i suviše udaljene od gubilišta da bi stvarno mogle videti šta se događa gore na krstovima.

Ah, majku vam svima, psovao je klataći trnovom glavom, ah, crve sredo zemni, bube misirska, Sodomo i Gomoro, klatio je pobedničkim vencem tamo-ovamo, tamo-ovamo, tamo-ovamo, ah, najgluplji od svih glupavih sinova Izrailjevih, što ih je ona matora kučka od Mojsija dovukla u zemlju hanansku! Šta radi sad Bog tvoj? Gde je sad Bog tvoj?

On iskosa pogleda u natpis iznad svoje glave, ispisan na hebrejskom, latinskom i grčkom:

ISUS NAZAREĆANIN, CAR JUDEJSKI

i zajauka:

– Eili, Eili, lama savahtani!

A to je značilo: Bože, Bože, zašto si me ostavio!

– Pusti me da na miru umrem, pseto – riknu Medved obešen njemu sleva. – A ako si Hristos i Sin božji siđi s krsta i pomozmi i nama da siđemo. Ako nisi, kušuj!

– Nisam Sin božji – priznade on potišteno.

A Zaharije mu se umiljavaše grdeći Filistejca:

– Medvede, Medvede, budalo filistejska, zar se ne isplati i višiti zdesna ili sleva od Hrista? Zar pobratim tvoj Erinej, lopov i bogohulnik iz Askalona, ne postade opštinski glavar u Gazi? Velim ti da se dokraja ništa ni može znati. A kraj, gde je, Medvede? – i još dodade, obraćajući se njemu koji je umirao u sredini: – Opomeni me se kad dođeš kući, Sine božji!

– Nisam Sin božji.

– Ma ko da si opomeni me se kad stigneš doma.

– Tada neka se požuri – naruga se Medved zlovoljno – jer pre toga će crći. Ne vidiš li da jedva visi?

To je bila sušta istina, mislio je, jedva visim. Visim još jedino iz inata. Inatim se sa svojim susedima u pogibiji, inatim se sa vojnicima koji bi u krčmu, inatim se sa onim plačljivicama u žbunju, s tevabijom koja kao crn gnjio plod u dnu jerusalimskog zida čeka da izdahnem, inatim se sa svojim verolomnim izdajničkim Gospodom.

– Osuđeni smo kao i on, ali zbog dela koje počinismo, a on ne učini nikakvo zlo – reče Zaharije.

A Medved odgovori:

– Opljačkao sam petoricu trgovaca, to je istina, a milija bi mi istina bila da sam opljačkao šestoricu, jer bi to svakako učinio da mi šesti, proklete mu noge bile, nije umakao i dovukao stražare. Ti si uživao samo sa svojom majkom, Zaharije! A ovaj kopilan? Hteo je da pokrade sve ljude i da spava sa svim ženama. Visoko je pucao: da se orodi sa bogovima. Neka sada nosi svoj krst!

– Ovo nije moj krst – reče on kao da se izvinjava.

– Siđi onda s njega, Sine božji!

– Nisam Sin božji – ponovi on ravnodušno i nisam mislio je, počinio nikakvo zlo osim što sam ponekad prevario Temnu s nekom sluškinjom ili što sam u dokolici čitao jonske filozofe, ali sam ispao glup i to je zlo koje zaista počinih te zaslužih ovaj krst.

Nije više osećao bol koji je izumirao na koži kao mlitav svrab, i nije više stenjao, povraćao i škripao zubima, već je mrtva oka ispitivao vidik sred koga se spremaše grdna oluja. A kad se zemlja za-

trese prvi put, lako kao da podrhtava na mrazu, on bez naročito uverenja pomisli da je to bat koraka njegovog Boga, koji mu žuri u pomoć. Sjajna senka jedne zvezde rastopi se na šlemu stražara koji ga je bockao stiletom da utvrdi je li još živ. U dimu buktinja njegovo je lice ličilo na otvorenu ranu.

Sa Maslinske gore, dopirao je ropac šume. U crnoj lopti, sred koje se dizalo gubilište sa tri nakostrešena raspeća, sad je sve postalo jasnije: crne ivice Jerusalima, crn trup judejskih brda, crni ornati neba koje su derale munje, Rimljani na crnom pesku, a između svega toga tri bela, zagušljiva dima buktinja, zadenutih u crn kamen podno krstova.

I njemu je sve postalo jasnije, pa ipak prošapta reda radi:

– Eili, Eili, lama savahtani!

– Ne kukaj – reče Medved ovog puta dobroćudno – nego se skini s krsta ako si Sin božji, hajde skoči s krsta, Isuse Nazarećanine, care judejski!

On naže glavu prema razbojniku, čije se lice dimilo u odsevu zublji, i progovori sumorno:

– Nisam Isus Nazarećanin, vole filistejski, i nisam ničiji car. Zar ne razlikuješ Boga od čoveka, učitelja od učenika, cara od podanika, pametnog od budale? Ja sam Simon iz Kirene.

I još reče, dozvavši rimskog kapetana:

– S polja se vraćah kad me sreće Mesija, koga vođahu na mesto prokleta. Ja, Simon Kirenjanin, polakomih se na Novo carstvo i klečeći zamolih ga da mu ponesem krst, kako bi mu olakšao, a sebi, iskoristivši ovu poslednju priliku, spasao dušu. On ne odbi, jer nevoljne nikad ne odbijaše. Tako uprtih njegov krst, i dok sam ga teglio, hvaleći ime njegovo i opevajući carstvo njegovo, Sin božji iščeze u narodu. Tvoji rimski ćoravci ništa ne videše. Pijani od rakije raspeše me umesto Hrista – i, pljunuvši na kapetanov šlem, Simon završi svoju ispovest rečima:

– Evo, predajem moju tajnu u tvoje ruke, kapetane!

Oh, sunce jarko – pomisli najednom sasvim čisto, i po tome je znao da upravo sada umire – pa ovde se na Golgoti dešava veličanstveni nesporazum između neba i zemlje. Ti jesu nasamareni crvić,

Simone, ali crvić koji se sprema da svojim stradanjem ceo svet povuče za nos. Nije li pisano da će svet biti spasen? A da bi bio spasen, bilo je neophodno da mučeničkom smrću na krstu njegove grehe iskupi Jošua sin Josifov a ne Simon sin Elijazarov, ne Kirenjanin nego Nazarećanin. Sve je, dakle, bilo uzaman: čuda, proroci, propovedi, žrtve, lišavanja. Svet nije spasen, praroditeljski greh nije spran. Simon zlurado pomisli na ljude koji će živeti od te zablude, od obmane koju je on i nehotice satkao svojim ropcem – kako čovek može zameniti Boga, i može li se u prinos za žrtvu prineti buba umesto bik, kukolj umesto žita i kišnica umesto ulja? – i htjede da im svima tresne u lice: razbojnicima, stražarima, Njegovoj gardoj majci koja ovog časa prestaje biti Djeva, njemu koji u istom trenutku prestaje biti bogočovek, Jerusalimu, Izrailju i svetu vascelom:

Niste spaseni! Niste spaseni! Niste spaseni!

Ali u tom naporu izdahnu, a dok je izdisao nije znao da li je to oluja već počela, ili se filistejski Medved cereka.

A istina beše i jedno i drugo.

Kad Simona Kirenjanina skidoše s krsta, kapetan reče drščući:

– Zaista ovo beše pravednik – i strepeći da ga prokurator Judeje, osetljiv na istinu, ne kazni što je pogubio nevinog a izgubio krivca, javi po glasniku da je Isus prozvan Hristos ovog časa izdahnuo:

A Hristos se u nedelju javi Mariji Kleopovoj – nipošto Mariji Magdaleni, kako se misli – pa pošto utvrdi nauk svoj u srcima Simona Petra, Tome, koji je bio neveran, i u srcima svih učenika svojih, i, pošto izdade podrobna uputstva za širenje prave vere i jevanđelja o carstvu božjem, pobeže u daleke pontijske zemlje.

I od tada se zadugo o njemu, ništa ne ču.

Beograd, 1964

SADRŽAJ

Blaga vest 9

Vreme čuda

Čudo u Kani 15

Čudo u Jabnelu 27

Čudo u Jerusalimu 80

Čudo u Siloamu 94

• Čudo u Gadari 104

Čudo u Magdali 122

Čudo u Vitiniji 165

Vreme umiranja

- Smrt na Hinomu 225

Smrt na Moriji 299

Smrt na Gavati 313

- Smrt na Golgoti 330

Borislav Pekić
VREME ČUDA

Glavni urednik:
Dušan Patić

Uredništvo:
Saša Radonjić
Nebojša Burzan

Za izdavača:
Nebojša Burzan

Korice:
Veljko Damjanović

Korektura:
Slobodanka Dačić

Prelom:
inž. Vladimir Vatić
GRAFIT

IKC "SOLARIS" d.o.o.
Novi Sad
Sutjeska 2
tel/fax: 021/6624-387
email: knjigaso@eunet.yu

Tiraž:
1000 primeraka

Novi Sad, 2006.

— Пекићева митологија —

Како

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.163.41-31

ПЕКИЋ, Борислав

Vreme čuda / Borislav Pečić. - Novi Sad : Solaris, 2006
(Novi Sad : Budućnost). - 343 str. ; 21 cm

Tiraž 1.000.

ISBN 86-7560-038-0

COBISS.SR-ID 213222919